

GUIL. AMESII

Rescriptio Scholastica & brevis

Ad

NIC. GREVINCHOVII

Responsum illud prolixū, quod opposuit

DISSERTATIONI

De

Redemptione generali, &
Electione ex fide prævisa.

Accesserunt eiusdem

Disceptatio Scholastica de circulo Pon-
tificio, aliique Theologici tractatus.

Editio altera, priore emendatior.

LVGDVNI BATAVORVM,

Ex Officina, IVSTILIVII.

Anno M. DC. XXXIII. 10

Et primitias, & decimas boni
Deo tribuimus.

Mallem servus esse, quam
sacrilegus.

Mhc 5

Am 36

R3

633

v. 1

P R Æ F A T I O
Ad
L E C T O R E M.

Prodiit tibi nuper (Christiane lector)
Nicolai Grevinchovij scriptum respon-
sorium , postquam annos jam aliquos
in amaritudine fellis bene quasi mace-
ratum ac digestum fuisset ; quo certe libro , Lu-
dos ille Taurios edidisse nobis videtur , vel
venationis illius imaginem , quæ in Hispania jam
maxime viget & agitatio taurorum appellari
solet. Ioan. Mar. de spect. c. 19 : ubi fe-
rox emittitur bellua , quæ nunc in unum ,
nunc in alium , vel agitatorum , vel etiam astan-
tium fertur , prosternens alios violentia , alios
etiam mortifero cornu transfigens. Nam si-
mili plane modo , Hercules iste noster , in hac
versatur arena , dum obvium quemque non cornu
quidem , sed lingua tamen & dentibus petit. Pri-
mum impetum in Gezelium , Smoutium ,
classarios (quos appellat) Fratres & pres-
byteros assessores , rurales præsertim
Idiotas , quam animosissime facit, Epist. ded.
secundum sustinent Forbetius , Sladus , &
Henricus Arnoldi ; Plancium & Festum
quasi secum una trahentes , Epist. ad Lector.
tunc irritator factus , nunc in integrum ruit
globum , Bezã scil. Sturmium , Renneche-

tum, Piscatorem, Lutherum, Martyrem,
Calvinum, Zwinglium, &c. pag. 61.
*Nunc viros singulares, ut imbelles pueros &
novitios habens, sub pedibus quasi procubant*
p. 245. *vix linguam abstinuit à proprio suo*
patre, quem ab ea parte stare, quam ille tam in-
ferre prostratum ibat, non solus potuit ignorare;
& patri denique & sibi met etiam ipsi vim fa-
cere maluit, quam alteri non facere. Quod de
patre ejus eoque ipso dico, id (ut Belgici scripta
muttam) cuilibet statim liquebit, qui enarra-
tiones catecheticas à Ruaro Acronio editas in-
spexerit, ejusque libri vel primam tantum pagi-
nam, cum isthoc responso contulerit. Iudicium
ibi ponitur ministrorum quorundam de Acro-
nii opere, qui se omnia & singula cum
summa voluptate, legisse & expendisse
profitentur: vidisse autem, nec sine ad-
miratione, eo libro totius Theologiæ my-
steria esse comprehensa; singula incredi-
bili judicii acrimonia expensa, veritatem
intemeratam scripturarum testimoniis
& rationibus invictis propugnatam &
stabilitam: errores hæreticorum & fana-
ticorum quocunque tandem furo exor-
natos, argumentis solidis profligatos, &c.
Subsignare Casparus Grevinchovius pa-
ter, & Nicolaus Grevinchovius filius.
Testimonium hoc publicum extare novit: animo
tamen ne hæcenus quidem imperare posuit, ut
illam

illam aut paterni iudicii reverentiam, aut sui-
met verecundiam admittat, ne Acronii nomen
hoc idem ob scriptum, inter Libertinos ipsos lo-
caret, & Deum ejus ac sui patrie, horrendis ti-
mulis de caelo turbaret, pag. 69.

Ad incursum istos tam impetuosos, quid nos
ageremus miselli? insultantem eum jactanter
audimus, non aliter trepidare nos, quam
si Hannibal ad portas venisset, pag. 173.
& à classiariis fratribus non minus trepi-
datum esse si quando congregiendum jis
cum ipso fuerit, quam si Martium an-
guem conspexissent. Ep. dedic. *Anguis*
hujus Martii non multum forsan abluat ima-
go: aptius tamen, magisque ex mente nostra di-
xisset, si Hannibalis vice Rabshaken memorasset
illum, qui ad portas olim Hierosolymæ fuit, &
probris affecit Deum viventem, similem cum fa-
ciens decorum Chamatha & Arpadi, Sepharva-
iorum, Henathi & Hiuva: Heczekiam etiam
& principes Israël contumeliis maximis onera-
vit, idque lingua Iudaica, (a) 2. Reg. 18.
Quis enim ista cogitans, exemplo Nicolaum
caruisse dicet, qui non hominis christiani tantum,
sed vel hominis os & frontem omnem exuens,
hypocritæ personato, insidiatori, histrio-
ni, tyranno, vulpi denique, hyænæ, par-
do, & crocodilo Deum nostram non dubitat
assimilare, pag. 274. 158. 179 356. 357.

a Belgice etiam Nic, suam invektivam edidit.

& 84. quem Dei servos, ab ipso preceteris in
restitutione veritatis probatos ac honoratos,
Zwinglium, Lutherum, Calvinum,
Martyrem, Bezam, &c. pag. 61. non cum
levius errantibus, sed cum Libertinis, Stoicis,
Manichæis, Priscillianistis, Cerdonistis,
Valentinianis, & ipso etiam Simone
Mago, pudor non prohibet comparare, p. 368.
immo Manichæis ipsis divini numinis mi-
nus reverentes habere, magisque in meritum
Christi, quam fuit Pelagius, contume-
liosus? pag. 98. Exemplum certe non defuit
ipsi: neque primus in isthoc etiam seculo fuit,
qui sic probris affecit acies Dei viventis:
nisi quod primus hoc sensu non immerito dici
possit, quod precedentibus omnibus hanc palmam
præripuit; Bolsecos, Hunnios, & Bellarminos
omnes superans in hac ornanda Sparta, sed neque
nobis exemplum deest, quo ferre docemur hac
tam dira convitia: sic enim sequitur post ora-
tionem illum Rabchakes, obticuerunt autem
populus, neque responderunt ei quic-
quam: præceptum enim regis fuerat, edi-
centis, ne respondeatis ei, 2. Reg. 18. 36.
edictum hoc regium observare decrevi, ad blas-
phemias istas plæbe obticendo: & rem hanc po-
tius ejusdem regis exemplo ad Deum ipsum re-
ferre. inclina Iehova aurem tuam & audi,
aperi Iehova oculos tuos & vide: audi
inquam verba, audi probra. Si cum diabolo
mihi

mibi disputandum esset aut altercandum, non
audirem certe ego, (non ausus est Michael Ar-
changelus illi: Iud. 9) in istoc genere par pari
reponere: divino praesertim nomini, tam fidos
titulos imagine (ve sub quocunque prae-textu vel
verbis, obducere & applicare. Spiritum & reve-
rentiam Iehove non sapiunt, non olunt hac tam
profana, quæ ne nominari quidem inter
nos debent, sicut decet sanctos: Iudicis il-
lus potius referre videntur mores, qui Deum
non timebat, nec hominum quenquam
reverebatur. Luc. 18.2. Nam alios hic ego
deposco iudices, quam spectatissimos illos viros,
quos Nicolaus elegit, quorumque nominibus,
suum (sic vocat) opus consecravit: hoc ego
forum, in ista saltem cause parte, non equidem
cupio declinare. Si enim in bene ordinata civi-
tate, exorta sorte inter cives quaestione de illa rei-
publice gerenda ratione quam summi sequuntur
Magistratus, & variantibus iudiciis, prout in
arduis accidere solet, si exurgeret statim infrumi-
tus aliquis, & non contra sentientes tantum (vi-
ros graves quos inter primarios & honestissimos
urbis tam sua merita quam publica iussragia
collocassent) seditiosos, perduellis, parricidas, ma-
gos, sacrilegos, & omnibus flagitiis conpertos di-
ceret; sed & magistratus ipsos hypotheticè ty-
rannos, impostores, vulpes, hyenas, pardos, &
crocodilos esse, in compitiis, in popinis, & in ce-
lebrrioribus populi conventibus, tam dictis quam

scriptis proclamaret; quis eum aut civis aut viri
boni officium fecisse dicet, & non potius tam
publice quam privata pacis hostem certum ha-
bendum ac nullo modo ferendum? Si vero scelus
tam grande foret, in rebus civilibus tam licenter
eum hominibus agere: quis eum Demosthenes
poterit ab impietate defendere, qui controver-
siam similem in divinis exercens, non viros Dei
tantum; sed & Majestatem ipsam divinam, vel
dicis causa, tam nefandis titulis consceleravit?

Exspuitiones ista vel vomitiones potius tam
purulenta, scelus arguunt exulceratum, vel
pravis humeribus plane obrutum. Neque enim
talita Symptomata quisquam expectaret mode-
rationis illius quam verbis Nicolaus proficitur
& effert: nec in prater hominis naturam con-
ciendis aut provocandis, occasionem ullam dis-
ceptatio praebeat mea: nisi quod aqua tepidissima
sufficit ad solutionem ventriculi jam ante gravati
suaq; sponte nimis relaxati.

Causatur ille quidem (Ep. ad lect.) intem-
periem & convitia mea, quod loquacitatem,
mendacia, subfannationem, audaciam
& confidentiam exprobraverim ipsi: sed cau-
satur tantum. Primo enim, quam tepida est
haec aqua, quam pauca sunt ejus gutta, si cum
excretis illis comparetur, quae modo spectanda
proponebam? Si hujus generis omnia colligerem
ego ex ejus responso; iis vel capiendis, parvus
non sufficeret liber, nedum epistola: numerosiora
sunt

sunt quam ut recenseri possint, notiora quam
ut debeant. Neque video sane cur confiden-
tiam & audaciam pro convitiis haberet, quum
quasi virtutes eas prae se fert & proficitur: non-
nunquam disertis verbis, vide ut me confi-
dentem res ipsa faciat, pag. 147. re ipsa,
ubique, praecipue vero quem vel domi facta nar-
rat, ut classarios omnes vel solo conspectu fu-
gavit, quasi Phryx ille Ioannes esset, de quo Sy-
mphilus, Epist. 104. aut Pyrgopolinices Plauti-
nus; vel foris aggreditur fortissimos nostrorum,
quos ut pueros ac novitios despiciatui habet;
p. 245. ita ut qua factis, qua dictis, tantum non
clamare videatur, cum servo illo comico, qui
me alter est audacior homo? aut qui me
confidentior? Loquacitatem & subsanna-
tionem sic orationi intexuit, ut ab ejus nulla
fere parte possint amoveri. Mendacia quamvis
merito potuerim, non credo tamen ipsi à me
nominatim impacta fuisse: si locos indicet, con-
vitiium hoc aut non factum, aut vitio, non ho-
mini, factum ostendent.

Quam parum autem veritatem curet, aut
à mendaciis caveat, testatur satis accusationis
hujus pars altera, quam ex alio petit scripto, &
ab hoc instituto prorsus alieno. fingit me affir-
masse, puritanos, eosque rigidiores, solos inter
Anglos, viros esse bonos, simplices, &c. quum
ego nec rigidiorum ibi mentionem ullam feci, &
exclusivam illam particulam (quam unam so-

tollas, species omnis convitii tollitur) hoc sensus
nusquam usurpavi. Addit etiam tanquam
meum, reliquos vero insignes aleatores, pota-
tores, &c. tam ordinem quam sensum verbo-
rum invertens. Dicebam ego, in probatos istos
viros acriter ferocire, insignes aleatores, pota-
tores, &c. Quis inde colliget, nisi per insignem
calumniam, reliquos omnes præter illos, cri-
minibus istis teneri? Si sic se intelligi Nicolaus
jubeat, quum similes formas usurpat; tum vide
mibi (Lector) qualem nobis Ecclesiam depin-
xerit: eo (inquit Episcopus.) tandem in-
saniam progressum est, ut aleatores, fæne-
ratores, ebriosos, scortatores, &c. spu-
rios illos, indignos quos terra ferret, hos
tulit, hos gremio suo exceperit, & fo-
verit mater Ecclesia; ejectionis aut posthabi-
tationis iis, qui vera ac genuina matris sobo-
les, cœtera pii, probi, justi, in solo con-
sensu difficiles erant: sic hac intelligi vult, ut
soli ex Ecclesia ejectionis sint vera & genuina ma-
tris soboles, soli pii, probi, justi; reliqui vero,
quos Ecclesia gremio suo exceperit & foverit, a-
leatores, fæneratores, ebriosi, scortatores, spurii,
& indigni quos terra ferat. Legem quam tulit
non recusabit ipse ferre, ad se ipsum igitur con-
vertens oculos, exclamet iterum, bone Deus,
quantum convitiorum nimbum uno
spiritu profudi.

Similis est veriloquii, quod de rebus dictum,

hi

hi fontem mali petunt, & pectus & caput helleboro purgandum dicunt, ad perfonas ille truncando torquet. Illud autem summum hujus artis Magistrum ostendit, quod plurimum convitia colligit ex versiculis aliquot Ezechielis, quas ut monitorios simpliciter & à libro sorsim descriptos videbit; Prophetam ipsum convitiis accusans. Iudicium ex istis lector prudens ferat de Nicolao, quàm illi fidem, veritatem, & candorem cum religione colat.

Sed eandem videmus hoc forsan affectui hominis propenso nimis in ordinem sanctum, in viros pietate atque eruditione conspicuos & reverendos. Nullius igitur ordinis aut numeri sunt illi, quos tam audacter tradidit, Zuinglius, Lutherus, Calvinus, &c? Num ab omni pietate & eruditione relictis? nullis ne regibus & praecribis sanctis? Quid, antistites illi veteres qui Constantini temporibus ex persecutionum emergebant aestu; nec sanctitate ordinis, nec pietatis & eruditionis laude conspicui fuerunt? Constantino saltem erant & proceribus imperii sancti. Nicolao tamen sunt omnibus digni probris: sic enim de iis, quasi pro tribunali, pronunciat; Ep. dedic. Episcopi jam persecutionum metu soluti, posthabita & lificatione, verbum Dei in frivolas argutias convertere coeperunt, & ex Doctrina veritatis, contentiones funiculum trahere, & in contentione victoriam

quærere, non veritatem, non pietatem, non ædificationem, non unitatem Ecclesiæ: denique hoc animo res sacras tractare, non ut quisque eorum fieret melior, sed ut videretur doctior: hinc altercationum pelagus, hinc Ecclesiæ miseranda laniena, everfis religionis columnis, pietate & caritate. Eiusdem forsitan ordinis Nicenos illos habet patres, cum Ecclesiarum presbyteris quos idiotas appellat: Sabini Macedoniani tam iudicium approbam quam epitheton usurpans, qui ἰδιώτας & ἀφιδαις ἰκαλῶσι τὴν ἐκ Νικαίας συνελθόντες, idiotas vocabat & simplices Niceæ congregatos, ut refert Socrates, Lib. 1. cap. 7.

Quomocunque vero erga alios in sublimi præsertim gradu positos, animatus sit Nicolaus; puritanorum saltē acerrimus haberi cupit hostis: puritanus est, & puritanismi propugnator, ô scelus! Sed unde hoc miror, quod puritatis nomen tam infestum habet? Solius enim nominis hoc crimen & odium est; ejusque non confessorii vel assumpti, sed invitis affixi. Congruit hic sane quod Antonius Sadeel de hoc ipso nomine Monachis non puris respondebat olim, quia puritas ipsis fardet, propterea vocant eos puritanos. Resp. ad Monachos Burdegal, art. ult. sed ego Nicolao non aliud hac de re opponam, quam quod suppeditat ipse. Arminianum enim ego nunquam appella-

vi : argumentis non titulis decernere certus: semel tantum aut iterum sententiam Arminii Arminianam vocabam. Quid hic Nicolaus? quamvis phrasin ipsam usitatam esse noverit, & non tam tantum à suis usurpatam, sed & contumeliosam ex innocua factam: non sententiam Perkinsianam (quod abesset à culpa) sed prædestinationem Perkinsianam singulis paginis præfixam vidit examinis illius quod Arminius in eum scripsit; personata tamen gravitate, sic illius tituli vel umbram levem removere satagit, pag. 88. crede mihi, mi frater, si Ecclesiam integram conservare, & non laceram posteris transmittere volumus, faceffant à nobis ista factiosa nomina, semina discordiarum. Et rursus, pag 90. quod ægre tulerim Arminii nomen nostro dogmati à te appositum fuisse, id jure ac merito à me factum existimo; tum quod indignum sit Christiano homine, à quoquam alio denominari, quam à Christo, unico Magistro ac Domino, tum quod ab istis factiosis nominibus, tanquam à fomentis dissidiorum, abstinere jubet Apostolus, 1. Cor. I. & postea, nos & Ecclesia hujusmodi consuetudinem non habemus. Apologiam aliam de puritatis nomine non est quod queram & adversus Apostoli jussu, ecclesia morem, & professionem etiam, ne dicam consensum.

scientiam propriam, vel se ipso iudice fecisse eum constar, quum hominibus innocuis factiosum saltem, si non & maledicum imponit nomen.

Alteram illam quam scribit mihi dicam, de præteritis dictis, & non dictis adjectis, tacitam ego relinquendam esse putarem, si libri ejus tantum devoraturos illos putarem omnes, qui Epistolas hæc perlustrant; satis enim redargui viderent accusationem hanc tam gravem, ex rerum ipsarum exuminatione. Sed quum patientiam illam non nisi à paucis expectare possim, dicam hic breviter quod res est. Monebam eum ab initio, rogabam etiam, & eo ruentem obtestabar serid, ut Asiaticas excursions, cruditarum aurium carnificinas veras, omittens, ad rationum vim attendere vellet solam, iisq; punctim & articulatim opponere quod respondendum esse putaret. Digressionibus illis & verborum acervo, non nisi silentio me responsurum esse dicebam. Pergit ille tamen in instituto, excurret prohibitu, & multa producit, quæ nihil spectant ad argumentum: sic enim eum ipsum consentem audi, neque ego eo animo ista produxi, argumento Amesii ut satis facerem. Quid ego hic facerem? non passim sequer corum testaq; lutoq;? per dissolutas hæc copas spes nulli fuit ut ad veritatem unquam perveniremus. Adherens igitur argumento, spernenda cetera, & reiiciendi putabam. Privatum hæc & publice professus quum sim, causam nullam habuit

buit de hac re queritandi, si non tetigerim illa
qua argumentum propositum nihil quidquam
tetigunt. Eodem usus consilio, in hac etiam
rescriptione, quae superflua sunt abscindo & se-
pono, ut argumentorum quasi artus nudi in-
visi, eminere possint & observari. Probavi sigil-
latim in quaestione prima, primo, (C. 1.) com-
municationem salutis per redemptionem appli-
catam, proprium esse finem qui in Christi morte
intendebatur: qui nucleus fuit argumenti illius,
unde disceptatio nostra manabat; secundo (C. 2.)
voluntatem ipsam divinam qua finem hunc spe-
clabat, causam fuisse mississimis & mortis Chri-
sti; tertio, (C. 3.) voluntatis huius causam
propriam, extra Deum ipsam non esse quaren-
dum; quarto, (C. 4.) voluntatem istam pro-
priam causam & regulam esse efficaciae salutaris
quae gratiae medius perficitur. Firmamentis hisce
primarium quod attuleram argumentum mu-
nitum jam & circumvallatum, sufficere crede-
bam ad illam causae partem: secundarium tamen
apposui ab officio Christi desumptum; (C. 5.)
ne quidquam videar praeteriisse, quod argumenti
possebatur locum. De ceteris omnibus securus, ad
alteram quaestionem accedo: ubi accessiones etiam
omittens omnes, rem ipsam persequor solam, ar-
gumenta singula eo ordine confirmans, quo pri-
mum ea ponebam.

Sed in Historica narratione omnia di-
cit referri debere simpliciter atque inte-
gre,

gre, nihil detrahi aut immutari. *At vero Historicam narrationem gestorum & dictorum omnium, non instituebam ego aut profitebar; sed Scholasticam disceptationem solam, quam integram etiam dedisse me fatetur ipse; quum cetera eo animo produxisset se agnoscit, non ut argumento satisfaceret, sed ut Forbesii præjudicio non nihil opponat. Si autem in me non optima fidei tam certum sit indicium, eorum quid quam præterire qua Nicolaus quacunque ratione dicebat; quis eum in hoc negotio cum bona fide versatum esse dicet, qui accusationes suas memorans & urgens, tacitam relinquit defensionem oppositam? hoc ut ab ipso factum ostendam, & ut colloqui initium intelligatur; describam istis, qua præterijt ille in mecum ad ipsum ultimatum initio. Quid dictum factumve fuerit coram, frustra essem si contenderem, ultra quam tabulæ probant obsignatæ. præsertim tecum, quem video tam audacter tantaque confidentia, falsa veris miscere, supponere, pro libitu commode tuo. In istis igitur omnibus, fruaris per me licet commento tuo. Vno tantum verbo, quid ego tum proposui, quaque occasione, narrabo: ut eadem opera multis verborum & chartarum foliis satis fieri simul possit. Compellasti tu cum tuis D. Forbesium, de rumoribus nescio quibus per urbem vestram inique*
spar-

sparsis ; lis autem præcipua fuit de articulis quibusdam, à vobis formatis ac probatis, quibus illi, ut tum profitebatur, per conscientiam suam non licuit propositis assentiri, quamvis gravia multa idcirco passuro. Eo vero res redijt, ut de Christi morte altercatio satis vehemens esset, quousque scil. redemptionis limites essent extendendi, quoad arcanum propositum & intentionem Dei. Ad omnes, tu affirmabas ; & ille quidem non abnuebat ; sed explicari dicebat generalem illam particulam, in Apocalypsi, (c. 5.) per, ex omni gente, ex omni tribu, ex omni familia, &c. tu vero hoc impugnare sedulo, & urgere, ut ille quamvis respondentis partes agens, hoc in syllogismum reduceret. De istoc vero termino (omnibus) quum diutius egissetis, tandem risu quodam excitato, discessum meditabamini. Hucusque ego auditor tantum: tum venia petita, unum tantum quærebam, quid impediret, quominus omnes & singuli salvarentur, &c. prout tu commemoras. Quærebam etiam insuper, numquid non dispensaretur omnibus redemptio, quibus intendebatur ? quod tibi neganti sic probavi ; si dispensatio sit secundum intentionem, &c. id est, ut videas quam vana sit illa
tauto-

tautologiæ improprio, si intentio dispensandi sit regula ipsius dispensationis, tum omnibus dispensatur quibus intenditur dispensari: sed est: Ergo. hic tu hæsitare, turbari, propositionem negare, totum concedere, dispensandi vocem expungere, applicandi tum primum, impetrandi vero nullam mentionem faciens, assumptionem tandem sine ulla distinctione negare. Hæc simplex est & vera narratio, qua discuti vides cuncta illa quæ mihi velles impingere crimina. *Hæc omnia fere, accusationibus ejus à me oppositis, quasi non dicta, non scripta, dissimulat; accusare tamen thraconice pergit, & fratres classarios, tanquam certaminis hujus auctores, quia suis (scil.) viribus diffusi exteriorum potius quam suo ipsius periculo experiri maluerunt; Ep. dedic. & Forbesium, quasi suis etiam viribus diffusus, me in subsidium evocasset; Ep. ad lect. & me denique ac si ego unum saltem conatum irritum sentiens syllogismum primum in alium à primo transformassem, & ab uno termino ad alium pro libitu meo transcurram. pag. 5. Sublestam igitur suam fidem agnoscat, si tanti sit criminis, hujus generis aliquid vel non narrasse tantum.*

Hujus tamen generis non erant illa, quæ sepebam ego: sed nova cuiusdam & mirifice mordera-

derationis symptomata, quæ nihil habebant
vel cum argumento meo, vel cum ulla veritate
commune. Exemplo sit novum illud & ante
hunc diem à nemine nostris affixum crimen Pe-
lagianismi. In indice jam posuit ut maxime
memorabile. Amelius pelagianizat; in mar-
gine etiam libri ut à percurrente quoque obser-
vari possit, Amelius Pelagianismi convin-
citur. pag. 51. Quis criminationis hujus co-
lor? est omnino (ait pag. 2.) inter Pela-
giani erroris capita, istud quoque, Chri-
stum non esse mortuum pro omnibus.
Siccine vero? an satis hac justa censenda causa,
hæreseos quenquam non postulandi tantum, sed
& damnandi, si idem aliquo modo cum hæretico
dixerit, quamvis aliam ab ejus hæresi sententiam
aperte constanterque defendat? si æquum hoc
censeat Nicolaus, tum non Pelagianos tantum
sed & Saduceos & Epicuri de grege porcos, inter
socios, clientes, aut patronos necesse est ut habeat.
Horum enim omnium communis fuit opinio,
fato non regi res humanas, sed in hominum esse
liberrima potestate, sibi met vel miseriam vel feli-
citatē pro libitu fabricari: Ioseph. antiq. lud.
l. 13. c. 9. quæ eadem est Nicolai sententia. A
me tamen procul absit hæc petulantia lingue, ut
in margine vel indice, vel ulla parte scripti, af-
firmate legatur, Nicolaus Saducæizat, &
Epicureizat: Nicolaus Epicureismi &
Saducæismi convictus est, &c. Quod eo-
dem

dem tamen affirmare possum jure, quo diffama-
tiones aliis illidit ille suas.

Sed mittamus in presentia contumeliam il-
lam, & rem ipsam paucis examinemus. Est, in-
quit, omnino inter Pelagiani erroris ca-
pita, Christum non esse mortuum pro
omnibus hominibus; qui nobis istud con-
stare faciet? num ex Synodis illis, Palestina, Mi-
levitana, vel Carthaginensi, quæ Pelagii nota-
runt errores? nihil minus. Testis unicus produ-
citur, pag. 51. Faustus Rhegiensis, lib. 1.
de grat. & lib. arb. c. 16. &c. productus
etiam in collatione, pag. 202 edit. Brand.
sed inconsiderate nimis & inconsulto. Faustus
enim per totum illud caput 16. Pelagii non re-
fert errores, non memorat nomen, ne minimam
quidem mentionem ejus facit. Imo disputat eo
loco adversus Pelagii hostes, sicut & in reliquo
libri, ab initio cap. 3. Vbi hæc transitio à Pela-
gio ad illos habetur; nunc veniendum est
ad illos, qui dum gratiam aliis dari, aliis
negari asserunt, munus gratiæ cum Pela-
gio perdididerunt. Si testem hunc vero rogare
liceat obiter, & ab eo querere, Pelagiani erroris
quæ summa fuerit; sic responsurus est ille, ut
producentem non parum ladet. hoc enim ut pri-
marium in Pelagio damnat, quod arbitrii li-
bertatem integram prædicabat & illæ-
sam; lib. 1. c. 1. quam ipse Faustus attenua-
tam esse contendit, quamvis non ex toto eva-
cuatam,

cuatam, aut penitus ablatam: integram
autem & illasam, hanc libertatem statuere vi-
dentur illi, qui nulla spiritualia dona in spi-
rituali morte ab hominis voluntate pro-
prie separari docent, quod Remonstrantes o-
mnes aperte faciunt. Col. p. 298. ed. br.

Dicit hic forsam aliquis, Pelagii quidem ad
invidiam suppositum hic nomen esse; rem ipsam
in ceteris tamen sic ut isti dicunt habere; Fau-
stum scil. non sententiam nostram damnas-
se tantum, sed & ab ecclesia tota damnatam affir-
mare (quod remonstrantes allegant) & una cum
Arelatensi concilio, in Lucidi persona (quod fuisse
refert Nicolaum pag. 56. 57.) anathemate percus-
sisse. Lucidus iste quis aut qualis fuerit, non li-
quet. De Arelatensi concilio non constat ex ullo
fide digno scriptore, aut Epistolam Fausti proba-
tam ibi fuisse, aut quidquam in Lucidum pro-
nunciatum. Similius est veri contrarium plane:
nam Arelatensi concilio primo, & secundo. Con-
stantini tempore celebratis, Fausti non congruit
atas; nec quarto illi sub Carolo Magno congre-
gato; tertium autem nihil tale meminit; nec
Fausti, nec eorum qui Fausti Epistola subscrip-
sisse dicuntur, nomina, inter eos qui illic sub-
scripserunt, habentur: imo vero praeses huius
concilii & Arelatensis urbis episcopus, Casarius,
adversus Faustum scripsisse fertur. Quid quod
Henricus Canisius, antiq. Lect. Tom. 5. ob-
servavit etiam, subscriptiones illas quae in vul-
gatis

gatis editionibus adjunguntur Epistole illi Fau-
sti, non esse in manuscripto codice, sed pro iis esse
quadam aliena, post quæ tandem sequuntur hæc
verba: Item alia manu, Faustus exemplar
Epistolæ meæ relegi & subscripsi: nota
etiam verba Canisii sequentia; hæc inquam
verba sunt, quibus Faustus subscripsit E-
pistolæ illi suæ erroneæ, quam etiam
variis Episcopis misit ut subscriberent,
cui Lucidus quod subscripserit pœnitet,
erroremque publicata Epistola damna-
vit. Incerta sunt hic omnia: nisi quod certissi-
mum illud sit, revocationem illam Lucidi ex
Fausti præscripto formatam, Pelagianæ pravitatis
nonnullas fibras in se continere, asserit enim
art. 7. quæ verba Nicolaus astute præterijt (si-
cut & Artic. 4. ex industria truncavit) ab A-
dam usque ad Christum, aliquos ex gen-
tibus, per primam Dei gratiam, id est
per legem naturæ fuisse salvatos.

Si quid sit igitur in istis omnibus, quod ad-
versus nos facere videatur, nititur id totum au-
thoritate Faustii, cujus hominis fidem non est
quod ego multis coner elevare: fecerunt hoc non
obscuri, tam inter scriptoris antiquos, quam re-
centiores.

In monumentis patrum orthodoxograph: pag.
57. scriptorum Latinorum, hæc habet Maxen-
tius; conveniens credidi, aliqua tam de
Fausti quam de antedictis libris S. Au-
gusti.

gustini, certa capitula decerpere, & huic
nostro opusculo inferere, ut cum in bre-
vi collata, ab invicem sibi contraria re-
perta fuerint, evidenter clareat, libros
Fausti esse hæreticos, sicque confundan-
tur omnes qui eos hætenus defendunt
catholicos. P. 1247. *Petrus Diaconus de in-
carnatione & gratia D. N. Ios. Chr. his verbis
concludit; quorum omnium S. Patrum im-
buit Doctrinis anathematizamus Pela-
gium & Celestinum, simulque etiam lu-
lianum Edanensem, & qui illis similia
sapiunt, præcipue libros Fausti, Galliarū
episcopi, qui de monasterio Lirinensi
profectus est, quos contra prædestina-
tionis sententiam scriptos esse, dubium
non est, in quibus, non solum contra
horum omnium S. Patrum, verum
etiam contra ipsius Apostoli dictionem
veniens, humano labori subjungit gratiæ
adiutorium, atque totam omnino eva-
cuans Christi gratiam, antiquos sanctos
non ea gratia qua & nos, secundū quod
docet beatus Petrus apostolus, sed nature
possibilitate salvatos, impie fatetur. Mar-
garites de la Bigne in Bibliotheca Patrum, ed: ult.
tom. 4. hujus Fausti scriptus hanc admonitionē
ad lectorem proponit; certissimum est Fau-
stum fuisse semipelagianorū antesigna-
num, & scriptiōem ejus hic positam,
multis*

multis pelagianorum erroribus refertā. Id quod diserte annotarunt, Isidorus de viris illust. c. 14. Ado Viennensis in chronico an. 492. scripserunt adversus eum ex professo, Cæsarius Arelatensis episcopus, Fulgentius Ruspenfis, Alcimus, Avitus Viennensis, & Petrus Diaconus. ex his plene perspectum habeas, quam caute scripta ista Fausti sint tibi perlegendā: in quibus, in errores multos Pelagiani dogmatis plerunque offendes. Similia vide apud Baronium, tom. 6. ad an. 490 & in appendice toni decimi.

Testimonium hoc, sic exarmatum dedi, non tam ut Pelagio nobiscum nihil esse commune docerem, (quasi hoc scilicet cura nobis esset) quam ut ex hoc tu (lëctor) possis conjicere, qualia sint illa paralipomena, quæ tanti Nicolaus facit.

De auctario, quod sine cujusquam injuria, privatis ultimus apponebam instantiis, & appositum etiam profitebar, conquerendæ causam non habet ille justam; ego vero justissimam, quod quum tantum ipsi fuit otij à re sua, aliena ut cures & carpat (quod ubique fecit) hæc tamen apposita seponere voluit & præterire. Sed querelarum iam satis est, & præfationum etiam. Disceptatio sequitur.

DE REDEMPTIONE GENERALI.

CAP. I.

De fine mortis Christi.

Fines & limites rerum eodem sensu non temere dici, sed consilio & ratione summa, cuius certe patebit, qui scitum illud Philosophiæ novit, actus & appetitus omnes qui sunt rationis, proportionem, modum, mensuram, & speciem etiam aliquatenus, à fine semper habere atque ejus intentione. Quum igitur in Christi Salvatoris missione & morte, de limitum ratione quærebatur, an scilicet pro omnibus & singulis æqualiter missus, natus, mortuus, & suscitatus ille redemptor fuerit, de actionum harum fine, & agentis intentione, necessario nobis agendum fuit. Si enim finis & scopus huius operis ad omnes, & singulos non sit

Primarium argumentum a fine.

B

pari-

pariter extendendus, nec opus ipsum ad universos pertinere, quispiam opinor dixerit, qui sanus est mentis. sed huius generis omnia uno quasi halitu diffilare novit Nicolaus Grevinchovius. Negat enim fructum illum salutarem qui ex morte Christi jam applicata est oriundus, ipsius mortis aut redemptionis per ipsam impetratæ finem proprium vel esse, vel dici debere. *Impetratio* (ait pag. 12. 13. 14.) est actio absoluta, applicatio vero est conditionata. Quamvis igitur ad hanc illa tendit, atque adeo quodammodo hæc illius dici possit finis, proprie tamen finis non est, cum impetratio per se absque ulla applicatione, sit integra, completa, & perfecta: ita ut omnibus potuisset impetrari redemptio & nullus tamen applicari. Hæc huius hominis opinio. quæ cum scripturis sacris, sanaque ratione, & aliis authoris ipsius dictis, quam bene conveniat, jam ostendendum est, sed paucis, ex instituto.

In Scripturis Christum ipsum inprimis consulamus, eum enim in omnibus audire iubemur: & quis melius ipso de patris suoque consilio certiores nos facere potest; cum nemo filium novit nisi pater, nec patrem quisquam novit nisi filius, & cuiusque voluerit filius recitare? Mat. 11. 27. Si

ad responsum Nic. Grevinchovij. 3

ab ipso vero quæramus quare venit in mundum? quo fine? cui bono? respondere aperte. *venit filius hominis, ut servet quod perierat. Mat. 18. 11. ut querat & servet quod perierat. Luc. 19. 10.* Hic est ille sermo quem Apostolus fidelem appellat, & dignum qui modis omnibus ab omnibus recipiatur: *Christum Iesum venisse in mundum, ut peccatores servaret. 1. Tim. 1. 15.* Si de mortis fine rogemus, simile responsum ab ipsius ore feremus. *filius hominis venit ut daret animam suam in redemptionis pretium pro multis. Mat. 20. 28.* Hoc est sanguis meus novi Testamenti, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum. *Mat. 26. 28.* Si hæc Christi responsa clarius velimus explicata, succurrit Apostolus. *dedit semetipsum pro peccatis nostris, ut eximeret nos ex presenti seculo malo, secundum voluntatem Dei & patris nostri. Gal. 1. 4.* Rursus, *Christus dilexit Ecclesiam, & semetipsum tradidit pro ea: ut eam sanctificaret ab eo purificatam lavacro aque per verbum, ut sifteret eam sibi gloriosam, &c. Eph. 5. 25* Dedit semetipsum pro nobis ut redimeret nos ab omni iniquitate & purificaret sibi ipsi populum peculiarem, accensum studio bonorum operum. *Tit. 2. 14* Quærere hic igitur licebit mihi pro, quod ex phrasi hoc genus unica in humano scripto reperta Nicolaus & à me

quærit, (p. 43.) *possitne tibi intentio Dei circa mortem Christi vel indice digito apertius demonstrari?* Si hanc ob causam & hoc consilio missus, traditus, venit, & mortuus est Christus, ut liberet nos ab omni malo, & in omne bonum induceret; tum redemptionis applicatio cum fructibus ejus est proprius finis ejusdem per mortem impetratæ. Sed verum prius si Christus veritas & veridicus Paulus, ergo & posterius.

Nec admittit sane natura rei, ut sententia hæc Nicolai ullam habeat vel similitudinem quidem veri. *Primo* enim finis est bonum; & è converso, cujus est bonum actionis alicujus, ejus est finis: proprium bonum est finis proprius. Hoc Aristotelis, Rami, & Philosophorum omnium calculo confirmari facile potest, sed cuivis *Logico* satis ex sese patet, ut finis igitur proprius hujus impetrationis intelligi possit, Cassianum illud hic usurpemus *cui bono?* num Dei patris bonum aliquod aut suum ipsius proxime ob oculos habuit Christus, cum redemptionem impetrabat, an hominum potius? non diffitebitur spero Nicolaus ipse, qui nihil fere non audet negare, quin proprie saltem, si non unice nostrum specta-

spectabat bonum : ex amore namque nostri, non sui, fuit, quod filium suum huic muneri destinavit Pater, filiusque semet. Amare autem est velle alicui bonum. Arist. Retor. 24. proprius igitur ac unicus finis hujus impetrationis non fuit, ut Deus possit si velit Iustitia salva salvare peccatorem, quem solum finem proprium & à Deo intentum agnoscit ille. pag. 9. & 15. Hoc enim ipsius Dei videtur bonum expetitur, non hominum : quippe quod consistere potest cum omnium hominum miseria summa. Si vero bonum nostrum in hac impetratione propositum habuit Christus, tum ut nostrum, quod egit, esset, intendebat: si ut nostrum, tum ut nobis communicetur, & à nobis percipiatur, quod est applicatio & fruitio de qua jam agitur. Secundo perfectionem quod attinet, & completam in sese naturam actionis illius impetrativæ, palam esse dico, mortem Christi ex institutione divina mediæ naturam habere, unde nomen etiam sortitam novimus, & titulum mediationis. Neque enim inter ea numerari potest quæ propter se tantum expetuntur ut felicitas, nec inter illa quæ & propter se, & propter aliud etiam, ut virtus. Arist. eth.

1.7. sed iis debet accenseri quæ propter aliud tantummodo solent expeti, ut sunt medicamenta & labores, cuius generis exemplum non est homo in factio creationis, licet id ab ipso ineptissime affirmetur, pag. 13. Medium vero fuit inter Deum & hominem. Atque adeo officio suo defungi non potuit, nisi aliquo modo ad hominem ipsum pertingat, quod fieri non potest, nisi applicetur. Tertio, Christus moriendo, *animam suam λύτρον* sive redemptionis pretium posuit propter multos. Mat. 20. 28. Numquid in more positum est ut post pretium solutum, incertum adhuc maneat, solvetur captivus, necne? an non hic finis proprius pretium illud solventis, ut ejus vi libertas misero restituatur? certe non hoc sequitur solum quisquis est redemptor verus, sed assequitur etiam semper, ubi fides bona & pactum valet. Pretium pacisci forte possit aliquis quamvis incertus,olvere vero, non Prudentia tantum sed & Iustitia vetat, nisi firmum simul habeat quod in stipulatione ponitur. Quarto non à pacti tantum pretii-que natura, sed & ab omni ratione abhorret illud quod ex isthac sententia sequitur, Deum scilicet filium suum morti tradi-

tradidisse, eique vilissimæ, & execrationis maximæ, cum adhuc incertus fuit, an quisquam per eā salvus fieret necne, imo an boni aliquid cuipiam hominum per eam crearetur. ita ut Christi mors sit quasi alea jacta, eventus incertissimi. Hoc Nicolaus non horret profiteri, pag. 14. & 21. nec dissimulari sane potest, cum Christi mediatio primo decernatur ex Arminii sententia, ante fædus initum quod est secundi decreti, media dispensata quæ sunt tertii, aut salutem quod ultimum locum obtinet. Decl. sent. p. 47.

Denique *pro omnibus mortuus est, ut qui vivunt posthac non sibi vivant, sed ei qui pro ipsis mortuus est, & suscitatus, 2. Cor. 5. 15.* Hoc ultimo loco Nicolaus ipse, cæteri-que Remonstrantes patentur, *illud iuxta, ut, significare finem & id quod Ch: expectat, ut passionis sue fructum.* Collat. Pag. 179.

Si vero cum Scripturis & recta ratione non sentiat hæc in re Nicolaus, ego certe non miror, cum eum ab Arminio videam, & a seipso etiam tantopere dissentientem. Arminius in oratione quam habuit pro gradu, de sacerdotio Christi, primo, de maneris hujus impositione agit, pag. 10. postea, de ejusdem executione, & fructibus. in imponendi mo-

do pactum constituit primum, cuius hæc summa est verbis ejus, pag. 14. *Postulavit Deus à Christo ut animam suam poneret hostiam pro peccato, ut carnem suam daret pro mundi vita, ut pretium redemptionis solveret pro humani generis peccatis, & captivitate. Promisit si id faceret visurum semen longævum, futurum aeternum sacerdotem &c: accepit sacerdos nostram conditionem, & partes expiandi nostri criminis duri sibi passus est, dicens, ecce ad-
 Tum, &c: sed hac lege ut in isthoc pacto (quod executionem hujus muneris, & redemptionis nostræ impetrationem omnem antecedit) observari debeat promissio, quæ est de semine longævo, id est de filiis multis & fratribus, & acquirendis & salvandis. Hæc promissio in conditione suspenditur ex officiis quibusdam ab ipso præstandis. Conditio hujusmodi suscipienti incumbens, cum impletur, nonne eo fine proprie & natura sua perficitur, ut promissio annexa certa jã sit & fixa? nonne conditio impleta fit medium obtinendi promissi? ipse dixit, pag. 124. Christus igitur morti sese ex isthoc pacto dedens, ut conditionem hanc implere possit, eo fine proprie moriebatur, ut semen longævum sibi compareret, per eorum liberationem & salu-
 tem*

tem æternam. & hujus finis mors ejus
medium fuit proprium. Deinde hujus
fæderis & promissionis vi, necesse fuit, ut
Christus pretium solvens constitutum
semen habeat benedictum : non potuit
igitur impetrata redemptio non aliqui-
bus etiam applicari. Præterea sciebat
hoc Deus, sciebat Christus in hac susce-
ptione muneris impositi multos futuros
Christi filios, & in æternum victuros.
Hæc prævisio igitur & præscientia sal-
vandorum, non sequitur tandem ex me-
diis concessis, ingenerata fide, ejusque
constantia, quod vult Arminius & Ni-
colaus, sed hæc omnia præcedit, consilio
nitens divino. Huc accedit quod Armi-
nius decretum illud explicans quod ad
impetrationem attinet, *illud esse dicit* (Decl.
sent. pag. 47.) *quo Deus decrevit filium suum*
Iesum Christum ponere in mediatorem, redem-
ptorem, salvatorem, sacerdotem, & regem, qui
peccatum morte sua aboleat, amissam salutem
obedientia sua impetret, & virtute sua commu-
niet. Communicatio igitur vel applica-
tio est finis impetrationis. nec vero hoc
docet tantum Arminius, sed & planissi-
me dicit Disput. privata 35. Th. 2. ubi
expresse Salvatoris nomen (quod nota-
re dicit salutis acquisitionem, & com-

municationem) finem comprehendere impetrationis affirmat.

Quæri hic etiam non immerito potest, an Arminii suæque doctrinæ satis memor sit Nicolaus, cum inter impetrationem & applicationem hanc differentiam ponit, quod illa sit actio *absoluta*, hæc autem *conditionata*. pag. 12. Conditionatam hanc appellat quoniam non exercetur à Deo nisi interveniente aliqua actione humana: illam absolutam quia Deus solus exercet eam nulla interveniente actione, aut functione humana divinitus præscripta. Dubitandi vero ratio hæc est. Docent hi, *actionem omnem eodẽ ordine decerni & perfici*, pag. 190. & contingentes eventus non decerni nisi præsuppositis antecedentibus omnibus, & prærequisitis. Episcop. th. de scient. Dei. adeo ut nullum decretum sit de futuro contingenti, nisi conditionatum, intentio aut actio nulla, nisi conditionata. Quæro igitur an Christi mors absolute decreta fuerit, & destinata ad redemptionem impetrandam? si ita fuerit, tum aliquid contingens & non futurum nisi variis actionibus humanis intervenientibus, absolute à Deo decretum fuit ante omne ævum. Si vero hujusmodi decretum

cretum nullum sit, tum Christi mors conditionata tantum. Innumera enim erant quæ licet contingenter, & libere ab hominibus patrata sunt, necessario tamen ut prærequisita concurrebant ad hoc, ut Christus Iesus, Mariæ filius sit, à Iuda traditus, & sub Pontio Pilato ita crucifixus, ut sancti Prophetæ jam olim prædixissent. Vt inter mulieres nasceretur unquam beata hæc Maria necesse erat, ut ejus Pater, avus, abavus, atavus, tritavus, cæterique majores omnes nuptias contraherent, liberis operam darent, sobolem alerent, & reliqua omnia quæ sponte & libere parentes agunt. Tum vero porro à beata virgine pietas exercenda, colenda castitas, angelicæ voci fides adhibenda, lactandus infans, in Ægyptum ferendus, omnique officio prosequendus. Christus ipse homo, consensu libero munus impositum suscipiat oportet, & exequatur. Quæ denique à Iuda proditore, delatoribus Iudæis, Pilato Iudice, & militibus ipsis patrata sunt, contingenter, & libere à volentibus agebantur. Mors igitur Christi contingens fuit, incerta, & dubia: nec adeo decreta nisi ex conditione, si hæc tam incerta munirent ipsi viam.

Impetratio (dicis) absoluta fuit, supposita morte, licet mors ipsa incertissima fuerit. At vero suppositis supponendis, conditionata omnia sunt absoluta. Hoc igitur pacto discrimen nullum erit inter actiones absolutas & conditionatas : non agitur enim quod proponitur, nisi post conditionem impletam : tum vero absolute agitur : actio igitur conditionata, inane nomen est, præterea nihil.

Sed interior adhuc mihi scrupulus hæret, de hac morte Christi quam ii pro omnibus & singulis valuisse dicunt ad redemptionem, quem serio vellem ab iis perpendi qui ex prævisione salutis nostræ decretum suspendunt. ex doctrina hac conditionata, nullum antecedens, aut prærequisitum ad productionem, aut existentiam alicujus rei, virtutis aliquid aut fructus habet, ex eo quod ordine suo sequetur; nec ejus vi existit, aut agit quicquam, *eodem enim & modo & ordine quo demum existunt, à Deo etiam spectata & ordinata sunt omnia,* pag. 190. 194. Ita ut quod posterius existit, nullā vim exercere possit, in eo quod prius fuit. Ad hoc autē ut Iesus Immanuel Mariæ filius sit, vivat & animam suam pro multis deponat, multi fideles, & Deo chari non nihil agebant quod

quod antecedens ei fuit, & prærequisitum: fidem intelligo, spem, & anhelantes preces antiquorum Patrum, Abrahami, Davidis, &c. Hoc saltem necessarium fuit, ut essent ipsi in vivis, & tales etiam quales erant, promissionis nempe hæredes veri. Quicquid vero erant, quicquid agebant, quicquid denique affectu sunt eo tempore, id nullo modo à Christo Iesu, ejusve morte pendere potuit, quia præsuppositum, prærequisitum, & prævisum fuit, antequam Christus aut morti, aut vitæ destinatus erat. Eorum igitur nemini impetratum unquam à Christo quidquam, nisi forte ut è limbo tandem liberati, in cœlum cum ipso transferantur: reconciliati erant Deo, justificati, in filiorum album ascripti, sanctitate interna imbuti, & fructibus Iustitiæ læti, sine ulla virtute Christi. Eant nunc hi viri boni & de virtutis Christi, & redemptionis amplissima latitudine, jactent sese inter imperitos: si sibi consistere velint, Patriarchas veteres & fideles omnes ante Christum viventes, à redemptionis fructu necesse habent arcere. Hac certe ratione, latiore nos facimus redemptionem illam quæ per Christum impetrata fuit,

fuit, & magis universalem quam faciunt ipsi. Nec sane negamus nos, eam hactenus etiam ad omnes & singulos pertinere, ut hac supposita, possit Deus, non obstante Iustitia, peccatores quos vult salvare. Si hoc sit igitur quod intelligunt, quum Christum pro omnibus & singulis mortuum esse contendunt: huc usque & nos assensores habent: quamvis integrum & unicum ejus mortis finem hac una in re contineri negamus.

CAP. II.

*De amore Dei qui Iohan. 3. 16.
laudatur.*

QUod concedi oportuit, & in confesso poni apud omnes fideles, id mihi jam extorquendum video rationum pondere; ^a Deum nempe ex voluntate salutis nostræ misisse filium, qui salvos nos faceret. Hoc satis liquere putabam ex Iohan. 3. 16. *Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unicum dedit, &c.* Cui alius locus concinit, 1. Ioh. 4. 9.

^a Amor ille divinus ex quo missus est Christus, volitio fuit salutis humanæ.

Ita hoc enim innotuit *charitas Dei* quæ est erga nos, quod *filium suum unicum* misit in mundum ut vivamus per eum. At vero hos *pas* audio in *theologia*, *scriptura*, *rationi*, & *toti Theologorum Schola* renuntians, quia per dilectionem, aut charitatem hanc, voluntatem intelligo Dei, quum affectus iste aliud quid sit quam voluntas, ut ira *Exod. 32. 10.* & Deus ex affectu velit, affectus naturæ ordine prior sit actu volendi, imo affectus iste sit naturalis & necessarius, actus autem volendi liber p. 20. 21. Sed affectibus suis indulget nimis disputator iste, dum temere adeo, & perturbate causæ ruituræ succurrit, ut naturam divinam similem faciat humana.

Primo enim graviter errat, quod iram, timorem, pœnitentiam & affectiones similes imperfectione arguentes, proprio sensu inesse Deo putat. Antiquum illud & in omni Theologica Schola, præterquam in ea quam Vorstius nuper aperuit, merito probatum, *affectus attribui Deo secundum effectus*. Nec levius est quod extra voluntatem divinam affectus hosce collocat, ita ut ejus actus nullus sit amor & (quod ex affectu cæco & cupido facit) totam Theologorum Scholam in Societatem erroris vocat. Audias Thomam, Scholæ suæ principem, & in Philo-
sophi-

sophicis istis, vix ulli cedentem, imo
 audiat simul Augustinum, quem ex tota
 Theologorum Schola, si ablegaverit
 Nicolaus cum suis, tum res suas sibi ha-
 beateorum Schola Theologica. Qua-
 estio quam sibi proponit Thomas I. 2. q.
 22. a. 3. 3. est, *utrum passio sit magis in ap-
 petitu sensitivo, quam intellectivo, qui dicitur
 voluntas*, objectio apud eundem hæc,
gaudium & amor passiones quedam dicuntur :
sed hæc inveniuntur in appetitu intellectivo, &
non solum in sensitivo, alioquin non attribue-
rentur in Scripturis Deo & angelis, &c. Re-
 sponsio hæc: *amor & gaudium, & alia hu-*
jusmodi, cum attribuuntur Deo vel Angelis,
aut hominibus secundum appetitum intellecti-
vum, significant simplicem actum voluntatis,
cum similitudine effectus, absque passione. Unde
dicat Augustinus (de Civ. Dei, l. 9. c. 5.)
Sancti Angeli sine ira puniunt & sine miseria
compassione subveniunt : & tamen istarum no-
 mina passionum, consuetudine loquutionis hu-
 manæ, etiam in eos usurpantur, propter quan-
 dam operum similitudinem, non propter affectio-
 num infirmitatem. Creatis Angelis affe-
 ctiones proprias tribuere, non audet Au-
 gustinus: quas tamen Deo affingere Ni-
 colaus nihil omnino veretur. Hæc vero
 quæ de affectibus omnibus dicta sunt
 maxi-

maxime pertinent ad amorem. Amor enim adeo ad appetitum accedit, ut vix ab ipso distingui possit, cum eo certe distinguitur simul à Thoma. (1.2. qu.26.a. 1.c.) in naturalem, sensitivum, & intellectivum, qui est in appetitu intellectivo, sive voluntate. Voluntas autem non minus appetit quam natura, aut facultas sentiens, non minus igitur dici debet amare.

II. Turpius adhuc hallucinari videtur, eo quod affectum hunc *naturalem* & *necessarium* ita dicit, ut naturale à voluntario distingui solet, nam, 1. Si isto modo sit naturalis & necessarius, tum nulla utitur electione (à qua tamen dilectionis nomen oriundum esse nonnulli docēt) atque adeo in dæmones malos non minus fertur, quam in miseros homines; unde etiam sequitur ultra genus humanum extendendam esse hanc impetrationem Christi, usque ad Diabolum & ejus Angelos (quorum etiam naturam ex parte assumpsisse eum non horret Nicolaus affirmare, pag.72.) ubi enim causa communis adest, necessaria præsertim & naturalis, ibi effectum varium non sequi solet. Amor vero iste, ratio est, & (ut ejus verbis utar pag.21.) impulsiva causa hujus redemptionis impetratæ 2. Si hoc

hoc sensu naturalis sit & necessarius affectus, tum est omni modo invariabilis, homines igitur pessimi & ab omni religione relictī, sunt æque Deo chari ac fideles ulli.

III. Illud vero ultimum (*affectus isti natura ordine prior est omni voluntatis actu*) ut excusari possit, non video. 1. Affectus in homine qui sunt ratione moderabiles, rationem semper & voluntatem sequi debent, nec eam antevertere possunt absque peccato, parere quippe nati, non præire. *Camer. proam. meth.* Si enim hic ordo pervertatur, fit illud, quod de cauda draconis fabula narrat: quæ cum obtinuisset, ut vicissim ipsa aliquando antecederet, quæ tam diu fuisset sequuta, tam ipsa illa, quam caput & totum corpus ingrediendo afflictum fuit, & deforme. Hujusmodi perturbatam *ἀταξίαν* tribuere Deo, quantæ foret impietatis? 2. Si affectus hic in Dei sit natura, tum vel ad essentiam, vel ad vitam ejus pertinet: in essentia Dei nihil tale agnoscit Arminius, *Thes. de nat. Dei.* imo nec Episcopus ipse in disputatione illa quam nuper habuit de natura Dei. In vita vero, intellectu & voluntate prius aliquid, ne fando quidē audivit unquam quisquam.

3. In hoc naturæ divinæ momento, id est in voluntate, locantur affectus, ab ipso Arminio, *De nat. Dei. th. 64.* & amor ipse in specie qui Iohan. 3. memoratur. Vbi etiam in margine Thomam laudat doctorem: *Primum motum voluntatis amorem esse.* 1. q. 20. Quibus ex verbis intelligi etiam datur quo sensu amor aut misericordia causa dicitur electionis (quod unum ex Theologis hic adfert Nicolaus pag. 20. 21.) eo nempe, quo principium motus, ipsius motus est causa. vide Thomam 1. 2. 9. a. 1. 4. Amor ille divinus Analogiam suam habet ad amorem nobis imperatum, 1. Iohannis. 4. 11. Qui non est naturalis, aut necessarius, sed electionis liberæ, & in voluntate positus, aut eam sequens: imperari alias haud quaquam posset. 5. Amor iste summus erat, Rom. 5. 8. 1. Iohan. 4. 9. 11. quo non datur major. At major est amor ille qui præter naturæ appetitum, voluntatis etiam accenditur motu, quam qui solius est naturæ. Voluntatis igitur actus fuit amor hic: & (ut hoc insuper addam) inter illa debet numerari, quæ ad solos electos pertinent. Electos enim solos summo complectitur Deus amore.

Quid

Quid igitur vetat ex isthoc effato Christi luculento sane & firmo, certissime inferre, ideo patrem misisse filium ad salutem nostram procurandam, quia nos servare voluit, & apud se statuerat? Nihil certe in tota sententia sequitur, quod ullo modo reclamat. Hoc ut eluceat, & petulans Nicolai (pag. 19. 20.) comprimi cachinnus possit, paraphrasin loci, coronidis vice, Buceri verbis apponam. *Tanta siquidem dilectio Dei erga mundum, hoc est, erga omne genus hominum fuit, ut filium suum unigenitum dederit, atque in hoc omnibus mortalibus proposuerit, ut omnis qui credit in eum, & eum serv. t. rem suam agnoscit, non pereat, quamquam in se nihil nisi peccatum unde jure perire debeat, deprehendat, sed habeat vitam.* Buc. in loh. 3.

C A P. III.

De volendi causa in Deo.

HOC uno cardine, quæ de salutis tam impetratione, quam applicatione quæstiones jam habentur, verti videntur ambæ; ut earum causas (quæ ut sint

Voluntatis Dei causa propria non est extra Deum querenda,

Deus

Deus ipse in se vult ac decernit ab æterno) si fieri possit, certas habeamus atque exploratas. Hoc quod acutissimos multos exercuit & torlit olim, facili jam negotio expedit nobis Nicolaus. sed quam feliciter hoc fecit sequens docebit examen. Duas causas statuit volitionis illius divinæ, quæ nobis est salutifera, extra voluntatem ipsam, & naturam divinam existentes: Christi meritum, & fidem nostram. Christo hunc locum tribuit, pag. 107. *ut sit fundamentum illius beneplaciti, quo omnem credentem, aut crediturum eligere voluit in Christo; non credentem, vel non crediturum reprobare: à cuius beneplaciti lege tota hæc discriminatio pendet: electionis etiam comparative puta Pauli præ Caypha sit causa discriminans, non simpliciter quæ impetrator salutis merito suo, quod omnibus commune est, sed quæ fide apprehensus, eoque & Paulo proprius, quæ fidei. Hæc ita intelligi vult, pag. 109. ut obedientia & meritum Christi sit volitionis ipsius divinæ causa provocans & Procataretica, ipsam voluntatem Dei, ut æterna causa movens. Fidei hanc vim esse contendit, pag 23. 24. non tantum ut sit causa sine qua non (quæ revera non est causa) sed ex natura legum, & conditionum præscriptarum, ac præstitarum, ut voluntatem Dei iudicis moveat ad præmium.*

In hac vero explicatione sententiæ suæ, id *In primis* observari vellem, cum Christum ponere non electionis tantum sed & reprobationis etiam æque fundamentum: unico namque decreto utramquedocet contineri (cum Arminio Declar. pag. 47.) cujus Christus est fundamentum. Præclaram sane finxerunt si nobis redemptionem in Christo, cujus infidelium æterna damnatio fructus sit, & effectus non minus proprius, quam maxime fidelium salus. Per Christi mortem peccatum abolitum, & salutem toti generi humano impetratam fuisse, aliquando dicunt; cum interim hoc quicquid sit, ab eo præstitum, ad reprobationem, fundamenti loco, referri volunt. Certe aut fraus aliqua subest speciosis illis vocibus, de peccato abolito, & impetrata salute: aut fundamenti nomen parvam vim habet, atque adeo Christus ipse in isto negotio toto.

Secundo, ut inter sese hæc possint conciliari libenter doceri vellem; De beneplacito Dei tota fidelium, & infidelium discriminatio pendet, id est, ut alibi (pag. 105.) sese exponit author, electio illa qua decrevit Deus certos quosdam homines (fideles nempe) eligere ad vitam æternam, & alios ab eadem repro-

reprobare, immediate inmititur voluntati & arbitrio Dei, tamquam prima, unica, & completa causa. Et tamen Christus est fundamentum & causa ejusdem decreti, quoad ipsam volitionem Dei. Si Christi meritum sit causa Dei voluntatem ad actum illum movens impellensque; tum ipsa voluntas non est prima ejus causa; nedum unica, & in se completa; & motu enim, & re motu facta, prior semper causa movens.

Tertio explicari mihi & hoc vellem apertius, quænam sit illa volitio Dei, cujus meritum Christi, sit propria & immediata causa, num impetrationis intentio? eam habuit Deus in Christo ad officium suum ordinando: nec patitur sensus communis ut Christum à Deo hoc impetrasse dicamus, ut velit eum ad id ab eo impetrandum ponere. num ad sequentis applicationis voluntatem, & intentionem movebatur Deus per Christi mortem? tum vis hæc motiva vel in ipsa mortis & mediationis natura insita fuit, vel aliunde postea accedebat; si ex natura ipsius mortis & mediationis pende-
bat, eamque necessario sequebatur, tum
1. Liberum non fuit Deo redemptionem impetratam sub quacumque vellet conditione communicare, quod tamen Nicolao funda-
men-

mentum est totius defensionis. pag. 9.

2. Pendebat hæc impetrationis intentio ex volitione illa prima, quæ Christum constituit mediatorem, non minus quam ipsa mediatio; & isthoc pacto voluisse Deum dicemus à sese per Christum hoc impetrari, ut eum nobis applicare velit, idque ante omnem applicationis intentionem. Si vero aliunde accedebat vis hæc movendi post redemptionem impetratā, tum ex voluntate Dei ad istum finem ab ipso usurpetur necesse est, atque adeo non moveat voluntatem ejus, sed ab ipsa moveatur.

Quarto Deum voluisse, & expetisse potentiam homines salute donandi, etiam ante Christi mediationem ullam affirmat Nicolaus. p. 15 Hunc enim finem assignat proprium mediationis illius, & à Deo intentum, ut possit salvare peccatores. Dicat igitur an velit Deus se quicquam facere posse, quod velle facere non potest? imo an velit se posse quod non potest, & non potius (quod omnes Theologi docere solent) multo plus possit, quam velit effectum dare? humanam impotentiam sapit, non naturam divinam si proprie usurpetur vox illa voventis, *o quam vellem si modo possem.* illud vero vix homini convenit

venit arbitrij penitus liberi, vellem hoc vel-
le, sed non possum.

Quinto, quod in electione particulari
& comparativa, Christus fide apprehen-
sus, & fides etiam ipsa voluntatem Dei
moveat, consistere simul non posse vi-
dentur. Sicut enim aliud est (Nicolao
iudice pag. 106.) *præscientia fidei*, aliud
fides præscita, sic aliud est fides Christum
apprehendens, aliud Christus per fidem
apprehensus. Deinde fidem movere di-
cit qua conditio est à nobis præstita,
Christus autem quomodocunque spec-
tetur, conditio à nobis præstita dici non
potest. Christus igitur & fides non sunt
unum idemque movens. Si duo dixe-
rit, tum Iesum Christum electionis &
salutis nostræ fundamentum unicum,
ulterius ne dicat, imo nec eum solum
meruisse nobis vitam, quia fides ipsa, si
sit conditio à nobis præstita, Deum pro-
prie movens, ad vitam nobis non tri-
buendam tantum, sed & destinandam;
certe meriti nomen multo magis mere-
tur, quam quod pontificii *meritum* vocant
ex pacto, cui vim istiusmodi non tribuunt
illi, nec tribui posse docent nisi *mente in-*
sana. Thom. 1. 23. 2. 5.

Hisce omnibus laqueis irretitum habeo

mus Nicolaum, nec mirum, cum tanto studio quod non est quærat, causam nempe æternam æternæ volitionis Dei. Hanc vero quia *theologiam meam* dicit, p. 23. Deum nempe *nulla externa causa moveri*, quasi meum hoc commentum esset, authorem alium agnoscens nullum, nulla ratione nixum; quam hoc non novum sit, nec à recta ratione alienum, id ego jam paucis liquere faciam. *A quibusdam non indoctis disquiri videt Nicolaus ipse, pag. 12. agatne Deus propter finem aliquem*, id est an proprie finalem causam habeat voluntas divina extra se? qui vero hoc disquiri novit à viris doctis, eum certe latere non potest, impulsivæ causæ rationem propriam, à divina natura, iisdem authoribus, alienam prorsus videri. Inter eos autem Augustinus imprimis occurrit, qui à sententiarum magistro (L. 1. d. 45.) in hanc sententiam citatur, ut probet *voluntatis divinæ nullam causam esse, & ideo non querendam*. Thomas cum cæteris scholæ doctoribus, hanc conclusionem ratam habet & firmam; *voluntas Dei nullo modo causam habet*. 1. q. 19. a. 5. ita ut quamvis meritis humanis favebat nimis (eoque fide dignior testis in hac causa) neminem ita *insana mentis esse putat, ut diceret*

merita

merita esse causas divina predestinationis, ex parte
 actus predestinantis. 1. q. 23. a. 5. Nostris
 etiam doctoribus, causam voluntatis divina
 extra Deum, nullam esse, tam certum est, quam
 certum nihil Deo prius esse. Zanch. de nat.
 Dei lib. 3. c. 4. q. 11. Tilen. synt. part. 1.
 dis. 13. th. 26. Arminium ipsum hic as-
 sentientem habemus, cuius hæc sunt ver-
 ba; non movetur à causa externa ut velit, non
 ab efficiente alio, non à fine qui extra ipsum sit,
 ne ab objecto quidem quod non sit ipse. Arm.
 disp. de Deo. th. 51. Et merito quidem
 hoc apud sanos omnes, extra omnem
 questionem poni ut solet, ita & debet.
 Si enim creatum quidpiam veræ pro-
 priæq; causæ rationem habeat ad actum
 aliquem divinum, tum aliquid in Deo
 esset creato illo minus, & posterius: recte
 siquidem Augustin. (apud Lomb. l. 1.
 d. 45.) Qui causam querit voluntatis divina,
 aliquid majus ea querit, cum nihil ea majus sit:
 & si habeat causam voluntas, est aliquid quod
 antecedit voluntatem Dei, quod nefas est credere.
 triti satis sunt Canones illi logici: Omnis
 causa est prior effecto, aliquo etiam modo
 major, & dignior effecto, &c. Eadem
 etiam ratione aliquid in Deo, effectum
 esset creaturæ, & proinde potentia passi-
 va laborans, ab alio dependens, imo &

nuperum aliquid, post secula natum, quia nihil æternum causam habet non æternam, nec temporis filia quicquam peperisse dicenda, ante matris sue ortum. Frustra hic erunt, si refugere velint ad præscientiam Dei æternam. Præscitum enim quæ tale, nihil proprie efficit in præsciente, sicut præscientia nihil ponere dicitur in præscito: ita ut non ab æterno, sed ab annis aliquot, vere quædam dicendus sit voluisse Deus: id quod & ipsi concedere, imo & contendere mihi quidem videntur, cum, *velle Deum salutem hominum ante λόγον solutum, aut singularis cuiuspiam, priusquam actu fidelis sit*, inter ea ponunt quæ nec ratio admittere, nec credere potest fides. pag. 16. 188.

Hæc vero quæ de voluntate divina differui, non ita dicuntur, aut sic accipi vellem, quasi nullam ejus rationem esse crederem; quam summam esse, sed in Dei sinu latentem, agnosco: aut quasi modos loquendi, & phrasas illas damnarem omnes, quæ decretorum quorundam rationem aliquam, & quasi causam in externis hisce collocare solent. Sic nobis aliquando de rebus divinis humano more balbutire & licet & est necesse. Sed cum accuratior instituitur disquisitio veritatis,

ritatis, tum non est ferendum, ut libertas hæc loquendi in errorum vertatur prætextum. Dico igitur quod & antea dixi, recte à scholasticis hæc ita exponi, ut non sit assignanda causa divina voluntatis ex parte actus volendi, quamvis potest assignari ratio ex parte volitorum, in quantum scilicet Deus vult esse aliquid propter aliud. Th. 1. q. 23. a. 5. Quo sensu recte etiam dicunt, Deus vult hoc esse propter hoc, sed non propter hoc vult hoc. q. 19. a. 5. illud ordinationem unius rei ut causæ ad aliam effectam notat, hoc vero motum ipsius voluntatis divinæ ab externo medio, quod iure dixi indignum Deo, & ἀβιόλογον. nec tamen hoc dicto theologos nostros infimulo, aut Christi meritum à justificatione & salvatione removeo, prout effrænis huius hominis lingua conclamat, pag. 23. 24. & 109. quanquam enim meriti nomine, quod Apostolis ignotum sit, & à Philosophis & Patribus varie usurpatum, vis illa nonnunquam notetur, quæ sine vi maxima non potest hic vrgeri: est tamen Christus vera causa non communicans tantum efficacia sua, sed & meritis suis procurans nobis iustitiam & salutem, quia Dei voluntas fuit, ut propter ejus mortem, & per ejus mediationem, destinata

nobis bona in solidum consequamur: ita ut totius nostræ salutis verum & proprium fundamentum sit Christus, atque adeo electi in ipso recte dicamur; ipseque electionis causa dici non inepte potest quoad ejus terminum, quamvis ipsius actus, aut destinationis internæ ratio, qua Deus quosdam sibi servandos proposuit, non proprie in Christo mediatore, sed *eis autem, vel in causa, Ephes. I. 5.* in ipsius Dei beneplacito solo fundatur, cujus causam qui quærit foris, is inter secundas causas prima priorem quærit. *compescat se igitur humana temeritas* (ut Augustini verbis concludam) *& id quod non est non quærat, ne id quod est non inveniat.*

CAP. IV.

*De testimonio Christi,
Matth. II. 26.*

VERBA Domini Matth. II. 26. sic se habent, *gloriam tibi tribuo Pater, Domine cali & terra. quod hac occultaveris à sapientibus, & intelligentibus, & ea retexeris infantibus, etiam Pater quia ita placuit tibi.* quibuscum conveniunt Apostoli ad Romanos

manos hæc, c. 9. 15. miserebor cuius misertus
 fuero, & commiserabor cuius cōmiseratus fuero,
 ad Ephesios ista, c. 1. 5. qui prædestinavit
 nos, quos adoptaret in filios per Iesum Christum
 in sese, pro benevolo affectu voluntatis sue, &
 vers. 11. In ipso inquam in quo in sortem asciti
 sumus, cum essemus prædestinati secundum præ-
 stitutum ejus, qui agit omnia ex consilio vo-
 luntatis sue. Ex istis probari dixi quod in
 argumento posuisssem (pag. 2.) ὅτι πάντα
 & πᾶσι Dei, esse causam, regulam,
 atque mensuram efficaciam mediorum
 gratiæ. Tantundem ex illis Augustinum
 collegisse dixi; idque jure optimo, & ex
 sententia verborum ab eo factum affir-
 mavi. Quid hic Nicolaus? ansam in-
 primis attripit de citationibus litigandi,
 meque accusat graviter (pag 27. 28.)
 quod litem illam (quæ pendet tamen tota
 ex ejus ipsius fide) non persequerer. sed
 nisi rixose contendere mallet de rebus
 nihili potius quam serio hoc agere, quod
 mihi sane non liber, correxisset ille cala-
 mi lapsum (si quis fuit) ex edito jam pu-
 blice exemplari, & pro Rom. 10. 13.
 Eph. 1. 9. posuisset monitus, Rom 9. 15.
 Eph. 1. 5. Sed tum locus nullus relictus
 fuisset improprio illi puerili de Augu-
 stini testimonio, ex indiculo aliquo te-

mere citatis, repetijt enim versum illum integrum, Rom. 9. 15. & in eo cæteros (eiusdem quippe cum intentionis tum sententiæ) ab Augustino, quod dixi, in eundem sensum sæpius adductos.

Sed testimoniorum horum pondus ex verbis ipsis eorumque serie clare satis elucet. Hoc ut in primo palam facerem, tria hæc assumebam. 1. Agere hic Christum de mediis gratiæ, eorumque efficacia. 2. Inter illa media de refectione aut revelatione illa, qua fides ingeneratur. 3. Efficacis huius refectionis hisce potius quam aliis veram causam & normam à Christo statui Patris *vidoxiæ*. Quæ si vera sint, veram etiam assumptionem illam reddunt, cui apposita sunt probanda, *vidoxiæ* scilicet Dei, causam & normam esse efficaciam mediorum gratiæ; atque redemptionis illam applicationem, qua Christi mors salutem nobis affert, per Dei etiam voluntatem & intentionem regulari. Hoc vero totum est quod ex istis locis extruendum erat mihi, ut videre est apud ipsum Nicolaum, pag. 2. Aliena igitur miscendo disputationem institutam turbare, responsaque sua palliare studet, cum de electione, & reprobatione earumque obiecto creabili, crea-

li, creato, lapso, ex Augustini scriptis proprioque cerebro tam multa hic ingerit, & tam intempestiva. p. 29. 30. 31. 34. Ad rem ipsam tandem accedens priora duo quæ ego ut vera concedenda supposui, pro falsis habet; nec dubitat aperte denegare, agi hic scilicet de medijs gratiæ, aut de revelatione fidei alia, quam quæ est obiecti. tertium etiam negat, sed cum timida quadam hæsitantia.

Hæc igitur omnia sunt mihi paucis confirmanda. De medijs vero gratiæ & salutis hic agere Christum negare nemo potest, qui quid sit gratia, quid medium, satis intelligit. Numquid nature opus, an civile aliquid erat ex cujus effectione, gaudebat adeo, & exultabat salvator noster? num eo fine aut missus ipse, aut suos mittebat, ut id genus aliquid effectum daret? Non audet hoc dicere audacia ipsa. Sed media forte gratiæ concedit isthic spectari, qualia qualia, ut vero hæc media sint electorum propria, id pernegat. pag. 32. Quasi hoc in questione jam esset, an electorum res ageretur isthic: quod nec ego probare suscepi, nec ab ipso debet ingeri, qui nullum omnino medium, sed finem tantum (si finem) electorum proprium esse putat.

- 9 Multos enim postquam iustitiæ Dei, adoptionis spiritus, & regenerationis veræ participes fuerint, rejici tandem docet, & inter electos minime numerandos.

Satis mihi est, & ad argumentum etiam est satis, si medium hic illud agnoscat, cujus vi & efficacia fides vera sit hominibus ingenerata. Quod vero negat hic de ulla agi revelatione fidei, nisi fidem accipiam pro objecto fidei; hoc variis rationibus refelli potest. 1. Objectum fidei per Evangelij prædicationem revelatum fuit sapientibus & intelligentibus, ac non parvulis tantum. hoc palam est ex concionibus illis quas habuit sæpe Christus, audientibus, atque obloquentibus Scribis, Phariseis, legisque doctoribus multis. Hæc vero revelatio qua de agitur Matth. 11. 26. sapientibus, & intelligentibus iis negata dicitur, *quod hæc occultaveris à sapientibus & intelligentibus.* Ergo hæc revelatio non fuit solius objecti. 2. Revelatio hæc beatos reddit eos qui sunt ejus participes, ejusdem enim generis est cum ea qua Petrus (Matt. 16.) & discipuli cæteri (Luc. 10. 23. Matt. 13. 16.) beati dicuntur; undeque certi facti sunt, quod nomina sua in cælis scripta fuerint,

fuerint: imo hoc ipso in loco à cæteris parvulis piscatores illi (haud sane magni) non debent excludi, nec eorum revelatio quam tum acceperant, generis varii censeripotest. sed obiecti revelatio sola non fecit eos beatos, qui participes ejus fuerunt, tum enim beatæ fuissent civitates illæ quibus impietatem exprobrat, & indicia summa minatur Dominus, Luc. 10. iis enim revelatum fuit obiectum illud fidei miraculis multis fulgens. Ergo. 3. Revelatio hæc gloriosa actio fuit Dei patris, Domini cæli & terræ, & solius ejus; discipuli enim ad e-nuntiandum evangelium missi, nihil fecerunt discriminis inter sapientes & parvulos; nec facere sæpe potuerunt, quoniam ab externa facie dignosci non poterant. sed in obiecti revelatione suas partes habebant discipuli, nihilque agebat Deus, nisi per istiusmodi instrumenta. Ergo. 4. Revelatio hæc non nisi credentibus facta est, eadem enim est cum revelatione illa brachii Dei, de qua Isaias, cap. 53. hæc ipsa tempora spectans, ait, *quis credit predicationi nostræ, & brachium Iehovæ in quo revelatur?* Sed obiecti revelatio multis accidit in quibus fides non sequebatur. Ergo amplius aliquid hac
reve-

revelatione designatur, quam quod sub
 obiecto comprehendit Nicolaus, cum
 id in fædere & promissionibus externis
 ab hominibus propositis, auditoribus
 omnibus revelari contendit, pag. 32.
 Quod vero tum primo, aut ijs primis
 revelationem hanc concessam fuisse ne-
 gat, id vere quidem dicit, sed inepte ta-
 men: ego enim primam hanc revela-
 tionem eo tantum sensu dixi, ut eam
 pertinere moneam ad initium, sive pri-
 mam ingenerationem fidei in corde cre-
 dentis.

Sequitur iam tertium illud quod in
 his verbis observasse tantum, assump-
 sisseque satis esse putabam; efficacia
 nempe refectionis, hisce potius quam
 aliis, veram causam, & normam à
 Christo statui Patris *indoxia*, verbis illis,
etiam pater quia sic placuit tibi, vel, *quia sic*
fuit beneplacitum coram te. vix etiam, est hic
 acquiescentiæ nota, vel quietis illius quæ
 motum animi sequitur gestientis seu
 exultantis ex opere hoc admirando,
 quod ipsi narratum fuit de refectione
 parvulis illis facta. admiratio ex effecti
 conspici occulta causa causatur: ex
 admiratione, inquirendi studium oritur;
 illius finis est exultatio iucunda. Hujus
 igitur

igitur tam illustris effecti, non aliam causam invenire potuit Christus, in qua acquiesceret, quam patris beneplacitum. Hoc ut testari possit, sic animi sui sensum intimum aperit, *καὶ ὁ πατήρ* &c. Et ne dubij quicquam restet, non causam tantum & rationem exposuit, sed apposuit etiam causalem notam, ut vis argumenti innotescere possit magis, *ὅτι ἔως ἐξ ἡμετέρας*, quia sic tibi placuit. Clariora sunt hæc quam ut honeste negari possint. Nō desunt tamen cuniculi quidam ad oppugnationem eorum parati.

Observatur imprimis *argumentum hoc omnino Iesuiticum esse, sive Bellarminianum*, unde etiam ridicule exclamat: *Eia Amesi, sic perge Iesuitas patronos cause tue advocare.* Respondeo. 1. Quamvis usurpetur à Iesuita, non tamen ab eo solo. ab alijs adfertur, & probatur authoribus, quorum ego telis audentius pugno, Calvino, Bucero, Beza, Iunio, & eorum similibus. in Mat. II. 2. Adfert hæc verba Iesuita, sed considerari simul debet, non tantum *quis*, sed *adversus* quos adfert. Multa disputat ille adversus nostros, sed non omnia. Non pauca, nec illa quidem rejicienda, ex scripturis, & patribus collegit, adversus hæreticos veros. Si ca-

Si eadem proponat quispiam nostrum, num statim insurget clamorosus rhetor cum suo *Eia*? 3. Eadem non est ratio eorum, quæ profert Nicolaus ex Suarefio, Fonseca, & ipso etiam Bell. eadem enim sunt quæ opponunt illi nostris, ijsque suorum qui proxime ad nos accedunt. Sed bene est quod sententiam suam eandem esse fatetur hic Nico: cum ea quam Bell. refellit l. 2. de grat. & lib. arbitrio, cap. 12. *quam à pelagiana heresi non recedere docet.* hic reum habemus confitentem, Arminium, & Seipsum, cæterosque cum ijs sentientes magis in hac causa confessionis nostræ Doctoribus adversari, & ad Pelagium accedere, quam Bellarminum ipsum. Hoc clarius apparet ex responso illo quo d. adfert secundo pag. 33. ubi *simplicitatem parvulorum conditionem & qualitatem fuisse ait, in qua Deo complacitum est; & ideo ipsis revelata fuisse ea, quæ sapientibus iniuste fuerunt abscondita.* Hoc illud est quod Bell. veretur concedere (quamvis liberi arbitrij patronus summus fuerit) quoniam in *damnatam Pelagianorum heresin incidere vidit manifeste.* cuius etiam iudicii rationem non infirmam suppeditat nobis Bell. *Meritum appellant patres in hac questione omne opus bo-*

niam, ratione cuius gratia aut auxilium hominum datur, ut patet ex Augustino lib. 2. ad Bonif. Cap. 8. & ex Prospero l. contra collato-rem c. 6. Si igitur gratia concedatur parvulis ratione qualitatis & conditionis cuiusdam revelationem ipsam antecessentis, quæ est Nicol. sententia, tum gratia datur secundum nostra merita, quod est ipsissimum Pelagij dogma. Crassius hoc, fateor, expressit Pelagius ipse, naturæ vires palam nimis extollens; sed expolitores ejus Cassianus & Faustus, non aliis usi sunt verbis, quam quæ sunt ipsius Nicolai. Patet hoc ex ipsorum & Prosperi & Fulgentij scriptis.

Quid vero responsi sit quod adfert videamus. Concedit beneplacitum Dei causam esse discriminis, inter hos & illos generali quadam ratione, sed non omni conditione, & qualitate priorem. 1. Hoc quod de *priore* & *posteriore* miscet, est extra presens propositum. quæstio vel assumptio roboranda fuit hujusmodi, *indoxia* & *regis* Dei est *causa mensurans*, & *regulans efficaciam* mediorum gratia. pag. 2. 2. Qualitatem inhærentem omnem non dicimus esse separandam ab eo cui Deus ex affectu benevolo mysteria sua revelat, necesse est enim ut existat, vivat, sentiat

tiat &c. quæ qualitatibus non carent. 3. Imo qualitates aliorum & habitus, divinæ gratiæ repugnare magis, aliorum vero minus, non invitus concederem, ita ut quorundam simplicium contumacia tanta non sit, quanta est eorum qui maxime sibi sapere videntur. 4 Sed simplicitatem hanc qualitatem esse & conditionem à Deo prærequisitam ad benevolum illum affectum, quo revelare quibusdam statuit, & actu revelat mysteria sui regni, hoc à Christi mente alienum esse patet. 1. enim si sapientia & simplicitas, conditionum & causarum locum in isthoc negotio tenerent, tum nulli sapienti, simplici vero unicuique revelentur hæc oportet. Sed non nullis sapientibus, nec simplicibus omnibus revelantur: non *multos* sapientes, non multos potentes, non *multos* nobiles, non autem *nullos* vocatos legimus. 1. Cor. 1. 26. ubi eandem sapientiam intelligi concedit Nicolaus, pag. 37. sic & ex altera parte, non omnes stultos, infirmos, & ignobiles mundi electos dixerit sanus, sed quosdam, aut multos. In oppositione nempe à Paulo instituta, affirmatur de stultis, quod de sapientibus negatum fuit: de sapientibus vero dictum erat,
non

non multos eorum vocatos, ergo de stultis etiam, multos eorum, non autem omnes electos fuisse, vers. 27. 28. 2. Simplicitas aut parvitas de qua hic agitur, non est actio voluntaria rationem suam captivantium, & Doctrinam Evangelij fide simplice amplectentium, qualem isto nobis describit, pag. 37. Hanc quidem subiecti dispositionem necessariam esse non nego, ad revelationem illam qua de agitur, Isai. 66. 2. illuminationem vero primam non potest antecedere, quippe quæ pars est obedientiæ, fideique fructus. Sed simplicitas quam Christus vult, est perpussillorum hominum abiectissimus status, quem impedimento divinæ gratiæ non fuisse gloriari videtur. Hoc palam est ex illo altero ad Corinthios loco, quem ut huic parallelum consulere debemus ad phrascos intellectum, authore Nicolao, p. 37. ubi potentia & nobilitas, impotentia & ignobilitas, mundanum hominum statum, non actus voluntarios aperte designat. Qui igitur ex istis phrasibus stultitiam & simplicitatem hanc in conditionis & causæ naturam evehere student, quid ni & artem meretriciam, & Publicanorum professionem eodem titulo ornent? has enim quo-

quorundam qualitates fuisse legimus, qui in Dei regnum sunt ingressuri.

Vt breve faciam, verba illa Christi quæ rationem reddunt exultationis & laudis illius qua usus est erga patrem, vim habent axiomatis hujus discreti; quamvis occultata sint mysteria regni Dei à sapientibus multis, multis tamen pusillis resecta sunt: hoc vero effaro duo alia implicite continentur, axiomata etiam discreta. 1. Quamvis illi sapientes fuerint, occultata tamen sunt iis mysteria hæc. 2. Quamvis hi pusilli, & simplices fuerint, iis tamen resecta sunt. *Analysis* ista ex verbis & phrasibus satis liquet. Maxime etiam hoc modo gratiam Patris à Christo videmus amplificari, quod usque ad infimas sordes descendere non gravetur, ut è stercore pauperes erigat. *Analyses* hujus vi refutatur satis interpretatio ista Nicolai, de simplicitatis conditionalis natura. Nam in axioma discreto causa cum effecto non nisi inepte disponi possunt: diversis congruit hæc enuntiandi ratio, quæ ita distinguuntur, ut soleant, aut possint coniungi. Sapientia & mysteriorum perceptio coniungi solent, sicut stulta simplicitas cum talium rerum ignoran-

ria. hic ex adverso fieri perpendens Christus, accommodatissime id explicavit ad Patris, eiusque gratiæ gloriam: eadem plane ratione, qua gloriam Dei mirabiliter exinde testatam dicit alibi, quod *ex ore infantium ac lactentium*, id est, ex rebus minimis & quæ ad eam rem ineptissima videntur, *perfecit sibi laudem. Matt. 21. 16.*

Hisce omnibus nihil aliud opponi video, quam quod nihil omnino ad rem facit; *indoxia* scilicet hanc non esse causam Iudicii divini adversus sapientes, aut mysterij ab ijs abscondendi. Satis mihi est, si gratiæ, & revelationis erga parvulos causa concedatur prima, ita ut à cæteris illis per hanc inprimis discriminetur. causa differentię hominis à bruto, non itidem brutum ab homine differre facit. Non multum igitur ad rem, nec grave quicquam infert Nicolaus, dum tam multas & graves causas narrat dubitationis illius quam in ista parte habet. pag. 34. 35. 36.

Hæc habui quæ de verbis illis Christi adeorum sententiam genuinam & propriam explicandam dicenda putavi. Non ita tamen ut accommodatitium illum tractandi modum, quem Chrylосто-

mus, alijque interpretes elegerunt, protinus existimem damnandum esse, sed ut verum eum primumque loci sensum non esse probarem. De testimonijs reliquis nihil iam addam. Neque enim opus est ut de ijs ad propositum applicandis laboremus multum, si de Christi mente ex suis ipsius verbis constiterit, & in dissertatione non recte posita, confirmationem hic nullam postulare videntur.

C A P. V.

De sacerdotio Christi.

SAcerdotij Christi quamvis obiter tantum, idque ex Ursino, mentionem fecissem, atque adeo levius id premebam, nec publico scripto putabam inferendum, quod à serie disputationis removeri, & ex argumento illo primitus instituto, non ordine recto pendere videbam; cum tamen argumenti novi, & singularis nomine producta videam quæ ista de re quæssiveram, ijsque responsa apponi varia, pag. 44. 45. quæ ad istam controversiam non minus faci-

ant,

ant, quam quæ hætenus tractata fuerunt; diligētius igitur & horum examen facere, iam opportunum est & necessarium.

Ad duo igitur capita non inepte referuntur, quæ huc adferebantur; Primo, de Sacerdotio Christi in sese, quæsitum est; *Num omnium impiorum Sacerdos fuerit Christus? num ipsius Pharaonis aque ac Abrahamæ? num omnes & singuli illi à patre traditi? & pro ijs omnibus pariter intercesserit?* Secundo de eiusdem Christi, & sacerdotij eius typis, quærebam etiam; *An sacerdotes illi typici pro gentibus exteris offerebant sanguinem, an pro electo Dei populo? num in pectorali gemmas, aut super humeros lapides ultra duodecim gestabat unquam Aharon?*

Quæstionibus illis prioribus ut satisfacere possit Nicolaus, distinctionem ponit actionum, aut functionum sacerdotalium in Christo. Oblatio, inquit, (pag. 47. 48. 49) *voluntaria in terris peracta, fuit ædus primus; & huius oblationis respectu, fuit omnium omnino hominum sacerdos, etiam Pharaonis; hætenus etiam omnes & singuli Christo sunt à patre traditi; id est iure salvationis in omnes, & bono salutis pro singulis acquire.* Hanc oblationem in terris peractam, excipit altera in celo, que intercessio vocatur, qua san-

guinem

guinem suum aspergit conscientijs fidelium, eosque tuetur ad salutem eternam; hac intercessio ad applicationem, & communicationem salutis pertinet, ejus ideo respectu non fuit Christus sacerdos omnium, sed fidelium tantum; nec omnes ipsi à patre traditi fuere, sed soli fideles & quicunque per legem vite dispositi sunt ad salutem in Christo capeffendam.

Responsionis istius consutos errores dolosque notare, & paucis etiam refutare, lectoris intererit, & veritatis.

Primarius error in eo est, quod oblationem, & intercessionem Christi separabiles actus statuit, ita ut unus eorum ad multos pertineat, ad quos alter non pertinet. Pugnat hoc cum actuum horum natura. 1. enim intercessio vi ipsius nominis, & generaliori significatu, oblationem ipsam in se complectitur, sicut mediatio; moriendo namque Christus interponebat sese inter Dei iustissimam iram, nostrumque reatum; & ab hac sua intercessione vel mediatione sicut mediator, ita & intercessor recte dicitur; quia mors ejus medium fuit inter hæc extrema, ad reconciliationem intercedens. 2. Interpellatio illa quæ distingui solet ab oblatione, non est oralis aliqua precatio, aut imploratio gratiæ, sed præsentata-

sentatio suipsius in conspectu patris, per quam oblatio perennem vim & vigorem habet. At vero eorum omnium nomine mortem suam præsentavit, & adhuc præsentat Christus, quorum vice morti sese dedit: non enim solum alias redemptionis nostræ pretium dicitur, quam qua paratum, & præsentatum fuit. Hoc dicat ratio, & conventuum omnium pactorumque leges: hoc & Scripturæ docent aperte; sic enim Apost. ad Hebræos c. 9. 12. ad exemplar pontificis Iudaici, qui in sanctum sanctorum semel quotannis solebat ingredi cum sanguine, *ingressum etiam docet pontificem nostrum summum in sanctuarium celeste cum sanguine suo, & redemptionem obtinuisse.* Ex verbis istis Apostoli manifeste liquet, præsentationem sanguinis non esse separandam ad ipsa oblatione, si redemptionem inde quæramus; cum ipsam præsentationem, vel intercessionem ad redemptionem pertinere dicit. 3. Quid si nihil aliud interpellationem dicam quam oblationem continuatam, quamvis inter docendum distingui recte solent? agnus mactatus fuit Christus ab initio mundi, Apoc. 13. 8. & erit etiam ad ejus usque finem. oblatio etiam id ipsa

ipsum notat quod præsentatio ; offerre, quod præsentare. Quid si hoc ipsum ex descriptione probari dicam, quam ipse Nicolaus nobis formavit, pag 46. ? duo tribuit intercessioni Christi. 1. Asper-
sionem sanguinis conscientijs fidelium.
2. Defensionem illam adversus Satanz
accusationem, qua reconciliati Deo ser-
ventur ab ira futura. Primum autem il-
lud de aspersione sanguinis non ad inter-
cessionem, sed ad oblationem pertinere,
didicisse potuit ab Arminio suo; sic e-
nim ille, disput. 14. quæ est de officiis
Christi, th. 14. *Oblationis duo nobis descri-
buntur actus; unus qui in terra peractus est,
traditio sui &c. alter est presentatio sui ipsius
sic sanguine proprio aspersi, coram vultu patris
in celo, eiusdemque sanguinis oblatio, cui con-
iungenda est ipsius adpersio super conscientijs
fidelium, ut mundati ab operibus mortuis, ser-
viant Deo vivo.* Secundum vero eidem
oblationi continuatæ optimo jure tri-
buendum videtur: quum enim per eam
liberavit nos Christus à potestate Dia-
boli & ira futura, non etiam per eam
tueri nos, & servare ab iis dicendus est?
4. Nec præteriri debet confessio illa
Nicol. pag 48. qua orasse Christum at-
que intercessisse dicit pro toto illo mun-
do, pro

do, pro quo fuit propitiatio. quod probat etiam ex Iohan. 17. 21. & Luc. 23. Hoc frustra in me ille torquere conatur, qui omnes illos, & singulos, pro quibus Christus ut mediator oravit, salvatos etiam nihil dubito. Sibimet autem ut in hisce constat, doceri vellem. Quærenti mihi an omnium impiorum sacerdos fuerit Christus? respondit; quoad oblationem, non quoad intercessionem: an omnes & singuli Christo sint à patre traditi? ut pro iis offerat, non ut intercedat, ait. hic enim sensus, hæc summa eorum omnium quæ huc attulit. Nunc vero & intercedere concedit pro iis omnibus, pro quibus sese obtulit. Subdistinctiunculam novam cudat nobis oportet, quæ partem, vel speciem intercessionis unam ad omnes pertinere doceat, & alteram ad solos fideles, quæ qualis sit futura non possum adhuc divinare. Interea vero Christus auditus semper fuit à patre. Ioh. 11. 42. & pro omnibus & singulis oravit, ut crederent, cum semet etiam pro iis obtulisset; quin salvos omnes pronuncietis, quid est quæso quod vetat? 5. His adstrui debet iudicium Arminii de precatæionis formula, quæ Ioh. 17. habetur. Docet ille (in oratione de sacerdotio

D

Chri-

Christi) capite illo 17. perpetuum contineri canonem precum, & intercessionis, quam Christus patri offert in calis: eamque precationem, quamvis in terris ad solatium nostrum recitatam, ad statum tamen illius sublimem, in cælis pertinere proprie; de qua etiam certo certius concludere nobis licet, nunquam eam rejectam iri. Iam vero subjungatur istis Nicolai assumptio, pag. 48, orasse Christum eo tempore pro toto mundo, id est, pro omnibus & singulis ut crederent, atque proinde salvi fiant. An non sponte sua sequetur 1. Intercedere Christum in cælis perpetuo pro omnibus, pro quorum peccatis animam suam posuit: 2. Eos omnes etiam & singulos credere, & salvari, pro quibus est mortuus, & intercessit Christus? aut hæc sane necessario sequuntur, aut (ut veteri hic utar verbo) reddat minam Diogenes.

II. Errorem alium ab illo pendentem addit, cum obtulisse sese Christum pro multis, multaque jis meruisse dicere bona, quæ communicata tamen & applicata nunquam habent. Hoc, capite primo, in distinctione illa intentionum impetrationis & applicationis, quid veribonique secum portat ostendi. In præsentiarum igitur illud unum tantum
quæro,

ad responsum Nic. Grevinchovij. § I

quæro, qualis sit illa redemptio, quam ut
mortis Christi communem fructum
tantopere verbis efferre solent? inter ob-
lationis apotelesmata enumerat Armi-
nius (disp. publ. 14. th. 15.) ex sacris li-
teris, *reconciliationem nostri cum Deo, remis-
sionem peccatorum, maledictionis ablationem,
justitiam, vitam, & ecclesie acquisitionem.* Sed
diceret ille porro cujus generis sit hæc re-
conciliatio, remissio, liberatio, &c. num
existens tantum in potentia illa quæ est
omnium, quæ cogitari possunt, remotis-
sima, qua Deus potest si velit (hoc posi-
to) reconciliare, remittere, liberare, &
redimere? hæc Glossa est Nicolaitana.
pag. 9. & 19. Cur igitur per Christi mor-
tem redemptos, reconciliatos, & libera-
tos omnes & singulos esse dicunt, cum
actu hoc non fiat? nunquid dictionum
harum satis justam causam habent inde,
quod Christo jam mortuo, potuit Deus
non obstante justitia, hæc omnia facere?
at potest etiam quamplurima si non infi-
nita alia facere, quæ nunquam faciet, nec
ullo jure dicendus est fecisse. Amplius
aliquid indubie sonant redemptio, re-
missio, lavatio &c. in sacris literis me-
moratæ. Vidit hoc Adrianus Borrius,
& per Arminium eandem sententiam

probantem, edocuit etiam verbis illis satis planis, Resp. ad art. 31. art. 13. 14. *Deum universum genus humanum in reconciliationis gratiam assumpsit, & cum Adamo, omnibusque ejus posteris in eo, fœdus gratiæ inivit, in quo remissionem peccatorum omnium pollicetur, quotquot in illo fœdere perstabunt, & ad verum hoc non pravaricabuntur: Fœdus hoc cum Adamo initum, cum Noacho redintegravit, & perficere per Iesum Christum confirmavit, & consummavit.* Contendit hic in gratiam omnes receptos esse, ita ut persistentiâ sola sit opus, ad salutem ipsam consummatam. in gratiam igitur illam recipiantur omnes necesse est per Christi oblationem, quæ applicationem & communicationem efficacem conjunctam semper habet. Si de locutionis, aut loquentis mente adhuc dubiter quispiam, an applicationem velit per receptionem in gratiam, audiat Borrium ipsum, cum Nicol. cæterisque Remonstrantibus, sic illam phrasin explicantes: *restitutio in statum gratiæ* (quæ una eademque res est cum receptione in gratiam) *est propriè applicatio passionis Christi, juxta illud Apostoli Rom. 5. Nos igitur justificati fide, habemus pacem cum Deo.* Collat. ed. Brand. pag. 17. Non obiter hoc Borrio excidit, sed fundamen-

d amen.

damenti loco ab eo positum, cui omnium infantium, & similium salutem inniti putat. At vero homo iste meus, oblationis actum actuali omni gratia & efficacia destitui putat adeo, ut pro bene multis eam factam putet, quibus nunquam ullatenus applicatur: imo ita factam ut ad unum omnes nihilominus perire potuissent, efficaciam ejus nullam unquam assecuti. Ille fœdus irritum, & fœderatorum maxime parti nunquam notum, aut fundo quidem auditum statuit: sed fœdus tamen ex gratia actuali initum, conditionem nullam requirens nisi persistentiam in gratia reconciliationis. Hic redēptionem enervatam fingit, quæ nullam efficaciam secum affert, sed consistere possit cum omnium hominum interitu. Ut inter se convenerint, hoc viderint ipsi. Hoc unum ego rogo, & si opus sit, obtestor etiam, ut redemptionis naturam, quæ Arminii sententia continetur, explicatam nobis faciant. In decreto primo, abolet Christus morte sua peccatum, amissam salutem impetrat, & virtute sua communicat, vel ponitur saltem ut hæc faceret; in secundo, decernitur qualitas eorum qui recipiendi sunt in gratiam per Christum; in tertio, media necessa-

ria ordinantur: quantum salutem fidelibus absolute decernit. Arm. dec. sent. pag. 47. Dicant igitur, an ex primo illo decreto redemptio hominum derivatur? sic quidem verba videntur sonare, peccatum abolitum, salus impetrata, & communicata: sed verba sunt. quomodo enim & quousque aboletur mors, cum super omnes regnare potuit in secula, decreto isto Christique morte non obstante, si ulterius nihil accessisset? salutem impetravit ut communicet. sed qualis quæso hæc impetratio salutis à Deo, cum apud sese nondum ipse decrevisset an ullum genus hominum in gratiam reciperet necne, quod est secundi decreti? communicatio illa qualis? applicatio non est. cadere se causa Nicol. videt, si impetrationis illius hæc applicatio statuatur finis. Quinam vero illi quibus communicanda hæc salus per Christum? num omnes & singuli? pernegat hoc Nicol. num fideles soli? at qualitas ista non præstituta fuit, ante secundum, & sequens decreti momentum. Certe in primo hoc decreto, redemptio vera nusquam compareret, quamvis Dei filius morti destineretur: in secundo vero multo minus, ubi pretium nullum ponitur, abolitio mor-

tis nulla. Nec hic fœdus ullum tale occurrit quale nuper obtrusum vidimus à Borrio, quo omnes homines in gratiam recipiuntur: sed fideles soli & resipiscentes designantur, qui in gratiam per Christum sunt recipiendi. Redempti sunt omnes, non omnes tamen in gratiam recepti; omnes in gratiam recepti, non omnibus tamen communicatur gratia; in Christi morte mors aboletur, peccatum tollitur, mortuo tamen Christo, regnare possunt, peccatum & mors super omnes filios hominum; Christus moriens liberavit omnes ab ira divina, huic iræ tamē obnoxii manent usque ad conditionem (quæ fidei est) impletam. ænigmatici hi griphi sunt à Nic. Bor. & Arm. coacervati, quos præter semetipsos, nullus unquam solvet Oedipus.

III. Dolo etiam & fraude non caret perplexa illa & ante hunc diem inaudita distinctio, pag. 49. quæ Deum patrem omnes & singulos tradere facit Christo, jure salvationis in omnes, & bono salutis singulis acquisita, non omnes autem communicatione salutis. Quid sibi velint miror, tradere omnes jure salvationis, tradere bono salutis. Num ut hucusque & hoc fine tradantur omnes Christo, ut jus habeat salvandi eos, & vitam

jis acquirat? hoc fine ut communicetur
 jis salus, solos fideles ipsi tradi? tum lo-
 cum illum Scripturæ indicari mihi vel-
 lem, ubi duplex hæc traditio traditur.
 Si locus huiusmodi nullus sit, faceſſat
 hæc inepta diſcindendi libido, quæ ſi ſe-
 mel admittatur, ſophiſtis campus aper-
 tus datur, quo portetis ſuis cuiſlibet veri-
 tati facillime illudent. A Scripturæ phra-
 ſi, & mente, quam aliena ſit hæc diſcer-
 ptio potius quam diſtinctio, cuiſvis in-
 tuenti facile liquebit. *Notum feci nomen*
meum hominibus quos dediſti mihi è mundo,
 Ioh. 17. 6. ſelectos è mundo dicit Salva-
 tor: imo totus mundus Chriſto datus,
 ait Nicolaus, non quidam è mundo: &
 multis eorum ignotum eſt illud nomen
 patris, quod Euangelium manifeſtum
 fecit. *Oro pro iis quos dediſti mihi & non pro*
mundo, ait Chriſtus: Verſ. 9. Nicol. quod
 omnes & ſinguli aliquo modo ſunt Chri-
 ſto dati, pro omnibus & ſingulis aliquo
 modo oravit, quamvis multi ſint ipſi da-
 ti, pro quibus non intercedit quoad com-
 municationem ſalutis. *Pater, ji quos dediſti*
mihi, volo ut in loco ubi ſum, etiam ipſi ſint
mecum, Verſ. 24. hæc oratio Chriſti: Au-
 relianam nunc audiamus gloſſam à Ni-
 colao, *omnes & ſingulos Chriſto redimendos*
deſit

*Adit Pater, sed nec Pater hoc fecit, quia voluit
quatenus saluare per Christum, nec Christus
hoc animo proprie passus est, quia voluit sibi
traditos secum habere in gloria. Hæc ita simul
recitasse, abunde satis est commentum
hoc novum refutare. Est etiam aliud
quoddam Christi huc spectans effatum,
quod ut nobis hujus distinctionis expo-
netur ope, miror. *quicquid dat mihi Pater,
ad me venit: Ioh. 6. 37.* de donatione pri-
ma quæ est ad salutis acquisitionem, non
potest intelligi verum, si omnes ita dati
sint; omnes enim non veniunt ad Chri-
stum; nec de secunda quæ est ad com-
municationem salutis; hæc enim sequi-
tur, non antecedit adventum illum, qui
fide perficitur, si fides habenda sit Nic.
Ergo distinctionem hanc frigidam ex-
tinxit plane Christus ipse.*

IV. Levius est quod sequitur, non
omittendum tamen, propter clamores
istos quibus me dicit cælum & terram
miscere, quod *oblationem in terris patratam*
dicit totam, & *intercessionem in calis.* Arm.
majore cum attentione, tum etiam ju-
dicio, oblationis totius duas constituit
partes; quarum prior est *immolatio cor-*
poris, quæ extra sanctum sanctorum per-
agenda fuit in terris; altera vero est ob-

D 5 *latio*

latio proprie dicta, vel præsentatio, quam ille in cælo perficiendam esse docet, ad perpetuam peccatorum expiationem. Nec intercessionem omnem penitus à terris excludit, cum 17. Iohan. ad ejus canonē pertinere statuit. Orat. de Sac. p. 27. Dis. theol. pub. 14. th. 14. Non dicet spero Arm. etiam cælum terræ miscuisse, nec id alios dicentes feret: non semet ipsum, cæterosque remonstrantes tanti criminis reos aget, qui reconciliationem peccatorum non sine aliqua intercessione pro iis contigisse docent. Coll. ed. brand. pag. 195. Compescat igitur vociferationes illas affectatas, quas histrionem potius quam seria disputantem decere, intelligeret ipse facile, si eas non nimis familiares haberet.

V. Vltimum illud paululū disquiri meretur, quod Christum quoad actum oblationis & impetrationis, sacerdotem omnium impiorum statuit, etiam Pharaonis æque ac Abrahami, sed non qua refractarij sunt, sed qua simpliciter peccatores nō vocati. p. 46. 47. 48. Sic enim obversari divinæ menti dicit omnes redimendos: ita ut neque hic ut pius, neque ille præ hoc ut impius, à Deo in isthoc negotio spectetur, sed uterque ut peccator non

voca-

vocatus. De pietate facile assentior, eam
 scilicet nullo modo ut antecedentem
 spectari in redemptionis opere. nec eo
 sensu Abrahamum contuli cum Pha-
 raone (quamvis ansam eam avide suo
 more arripit, putida quædam effunden-
 di) sed ut ex imparitate vel dissimili-
 tudine potius consequentium effecto-
 rum, causarum antecedentium impari-
 tatem aliquam indicarem. In altero vero
 membro nonnulla sunt non adeo mani-
 festa. 1. Cum omnes redimendos ob-
 versari Deo dicit ut simpliciter pecca-
 tores non vocatos, pag. 48. quærerem
 ego, annon redempti etiam sumus à pec-
 catis illis quæ post & contra vocationem
 nostram patramus? si sic, tum non con-
 siderantur in redemptionis consilio, ut
 non vocati; si negat, tum ad veteres illos
 merito sic dictos *puritanos* accedit, qui ve-
 niam nullam paratam contendebant,
 post vocationem & baptismum lapsis.
 2 Cum illos excludit à redemptionis be-
 neficio qui sunt pertinaciter refractarii,
 certiores nos facere debet, quos ille per-
 tinaces, & refractarios vocat. si absolute
 pertinaces non sint habendi, nisi qui ad
 finem usque vitæ vocanti Deo refragari
 pergunt; tum indubitatum est quod di-

cit, neminem spectari ut in peccatis ad mortem, & in ipsa morte sepultum; cum redemptionis opus instituitur: si vero pertinaces æstimet à modo potius quam à spacio resistendi, & istiusmodi homines existere credit inter vivos; tum quosdam ad credendum, & Christum amplectendum astringi & incitari, ad quos eo tempore redemptio ejus nihil spectat (id quod in nostris scriptoribus tantis blasphemijs onerare solet) fateatur ipse necesse est. 3. Subtilis illa distinctio inter impios qua tales, inter ejusdem hominis peccata hæc & illa, inter ejusdem peccati respectum alium & alium, argutior videtur, quam ut in redemptionis mysterio divinæ menti obversari puteatur. Non solet inter homines notionum istarum haberi ratio, cum reale quiddam, & momenti gravis agendum est. Nemo captivum redimere notus qua hominem, non qua hunc hominem, qua hunc, sed non qua talem, &c. Redimitur captivus qualis qualis, vel non redimitur. Eodem plane modo de redemptione hac spirituali & concipere & loqui, jubent Scripturæ sæpe: ubi vetant autem, & metaphysicas istas speculationes stradant, nondum certe videre possumus.

sum. Quid quod & pro refractariis ipsis non semet offerre tantum Christum, sed & intercedere hac ipsa pagina 48. docet? orasse enim asserit, ut totus mundus crederet, quod fieri non potuit nisi pertinacia quorundam remissa, & victa; orasse etiam ut omnibus persecutoribus suis peccatum illud remittatur, cum tamen inter eos nonnulli fuerint, qui adversus spiritum ipsum blasphemassent, Matth. 12. 24 32. 4. Nec in animum puto quisquam sanus inducere potest ut credat, quod tam confidenter affirmat iste, Christum cum animam suam ponebat pro suis, semet patri æque obtulisse & presentasse Pharaonis nomine (hominis jam multis retro sæculis deplorati, & damnati) ac Abrahami, imo ac Petri, Iohannis, aut matris suæ. Non ludus fuit, quod tum agebat Christus; nec tam vilis pretij fuit sanguis ejus, ut frustra pro quoquam sciens volens eum fundere velit. Hoc ipsum commentum doceri simul & damnari fertur tempore Lotharij Imperatoris, cum Pelagianismi contrito ab ecclesia capite, reliquæ quædam calcaneum prementis adhuc mordebant. quam absolum autem hoc ecclesiæ pastoribus qui tum claruerant videba-

debatur, id optime constare potest ex
sententia illa gravissima quam in Conci-
lio Valentino, Tom. 3. cap. 4. tum hac
de relata esse legimus, cuius hæc sunt
verba; *Item de redemptione sanguinis Christi,*
propter nimium errorem, qui de hac causa exor-
tus est, ita ut quidam, sicut eorum scripta indi-
cant, etiam pro illis impijs qui à mundi exordio
usq; ad passionem Domini, in sua impietate mor-
tui, & aeterna damnatione puniti sunt, effusum
desiniant, contra illud propheticum : Os. 13.
ero mors tua ò mors, ero morsus tuus inferna.
illud nobis simpliciter, & fideliter tenendum, ac
docendum placet, iuxta Evangelicam, & Apo-
stolicam veritatem, quod pro illis hoc datum
pretium teneamus, de quibus ipse Dominus
noster dicit : sicut Moses exaltavit serpentem
in deserto, ita exaltari oportet filium hominis,
ut omnis qui credit in ipsum, non pereat, sed ha-
beat vitam aeternam. Sic enim Deus dilexit
mundum, ut filium suum unigenitum daret, ut
omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat
vitam aeternam. Ioh. 3. & Apostolus : Chri-
stus (inquit Heb. 9.) semel oblatus est ad
multorum exhaurienda peccata. Hæc illius
Concilij sententia fuit : qua nimirum
hunc Nicol. errorem notabant illi pa-
tres, contraque Prophetas, Apostolos, &
Christum ipsum pugnare docebant : qua
Chri-

Christi sanguinem pro nemine damnato effusum indicant, sed pro solis istis quorum mors in ejus morte tollitur vere, & aboletur, illis nempe multis, vel illis omnibus, qui ejus per fidem participes facti sunt: qua denique mundum illum, Ioh. 3. 16. de mundo salvandorum aperte satis interpretantur, sententiam illam Ambrosii (De voc. Gent. l. 1. cap. 3.) calculo suo confirmantes, *in electis, & prescitis, & ab omni generalitate discretis, specialis quedam censetur universitas, ut de toto mundo totus mundus liberatus, & de omnibus hominibus omnes homines videantur redempti.* Augustini etiam illam, *Mundus redemptionis unus, ex perditionis altero electus.* Nec non Smyrnenfis Ecclesiae antiquissimam simul & sanctissimam confessionem, ὅτι ἔτι τὴν χεῖρὸν ποτὲ καὶ ἀλείπειν δύνησόμεθα, τὴν ὑπὲρ τοῦ κόσμου τῶν σωζομένων σωτηρίας παύσασθαι, οὐ πλείονος πινάσι βέβη. Nec unquam Christum deferre possumus illū, qui pro salute mundi saluatorum passus est, nec alium aliquem colere.

Hactenus dictum est de sacerdotio Christi in sese simpliciter considerato: addendum etiam aliquid de repræsentatione quam habuit in typicis sacerdotibus; ut aliquid lucis vel ex umbra petamus ad functionis istius veros limites discer-

scernendos. Rationis à me percontando propositæ hæc vis & summa fuit; illi pro quibus Christus sese offerebat, typice designati fuerunt per populum Israëliticum: sed omnes & singuli mortales non fuerunt typice designati per populum Israëliticum, sed selecti. ergo omnes & singuli mortales non illi sunt pro quibus Christus sese offerebat, sed selecti quidam. Argumenti hujus quamvis à typo ducti, evidentiata tanta est ex scripturæ testimoniis cuique notis elucens, ut præter verba, quibus homo loquax nullibi parceret, vix quidquam Nicolao suppeditabat ingenium quod opponere potuit ei. Quod attulit, perpendendum, ut veritas magis elucescat. Propositio manifestior est quam ut eam negare audeat: altare, victima, sacerdos, populus, omnia fere rationem habuisse typorum, & ad Christum, ejusque officium referri debere, non novit scripturas qui non agnoscit. Assumptionem vero non negat tantum, sed *nugas, hospitem in Theologia, temerarium*, eo nomine clamat, quod populum Israëliticum electorum tantum (meo solius arbitrio) typum fecerim, & non (ex ejus judicio summo) totius potius mundi, secundum scripturas, loh. 11. 1. loh. 2. Eph. 2. Act. 15.

Sed quam ineptum, & inconsideratum est illud, quod de toto mundo fingit? dirupta maceria per Christi sanguinē, & sublato gentium discrimine, nunc omnibus omnium terrarum populis patet introitus in Dei regnum: & hoc sensu sustulisse dicitur Christus peccata totius mundi, sicut & spiritus effundi super omnem carnem. Ioel. 2. 28. Act. 2. 17. At vero Israelem fuisse typum, non huius tantum ecclesiæ ex toto mundo collectæ, sed illius etiam mundi ex quo colligitur, & (quod amplius est) illius etiam mundi ex quo eligebatur ipse, & à quo omni ratione disjungebatur ex instituto divino, usque ad Christi adventum, quis unquam dixerit, aut senserit cui sanum est sinciput? mirifica hæc accommodatio, ut Israel typus sit Pharaonis ac Ægyptiorum, Iacob Esavi, Ismaelis Isaac; ut populus electus similitudinem gereret totius massæ confusæ. ingenio lectoris diffiderem ego valde, si in ejus gratiam refutandis istiusmodi somniis temporis contererē quicquam. Satis igitur erit electorum figuram in Israele monstrare.

1. Terra Canaan typus erat Israelitis, beati illius status, quo fruuntur electi in regno

regno cælorum. Heb. 4. 3. 9. Sicut & Ierusalem, aut Sion. Gal. 4. 26. Heb. 12. 22. Si vero hæc terra, non in sese ab initio mundi, nec populis illis septem quos Dominus eiecit eoram Israele, nec aliis incolis unquam, nec ipsis Iudæis à Christi morte, rationem habet ejusmodi typi, (quæ Iudæis & gentibus satis sunt manifesta) tum huic populo tantum ratione fœderis istius, beatitudinis typus & umbra fuit: at si huic populo ratione typica electorum statum significabat, tum populum istum eadem ratione, fælicitatis illius hæredes, & possessores omnes & solos repræsentasse qui non agnoscent, jis velamen aliquod officere videtur, haud absimile illius quod Israelis filios hebetabat olim, ne intuerentur in finem ejus quod aboletur, 2. Cor. 3. Agnoscit sane Nicol. ipse, quum. 1. Cor. 10. 5. Heb. 3. 17. 18. 19. ad electionem & reprobationem attingere contendit pag. 108.

2. Si typus hic populus fuit, qua actu electus, liberatus, redemptus, ac suo modo sanctus & sacerdotalis erat, tum electorum tantum: nemo enim (vel Arm. iudice) actu electus è mundo, liberatus à peccato, redemptus à morte, & sanctifi-

ificatus Deo, nisi vere fidelis: fidelium autem (vel ex fide prævisa) electio est propria. Hac vero ratione figuram eos gessisse, & historia tota, reliquaque Scriptura docet, & Apostolus Petrus non obscure testatur. 1. Pet. 2. 5. 9.

3. Si ecclesiæ typus fuit unius, sanctæ, Catholicæ, quæ cum Christo veram & spirituales habet communionem, tum electorum: at verum prius. hoc instantiis variis ostendi potest: exempli causa, agnus paschalis Christi typus fuit, cujus sanguis aspergitur conscientias fidelium in ecclesia tota ad aversionem vindictæ, quibus etiam omnibus corpus ejus in cælestem cibum cedit: 1. Cor. 5. 7. Exod. 12. in istis omnibus & id genus aliis, luce ipsa clarius efficitur, ecclesiæ sanctæ figuram in isto populo positam ex consilio Dei fuisse. Præterea per Israel in Prophetiis sæpissime intelligitur ecclesia Christi vera. hoc docet Apostolus, Heb. 8. 8. 10. ex Jer. 31. 31. 32. 33. 34. Cujus ratio non alia reddi potest, quam typi ad veritatem quam spectat.

4. Nec est aliunde quod *Israelita verus*, *Judeus in occulto* & *in spiritu*, similesque phrasæ ubique occurrunt in novo Testamen-

stamento. Ioh. 1. Rom. 2. Gal. 6. quibus adimpletur Prophetia quam de Tzione præcessisse legimus, fore nempe ut dicatur, *hic & ille vir genitus est in ea, & Iehovam annumeraturum conscribendo populos, hic genitus est ibi.* Psal. 87. Sed hoc nimis est diligentiae, omnia studiose adferre ad conclusionem hanc probandam, quam plerique omnes affirmant, & præter Nicol. adhuc negavit opinor nemo.

Atque hæc satis fuerint ad ea confirmanda defendendaque omnia, quæ à me fuerunt proposita contra sententiam Arm. & Nicol. de redemptione generali. Si quisquam jam à me expectaverit, ut adversarium meum extra omnes lineas & oras, quo malus fert animus, licenter evagantem sequerer, & rixosam litem contestarer, de portentosis nominibus quibus fideles Dei servos, suspicendos ecclesiæ Doctores pro moderatione illa (qua se cum suis dignosci cupit) scēdissime deturpare conatur, is frustra est omnino. Nam hoc mihi firmum & fixum est, adhærere proposito, & id urgere solum: nec committam ut clamoribus hominis importuni tantopere moveri videar, ut iis avocer ad aliena.

PRÆDESTINATIONE
EX FIDE PRÆVISA.

CAP. I.

*Argumentum primum à Præ-
destinatione ad fidem.*

Vod in ista parte quæ-
ritur (ut de voculis post-
hac non sit occasio liti-
gandi,) id his Arminii
verbis continetur, *an*
illud decretum prædestina-
tionis, quo decrevit Deus
singulares, & certas quasdam personas salvare,
præsentia fidei innitatur. Decretum hoc
electionem dixi *particularem, vel singula-*
rem, & certam, quia circa singulares, &
certas personas quasdam versari dicitur:
eam etiam comparativam nonnun-
quam appello, quia quicquid singulari-
bus quibusdam convenit, & non omni-
bus, id per differentiam aliquam iis con-
venit, quæ rationem dissimilitudinis &
comparationis in sese habet ad alia quæ
sunt

sunt ejusdem generis. Cum vero singularem, certam, & comparativam dico, non statum quæstionis immuto, sed explico tantum: id quod Nicolaum late-
re non potest, cum idem responsum cui-
vis termino solet adaptare, quamvis ingenio suo pro more indulgens, fraudem statim clamat, & faciem disputationis immutari, si vox immutetur una, sine variatione sensus ulla. Sed specimen ubique voluit exstare unde omnes intelligant, quam multa potuit in quacunque materia proferre, ex divite qua pollet litigandi vena. Quam multum autem ad rem ipsam, & quam solide dixit, iudicium faciat lector quivis ex iis quæ opposuit rationi primæ.

Dixi Prædestinationem non esse ex fide, quia est ad fidē. Hoc ille sequi negat, quia duplex est Prædestinatio, alia ex fide, ad fidem alia. Itane inquam certarum singularium personarum (de istis enim agitur) particularem agnoscis Prædestinationem ad fidem? *imò vero* (ait pag. 116.) *statuo atque agnosco duo & quidem particularia decreta: sicut enim in genere est, ita etiam in particulari, nulla potest esse electio hujus ad salutem ex fide prævisa, nisi prior sit electio ad fidem.* Honestæ hæc quidem

dem oratio, quæ sincera si esset, litem finiret, de ordine enim decretorum horum, quæ in decernente sunt unum & idem, ego quidem non contenderem cum eo qui de re ipsa conspirat, electionem scilicet omni modo à Dei voluntate pendere, nec ulli conditioni ab homine præstandæ inniti: hoc namque caput, hic cardo totius controversiæ, quæ nunc tam sedulo vertitur, non merus & nudus ordo concipiendo à nobis positus ad infirmitatem nostram sublevandam. de quo tamen solo cum inter nos agi putat Nicol. (pag. 117.) nonne se maledicendo deditum plane fatetur, qui tam levi de causa criminationibus maximis (hæreseos scilicet non levis, non unius, sed Manicheismi, Stoicismi, Libertinismi Pelagianismi & similium ismorum) venerandos theologos onerare sustinet? Sed Arminio hic adversari videtur in ordine decretorum: apud illum enim (Decl. sent. pag. 47.) generalis electio ad salutem ex fide, secundum habet locum inter prædestinationis quæ ponit decreta, electio autem ad fidem tam generalis quam specialis, ad tertium decretum pertinet; ex ejus igitur sententia, nulla electio ad fidem, generalem illam electio-

electionem præcedit, quæ est ad salutem ex fide.

Sed quod una manu dedit, id aufert statim altera: cum enim decretum, vel prædestinationem illam primam, ut descriptam aut indigitatam habeam a vide expectabam; spe mea falsus, suppositum invenio conditionatum (ut appellat) & ab eo quod promisit alienum plane decretum; hoc nempe, quo fidei mysterium voluit revelare parvulus, sapientibus autem abscondere; quo scilicet Paulum parvulum magis ordinavit ad fidem efficaciter ei conferendam, quam Caypham sapientem. pag. 117. Hic ad quas incitas redactus fuerit, confidentia summa celare non potuit. 1. Prædestinationem ad fidem, aut salutem, quis unquam dixerit decretum illud, quod nihil impedit, quin fide, saluteque priventur homines omnes? sed posito hoc utroque decreto, volo salvare fideles, volo parvulos imbueri fide, fieri potest ut omnes homines tam fide, quam salute privati moriantur: huiusmodi igitur decreta prædestinationes non sunt dicendæ. 2. Hoc cine decretum illud, quod singularibus & certis quibusdam personis potius quam aliis decernit fidem, volo revelare mysterium fidei parvulo, & sapientibus abscondere? Hæc cine Prædestinatione

stinatio ad fidem? qui quæso magis quam ad infidelitatem? certe si mentem non habeat hoc decretum præterquam quæ in verbis exprimitur, Caiphas non minus ad infidelitatē vi hujus statuti ordinatur, qui sapiens, superbus, & contumax fuit; quam Paulus, qui humilis, parvulus, & gratiæ non resistens dicitur, ad fidem. Si ad fidem esset hæc ordinatio, quis tamen unquam dialecticæ principia callens, decretum hoc diceret proprie circa singulares & certas personas quasdam versari? nulla mentio fit singularium. sin vero per parvulos & sapientes, singulares quosdam, & certos intelligi dicet; tum inferre licet exinde, non omnes parvulos illustrandos, sed certos quosdam, nec omnes sapientes prætereundos, sed aliquos. sin vero singulares & certos de omnibus & singulis ejusdem generis interpretetur, quæram ego an omnes hic communiter, enumerative, an distributive sumat (necesse est enim ut è latere suis eum extrahamus) si communiter tantum de omnibus; tum sigillatim de iis quid certo sit futurum nihil statuitur: si enumerative & sigillatim de hoc, illo, tertio, & sic de cæteris; tum unum generale non est hoc pronunciatum, ex

E

quo

quo conclusio diduci potest ad singularia confirmanda, (de Paulo puta aut Petro) est enim ipsum singulare, aut plura potius singularia: si distributive, & generali ratione parvulos hic dici (quod res ipsa loquitur) concedet; tum contra omnem rationem se decretum hoc singulare dixisse necesse est fateatur; nisi omnia illa decreta quæ Arminius ad prædestinationem pertinere facit, singularia etiam dicet.

Sed animi sui sensum non satis forte explicavit, voluit enim, quantum conjectura possum assequi, decretum aliud vere singulare ex illo generali deductum; illud nempe quo Deus videns Paulum parvulum, decrevit ipsi mysterium fidei revelare. Singularitatem hic agnoscoli bens: veritatem autem & appositum responsum plane desidero. Nam. 1. Hæc non est electio ad fidem qualem nobis spondebat, sed decretum de revelatione objecti ejus, quam ille aliam & diversam esse ab ingeneratione ipsius fidei credit, & profitetur, pag. 32. ut supra vidimus. 2. Si sit hujusmodi electio ad fidem ex parvitate prævisa, tum fœdus Dei novum conditionem certā habet, fide illa priorē. Imo condiciones innumeras hujus
gene-

generis, & electiones totidem necesse est induci. Nicolao enim authore, nobisque præeunte, pag. 116. sic argumentari licet: electio nulla ex fide prævisa potest fieri, nisi præcesserit electio ad fidem: electio ad fidem ex parvitate prævisa nulla est, nisi præcesserit electio ad parvitatem. electio ad parvitatem vel absoluta est, vel conditionata: si absoluta, nulla conditione prærequisita, tum tota causa traditur; si conditionata, electio ad conditionem illam antecedit ipsam necesse est. isthoc modo & medio in infinitum crescet, & electionum, & conditionum numerus. verba igitur dedisse nobis videntur isti, cum duas electiones, aut etiam quatuor narrant, & conditionem fidei tantum in fœdere novo spectari dicunt: Chrylippi acervum induxerunt, cujus finitor non invenietur unquam. 3. Si ex parvitate prævisa peemptorie decrevit Deus fidem Paulo conferre; tum absoluto decreto prædeterminari quis potest ad fidem, salva libertate naturali; tum libertas quæ requiritur ad fidei obedientiam, consistere bene potest cum absoluto decreto Dei, quo fidem illam ingenerare statuit. 4. Unde nobis constare faciet, Paulum in-

ter parvulos & humiles fuisse, priusquam Deus inopinantem eum visitabat ab alto, Act. 9. 3. inter Phariseos superbos, & nihil minus quam parvulos, fuit ille, in prima classe, nemini cedens in illius sectæ moribus. de humilitate, parvitate, & similibus dotibus vocationem illam subitam præeuntibus narrantem nunc primum audio Nicolaum, sed non eum probantem, nisi quod incedere videtur ipse vestigiis quibusdam humilitatis quæ tum in Paulo fuit. Ignorans faciebat fateor, quod adversus ecclesiam faciebat, 1. Tim. 1. 13. unde etiam fuit, quod irremissibile non erat quod admisisset. cum tamen blasphemus, contumeliosus, plenus injuriarum & iræ cruentus fuit, spirans minas & cædem adversus ecclesiam, usque ad momentum illud quo lux eum è cælo circumfudit, *quam voluntatem habuit* (ut ait Augustinus ad Simp. 1. 2.) *rabidam, furiosam, cacam, & nihil aliud volentem nisi ut invaderet & traheret, vinciret & necaret Christianos*: si quis eum humilem, parvulum, ad fidem bene dispositum putet; Ananiæ manus optatem & ipsi, quarum ope auferantur ab oculis ejus cæcitatæ squamæ, visumque recipiat.

Consequentia rationis tam firma cum sit, de assumptione videndum etiam est an ejusdem sit evidentie, Prædestinationem scilicet ad fidem esse. Hoc inde liquere dixi, primò, quia pars est sanctitatis illius ad quam ordinari dicuntur electi Eph. 1.4. & deinde quia medium est quo Deus constituit suos ad gloriam perducere. Sed neutrum horum concedit ille verum. non primum, quia fides est radix, non pars sanctitatis; nec alterum, quia fides est conditio prærequisita, non medium gloriæ proprie dictum.

De sanctitatis voce distinctionem imprimis adhibendam esse monet : *significante nempe, aut actus quoslibet à communi usu segregatos & cultui divino consecratos, quo sensu fides est ejus pars; aut sanctimoniam vitæ institutam ad normam legis Christianæ, cuius expletio est charitas, quam disparate distingui dicit ab ipsa fide, pag. 119.* Distingui sanctitatē eo modo posse non nego, ut ejus altera parte non contineatur fides, sed

1. Distinctio hæc non totam rem exhaustiens, manca nimis & fallax est. nam præter actus illos transeuntes, & institutionem hanc vitæ sic proprie dictam, est regeneratio vel renovatio interna, est puritas quædam seminalis aut radicalis,

inhærens & permanens, quæ natura divina dicitur. 2 Pet. 1. 4. in qua sanctitatis prima & palmaria ratio est constituenda. Hanc vero vel tollit Nicol. cum novæ creaturæ injuria summa, vel celat saltem cum veritatis injuria, ne fidem istic observet lector, & partis, & radicis naturam habentem. Radicem eam aliquando statuit, (pag. 119.) sed ita ut partem nullo modo concedat, idque hallucinatione duplici. 1. radicem cum arbore confundens, cum fides sit radix, & ex fide surgens aut genitus novus homo vicem gerat arboris, unde opera bona ad utrumque referri solent in sacris literis, sicut fructus ad arborem & radicem etiam. 2. radicem negans totius arboris radicem esse, quia non est proprie radix totius quod est arboris; eadem arte differendi, qua Sophistæ disputant formam non esse totius compositi formam quia non est sui ipsius, quasi totus homo, aut arbor tota, idem esset quod totum hominis, aut arboris.

II. Satis mihi est, si generaliori illa ratione sanctitatis pars statuatur fides, ad segregationem illam & consecrationem, earumque actus & gradus omnes, non minus homines eliguntur, quam ad san-

sanctimoniam vitæ. Hoc phraſes indicant ipſæ, *electi è mundo, electi ad gloriam.* mundus eſt terminus à quo, gloria ad quem; ita ut inter hos terminos quicquid intercedit, id ab electione pendere qui negant, ipſi negando docent cum phraſibus iſtis utuntur. qui ſecus ſtatuunt, ſegregationē ſcilicet è mundo fieri per fidem, & electionem poſtea ad ſanctitatem & vitam, ii terminos antiquos commutantes, electionem unam ex mundo, *ante, ad, aut per* fidem, faciunt, & aliam *ex fide*, ad vitam. ſcriptura vero ex peccato & morte, ad ſanctitatem omnem, & vitam à Deo ſuos eligi aperte docet: ſecundum illud Prophetæ, *dixi tibi in ſanguine tuo vive, iterumque dixi tibi, in ſanguine tuo vive.*

III. Sanctitatis internæ, inhærentis, inchoatæ, vel naturæ illius cujus participes ſumus divinæ, partem aliquam eſſe fidem, quatenus interne inhæret, & inchoata eſt perfectio animæ, (quamvis per relationem quam habet ad objectum ſuum Chriſtum, ad iuſtificationem pertineat) liquidius eſt ex natura imaginis Dei, gratiæ infuſæ, gratiæ gratum facientis, virtutis denique theologicæ & ſpiritualis, quam ut iis quidquam oppo-

natur. Duo tantum hic arripit Nicolaus, ut nonnihil dixisse videatur. 1. De imagine Dei, pag. 120. Negat fidem in Christum, esse partem imaginis illius primævæ, ad quam conditi sumus. quasi hoc jam quæreretur, aut non satis esset ad argumentum, ut sit (quod dixi) imaginis illius pars, ad quam renovantur salvandi; aut membrum aliquod novi hominis, ad quem secundum Deum conditi sumus. Eph 4. 2. De gratia gratum faciente tragædiam veterem excitat. p. 121. 122. Hic enim me in pontificiorum scholam, imo & in Socini castra fecisse transitum clamat, reformatis vero & mihi met ipsi bellum intulisse, religionis denique & salutis arcem invasisse. tanti criminis est (theologo hoc tam moderato iudice) vel in vocula una dormitasse. Eo gravior autem hæc accusatio videri potest, quod eam ab ipso non temere, aut falso susceptam esse quemvis dicit iudicaturum, qui ex mea ipsius confessione iudicium fecerit. Quænam vero confessio illa? *primo quidem ais (inquit) fidem nos justificare relative: sed mox quasi mutata sententia eandem dicis absolute gratiam infusam, gratiam gratum facientem.* Præclara quidem confessio, quæ accusationem
totam

totam plane jugulat. Annon vel isthinc
satis liquet prævaricatum hunc homi-
nem adversus propriam conscientiam,
cum me justificationis ipsius formam in
fide, ut gratia infusa, cum pontificiis
collocasse clamat? Quid apertius dixis-
sem ad phraseos huius sensum à iustifica-
tionis forma distinguendum, quam fi-
dem relative (id est respectu, & ratione
objecti) iustificare? Sed ex laqueis illis
quos syllogistice mihi nectit, exitum
nullum inveniri denunciat. *Quod nos
Deo gratos facit, eo ipso iustificamur coram
Deo: at fides absolute ut gratia infusa nos
Deo gratos facit: ergo.* quibus ego sic nullo
negotio memet expedio: quod nos Deo
gratos facit, peccati reatum tollendo, &
Dei favorem nobis reconciliando, eo
ipso iustificamur; sed quod iustificatos
nos, & in Christo gratos antea, tales
reddit, quales ut simus, Deo gra-
tum, & acceptum est, eo non iustifica-
mur proprie, sed sanctificamur, & re-
novamur. Priore illo sensu cum à pon-
tificiis hæc phrasis usurpatur, jure à no-
stris damnari solet; at posteriori hoc,
quin recte dici possit, nullus video: ita ut
gratia gratis data sit donum ad aliorum
salutem præcipue collatum, linguarum

puta, interpretationis, aut miraculorum; & gratia gratum faciens, ad propriam uniuscujusque salutem potissimum datum donum. Loquendi legem non præscribo: dico tantum quid sine scelere potest admitti.

Non inquiram ego in præsentia, quanta sit affinitas Socinianæ de fide doctrinæ, cum Arminii de ea re sententia, quam accusationem hic occupasse videtur: non multum enim ad institutum spectat. Illud unum tamen quod de justificationis ordine Nicolaus isthic confitetur, pag. 111. 120. præteriri silentio nequaquam debet; quod ordine eam priorē statuit sanctificatione vel sanctimonia vitæ. Ex hujus veritatis pressura nonnihil educere voluit, adversus id quod de fide dixi: sed frustra fuit; fides enim licet ordine prius justificet, eodem tamen momento temporis, sanctificat etiam, & sanctitatis internæ partem aliquam radicalem constituit. Nodos illos quos in hoc scirpo, sophistico plane & puerili more quærit, pag. 121. nihil omnino moror, nec quenquam puto tam levem esse, quin eorum vanitatem statim agnosceret. An vero ex animi sensu, aut dicis tantum, & argumenti causa,
hoc

hoc ordine nunc posuerit justificationem hominis coram Deo, dubitandi saltem non levis ratio subest. Borrius certe (assentiente Arminio resp. ad art. 31. Art. 13. 14.) remissionem peccatorum, persistentia posteriorem statuere videtur. verba sic se habent: *Deus universum genus humanum in reconciliationis gratiam assumpsit, & cum Adamo omnibusque ejus posteris in eo fœdus gratiæ inivit, in quo remissionem peccatorum omnium pollicetur, quotquot in illo fœdere perstabunt, & adversus hoc non prævaricabuntur.* Persistentia in gratia sine ulla prævaricatione, judicio horum, requiritur ut conditio ad remissionem peccatorum, id est ad justificationem. Socinus, Ostorodius, & istius farinae omnes, obedientiam in ista vita præstitam, conditionem faciunt præcedaneam, ad remissionem consequendam. Iacob. ad portum. c. 24. & 33. ita ut remissionem ipsam, unum & idem faciant cum vita æterna. Quam parum ab illis, istorum nonnulli absint, cum ex verbis illis Borrei satis liquere potest, tum magis adhuc ex iis in illa Epistola, Arminii dissertationi super 7. ad Rom. in hoc ab iis præfixa, ne quenquam in posterum quid de hac re sentiant, latere

forte possit. sicut enim ibi philosophantur Arminii filii quidem, sed non liberi orphani: *Tenendum hic ex scriptis, veram conversionem, praestationemque bonorum operum, esse conditionem praequisitam ante iustificationem; iuxta illud Iohannis, si vero in luce ambulemus sicut ille in luce est, communionem cum eo habemus mutuam, & sanguis Iesu Christi filij eius, purificat nos ab omni peccato; quod ipsum consonat cum celebri Isaia loco, ubi Dominus expurgationem, abolitionemque omnium etiam gravissimorum scelerum, Iudeis promittit; postquam se converterint ad ipsum, viasque suas correxerint. Hæc si cum Nicolai regula conjungantur, quam veram esse contendit (pag. 24.) ut in cæteris, sic in istis conditionibus, quas homini Deus præscripsit; horum hominum de justificatione sententiam integram habemus, & ex principiis suis demonstratā. Conditio postulata, & præstita movet voluntatem iudicis ad premium; hæc Nic. sed bonorum operum præstatio est conditio praequisita id est postulata & præstita ante iustificationem; hæc Epistolæ authores. ergo bonorum operum præstatio movet Deum iudicem ad hominis iustificationem, ut premium. Si vero bona opera sint conditio movens Deum ad hominem justificandum, dubitari*

bitari non potest, ex eorum sententia, quin electionis etiam conditio & causa movens, sint eadem opera bona: nam *uniformia statuunt, & conditionis eiusdem, electionis & iustificationis decreta.* Nic. p. 111. Cum igitur præscientiæ fidei, vel fidei prævisæ electionem docent inniti (quam suam esse sententiam declaravit Arminius, Dec. p. 47.) electionem statuunt conversioni, & operibus bonis innitentem. Sic declarationem Arminii, Epistolii authores ingenue ac aperte declararunt.

Hactenus de fide egimus, qua pars est gratiæ: nunc ut medium gloriæ spectanda venit, cum enim ad gloriam ordinati fuerint electi, ante jacta mundi fundamenta; si fides sit medium quo ad finem illum ab ipso perducuntur, ad eam etiam ordinatos illos una constat. Hic quo se vertat aut quas formas induat non satis certus est Nicolaus. distinguit, negat, retorquet, non tamen effugit.

Distinguit primo inter medium *quia*, medium *quo*, & medium *ut*, partitione nova valdeque mira. Fidem autem esse medium *quia* salvare vult simpliciter, hoc est, ideo conferri alicui, quia Deus vult eum salvare, negat; medium esse *quo*,
id est

id est, quo posito Deus vult simpliciter salvare, non vult videri negasse: medium vero *ut*, id est, aliquid à Deo præscriptum, & ab homine præstitum esse, ut salvare velit & salvet, hoc fidei tribuit, nihil ultra. pag. 123. sub fin. 2. Distinguere videtur inter medium ad *extremum* & medium ad *finem*: fidem antecedere salutem ut extremum suum, non autem ipsi subordinari ut fini dicens. pag. 124.

3. Distinguit etiam inter medium *Dei postulantis*, & medium *hominis præstantis*, ita ut postulantis Dei non sit medium, sed hominis præstantis ad salutem fides.

Sed quorsum hos mæandros? si fides sit medium *salutis*, est medium *salvandi*; nisi medii nomine intelligi velit, quicquid intercedit inter duo extrema, vel antecedit extremum (quod distinctione 2. docet) qua ratione peccatum ipsum salutis medium non minus est quam fides: si medium sit *salvandi*, tum medium est *salvantis*, media namque relationem habent ad principalē agentem, cujus quasi instrumenta, & à quo destinata æque ac ad finem ad quem ab ipso destinantur. Si *salvantis* medium est, tum *non hominis*, *salus enim non est effectum hominis salvandi*, proprie loquendo, *non homo*

homo se habet ad salutem ut causa ad effectum.
hoc ipse Nic. disertis verbis fatetur, pag. 125. quamvis idē negasset antea, distinctione illa tertia. Si non sit hominis sed Dei medium proprie, tum non ut conditio mera ab homine præstita, sic enim hominis esset ut ipse profiteretur, pag. 211 sed ut destinatum quiddam à Deo electum & productum. Si vero hac ratione sit medium, tum non est medium *ut* hoc ab homine præstito Deus posset eum salvare, aut salvet; nec *quo* posito, salus ex Dei voluntate sequitur: sed medium est ideo productum, *quia* Deus vult salutem ejus in quo producit, & *quo* tanquam instrumento id efficere incipit, quod ab æterno destinavit.

Hæc ut rem ipsam satis demonstrant, sic & argumentū illud corroborant, quod ex Arminio ponebam; Deum scilicet nihil in tempore facere, quod ab æterno facere non decreverit. Disp. pub. p. 154. Cum igitur in tempore fervet per fidem tanquam per medium suum, sequitur etiam voluisse eum ab æterno servare per fidem tanquam per medium. Assumptio negari nullo jure potest (quod tamen fit à Nicolao, pag. 123.) cum servet Deus per fidem, non ut per conditionem

tionem ab homine præstitam, tum enim homo esset causa propria suæ salutis, sed ut per medium: per media aliena non facit, ergo per suum.

Argumentū hoc ut in ipsum urgetur, firmissimum: ut ab ipso retorquetur, e-lumbe plane redditur. ex quatuor enim quos inde fabricatus est, syllogismis, conclusiones earum duas recte intel-lectas, & ex analogia sequelæ meæ (quod fieri oportet in isthoc genere disputadi) quæ medium causam statuebat non vo-litionis divinæ, sed rei (ut ita dicam) volitæ, concedo libens, & amplectore-tiam, 1. decrevisse scilicet Deum ab æ-terno salvare fideles qua tales: 2. nec decrevisse quemquam damnare nisi pro-pter peccatū. Duos vero reliquos inep-tos & falsos esse dico, ipso fundamento. 1. salvat enim Deus per fidem, tanquam per medium, & conditionem etiam. 2. damnatio vero non est proprie finis à Deo sub ea ratione volitus.

Vt fidei conditionatā naturam, à medi-ratione distinctā ostenderet, similem eam dixit legum & statutorum principum: & de iis monitus, quod ipsa etiam media sunt ad tranquillam vitam inter homines firmandam; fatetur tandem (p. 126.) esse
ea me-

ea media, sed non certis quibusdam, & singularibus personis ad eum finem destinata. hoc ego etiam passus sum antea; sed id hac ratione ab hominibus non fieri dixi; quia de futuris illis tantum *εκπαίδειν* seu conjectare possunt atque conari, si certo enim efficere possint Magistratus ut omnes & singuli ab iis pendentes beatam illam vitam viverent, procul omni dubio statuerent ita, aptaque media in eum finem destinarent etiam singulis, si boni fuerint & officii sui memores. potest autem Deus quæ jubet dare: ejus igitur jussa & conditiones præscriptæ non ejusdem sunt conditionis cum rescriptis humanis, nec ad eorum normam sunt revocandæ. Hoc ille sic extra rem esse clamat, ut ne circa rem quidem sit. p. 127. id vero lectori ego dijudicandum relinquo, annon amplam aperiat imparitatem eorum, quæ eandem rationem habere, tam acriter ille contendit, pag. 127. 128. 129. satis interim est ad aliena illa quibus paginas aliquot ad refutationem istorum induere voluit, dixisse, certiores nos factos ab authore ipso cum adhuc essent describenda, eorum nihil *ad rem* esse, vel etiam *circæ rem* versari. Si quid tamen contineant, quod ad causam ipsam

ipsam spectat, siue hæ rationes, siue specimen illud totius catervæ promissæ, quod ἀτόπω; hic obtrudit: id suo loco probationem justam habebit.

Ejus interim sententiæ quam tantopere satagit confirmare, (p. 129. 130. 131. 132) electionem scil. particularem non esse ad fidem, nec ad ulla salutis media, sed ad gloriam solam, Scripturam, rationem, Arminium, & eum ipsum oppono.

Scriptura testatur aperte, Paulum constitutum aut designatum fuisse à Deo ad cognoscendam voluntatem ejus, id est, ad fidem, Actorum. 22. 14. Et credere, quotquot sunt ordinati ad vitam æternam, Actorum 13. 48. Elegisse denique Deum quosdam ab initio ad salutem per sanctificationem spiritus, & fidem habitam veritati, ad quæ vocat eos per Evangelium, 2. Thess. 2. 13. Quosdam etiam ad sanctitatem elegisse, & ad adoptionem prædestinasse, Eph. 1. 4. 5. ad media, docens, non minus electos destinari quam ad vitam ipsam.

Authoritati huic divinæ suffragatur etiam recta ratio. Si enim titulum ipsum aut vocem spectemus, origo & usus ejus docebit, προορίζω vel prædestinare, nihil aliud esse quam ad certum finem usumque deputare & ordinare; eligere
etiam

etiam tum Græcis, tum Latinis, ex pluribus unum aut aliqua sibi ad usum aut finem segregare. Aut igitur ad finem est Prædestinatio divina, aut non est Prædestinatio. si vero ad finem, tum & ad media. qui serio enim, & ex recto consilio vult finem, vult semper media quæ ad eum tendunt; nec appetitur finis qualis, nisi ut relationem habet ad finita & destinata sua, quibus bonitatem, & amabilitatē à logicis dicitur conciliare.

Præterea media hæc ad vitam æternam ducunt, sunt media participationis vitæ respectu; sunt (teste Nicolao) inchoantia salutis bona, in quibus salus ipsa ponitur, licet incompleta. Qui vere credit, is habet in sese Christum habitantem, spiritum habet & primitias gloriæ intra se, unionem etiam & communionem cum Deo patre, & ipsam denique vitam æternam, divinamque naturam Ioh. 5. 24. & 17. 3. quamvis non gradu & modo illo quo post hanc vitam fruetur, 1. Cor. 13. 10. re ipsa tamē quoad essentiam à futura illa nequaquam diversam; imo adoptionis gratiam donatam habet isthic, cujus quasi appendix est hæreditas illa futura. Si igitur quispiam ad salutem, & vitam integram eliga-

eligatur, ad ista etiam media quæ partem ejus & gradum aliquem continent, eligatur simul necesse est. Hæc ratio est ipsius Arminii adversus Perkinsum p. 10. Quem alibi etiam huc usque assentientem habemus. sic enim ille (Adversus Perkinsum pag. 14.) *Predestinatio includit media, per quæ Predestinati certo & infallibiliter ad salutem sunt perventuri: media autem ista sunt remissio peccatorum, & spiritus sancti renovatio, eiusque perpetua assistentia ad finem usque.*

Nicolaum denique ipsum ex adverso secum pugnantem habemus. Ne causam usquam deferere videatur, ut huic argumento satis, aut aliquid saltem faciat: defendit (pag. 132. 133.) *Predestinationem non esse ullorum mediorum, sed solius gloriæ: omniaque illa quæ nos ad gloriam perduciunt, habere se non ut media proprie dicta, sed ut prærequisita.* alibi vero (pag. 8. 23.) ut alteri succurrere laboranti causæ possit, *redemptionem à Christo impetratam fidelibus singula ex decreto applicari docet.* ex hac applicatione sequitur necessario justificatio, adoptio, & sanctificatio, & cum illa simul necesse est ut decernantur: decernuntur autem jam actu credenti, non ex conditione, conditionem enim quæ fides erat
jam

jam præstitam supponimus, sed absolute; decernuntur etiam non ut finis ultimus, sed ut media quorum finis est vita æterna, sicut actionum ipsarum ratio aperte satis demonstrat, & scriptura etiam diserte docet, Rom. 6. 22. sed finem aut modum non habet error qui semel transivit pudoris & modestiæ lineas.

C A P. II.

*De electionis objecto, fructu,
& sensu.*

QVi ex fide prævisa electionem fieri dicunt, sic à nonnullis intelligi solent, quasi ex veræ fidei ingeneratione prima, electionem exinde statim sequi vellent. At vero aliam multumque diversam eorum esse mentem à Nicolao jam tandem apertius edocti sumus, eos scil. *quoties fideles statuunt electionis objectum, toties eos fidem, & perseverantiam ad finem coniungere, imo consummatam fidei obedientiam.* p. 136. Hoc autem glossemate, & à seipsis, & à veritate discedere eos dixi, quod adversus negantem sic jam demonstrabo.

Principium est apud eos, *fideles esse adequatum*

quatum electionis obiectum, & fidem esse formalem rationem electionis, qua in singulis, & certis quibusdam personis terminatur. Principium hoc & glossema illud simul consistere nullo modo possunt. Si fides enim sit tota & adæquata ratio electionis obiectum constituens, tum ubicunque fides, aut fidelis inveniri potest, ibi & electus adest: quippe qui electus est, qua vel quatenus fidelis est, nam quatenus ipsum, & de omni, convergentur. Sicut enim in cæteris gratiæ operibus verissime dicitur: qui credit, qua credit, & fidelis est, justificatur, adoptatur, regeneratur &c. ergo omnis fidelis est justificatus, adoptatus, &c: simili plane modo si qui credit, qua credit, & fidelis est, electus evadit, tum omnis fidelis est electus. Verum est (ait Nicolaus) si de fidelibus in fide ad finem perseverantibus intelligatur. Sed. I. quærerem ego, fides in initio, & fidelis, annon naturam, essentiam, & proprietates essentielles eandem habet, quas in progressu & fine sortitur? hoc Nicolaus negare nunquam audebit, qui inter deficientium, & damnatorum Apostatarum sanctimoniam ac justitiam, & illam quæ perseverantium & electorum est, durationem so-
lam,

lam, ad substantiam rei nequicquam facientem, interesse contendit, pag. 141. si sola duratio intersit etiam inter fidem incipientis, & perseverantis, tum essentialis fidei ratio eadem est in utroque: & non magis, sed *diutius* fidelis tantum dicendus est iste quam ille, nec electionis objectum *solus*, sed *porro*, aut perseverans, si fides qua fides sit formalis ejus ratio.

2. Si per fidem intelligant semper perseverantiam in illa gratia usque ad finem, dicant mihi velim, quænam illa sanctitas vitæ ad quam ex fide electos nos esse fatetur ipse Nicolaus pag. 111? num purgatorium aliquod somniat, quo fideles post mortem amandantur, ad maculas ponendas adhærentes? certe ante finem vitæ nullus locus est huic sanctitati, vel parti ejus ulli, quæ perseverantiam ad finem, ut vel designetur, supponit; cum tamen Corinthii adhuc in vivis abluti fuerint & sanctificati. 1. Cor 6. 11. 3. *Uniformia sunt Nicolao electionis & justificationis decreta.* idque fidei respectu, quæ est utriusque conditio: vel igitur justificatio etiam perseverantiam ejus ad finem, & finem sequitur ipsum, vel electio ex fide est ab initio ejus primo.

4. Si perseverantia ad mortem requiratur

eo ut

eo ut idoneum quis sit electionis obiectum : tum vel moriens, vel mortuus eligitur fidelis ille ; non moriens, quia usque ad terminum ipsum extremumque momentum, non deest periculum deficiendi ; imo in maximo tum periculo, si sit vitabile, versatur miser, qui nihil certi habet (si fidem istis habeat) de certaminis eventu, quod adversus inferorum portas habiturus jam est, vix suæ sapientis compos. homo mortuus igitur in fide (qui proprie non homo est, nedum homo fidelis) electionis hujus dicendus obiectum. annon egregiam operam Ecclesiæ navarunt, qui eo usque in dubio fideles esse jubent ? 5. Hoc si ita sit, nemo dici debet electus dum est in vivis, quia nullus electionis actus potest exerceri ante hujus vitæ finem : eo usque enim perseveret oportet, ut tandem possit eligi. Quam audax igitur ne dicam temerarius Paulus, qui semet una cum fidelibus aliis toties appellat *electos* ? Quæ leve est etiam quod Christus vel tradidit suis, vel etiam promisit *electos non posse decipi* Matth. 24. 22. 24. eorumque nomina in cælis inscripta : cum terris hisce, terrenaque militia à tergo relictæ, ad cæli portas pervenisse oportet eos, priusquam

esse possint electi? 6. Erroris hujus refutationem idoneam suppeditat nobis Aristoteles ipse, Eth. l. I. c. 10. quum adversus responsum illud Solonis disputat, *ante mortem neminem dici debere beatum*, vel ut Ovidius habet: - *Scilicet ultima semper*
Expectanda dies homini est, dicique beatus
Ante obitum nemo, supremaq; funera debet.

Quod Aristoteles admittendum esse negat. 1. Quia de viro bono vivente affirmari potest beatitudinis continens causa, nempe actio secundum virtutem. 2. Quia causa hæc tantam stabilitatem, firmitatem, & constantiam habet: *πρὸς αὐτὴν οὐκ ὑπάρχει τῶν ἀνθρωπίνων βιβαιοτήτων, ὥς περὶ τὰς ἐμπροσθεν τὰς κατ' ἀρετὴν*
Virtutem enim illam quæ penitus in animo insedit & radices egit, amitti nunquam sensisse videtur Philosophus ipse.

3. Quia vere non potest de mortuo dici, *fuit beatus*, nisi de eodem vivo dici potuit, *est beatus*. Quæ ille de virtute & beatitudine dixit, ea rectius multo nobis licet usurpare de fide, & electione beatitudinis. Fides viventibus adest una cum Dei favore, adest utriusque stabilitas summa; igitur ex istis post mortem dicatur, *fidelis fuit*, & qua fidelis electus, aut Deo gratus fuit; de vivente pariter vere dicatur

tur, fidelis est, Deo gratus est, & electus etiam est.

(a) Hisce ego rationum ductus momentis, non videre me dixi quam fingere possint causam, cur *μερόχαιρος*, ad tempus credentes, ex principiis istis cum sint justificationis, sanctificationis, & adoptionis, non sint etiam idoneum electionis objectum. Sed quod adhuc non vidi, id ut mox videam facturum se Nicolaus promittit, festucam scilicet ejecturus ex oculo meo qui trabem habet in suo. & ut fidem liberet, ocularii specilli loco, distinctiunculam novam cudit, quæ spectandos radios non nisi fractos & plane inversos ad oculos meos transmittit. In scripturis (ait pag. 136.) dupliciter dicuntur electi. 1. Incomplete secundum statum presentem, qua tales, puta fideles, hoc tempore. 2. Complete qua tales in ultimo vita termino. Hanc vero partitionem ut partum suum proprium, lambendo saltem eo usque formasset, ut membra saltem ejus percipi possint inter se distincta. *Electus incompletè* quid hoc sibi vult? 1. Electio est in eligente non in electo: justificationem & sanctificationem nobis inesse non amat dicere.

(a) De distinctione electionis in completam & incompletam.

dicere Nico. pag. 140. hoc multo minus de electione docebit. Quamvis igitur fructus & effectus ejus in objecto produ-
cti, non simul assequantur perfectionem suam completam, unde executionis a-
ctus ut salus & sanctitas &c. imperfectæ sunt & incompletæ, dum adhuc in via per gradus suos gradiuntur electi; ipsi tamen incomplete electi non sunt di-
cendi, cum electio non est in ipsis sed in eligente solo. 2. Electio est actio Dei æterna, num in ipso Deo ab æterno incompletum quid fuit? vel quod in Deo ab æterno completum fuit, id in tempore factum est incompletum, ut in quibusdam (*απορίαις* puta) prorsus evanescit, in alijs vero completum rursus evadit? hæc germanæ sunt, non explicationes consilij divini. 3. Electio particularis (de qua iam agitur) est decretum illud, quo Deus certas quasdam & singulares personas salvare decrevit. Arn. dec. pag. 47. si hæc igitur sit incompleta, tum divinæ voluntatis actus incompletus est, hoc est, suspenditur adhuc inter velle & nolle, in incerto fluctuans, volens aliquatenus hunc aut illum salvare, sed non prorsus id fixum aut firmum habens: intellectus etiam divinus inter con-

tradicientia suspensus, in dubio erit, quid homo ille faciet, & quid illi fiet: incompletum enim decretum nullum est, nisi ex suspensione hac tam voluntatis quam intellectus. An vero imperfectio talis tribuenda sit Deo, id ego lectori perpendendū relinquo. 4. Distinctio hæc electionum, vel est in varias species, vel in gradus varios: si in varias species, quare quæso incompleta una electio magis quam altera, quum finem suum proprium non minus assequitur hæc quam illa? certe si impetratio redemptionis licet applicatio nulla sequatur, in se selectamen *merito integra & completa actio sit æstimanda* (quod à Nicolao accepimus olim, pag. 13.) quia finem habet suum ab applicatione distinctum: quid ni & electio illa quæ in iustificatione & adoptione collocatur, potiori merito & integra in sese, & completa dicenda? Si vero gradu tantum inter se differant, ita ut una & eadem sit electio, sed hæc electio sit inchoata isthic in iustificatione & adoptione, completa vero in fine vitæ, tum. 1. Tota electio non præsupponit perseverantiam ad finem, sed summus eius gradus tantum: adoptio enim & iustificatio quæ sunt electionis huius

huius actus, finem illum antevertere debent. 2. Electio illa quæ perseverantiam supponens, fit in ultimo termino vitæ, non totam salutem & vitam decernit fideli, sed ut Nicolai verbis, pag. 137. utar, *complementum* eius tantum, & consummationem: salutem enim & vitam habuit ante fidelis, quamvis incompletam ex electione illa incompleta, atq; adeo nō est electio ex morte ad vitam, è mundo ad regnum cælorum, sed vitæ gradu uno ad aliū, & ex inferiori conditione in regno Dei, aut mansionem minus illustri, ad aliam aliquam superiorem. imo non est *electio* dicenda, sed aut *subelectio*, aut *præelectio*, secundum distinctionem illam quam tradit Augustinus, (si author ille sit sermonum ad fratres in eremo) serm. 39. Rogandi sunt igitur qui sic sentiunt, ut in descriptionibus suis quibus electionem istam explicare solent, non totam posthac salutem, & vitam obsecutis verbis involvant, sed gradum tantum & complementum designent. 5. Si electio completa & incompleta, magisque & minus fieri dicenda sit, secundum gradus bonorum quæ hominibus à Deo conferuntur, tum. 1. Christus homo incomplete tantum à Deo electus

fuit, cum in terris agens sub forma servi in gloriam suam non fuit ingressus. 2. Electio fidelium completa non est ante ultimi iudicii diem : tunc enim, non in vitæ fine, omni modo completa & consummata erit filiorum Dei beatitudo. non mirum igitur si ante vitæ finem electionem hanc completam esse Nico. neget, qui complementum illud, ad eam requirit, quod antequam à morte resurgamus, non potest à nobis expectari. Habemus nunc tandem idoneum & adequatum obiectum electionis huius completæ, & quinam sint fideles complete electi didicimus ; *homines* scil. *in fide vera morientes, & à mortuis deus suscitati* : & quinam incomplete electi, fideles nempe, à prima salutarium bonorum perceptione, qui gradatim eliguntur aut reprobantur, prout in fide proficiunt, aut ab eadem forte deficiunt.

Electiones vero istas, quas quasi exasse, semisse, & teruntio statuit Nicol. si in scripturis ostendere possit, magni quiddam faciet. Hoc quidem videri vult fecisse, idque nullo negotio, *vide*, inquit, *Rom. 8. 33. Luc. 18. 7. Matth. 24. 31.* Quasi qui locos illos vel tantum inspe-
xit, non possit non in ijs conspicere incom-

incompletam electionem unam, & alteram completam. Ego vero vidi & etiamnum video, animoque meo studiose contemplan: de completo tamen & incompleto nihil quidquam in ijs video. Electos agnosco, qui iustificantur, Rom. 8. 33. qui ad Deum clamant die ac nocte, Luc. 18. 7. & qui ad vitam beatam ab angelis congregantur, Matth. 24. 31. Sed ista quid ad electionem completam, & incompletam? aerem certe verberare mihi viderer, si collectionem tam vanam, quasi speciem aliquam in se habere putarem, vel tribus verbis ventilarem. Illud unum tantum hic obiter annotare iuvabit: verba illa Rom. 8. 33. *Quis intentabit crimina adversus electos Dei?* ab ipso Nico. hanc interpretationem accipere, ut de electione ad salutem & vitam, vel completam, vel saltem incompletam, quæ iustificationem & adoptionem continet, intelligi debeant necessario. Nec iis potest quisquam fane, cum ulla ratione, sensum alium affingere, quam qui liberationem à condemnatione & morte simul, & salutis & vitæ assignationem includit. Quid igitur sibi voluerit miror, idem Nicolaus cum cæteris Remōstrantibus,

F 4

tibus, quod verba illa paulo ante præcedentia, *Quos prædestinavit eos etiam vocavit*, &c. non de alia intelligi prædestinatione voluit, Collat. ed. brand. p. 99. quam quæ ad crucem & afflictiones est. Nonne ex versu illo 30. immediate deducitur hæc conclusio, *Quid igitur dicimus ad hæc, &c. Quis intentabit crimina adversus electos Dei?* An aliam electionem in conclusione, ab illa quæ fuit in præmissis, æquivoce ponit Paulus? certe aut prædestinationem illam salutis esse, ac vitæ, aut electionem etiam hanc ad crucem tantum & afflictiones, referri necesse est.

(a) Hactenus de distinctione: nunc ad applicationem eius, quam ad *credentes* facit paulisper attendamus. Hos quamvis ad tempus tantum credentes, eligi tamen docet *incomplete ad salutem & vitam in iustificatione, adoptione, sanctificatione, &c.* Ita ut inter horum & salvandorum iustificationem, sanctificationem, pacem conscientie, &c. nihil omnino intersit præter durationem solam, quæ ad substantiam rei nequaquam facit. 1. Conradum Vorstium hic audiat velim, De causis deser. pap. pag. 3. disp.

(a) De credentibus ad tempus.

disp. 14. th. 14. Qui veram fidem & iustitiam, seu gratiam iustificantem, & re ipsa efficacem, electorum propriam esse negant, multosque ad gratiam, & iustitiam tantum, non item ad gloriam & salutem eternam à Deo destinatos esse affirmant, ij & Deo hypocrisim atque inconstantiam assingunt; & hominibus viam ad desperationem, seu perpetuam de salute habitationem complanant. 2. Quod tanta confidentia nullam differentiam esse dicit inter temporarios & perseverantes in fide, præter durationem solam, aperte contradicit Spiritui sancto, qui decumanum hoc discrimen observat, ante durationis disparitatem ullam, quod illi in terram petrasam aut spinosam recepissent semen, nec habebant radicem in sese. hi vero, in terram bonam corde honesto ac bono, erantque radicati in fide, Marc. 4. Luc. 8. Fuerunt in temporarijs (ut utar verbis Augustini) inchoationes quadam fidei conceptionibus similes, sed non solum concipi, sed etiam nasci solent veri fideles. 3. Si nihil intersit inter fidem, iustificationem, &c. temporariorum ac perseverantium, præter durationem solam, tum etiam inter electionem eorum & horum, nihil intersit oportet præter durationem solam: qualis enim fides talis electio & salus quæ est fidelium qua

talium, pag. 136. si vero nihil interfuit inter illorum & horum electionem præter durationem, tum substantialis differentia intercedit nulla: ad substantiam enim nequicquam duratio facit. 4. Si *temporarij* fides, & gratia non distinguitur ab ea quæ est *persistens*, nisi duratione; tum posito hoc quod temporarius ille in eo ipso tempore quo ita credit, & eo statu, eademque relatione ad Deum, moritur, salvatur ille certissime. salvari igitur potest aliquis, & nonnunquam forte salvatur, quamvis æterna salus peremptorie ipsi non decernatur à Deo, ex perseverantia ad finem. Hinc etiam sequitur, quod fidelium salus quoad eventum, non semper penderet aut ex electionis decreto, aut credentis fide, sed ex accidenti mortis momento. 5. Si nulla differentia sit inter fidem electi & non electi, præter durationem solam? tum ratio differentię unius ab altero, & conditio electionis huius potius quam illius non est in fidei aut obiecti eius essentia, vel interna aliqua natura, sed in circumstantia durationis. Argumentum est firmissimum, hoc modo, ratio vel conditio electionis illius qui perseverat magis quam *temporarij*, est aliquid in perseverante

tante quod non est in temporario : sed præter durationem tantum, nihil est in perseverante quod non est in temporario : ergo nulla est ratio vel conditio electionis illius qui perseverat magis quam temporarii, præter durationem solam. 6. Si nihil intersit inter gratiam temporarii & persistentis præter durationem tum temporarius eam gratiam inditam habet animo , quæ efficiet, ut non recedat à Deo nec possit peccare ad mortem, Ier. 32. 40. 1. Iohan. 3. 9. sed hanc gratiam non habet temporarius. Ergo.

Sic incompletæ electionis obiectum depinxit nobis Nicol. egregium : completæ vero longe aliud statuit, pag. 137. 140. *fidelem* scil. *in fide morientem*, atque hunc, inquit, *Augustinus. 1. ad Simplic. q. 2. non electio præcedit iustificationem, sed electionem iustificatio : & loco citato, iustificationem, sanctificationem, &c. esse inter prærequisita à Deo prævisa.* De re ipsa vidimus jam ante : de Augustino nonnihil hic adjungendum. Dico igitur, & ipsi Augustino, & veritati, multiplicem fraudem hac citatione factam, ut incautus inde fallatur lector. *Primo* nusquam dixit, nunquam sensit Augustinus, iustificationem, sanctificationem, &c. esse inter prærequisita à Deo

prævisa in electione ad gloriam. Non nisi fallendi igitur animo ponuntur hæc verba literis illis variis, quæ auctoribus ipsissimè verba denotare solent, & phrasæ etiam à Nicol. corriguntur, (pag. 140) quasi verba ipsa alterius essent. 2. Cætera illa de justificatione, quasi electionem antecederet, quamvis dixit Augustinus, hinc tamen non dixit (ut fingit Nicol.) quia putabat electionem actu suo versari circa fidelem in fide morientem. Hoc nullo modo probari potest in Augustini verbis, aut mente unquam fuisse; 3. Tres libros illos ad Simplicium scripsit Augustinus cum adhuc juvenis existens (*primi enim erant quos Episcopus elaboravit*) nondum satis electionis mysterium intelligeret, *Pelagiana hæresi non tunc apparente*: & in secundæ quæstionis solutione laboravit pro libero arbitrio voluntatû humanæ, *Retract. l. 2. c. 1. De bono persever. l. 2. c. 21.* ita ut necesse habuit senex retractando lenire, si non revocare, quæ dixisset ibi non satis considerate. 4. Sententiam Augustini cum jam ætatis, & iudicii maturioris fuit, longe aliam fuisse constat, de præd. sanct. 19. *Non quis credidimus, sed ut credamus, elegit nos, ne priores enim elegisse dicamur, &c.* Contra Iulianum

num Pelagium l. 5. c. 3. *Nullum elegit dignum sed eligendo effectit dignum.* similia multa habentur Ep. 195. ad Sixtum, & 106 ad Paulinum.

(4) Ex his quæ de electionis objecto dicta sunt, quem fructum ejus & quem sensum in isthac vita fideles habent, neminem puto latere posse. Nonnulla tamen sigillatim de iis adjungenda videntur, ut crassities erroris hujus magis adhuc innotescat. Confectarium agnoscit Nicolaus antecedentis illius dogmatis de electionis objecto, & ut verissimum proficitur, p. 138. *nullum esse hujus electionis effectum, aut fructum ante finem vite.* Quod tamen ut pudendum quoddam distinctionis inanis velo nonnihil occultare conatur, *electionis enim quæ est ad gratiam dona illa gratia, quæ fidelibus in hac vita communicantur, vocationem scil. justificationem. &c. effecta esse concedit: illius autem quæ est ad gloriam, nil nisi gloriam vite futura.* Inanem hanc distinctionem appello. 1. Quia revera nullam electionem ad gratiam aut agnoscit ille, aut tueri potest, si sibi met constare velit: sicut capite primo satis ostendi. 2. Destinatio ad gratiam, si generalis

(a) An ullus sit electionis in ista vita fructus & sensus,

lis sit, & omnium communis, non est electio: si singularis, non est ad gratiam simpliciter, ex eorum sententia, sed ex gratiæ gradu, & specie una, humilitate puta, & fide, ad aliam. 3. Gratia & gloria tantam habent inter se affinitatem, ut duas electionis species constituere non possint, quamvis ad docendi commoditatem variis actibus attribui à quibusdam solent: gratia enim aut ad gloriam ducit ac tendit, ut medium, aut non est vera gratia, & salutaris: voluntas autem eodem actu quo fertur in medium, fertur etiam in finem, in quo est ratio medium illud volendi, Thom. 1. 2. q. 8. a. 3. imo gloriæ, aut vitæ æternæ pars aliqua in ipsa gratia continetur, quam isthic habemus communicatam: unde in hac vita non salvandos tantum, sed & ad tempus credentes, cum gratia imbuuntur, incomplete ad gloriam electos esse narravit nuper Nicolaus. 4. Ut sit ad gratiam aliquam electio, vocationem tamen inter effectus ejus, non possunt illi collocare, qui defendunt media omnia ad resipiscentiam & fidem necessaria, sufficienter omnibus administrari, hoc est, omnes à Deo vocari: hac enim ratione omnes ex omnibus ad gratiam electos, ineptis;

ineptissime docent. 5. Quicquid sit electionis hujus ad gratiam quod intelligit Nicol. id à quæstione nostra alienum omnino est, quam de electione ad gloriam ut finem, gratiam tamen ut medium complectente, constitutam esse novit.

Hujus vero electionis effecta quædam, & nonnullos fructus in istac haberi vita. 1. Fatetur Arminius & ex scripturis confirmat etiam. *Predestinatio* (inquit Exam. præd. Perk. p. 14.) de qua in scripturis agitur, est hominum qui sunt peccatores, est in Christo facta, est ad benedictiones, non hanc quidem animale[m] vitam concernentes, verum quarum pars in hac etiam animali vita communicatur, ut apertissime patet ex Ephes. 1. ubi sub benedictionibus spiritualibus, ad quas in Christo predestinati sumus, numerantur adoptio in filios vers. 5. redemptio per sanguinem Christi, & remissio peccatorum vers. 7. patefactio mysterii voluntatis divine vers. 9. que bona predestinatis in hac vita tribuuntur. Pulchre inquit Apostolus, Gal. 2. Si vitam hic vivit in carne, vivere in fide filii Dei, significans se in hac vita animali donorum spiritualium participem, exque iis vitam spiritualem vivere. His adde que p. 14. sequuntur: *Predestinationem* includere media, per que predestinati certo & infallibiliter ad salutem suam perventuri, & confessione

fessionem habes Iuculentam satis & locupletem de effectis electionis in hac ipsa vita productis. 2. Iustificationis, adoptionis, & sanctificationis finis est gloria vitæ æternæ. iustificantur enim fideles, ut à condemnatione liberati, beata vita fruantur, Rom 8 adoptantur, ut hæreditate fruantur tandem, sanctificantur etiam, ut Deum videant. Hoc Arminius ante fatebatur, nec potest a quoquā negari, qui benedictiones cælestes hæc vel de facie novit. Si vero media propria vitæ sint, tum ut ab ea tanquam à causa finali pendeant necesse est; media enim in intentionis ordine sunt effecta semper finium suorum. 3. Ius vel titulum ad vitam æternam fideles habent etiam dum in terris agunt: sunt enim filii Dei & co-hæredes Christi. Quin effectum igitur aliquod electionis habeant ad vitam, dubitari non potest ab homine sano 4. Perseverantiæ donum est electionis effectum. Hoc ab Augustino (De cor. & gra. c. 12.) discriminis ponitur, inter Adamum primum, & in secundo electos; quod is accepisset ut perseveraret si vellet, hi vero ut velint & non nisi perseverent, quod cum moleste ferebant semipelagiani quidam; ut Hilarius commemorat,

rat, Epist. ad August. ab ipso jam veterano veritatis milite copiose probatur, de bono persever. lib. 2. illius enim libri totius hic scopus est, & argumentum unicum: de pectore Domini secretum hoc bibisse Iohannem. *hac de re patens, inquit, libri Dei, non avertamus aspectum, clamas scriptura divina, adhibeamus auditum.* Et adeo sane patet hoc, ut non in scripturis solis clameatur, sed & in usu communi, ut sæpius observat Augustinus. Cum enim finis hujus vitæ non in hominis sed Dei potestate est, & ex duobus fidelibus unus avocatur isthinc morte, ne malitia mutet intellectum ejus; alter vero (ex adversæ sententiæ principiis loquor) relictus isthic deflectit à via vitæque & ad interitum fertur: unus postquam in fide vera quadraginta vixit annos, desistit tandem, & statim rapitur ad infernum; alter vero per horarum aliquot spatium ante mortem incipiens credere, quamvis minus habet perseverantiæ quam qui defecit, electus tamen evadit. Nonne Solis radio in eventibus istiusmodi scriptum videmus, ex Dei solius voluntate arcana, & electione prævia tam perseverantiam ad vitam, quam vitam ipsam pendere? magna sane veritatis hujus vis,
evi-

evidentia mira, qua eam adversarii vel impugnando firmare coguntur: nam qui perseverantiæ certitudinem tollunt, et electionem evertant, ex fidelium ipsorum tam dispari sorte fineque, discretionem electionis vel maxime probant. §. Electorum privilegia quædam in scripturis docentur, quæ electionem ut effecta consequuntur. *Non seducuntur à Christo*, Math. 24. 24. *non pereunt*; Ioh. 17. 12. *cooperantur iis omnia in bonum*, Rom. 8. 28. *non possunt è manibus Christi rapi*, Iohan. 10. *nec à Dei charitate separari*, Rom. 8. 6. Initium ipsum fidei, ejusque progressum, atque constantiam, electionis effectum esse Christus ipse aperte satis docet, Ioh. 6. 37. *quicquid dat mihi pater ad me venit, & eum qui venit ad me nequaquam ejecerim foras*. donatio hæc est ordinatio divina quorundam hominum, non omnium, quam etiam fides ubique sequitur suo tempore, & ex fide salus. Electio est igitur quam nos credimus, nec aliud quidquam esse probabiliter fingi potest.

(a) Hæc de electionis effectis dicenda habui: ex quorum præsentia & sensu, sensus etiam oritur electionis ipsius & certitudo quædam proportionem justam eisdem

(a) De certitudine electionis,

ad responsum Nic. Grevinchovij. 115

dem respondens. quæ etiam ut summa
sit anniti debent fideles omnes, ut fir-
mam & immobilem habeant conscien-
tiæ pacem. Sensum vero & certitudinem
*nullam agnoscere se dicit Nicolaus, aut ele-
ctionis, aut vitæ, aut perseverantiæ, nisi condi-
tionatam solam.* 1. Conditionatam esse nõ
nego certitudinem fidelium, sed condi-
tionatam tantum esse non patitur fidei
natura, Rom. 4. 20. 21. Heb. 11. 1. Non
promissionis & fœderis ratio, Jer. 32. 40.
Non denique rei ipsius arrha, primitiæ,
& sigillum appositum, Rom. 8. 13. 2. Cor.
1. 22. Eph. 1. 14. 2. Si conditionatam
tantum certitudinem statuatur, tum abje-
ctius, angustiusque videtur sentire de
sanctorum fide & consolatione, quam
aut Catharinus, aut ipse etiam Bellarmi-
nus, qui mortalem, conjecturalem, & fi-
ducialem eam statuit, De iustif. l. 3. c. 3.
11. atque adeo non mere conditionatam.
3. Si mere sit conditionata fidelium de
salute sua certitudo, tum nihilo major
est de propria, quam de aliena, imo
quam de infidelis alicujus & impeniten-
tis: de cujusvis enim salute certitudinem
hanc habet conditionatam: & axiomata
connexa vel conditionata sunt ejusdem
omnia certitudinis quoad partes suas,
neu-

neutram quippe statuentia, nec quicquam ponentia præter connexionem meam. Egregrie sane fidelibus Christi confuluerunt isti, qui & filios Dei in Diaboli filios eodem nonnunquam die sæpius mutari docent, & eos dum filii Dei manent, de salute æterna certiores esse verant quam sunt de Diaboli filiis salvandis.

Quod in adversum hic adfertur, nihil quicquam video quod ullius est momenti, nisi quod Augustinum totum sibi vendicat, eumque in hac causa causæve particula, ipsis integrum concedendum esse jactat, pag. 139. ex iisdem plane testimoniis quibus contra nostros utitur Bellarminus. Sed respondeo: Non totus aut integer concedendus illis est Augustinus, nam 1. Nonnihil interesse credidit præter durationem solam inter vocationem, justificationem, cæteraque gratiæ dona quæ sunt in perseverantibus, & illa quæ sunt in deficientibus: *eorum enim vocationem factam secundum propositum dicit, horum non item.* De bono persever. l. 2. cap. 8. 2. *Vocatorum secundum propositum perseverantiam certissimam esse statuit. Horum, aut, si quisquam perit, fallitur Deus, sed nemo eorum perit, quia nulla re vin-*

ad responsum Nic. Grevinchovij. 117
atur Deus. Ibid. 3. Perseverantiam hanc
electionis fructum facit, omnique modo ab ea
pendentem. De cor. & grat. c. 7. de bo. per.
l. 2. 4. Vocatos illos & credentes ad tempus,
qui postea deficiunt, filios Dei fuisse negat, quā-
do erant in professione & nomine filiorum. De
corr. & grat. c. 9. de bo. per. Quatuor
hiscē quasi membris, cum noster sit Au-
gust. & pro iis pugnavit acerrime adver-
sus Nicolai similes, si quinto forte aliquo
cum ipsis aliquando videatur loqui, non
ipsorum tamen eum, nedum integrum,
sed nostrum potius dicet, qui æquus est
rerum æstimator.

CAP. III.

De infantibus.

INFantium audito nomine campum
eum sibi apertum gaudebat Nicolaus,
in quo more suo licenter possit evagari
ad invidiosa quædam ætatem eam spe-
ctantia ex Theologis nostris non sine
calumnia congerenda. Ego manum in-
ficiens, ad modestiæ cancellos & dispu-
tandi leges conatus sum hominem re-
vocare; scripturas infantibus non datas
monens,

monens, neque ad ætatē illam docendam adultis esse traditas, indeque esse dixi, quod parcius in iisdem docetur quid Deus cum illis agit, quam ut de hac re multum disputetur. Hæc vero me dicendo, ille, dissimulare, tergiversari, & nugas agere satis quidem verbose clamat. p. 144. 145. 146. Sed ego in sentētia adhuc persisto, non scil. ultra quam argumenti ratio postulat, de rebus istis litigare.

Argumentum autem non Augustini nomine nitebatur (licet ipsi sic accipere libet, ut ansam arripiat inde, non tam in me quam in Augustinum ipsum debacchandi, pag. 147. 148. 149.) nec eō tantum dogmate, cuius ex ipso feci mentionem, sed veritate alia manifesta satis ex scripturis, & quæ apud omnes est in confesso, nempe quod infantes (quidam an omnes perinde ad propositum est) ad salutem eliguntur sine ulla fide ut conditione prævisa. Si verum enim hoc, tum aliquos electos ad salutem Deus destinavit sine præscientia fidei ut conditionis prærequisitæ; si aliquos, tum omnes, quia una eademque est ratio quoad antecedētia prærequisita.

Quid hic Nicol.? antiquum obtinet, pernegat ea quæ maxime sunt manifesta. Negat imprimis (pag. 150.) *ullam esse*

infantium electionem, quod facere tamen
videri vellet disquirendi tantum causa.
Hoc autem ego sic intellexi prius, quum
iisdem usus est verbis, quasi electionem
eorum solummodo negasset, in opposi-
tione ad aliorum infantium reprobatio-
nem, atque ideo concessum ab eo dixi
electos esse quosdam, sine ulla fide præ-
visa, pag. 143. Id quia nunc simpliciter
negat, necesse est mihi ostendere paucis,
1. Omnes homines in Dei consilio (sive
ex præscientia, sive aliter) sunt vel electi
vel reprobī: ex humano namque genere
quum non nullos nec omnes elegit, reli-
quos præteritos, rejectitios, aut reprobos
esse necesse est: sed infantes sunt homi-
nes aut humani generis pars, ergo aut e-
lecti aut reprobī dicendi sunt. reprobos
autem infantes omnes dicere, Nicolai
mitissimum os quod Augustinum & a-
lios qui non omnes eos salvatos putant,
crudeles esse clamat, eodem saltem spi-
ritu nusquam affirmabit. 2. Si salvantur
infantes, tum aliqua est electio infan-
tium: salus enim est electionis fructus, &
electorum propria, Rom. 11. 7. sed sal-
vantur: ergo est infantium electio ali-
qua. 3. Decretum illud quo Deus de-
crevit singulares & certas quasdam per-
sonas

sonas salvare, est electio. Arm. dec. pag. 47. hæc enim electio illa est quæ adultorum saltem respectu, præscientiæ fidei dicitur inniti. sed huiusmodi est de infantibus: ergo & infantium est quædam electio. Quicquid igitur concessit ante Nicol. fateatur nunc necesse est, electionem aliquam infantium esse. Hanc autem fidei prævisæ inniti, nec Doctores illi docent quos appellat ille, nec dicere potest ipse, cum *ab illis exigi fidem* negat ut *præcedentem conditionem conferenda salutis & ita esse in Prædestinatione* dicit, pag. 142.

Hanc autem infantium electionem, non eorum omnium communem esse, sed singularium tantum, ita ut pari conditione non sint omnes coram Deo, hoc ex eventu liquere potest. Id exempli manifestatione clarescet. constituamus (cum Augustino) aliquos ab aliqua meretrice geminos editos, atque ut ab aliis colligerentur expositos. horum unus confestim expiravit, & ex Borrei, Nicolai, ac similium certissimo iudicio, sine omni dubio salvatur; ego salvari posse concedo, & salvatum suppono: superstes alter, annos aliquot natus, & rationis usum diem unum aut alterum habens, usque dum in Deum prævaricatus est, derepente

pente moritur in peccato suo, ejusque
pœnas justas luit. Quod hic fatum, aut
fortunatum fuisse dicamus, quæ omnino
nulla sunt? aut quæ in ipsis aut parentibus
ratio discretionis illius primæ, quod ab-
reptus unus ad vitam fuit, antequam in
mortis periculum ullum venit; alter ve-
ro ad ingens discrimen, & acerrimo-
rum hostium quorum opera periit, con-
gressum impari reservatus? si hic æ-
que Deo carus ac alter fuisset, non ma-
gis illum certe periculo exposuisset tan-
to, cui succubiturum eum videbat, quam
alterum illum exponebat. Si hæredita-
tis vel adoptionis jure, ad ambos æque
pertinebat salus, cur possessionis non æ-
que certi fiunt? non alia certe reddi po-
test ratio cur in regnum Dei ingreditur
unus, conditione nulla postulata aut præ-
stita, alteri vero salus ex conditione in-
certa penderet, nisi quia Deo sic visum.
atque ideo salutis unius quæ certissima
fuit, potius quam alterius cujus impar-
fors erat, non alia causa quærenda: quam-
vis mortis causa non defuit huic tandem.
Ac per hoc si absit nimis inconsiderata
contentio (ut Augustini verbis, De præd.
l. 1. c. 14. utar) tota quæstio ista fini-
ta est. Præterea, infans ille salvatus, vel

G

primo

primo ad mortem primam destinatus erat, & postea ad vitam æternam; vel ex aduerso prius ad vitam hanc, deinde ad mortem illam. si prius ad vitam, tum. 1. Non est idem ordo decreti, & executionis ejus. 2. Illa disparitas fuit inter vivos infantes, quæ est inter electos & non electos. Si prius ad mortem illam, tum. 1. Mors illa (qua nempe sola distabat ab altero usque ad electionem) electionis illius ratio dicenda est, si qua fuit extra Deum. atque inde tamen voluntas ejus priorem locum habet, quem penes est, & mortis & vitæ potestas: nisi casu incerto, aut ex cæca fortuna tam vitæ hujus terminum, quam fruitionem alterius contingere dicet Nicolaus. 2. Tum etiam motus aut transitus à Deo instituitur, cuius finem aut terminum nondum habet constitutum. Vtunque se res in cæteris habet, accipitur unus, relinquitur alter; & qui accipitur non est proprie fidelis: aliquis igitur electus non est fidelis: cui si adiungatur illud quod de credentibus ad tempus probatum fuit supra, conclusio statim emergit, fideles multos non esse electos, & electos multos non esse fideles; atque adeo pedibus ambobus claudicare, nulloq; pacto consistere

sistere posse, principium illud cardinale
cui Arminii sententia innititur tota, fi-
deles esse adæquatum electionis obje-
ctum.

(a) Neque illud solum hoc argumen-
to convictum habemus, sed & nullorum
hominum electionem, cujuscunque sint
ætat, fidei prævisæ inniti: quoniam una
eademque ratio est electorum omnium,
quoad antecedentia; causas intelligo &
(si quæ sint) conditiones etiam. Istud
vero vel inde patere dixi dicoque, quod
Christi capitis Prædestinatio exemplar
est electionis omnium membrorum tam
infantium quam adultorum. hoc satis li-
quet ex iis quæ de Christo nobisque scri-
pturæ docent: quod scilicet, *agnus ille præ-
destinatus ac electus fuit ante jacta mundi fun-
damenta*, 1. Pet. 1. 20. 11. 49. 7. & *in ipso
salvandi omnes electi fuerunt, etiam ante jacta
mundi fundamenta, non secundum opera sua, sed
secundum propositum, & gratiam Dei, quæ da-
ta etiam est eis in Christo, ante tempora seculo-
rum*. Eph. 1. 4. 2. Tim. 1. 9. electus ille ut
caput, hi ut *membra*, Ephes. 5. 23. ille ut
radix & vitis, hi ut *palmites sive rami*, Jo-
han. 15. ille ut *fundamentum*, hi ut ejusdē
edificii partes, lapidesque consimiles: 1. Pet. 2.

G 2

ille

(a) Electio est in Christo.

ille ut *primogenitus ille filius, & haeres*, hi ut *filii & cohæredes cum ipso*, Rom. 8. 17. 29. Eph. 1. 5. ille deniq; ut *imago & exemplar* ad cuius similitudinem *conformes reliqui fiunt*, Rom. 8. 29. in quibus omnibus similitudo, unitas, & ut ita dicam identitas electionis illius & horum omnium in illo, aperte satis demonstratur.

Vnde etiam salvandi omnes in Christo & simul cum ipso mortui, sepulti, vivificati, & suscitati recte dicuntur Eph. 2. 6. Col. 2. (a) imo Christus ipse electus, Israelis vel ecclesiæ nomen induit Isa. 49. 3. 7. & ecclesia, Christi: 1. Cor. 12. dilexit enim electos omnes Deus sicut Christum ipsum dilexit Ioan. 17. 23. Exemplo hoc & argumento Christi delectatus est adeo Augustinus, ut nullibi fere non inculcet, cum illud mysterium tractat: cuius inter cætera hæc sunt: *Est etiam praeclarissimum lumen predestinationis & gratiæ ipse salvator, ipse mediator Dei & hominum homo Iesus Christus: qui hoc ut esset, quibus tandem suis vel operum vel fidei precedentibus meritis, natura humana quæ in illo est, comparavit? respondeatur quæso, quid egit ante, quid credidit, quid petiuit, ut ad hanc ineffabilem excellentiam perveniret? appareat itaque nobis in*

nostris

(a) Electio Christi,

nostro Capite ea gratia, sit ab initio fidei sue homo quicumque Christianus, qua gratia homo ille ab initio suo factus est Christus. De præd. l. 1. cap. 15. rursus: nullum est illustrius prædeterminationis exemplum quam ipse Iesus: quisquis fidelis vult eam bene intelligere, attendat ipsum, atque in illo inveniat & seipsum. Quod fecit illum talem, ut nunquam habuerit, habitusque sit voluntatem malam; ipse facit in membris ejus ex mala voluntate bonam. Et illum ergo & nos prædeterminavit, quia in illo ut esset caput nostrum, & in nobis ut eius corpus essemus, non præcessura merita nostra, sed opera sua futura præcibit. De bono perf. lib. 2. cap. ult.

Quod opponat istis parum habet Nicolaus. I. Exponi cupit quænam sint antecedentia prædeterminationis Christi, quod iidem de cæteris electis quærit, pag. 152. quasi nobis nihil antecedens esset in isthoc negotio toto. Respondeo: in Christo nobisve nihil agnosco antecedaneum electionis, saltem quod conditionis naturam habet; sed in Deo antecedit amor, propositum etiam à nobis concipitur ut antecedens: Constituens enim Deus quosdam hominum gratos habere, Christum ut caput intercedens & in illo cæteros, elegit, credo.

II. Distinguit ille inter electionem

Christi unam, quæ est ordinatio ejus in mediatorem expiationis, & alteram quæ est ad gloriam; istam, non illam exemplarem habens. Sed 1. inepte facit, si species has varias statuatur, quum mediationis munus ad gloriam æque spectat ac ad mortem ipsam; imperite, si ad muneris partem unam electum eum absolute putet, ad alteram vero ex conditione.

2. Quæ de Christi glorificatione sufficit, pag. 153. vel scopos habent dissolutos, vel Christum negant ad gloriam destinatum, nisi ex fide & patientia, ut conditionibus prærequiritis. congruenter hoc quidem cætero dogmati dicit, quod decretum & executionem ejus, ejusdem ordinis & conditionis esse docet; sed quam blasphemum hoc in servatorem nostrum beatum ac in omnia secula benedicendum, ut ad mortem destinari dicatur, antequam ad vitam electus esset; ut placandi Deum susciperet onus, antequam Deus absolute decrevisset ejus exaltationem?

III. Non omittendum illud quod obiter istic prodit, sententiam istorum esse, non fidem solam, sed & cæteras virtutes earumque fructus, conditionis rationem habere in electione divina: sic enim

enim ille, pag. 153. *equum erat adultos non nisi per obedientiam convenientem, h.e. per fidem & patientiam ad gloriam ab aeterno destinari.* Patientiam & cæteras una virtutes conditiones non minus electionis facit quam fidem ipsam: nihil enim horum electionem consequi dicet: consequentium enim eandem rationem in adultis & parvulis esse ait, sed non horum. pag. 153. Hoc non afflictum crimen esse, aut huic excidens inopinato, sed iudicium deliberatum ipsius Arminii, aut eorum saltem qui filii ejus dicuntur, manifestum ante feci (cap. 1.) ex confessione illa quam ediderunt in epistola quæ præfixa est dissertationi ejus in 7. ad. Rom. Non satis igitur sincere agunt, quum hoc ab aliis audire recusant, se nempe statuere, obedientiam fidei & perseverantiam, ut conditionem à Deo spectari inter eligendum. Remonstr. coll. Hag. pag. 112. Sed de infantibus hætenus.

CAP. IV.

De Tyriis & Sidoniis, Matth. II.

DE Tyriis & Sidoniis verbosus nimis Nicolaus, paginas non paucas denigrare studens. Argumenti vis non obscura fuit, prævidisse scilicet Deum (ex adversariorum sententia) fidem aut non repugnantiam ad gratiæ media, quæ tamen iis denegavit & cum iis salutem; atque adeo ex prævisione illa decretum salutis neutiquam pendere. Responsionis ejus (pag. 153. 155.) huc summa redit; *prævidisse Deum non repugnantiam & fidem horum hominum ex hac suppositione vel conditione, si media illa extraordinaria concessa quæ fuissent, quæ Deus concedere non tenebatur: non tamen prævidisse, credituros eos, adhibita sufficienti administratione gratiæ, quæ non carebant.*

Sed quod extraordinariis mediis tantam vim tribuit, ut ex iis concessis plurimos credituros putet, quamvis nihil insuper efficaciam divinam accedat supra eam, cui in ordinariis mediis oblata resistunt, ad epulonis damnati partes accedere videtur, & Abrahamo fidelium patri, imo Christo Domino adversari. Sic enim epulo Luc. 16. 30. 31. *si quis è mor-*

tuæ abierit ad eos, resipiscant: Abrahamus autem duxit ei; si Moſen & Prophetas non audiant, ne ſi quidem quiſpiam ex mortuis reſurgat, perſuadebuntur. Hæc in genere dicta ſunt à ſalvatore, de omnibus non credentibus ex mediis illis ordinariis: unde mihi ſic licet præeunte Domino diſputare. Si credidiſſent Tyrij ex mediis illis extraordinariis, tum Moſen etiam & Prophetas audiviſſent: ſed non audiviſſent illos: ergo nec reiſa credidiſſent, ex mediis illis extraordinariis, ſi adhibita fuiſſent. Rurſus, ſi credidiſſent ex mediis illis extraordinariis, credidiſſent etiam ex prophetis: ſed verum illud ex hypotheſi Nicolai: ergo & hoc. ſi vero credidiſſent ex prophetis, prophetas ad eos miſiſſet Dominus, atque adeo re ipſa ſalvati fuiſſent. Miſiſſet, ait Nicolaus, pag. 156 ſed pedetentim per certa media & gradus. Sit ita, ut præcipiteretur hæc miſſio non poſtulamus: miſiſſet inquam eo modo & gradu quo maxime vidiſſet commodum: qui igitur factum eſt quod non miſit? ſi vidiſſet, miſiſſet; vidit, quidni miſit? miſit forte, & converſi ſunt Tyrij Sidonijque. imo ut rem hanc totam expediam verbo, miſit aliquo modo Deus prophetas ſuos ad hæc gentes;

vicini enim Iudæorum erant, quibus-
cum etiam negotiari quotidie solebant,
ita ut Davidem & Salomonem, imo &
Iehovam quem colebant, aliquatenus
agnoscebant 1. Reg. 5. 1. 7.: Mosen &
prophetas non potuerunt penitus igno-
rare; nec Daniele ijs ignotum fuisse,
eiusve sapientiam, innuit alius propheta
satis manifeste (cujus prædictiones etiam
ad eos spectantes latuisse ipsos tam pro-
pinquos, tam curiosos ad occulta quæque
& abscondita percipienda, vix simile
veri videtur.) Ezech. 28. 3. c. 26. 27. 28.
monitoria quædam ad eos etiam nomi-
natim à Prophetis legimus esse missa, Ier.
27. 3. Mosen igitur & prophetas habe-
bant hi Tyrij, non tamen credebant: ha-
debant etiam virtutes quasdam & sig-
na extraordinaria non contemnenda,
qualis inter cætera sapientia illa Danielis
fuit, non credebant tamen. Postea vero
in plenitudine temporis eorum nō pau-
ci per Dei gratiam conversi sunt, sine
tot tantisque miraculis, ut eorum ratio-
ne cum Chorazin aut Bethsaida compa-
rari possint. Marc. 3. 8. Act. 21. 3. 4. 5.
Non sic igitur sunt Christi verba acci-
pienda, sicut Nicolaus contendit, quasi
Tyrij se conversuri fuissent si extraordi-
naria

maria illa contigissent ipsis: sed humano more, ut Calvinus recte explicat, non magis Tyrionum conversionem prævidit sub hac hypothese Christus, quam gentis cuiusvis sub hypothese prophetiæ concessæ vidit, quum de ijs ad prophetam olim dixit, *nonne si ad eos mitterem te, ipsi auscultaturi essent tibi?* Ezech. 3.6. num prævidisse Deum dicent plerorumque omnium populorum conversionem & fidem, si ad eos mitterentur prophetæ, sed misisse ad solos Iudæos quos contumaces vidit futuros, exoptasse tamen & quantum in se fuit quæsisisse fidem & salutem omnium?

Quid quod ex loquutionis hujus forma, conversionem hypotheticam colligunt, perinde faciunt, ac si ex phrasi non dissimili loquelam lapidum hypotheticam saltem elicere vellent: dixit enim Christus, Luc. 19.40. *si ii tacuerint, lapides clamabunt.* Falsum est igitur quod respondet hic Nicolaus: & frustraneus etiam labor ille totus, quo ex hac hypothese, argumentis & quætiunculis (ut appellat ipse) contendit hunc locum adversus nos torquere, pag. 161. ad 169. Augustini hac de re sententiam narrabam tantum ut à nostra diversam, non vero urgebam:

gebam : nec igitur in ea vel defendenda vel concilianda (quod tamen non difficile est factu) utistic immorer necesse est. Argumentum ipsum premere, hoc meum est. Dico igitur ex hac hypothesi, *conversuros se Tyrios fuisse, si illis ea gratia contigisset* (sunt verba Remonstrantium pag. 232.) gratiam illam concedendam iis fuisse, alterius hypotheseos vi, quam tradunt isti, Deum scil. in mediis gratiæ dispensandis, æque & velle & quærere salutem omnium. Si namque non minus voluit Tyrios illos quam Iudæos salvare, nunquid verisimile est denegaturum eum hæc media iis quorum inde salus consequuta fuisset, & istis concessurum, quorum damnationem hac occasione graviolem videbat evasuram ? Quum vocat, jubet, monet, suadet, aut ullo modo impellit Deus ad fidem & obedientiam, voluntatem suam internam palam eum semper facere dicunt, de conversione & salute eorum quos vocat : quo magis igitur his mediis impellit, & urget, eo magis aut potius vult salutem eorum erga quos adhibet : an magis optasse dicetur contumacium Iudæorum salutem, quam Tyriorum illorum qui satis sua sponte sequaces fuissent ?

Respon-

Responsum hic duplex callide quidem involutum, satis tamen subindicatum video à Nicolao. 1. *Posse Deum pro libertate sua, equalibus inequalia dona distribuere, imo nonnunquam pejoribus meliora atque majora concedere.* pag. 156. per dona intelligit salutis gratiæ; media; & hætenus quidem verum dicit: sed sibi met interim contradicit, 1. Quod vocationem & mediorum istorum propositiorem, voluntatem Dei internam demonstrare semper docet. analogam meliorum salutem non minus velle Deum dicere spero quam deteriorum, hosce tamen ad fidem nonnunquam & fælicitatem vocari magis asserit. 2. Quod in eodem hoc negotio & sermone Christi, parvitatem nescio quam, rationem & conditionem facit revelationis & vocationis tam internæ quam externæ: pag. 35. & 117. si enim qualitas ulla bona conditionis rationem habuit ad revelationem illam quam parvulis factam legimus vers. 25. & externam credit Nicolaus, pag. 32. sequacibus Tyrijs proculdubio contigisset illa potius quam perditis Iudæis.

II. Denegatam hanc gratiam Tyrijs fuisse judicat, *ex prævisione actualis repugnantis*

nantia ad praviā gratiam aliquam. p. 157.
Sed. 1. Si hoc in causa fuisset, & ratio tota facti, Iudæis illam gratiam nunquam Deus concessisset, qui à principio resistē-
rant Spiritui sancto, Deumque perpetuo
provocarant, etiam supra Samariam, So-
domam, & ipsos adeo Tyrios. Act. 7.
Ezec. 16. 2. Ita natura facti sunt homi-
nes, ut mediis quibusdam afficiantur
magis quam aliis, ex inclinatione quam
habent insitam: sic de Tyriis sentiendum
est Nicolao, eos ita comparatos fuisse ut
mediis hisce quæ Iudæis concedebantur,
ad conversionem facile permoti fuissent,
quum interim aliis nihil movebantur.
Hoc Deus prævidit? & salutem tamen
eorum omnium quærens, valitura nega-
bat & congrua, quia minus aptis non ce-
debant? 3. Iudæis concedebantur hæc
media, qui & aliis validissimis maxime-
que congruis restitissent, & istis etiam
restituri erant. Nunquid lex ulla privata
aut justitiæ ratio ac ordo fuit, ad Tyrios
& Sidonios pertinens tantum, quæ illos
minutiori gratiæ resistentes, paratos ta-
men huic cedere, ab ejus participatione
in perpetuum secludebat? annon eadem
lex Iudæos hosce seclusisset etiam, mul-
toque magis?

Quo-

Quocunque se vertunt qui rationes alias discriminis hujus quærent, huc revertitandem vel inviti cogentur, ut dispensationem variam & mediorum & gratiæ, ac proinde salutis etiam ipsius, ad impenetrabile Dei consilium solum referendam esse fateantur. Nam qui unum vidit in hac dispositione crediturum, & alterum in alia; si unum in congrua dispositione ponat, & non alterum; dum ad antecedens, unum potius quam alium eligit, eligit simul ad ea quæ ex hoc antecedente conditione sequuntur, fidem scilicet atque salutem. Atque hæc satis fuerint de Tyriis & Sidoniis dixisse, nam de gratiæ naturâ & efficacia, accommodatior sequitur differendi locus.

CAP. V.

De conciliatione decreti, & executionis eius; voluntatis arcane, & revelatæ.

AD sententiæ quam impugno confutatoria tractanda, Nicolaus me non admittendum esse censet, antequam de omnibus satisfecero quæ à male volis adferri

ferri solent aut possunt adversus opinionem illam, non de electione tantum sed & de reprobatione, quam plerique nostrorum tradiderunt. pag. 170. ad 188. (a) Hoc eo jure animoque facit, quo sophistæ solent quæstiones varias proponere, ut ex responsionibus in eam demum invadant, quam se ex animi sui sententia tractaturos confidunt, sicut recte monet Ludovicus Vives. Quod si caperit adversarius (monet idem Vives) ex nostro campo digredi, sensimque & dolose aliorum pellicere; cogendus est, ut de statu quæstionis disputer, deque eo in quo versabitur controversia, idque impense urgendum. Exegi igitur & adhuc urgeo, ut missis factis alienis illis, quæsitum ipsum per sese ventiletur: egreditur ramen, vel potius expatiatur, ad reprobationem & peccatum, delitias illas calumniatorum. Mihi vero firmum fixamque manet, in abrupta ruentem sibi relinquere, causamque propositam arctissime sequi.

Ad illa igitur omnia quæ de iis rebus congescit, non alia responsa nunc à me feret, quam tulit prius. 1. Calumniandi animum ab iis prodi, qui ab electione ad repro-

(a) De digressionibus Nicolai,

reprobationem, a gratia ad peccatum in
disputationibus hisce tam avide solent &
præcipitanter ferri. 2. Vt sui dogmatis
confectariis omnibus urgeantur ipsi,
non iniquum esse, quippe qui consilii di-
vini, totiusque decreti quod electionem
attingit, rationem se reddere posse di-
cunt: à nobis vero non æque requiri pos-
se ut consequentias omnes calumniose
colligatas cuique præstemus, qui myste-
rium hoc mortalem omnem superare
mentem ut credimus, sic & ubique do-
cemus. 3. Non eam esse reprobationis
rationem quæ est electionis, id est, ut
scitissime dixit Augustinus, *non ita repro-
bationem esse causam mali, ut predestinatio est
causa boni, nec obdurationem ita facere hominem
malum, ut misericordia facit bonum.* 4. Hanc
eandem dicam & Augustino Pelagianos,
& Apostolo Paulo veritatis hujus hostes
olim impegisse, quam ipsi cum Papistis
nobis nunc impingunt. De Pelagianis
non negat: in Pauli adversariis distin-
guere cupit causas, quæ à præsentī tamen
non possunt vere separari. Sed ulterius
istā persequi non animi est aut instituti
mei: non enim apologeticum scribo
pro confessionis nostræ Theologis: sen-
tentiam tantum Arminii paucis refutare
suscepi.

Inter ea vero quæ in hunc acervum coegit, duo sunt quæ quum ad causam nostram nonnihil spectant, quamvis importune satis objecta, sunt breviter tamen hic discutienda.

(a) Primum est de contradictione quam statuit inter hæc axiomata, *decerno singulares personas salvare. quæ non credentes; decerno easdem salvare nonnisi quæ credentes*: item, *decerno his, illis, salutem ut finem absolute intentum*: *decerno eandem sub conditione fidei prævisse*, pag. 188. Hoc autem sophisma ut penitus diluatur, respondeo. 1. Verba illa prima, *decerno salvare quæ non credentes*, non sunt nostra, nec ultima illa, *decerno sub conditione*, quæ duplex commentum ineptum & absonum continere videntur, ita enim sonant ac si fidei privatio vel negatio esset electionis conditio, ac Dei voluntas ex conditione penderet. Si eo tamen accipiantur sensu, ut salutis nostræ voluntas in Deo antecedenter se habere dicatur ad fidem nostram, fidesque hæc non sit volitionis ipsius divinæ conditio sed salutis assequendæ tantum; hanc ego sententiam meam esse fateor, veramque cum Deo præstiturum me confido. 2. Con-

(a) Contradictio nulla inter intentionem & effectum salutis,

Contradictio axiomatica est quando idem axioma affirmatur & negatur: in istis vero non est affirmatio & negatio ejusdem axiomatis. si vero ad eam rationem & legem formentur hæc effara, tum sophisma totum denudatur, *volo hunc & illum salvare, quamvis adhuc vel antecedenter ad hanc voluntatem, nullam in iis qualitatem conspicio qua salutis vasa idonea sint magis quàm ali:* hoc nostrum est: quod huic vero contradicit, nos falsum esse contendimus, *non volo hunc & illum salvare, nisi antecedenter ad hanc voluntatem meam, qualitatem istiusmodi in illis intueor.* 3 In ordine illo quem ipsa natura & Philosophia docet, manifestum est quod actus ille quo voluntas in finem absolute fertur, natura semper, quandoque etiam tempore præcedit eum quo in eundem finem per media & in ipsa media fertur: primo enim finem ipsum volumus (sanitatem puta aut simile quiddam) & postea deliberamus, quibus mediis eum assequamur: postquam vero idonea quædam elegimus certa que media, tum finem illum non aliter quærimus aut volumus quam per eorum interventum: hos tamen actus inter se pugnare, aut sibi invicem contradicere si quispiam affirma-

affirmaret, nonne merito excors habendus esset? 4. In actu illo posteriore, volo finem hunc aut illum assequi, qua his vel illis mediis ad eum itur; volo huic homini salutem conferre qua fideli: si fides ut medium antecedens aut ratio actus ad voluntatem ipsam refertur, tum non pronunciat uti res est: si vero salutem ut finem & effectum suum spectet, verissimam sententiam habet. Non levem igitur vecordiam prodit qui tanta confidentia contradictorias hanc voluntates clamat, *vult Deus salutem illi qui jam non credit, sed non vult eidem conferre dum non credit*, quamvis illa voluntas conferre salutem sibi proponit.

Instantiam similem proponebam unam, ut clarius inde fiat quod multi nolunt luce sua manifestum videre. *Deus vult terram promissam Abrahami posteris nondum Ægyptum ingressis; sed non vult eandem eis tradere, antequam exinde fuerint liberati.* Respondet ille (pag. 189.) quantum colligere possum ex dictione qua hic ut alias utitur nimis flexuosa, voluisse Deum terram illam Abrahami posteris, nondum Ægyptum ingressis, *voluntate antecedente, sed non peremptoria.* Peremptoria quidem & absoluta non fuit de singulis
Abra-

Abrahami posteris : sed de posteris ejus aliquibus, qui certissimam & peremptoriam promissionem illam fuisse negat, aut ex fidei & patientiæ conditione pendisse, is ut homines sibimet contradicentes faciat, Deo ipsi contradicere nihil habet pensi. Hujus voluntatis enim non aliam reddendam esse rationē contestatur sæpe Deus, quam dilectionem suam & propositum quod Abrahamo patefecisset ac juramento confirmasset, una cum gloriosa potentiæ, benignitatis & fidei patefactione, & nihil ab iis præstitum quo motus ipse ullo modo fuit, ut bene illis aut vellet aut etiā faciat. Deut. 7.6.7.8.9. & 9.4.5.6.7. Si cæteri omnes deleti fuissent, ex uno tamen Mose ingentem fecisset gentem, ib. vers 14 imo ex lapidibus ipsis filios excitasset Abrahamo, ut quod ipsi promississet effectum suo tempore daret. Nec tamen exemplum hoc unum tanti facimus, quasi unicum esset hujus causæ subsidium. si quidquam unquam cuiquam absolute promissit Deus, quod non effecit nisi intercedente humano aliquo actu, id quicquid fuerit, satis ostendit decretorum istorum consensum. Hic vero tanta suppetit copia, ut necesse habeam hunc ele-

tionis ordinem servare quem cupio monstrare. decrevi enim exemplo hoc aliquo palam facere; nondum tamen statui quodnam singulare illud documentum erit: nunc autem hoc selectum habeo, nec alio medio veritatem hanc docere decrevi, quam exemplo Christi, quo nullum illustrius datur. Decrevit Deus absolute filium suum hominem facere. decrevit hoc inquam ante patrum expectationem, Mariam natam, aut Angelum ad eam missum, decrevit enim ab æterno, & fædere ac jurejurando firmitum hoc jam olim fuit: decretum etiam absolutum & peremptorium fuit, Arminio ipso teste, declar. sen. p. 47. non decrevit tamen hoc ipsum efficere, nisi post Mariam natam, & hujus consilii certio rem per Angelum factam. Contradictio igitur non est, velle finem aliquem ante medium certum statutum, nec tamen efficere nisi medii interventu.

Hæc autem loquutionis forma non in fine tantum, sed & in aliis causis usurpari potest: Deus vult Socratem esse hominem quia vel quia habet animam rationalem, si verum enim sit eum esse hominem quia habet animam rationalem, necesse est etiam ut verum sit, sic Deum velle;

velle : verum tamen non est , hanc esse rationem quare Deus voluit Socratem esse hominem , quia habet animam rationalem. Sed res ipsa jam est satis manifesta.

Egreditur hic Nicolaus ut distinctionem inter decretum & executionem ejus examinet, & multa intermiscet de reprobationis ordine, quæ ad causam hanc nostram nihil spectant. Quod vero eundem plane ordinem decreti omnis & executionis ejus esse contendit, p. 190. id ita intelligi potest, ut verum sit : decrevisse scilicet Deum ut eo ordine & modo res quælibet efficiantur, quo in tempore efficitur; alias decretum illud suum non exqueretur : si vero de proposito ac intentione quam actus exequendi in ipso decreto sequitur, hæc dicta fuerint, (quæ mens est Nicolai:) tum eundem ordinem facere, est ordinem rectum invertere. tritum hoc est in omnium qui Logicam à limine salutarunt ore: Quod primum est in intentione, id ultimum semper in executione. ratio vero qua discrimen istud demonstratur, hæc est: in executione operis, ea quæ sunt ad finem, habent se ut causæ efficiētes actu influentes in finem ut effectum, atque adeo necesse

cesse est ut ordine priora sint fine suo, causa enim est prior effecto: sed in voluntatis actu & intentione, non ita se res habet, sed è converso; nam voluntas per finem devenit ad volendum ea quæ sunt ad finem & finis hic est causa, media vero sunt causata seu finita vel ratione finis destinata, atque hac ratione ordine priorem esse finem quam quæ ad finem tendunt, tam certum est, quam principium prius esse suo principiato. Hactenus de objectione prima.

Secunda sequitur, quæ est de Evangelij inversione per decretum illud quod absolutum esse docetur. Evangelium vero (hoc est, crede & salvus eris, aut, si credas salvus eris) per decretum hoc non magis everti dixi quam totum quodvis per suam partem. Hoc autem *paradoxon* clamat Nicolaus, & à me probari postulat, ac nullius eruditi testimonio approbari, neminem enim præter me sic sentire opinari sese dicit pag. 195. Respondeo. I. Hieronymus Zanchius quamvis orthodoxus forte non sit *δοξολογος* istis, rudis tamen haberi non potest, quum eruditio ejus eximia per orbem Christianum suo merito celebratur. hujus eruditi suffragio approbatur quod dixi: sic enim ille, de

le, de natura Dei, lib. 3. c. 4. q. 10. Voluntas arcana & revelata non duæ sunt, neque unquam contraria, sed una & eadem, semperque secum consentiens Dei voluntas. Voluntas enim revelata quum impletur (quod certe tandem efficitur in omnibus electis) eadem sit necesse est cum arcana, quia ea tantum fiunt quæ Dominus vult arcana voluntate fieri. Lege autem suam (Euangelium intelligit) Deus non solum docet nos electos quid nostri sit officii, & illud ut præstemus mandat: sed etiam significat & revelat quid omnino decreverit & simpliciter atque absolute velit à nobis fieri: imo potius quod ipse velit in nobis operari. Quum vero non impletur, totum hoc non est illa Dei voluntas quæ proprie voluntas appellatur, ut in Abrahami ac Pharaonis exemplis manifestum est; est tamen doctrina & mandatum declarans quid Deus probat, & improprie etiam voluntas ejus dicitur. Summa hæc est, voluntas arcana aut decreto divino quod est de salute nostra hæc duo continentur, 1. quid nobis præscribere & promittere statuit. 2. quid in nobis efficere vult. primum illud aperte in Euangelio revelatur (crede & salvus eris) secundum etiam ex parte significatur simul, sed non integre. Hanc Zanchii mentem fuisse, explicatio docet quam addit brevior. *absurdum* (inquit)

non est, unum atq; idem Dei de aliquo decretum, illudque decretum plures (addet etiam contrarias, respiciens Abrahami & Pharaonis exempla) habere partes : quarum una verbo, altera tandem etiam re ipsa reveletur. Evangelium igitur eruditissimi viri iudicio, voluntatis arcanæ pars quædam revelata censeretur debet, præsertim respectu electorum.

II. Tentabo ego, an ex principiis logicis explicatius adhuc hæc vere possim demonstrare. Proponitur nobis Evangelium, secundum formam statuti conditionati, *si credideris, salvus eris* : sed hæc propositio non explicat nobis propriam, primam, & integram voluntatem Dei de salute ejus, cui sic proponitur. Non propriam. 1. Quia non est voluntas proprie quæ suspenditur ex conditione, sed quæ actu vult. Hoc enim axiomate non significatur velle Deum aut fidem aut salutem ipsi cui sic narratur, magis quam incredulitatem & mortem, quum simul addit, *si non credideris, morieris*. 2. Atque ille voluntatis cui nonnunquã inuitur & quem consequitur in hominibus pronunciatum istiusmodi conditionatum, quique Deo ab istis tribuitur ut fundamentum Evangelij, id est, volun-

tas antecedens, non est proprie voluntas (Arminio ipso iudice disp. de Deo th. 60.) sed potius *velleitas*. Velleitas autem seu desiderium proprie dictum, intrinsicam notat imperfectionem, ejusque actus est indefinitus: Deo igitur, qui perfectus est & purus actus, formaliter inesse nullo modo potest. Sicut propria voluntas Dei non est, sic multo minus primū ejus integrumque decretum est, quod ex conditione constat. Exploratum enim hoc inter omnes Logicos, conditionalium axiomatum veritatem & vim hujusmodi esse, ut alterius axiomatis perfectioris & prioris virtute nitantur & fulciantur semper. Axioma vero cui conditionalis illa promissio (*si credideris salvus eris*) proxime innititur, est, *omnis credens salvus erit*.

Sed axioma hoc simplex, quamvis composito illo prius, primum tamen non est; quia est generale: generale enim quamvis symbolice & notionaliter singularibus prius sit, existentia tamen vera posterius est, quippe quod ex his exurgit, nec usquam existit nisi in iis. Singularia primo intelligimus nos, universalia postea per abstractionem ex singularibus, Zabarella de ord. intell. c.

5. bonum etiam quod volumus, quamvis rationem communem in se continet, singulare tamen proprie est, quia universale quatale nihil agit aut patitur, non movet ut finis aut eligitur ut medium. Deus etiam seipsum primo intelligit ac vult, & in seipso singularia omnia quæ aut erunt aut esse possunt, à quibus illa quæ universalia dicuntur, non re sed ratione tantum differunt. Nec putandum est Deum in intelligendo aut decernendo à generalibus ad singularia procedere, quasi primo credentes constitueret salvare (ut Arminius fingit) deinde vero hunc & illum, quia credunt hoc etenim esset à noto ad ignotum, vel à priori ad posterius discurrere, quod à divina natura est prorsus alienum.

Quid igitur est? quis harum rerum ordo aut ratio est concipienda? dicam ego breviter quod verum credo, & affidentes discernant. (a) Deus ex proposito vult ac decernit simpliciter, ut singulares quidam & certi homines salventur per fidem in Christum. hoc singulare decretum est, & voluntas Dei propria quæ assequitur semper effectum suum. Quoniam vero hi omnes & soli

(a) Deductio Evangelii ex electionis decreto

credunt, & credentes per fidem salvi
fiunt; inde sponte sua ex decreto illo
singulari quasi per inductionem, effatum
hoc sequitur generale, *omnis credens salva-*
bitur, & ejus vi conditionale vel conne-
xum illud, *si credideris salvus eris*, & im-
perativum etiam, *crede ut salveris*. Sequun-
tur hæc omnia ex decreto illo singulari,
quia continentur in ipso: continentur
autem quia fides ibi & salus inter sese
connectuntur individuo quodam nexu,
ita ut æque late pateat salus ac fides, *om-*
nis igitur credens salvus erit; atque adeo po-
sito uno ponatur & alterum, *si credideris*
igitur salvus eris; & ex uno vel per unum
acquiratur alterum, *crede igitur & salvus*
eris. Ultimis hisce in Evangelio propo-
sitis, mandatum, officium, promissio, &
doctrina salutis declaratur: hæc vero
omnia cum in decreto illo singulari, ut
dictum est, continentur; Evangelium vel
voluntas hæc revelata, arcanæ volunta-
tis vel decreti illius singularis pars quæ-
dam emanans censei merito debet. Hæc
genesis videtur esse licet adumbrata my-
sterij hujus impenetrabilis, quæ nec
Christum nec fidem excludit, sed ho-
minem solum ne gloriari possit. Quum
analyticè proponitur idem in Evange-

lio, non evertitur tum sed stabilitur decretum illud primum; quia persuasione morali ex parte sic perficitur, & invisibili modo per applicationem revelatur conscientiae credentis, quatenus ad ipsum attingit. tum formam quidem induit legis: si tamen ad humanarum legum normam exigatur, non minus hoc ab ipsis, quam à natura gratiam, à desiderio decretum immobile, & à conatu certissimum effectum distare videbis.

Hæc proponenda putabam breviter, ut ansam inde forte peritior quispiam habeat enucleandi nonnulla quæ minus adhuc sunt manifesta. Manifestum tamen utcunque feci, nullam esse repugnantiam inter Evangelii verbum & electionis decretum.

CAP. VI.

De cooperatione voluntatis humane, ad efficaciam gratia divine.

IN huius argumenti introitu, multum coacervat Nicolaus, ut iis quodammodo tectum & involutum celare possit

fit quod sentit & docet. 1. Distinguit pag. 198 inter dependentiam strictè sumptam qua causalitatem arguit & subordinationem inferioris ad superius, & universaliorem illam dependentiam, qua significat conditionem quamcunque necessariam; hoc, non illo sensu, efficientiam gratiæ pendere dicit à cooperatione voluntatis: imo confidentius agens affirmat pag. 200. effectum gratiæ ordinaria lege pendere ab actu aliquo arbitrij, ut prævia conditione sine qua non, ut vocatio efficiat ab auditu, qui est in arbitrij potestate, quamvis ipsum audire ultimo resolvitur in Dei gratiam mittentem cum qui predicaret. 2. Me accusat quasi statum controversiæ pervertentem & sententiam eorum male referentem, eo quod dixi quæri inter nos, quare actu secundo hæc gratia in Paulo aut Petro sit efficax potius quam in alijs. hoc vero ab iis referri, non ad voluntatem divinam aut gratiæ naturam & mensuram, sed ad liberam voluntatis cooperationem: quod ille imprimis audacter satis negat p. 204. postea tamen veritatis vi & conscientia victus, fatetur & asserit verbis disertis p 206. totius huius complexi (quare scilicet in uno efficax sit gratia potius quam in alio) causam communem dari non posse aliam, præter liberta-

sem voluntatis. 3. Tum respondentem me & objicientem fingit inducitque pro libitu suo, de determinatione & causalitate, &c. ne occasio forte deesset alias promendi illa, quæ de rebus istis dicenda habuit: eorum autem quatenus ad institutum pertinent, hanc summam ponit p. 208. *gratiam & arbitrium concurrere ut causas partiales, partialitate causa, non autem effectus:* Quod similitudine illustrat, filij trahentis navem una cum patre suo à quo & virtutem trahendi accepit, & ad exercendam eam suadetur etiam & permovetur. pag. 210.

Sed respondeo. Distinctio illa dependentiæ, in eam quæ est ex causa, & alteram illam quæ est ex conditione sine qua non, inanis hoc loco & otiosa plane fuit: dixi enim aperte satis in initio, quam ego dependentiam vellem, quum (ipso referente p. 169.) argumentum institutum fuit de fide pendente à cooperatione voluntatis liberæ, *tanquam à causa.* Necessaria multa sunt extrinseca, ad hoc, ut quispiam convertatur, non enim ut audiat tantum, sed & ut aures habeat, ut sentiat, intelligat, vivat, sit, necesse est, antequam fidelis existere possit: de conditionibus hujusmodi nunquam

quam quisquam litem alicui movit. Causa quaeritur aut ratio, non cur gratia est efficax simpliciter, sed cur gratia illa quae in duobus hominibus sufficiens est, & actu primo vel natura sua satis efficax, in uno efficaciam habet actu etiam secundo, ita ut fidem re ipsa producat, in ipso potius quam in altero.

Hoc ab istis referri dicebam ad liberam voluntatis cooperationem : non quod totidem verbis id ab ijs dici vulgo putarem; novimus enim quanto studio celari solet à prudentioribus : sed quia necessarium est consuetudinem opinionis ab ijs propugnatae. De consequentiis hic agi non de verbis, agnovit antea Nicolaus pag. 170. cui visum est tamen calumniam hic clamare (p. 200. 201.) quia totidem syllabis non leguntur hæc in Arminio, aut in articulis etiam objectis ipsi : quamvis ut crimine quod intentasset accusator absolveret ipse, profiteretur verum quod ut fictum antea rejecisset, suam nempe sententiam esse, *totius simul complexi* (quare scil. in Paulo aut Petro hæc gratia sit efficax potius quam in aliis) *causam communem dari non posse a-* *liam, præter libertatem voluntatis.* p. 204. Ineptum quidem illud quod causam

communem dicit effecti disparis & non communis, quum disparitatis ipsius reddenda esset ratio: satis tamen est, quod hanc causam complexi vel axiomatis hujus constituit. ita ut si quærat quispiam quæ ratio vel causa est, cur gratia divina efficax sit in Petro aut Paulo magis quam in alijs? respondendum est autore Nicolao, voluntatis libertas.

(a) Si vero tacuisset hoc ille, denuove posthac negaret, manifesto satis deduci tamen potest ex iis quæ non tacet, nec negare potest unquam nisi causam ipsam deserturus. Quum hominem crediturum excitat primo Deus & ad fidem impellit, non eum tunc absolute velle aut intendere dicunt ut excitatus ille credat & salvus fiat, sed tantum ex conditione, si assentiri velit & cooperari gratiæ: quam sufficientem habet, & vires ipsi ad cooperandum necessarias administrantem. hoc est, si parvulus esse velit, ut antea vidimus, C. I. Ex cooperatione igitur voluntatis, hæc efficientia gratiæ pendet tanquam ex conditione proprie dicta: hæc enim cooperatio non est conditio tantum sine qua non, vel qua absente non datur fides; sed & qua
posita,

(a) Dependencia gratiæ ex arbitrio humano

posita, fides etiam ponitur, ex fœderis ipsius promissione certa. Ex conditione vero istiusmodi suspendi recte dicitur conditionatum suum, ab eaque pendere tanquam à causa propria, stipulatorem ejus movente ac modo quodam obligante. hanc esse naturam conditionis Nicolaus ipse tradit p. 24 *ut ab ea postulata & præstita voluntas judicis moveatur ad premium.* Moveri igitur Deum à cooperatione voluntatis humanæ ad fidem efficaciter & actu ipso ingenerandam, ab eaque pendere efficientiam illam gratiæ divinæ, non diffitebitur opinor amplius. Imo nec falsum esse dicet, efficientiam illam totam ex cooperatione hac pendere, quum id quod in stipulatione promittitur, à conditione ut à causa impellente pendere dicitur tota, quamvis tota etiam pendeat ex alijs causis necessariis.

Satis ipsi erit per *ἐπιθεραπεία* illam hanc totam rem sanare, quam jam paratam ostendit, p. 199 *dependentiam* scilicet *in nullo genere cause ledere gratiam, nisi in eo quod est debiti seu meritorie cause*: ita ut cooperatio hæc conditio sit licet, Deum ipsum impellens ac movens ad fidem efficiendam salutemque donandam,

H 6

quum

quum nihil tamen mereri possit, divinam gratiam nullo modo lædit. Sed quid si meritum etiam hoc pacto stabiliri dicamus? certe meritum appellant Patres in hac quæstione (sicut Bellarminus agnoscit de grat. & li. arb. l. 2. c. 12.) quodlibet opus bonum, ratione cuius, gratia vel auxilium homini datur. Hoc tamen in præsentia non urgebo.

Cautela potius hic observanda, quam necessariam appellat, & sufficientem esse putat, ad Pelagianam omnem pravitatem ab hac opinione sua penitus removen-
dam. *Quoties* (inquit p. 202.) *nos con-*
sentum arbitrij urgemus, toties non vires ejus,
neque conatum mere naturalem urgere; sed iam
gratia præveniente excitatum, & cooperante ad-
justum ad consensum supernaturalem. hoc est,
ut semet brevius explicat, *non querimus*
de bono usu nudi arbitrij, sed arbitrij gratia præ-
venti. Sed qualis miror est illa gratia,
quam Nicolaus agnoscit & non agno-
verunt illi, qui Pelagij hæresin expoli-
entes, inter sectatores ejus ab Hilario,
Prospero, Augustino, & Ecclesiæ Do-
ctoribus alijs numerati fuerunt olim?
num externæ prædicationis illa, in quam
fidem & auditum resolvi dicit ultimo?
hanc si quis dixerit eos denegasse, quid
ille

ille negat non multum sane refert, quum non sine teste solum, sed & contra testes ac autores omnes tam imperite de hac re pronunciarer. Num interior actio gratiæ, qua illuminatur intellectus, & voluntas etiam excitatur alliciendo ac suadendo? redarguitur hoc ex Augustino, *prævenire* (inquit de præd. sanct. c. 1.) *ut præveniri voluntates hominum Dei gratia fiantur*: atque ut ad nullum opus bonum vel incipiendum, vel perficiendum, sibi quenquam sufficere posse consentiant. Ad hanc gratiam conficiendam cogeabantur illi, ut loquitur Prosper, ep. ad Aug. quæ plurimum recedebant à Pelagij errore primo; *pravitatis tamen eius reliquias eas retinuisse illos dicit, quibus non mediocrem virulentia fibræ nutrire* judicabat. Eandem igitur gratiam qui nunc fatentur, eandem etiam pravitatis & virulentia fibræ nutrire simul necesse est, nisi amplius aliquid agnoscere velint ad conversionem & salutem hominis necessarium; gratiam scilicet specialis electionis in Deo, & operationem infallibilis efficaciam ex eadem in hominem derivatam. Fibra hæc pravitatis & virulentia, est dependentia gratia divina ex arbitrio humano.

Hæc ut in veteribus illis Pelagij reliquis

quibus manebat simul cum gratiæ præ-
venientis speciosa confessione, sic in
ejus nupero germine, Iesuitis, tam mani-
festam habet virulentiam hanc subcuta-
neam quam aliud quodvis eorum dog-
ma. Agnoscunt illi gratiam *prævenientem*
excitantem, operantem, adiuvantem, cooperan-
tem, subsequenter, efficacem, & hoc genus
titulis non minus eam exornare solent,
quam Arminius ipse aut Nicolaus, rem
ipsam etiam eodem modo explicare, ita
ut in conversione hominis nihil omnino
gratiæ divinæ derogent quod hi ascri-
bunt: imo inter eos nonnulli sunt, qui
multo plus tribuunt divinæ gratiæ, quam
isti putant concedendum: Bellarmini
enim hæc est confessio de grat. & lib. arb.
l. 2. c. 9. *dicimus prædestinationis divinæ ex*
parte nostri, nullam rationem assignari posse, ut
excludamus, non solum merita proprie dicta, sed
etiam bonum usum liberi arbitrij, aut gratia,
*aut utriusque simul à Deo prævisum, etiam-
si non dicatur esse meritum, nisi de congruo, etiam-
si non dicatur vera causa, sed tantum conditio*
sine qua non prædestinaretur is qui prædesti-
natur. Sed Iesuiticæ gentis pars longe
maxima, de negotij hujus ratione is-
dem pæne verbis cum Nicolao & Ar-
minio loquuntur, fundamentis isdem
nitun-

ad responsum Nic. Grevinchorvij. 159
nituntur, quæ præstruebant illi, hi vero
extruere pergunt.

De Iesuitis hisce vero, non constan-
ter solum Theologi nostri pronunciant,
eos gratiæ efficaciam ex arbitrio huma-
no suspendere, sed ex ipsorum ingenua
confessione satis id notum habemus. Sic
enim Martinus Becanus non obscuri
nominis inter suos, *si queratur prima radix,*
quare hæc gratia sit efficax, illa inefficax, re-
currendum est ad liberam cooperationem vo-
luntatis. Prima radix ex qua gratia vocatur
efficax in actu secundo, sumenda est ex eventu,
seu libera hominis cooperatione. De auxili. grat.
c. 3. 5. Candide sane ac ingenue dictum.
ad liberam cooperationem voluntatis,
recurrendum dicit ille, qui tamen præ-
venientem sufficientem gratiam & in-
terne etiam efficacem supponit.

Non aliud esse Nicolai iudicium,
quamvis alijs verbis utatur, liquido satis
apparet ex disiectis hic illic sententiæ
sue membris, quæ in unum colligere
juvabit.

1. pag. 117. *Voluntatis liber consensus*
vel cooperatio, est conditio prerequisite ad hoc,
ut Deus absolute aut peremptorie velit gratiam
hanc suam in illa efficaciam actualem vel effe-
ctum illum ad quem tendit, habere.

2. pag.

2. pag. 190. Idem plane ordo est decreti & executionis ejus. eandem igitur rationem habet voluntatis concursus ad istam gratie efficaciam, quam habet ad Dei voluntatem qua ordinatur: ac proinde, conditio est prerequisite, efficaciam illam actualem natura ordine antecedens.

3. pag. 114. Auxilium efficax non antecedit efficientiam voluntatis, non ordine quidem causalitatis, nec prius in voluntatem agit aut influit, quam ipsa voluntas in determinationem sui influit & in se recipit terminum suae actionis.

4. pag. 260. Gratia per se sola non determinat arbitrium: sed arbitrium determinat gratiam ex se sola indifferentem, sicut causa secunda determinat primam.

5. pag. 208. Gratia & arbitrium concurrunt ut causa partiales ad conversionem hominis, partialitate causae non effectus, eodem plane modo quo pater & filius unam eandemque navem trahunt, & filius quidem agendi virtute sibi à patre communicata; pater autem non modo ut pater qui filio agendi virtutem adiut, sed etiam ut suator, motor atque impulsor filij, adeoque ut autor filio suo navem hanc unam cum ipso trahendi. Hæc & similia multa qui publicis mandavit scriptis, negare tamen non veretur, se efficacem operationem gratiæ divinæ, ad humanæ voluntatis

luntatis cooperationem referre.

(a) Vt à similitudine incipiam illa quæ tota res illustratur; I. Pater ille navicularis, si duos habens filios, qui virtutem æqualem acceperunt ab ipso, & duas etiam naves ponderis & oneris ejusdem, singulis navibus filios suos seorsim & ordine assignaret, eosque pariter suaderet & impelleret ut secum conjungerent operas, ad naves illas trahendas, paratus ipse utrique pariter adesse, unus vero plane recusaret, ejusque navis immota maneret, altero pro viribus acceptis naviter annitente simul cum patre, navis ejus ex instituto promoveretur. quærenti hic spectatori alicui, quare hæc navis è loco suo jam mota fuerit, potius quam altera? vel quare pater ille perfecit quod instituit in una potius quam in altera? qui respondere jam vereretur propriam causam esse cooperationem unius filij potius quam alterius, aut sic respondentem calumniæ accusaret, annon dignus ipse foret, qui alia aliqua navi ad Anticyras protinus navigaret?

II. Si voluntas humana sic se respectu Dei habeat ad conversionem sui, sicut

(a) An Deus & homo sint causæ parciales respectu conversionis.

sicut filius ille respectu patris, habet sese ad navis motum; tum in isthoc effectio-
nis actu, non subordinatur Deo, sed col-
lateraliquadam ratione cum ipso con-
currit, & causa est cujus vi Deus effe-
ctum illud producit. Sic enim ibi fit ut
recte Thomas observavit Con. gent. c.
7. *quando multa agentia partialiter trahunt
navim, quia virtus unius imperfecta est ac in-
sufficiens ad istum effectum, ex diversis virtuti-
bus congregatur una virtus omnium quæ suf-
ficit ad trahendam navim.*

III. Si arbitrium sit principium quod
fidem producit, & gratia quo vel cujus vi
facit, tum non sunt partiales ejus causæ
rales, quales pater & filius in navitra-
henda, sed totales potius subordinate,
quales intellectus & lumen gloriæ sunt
respectu beatificæ visionis. Sic autem est,
gratia non credit, quamvis per gratiam
homo credit. Arbitrium igitur & gratia
non ita sunt partiales fidei causæ, sicut
pater & filius trahendæ navis.

IV. Si ad modum istum, partialis hu-
jus effecti causa dicenda sit voluntas; tum
vim aliquam insitam vel inhærentem
habet qua agit aliquid ad opus hoc pro-
ducendum. Nihil autem accepit à gra-
tia illa efficaci, hæc enim non influit in
volun-

voluntatem ipsam primo, nec est ejus operatione prior ordine causalitatis, judicio Nicolai pag. 214. Si quam vim igitur habeat, ad agendum quidquam, hæc alia sit necesse est à vi gratiæ efficacis; atq; adeo voluntatis efficientia non magis pendet ab efficaci gratia, quam gratiæ efficientia à voluntatis virtute.

V. Si gratia in quantum efficax, non antecedit actum voluntatis; tum non ut præveniens efficit ut arbitrium præstet concursum suum, aut virtutem aliquam ipsi tribuit qua cōcurrere cum ipsa possit & id actu faciat: quod si verum sit, tum (ut fatetur Nicolaus pag. 210.) nihil est in hoc concursu quātali, quod Deo acceptum ferri debet, præter possibilitatem naturalem quam in prima creatione accepit. E regione vero, si quidquam in voluntate efficiat aut virtutem aliquam ipsi tribuat, tum efficientiam aliquam habet gratia in homine, sine voluntatis actu concurrente.

VI. Si cum arbitrio concurrat Deus ad conversionis actum, non influendo in ipsam voluntatem, sed in actionem ac effectum ejus, & in hoc concursu, efficacia adjuvantis gratiæ sit collocanda; tum non magis efficaciter influit & con-

currit

currit Deus cum voluntate, ad conversionis actum, quam ad actum peccati cuiuscunque: ad actum enim peccati quia actus est, influit Deus immediate & concurrir semper, *sic ut effectum idem una & eadem totali actione à Deo simul & creatura producatur.* Arminii sunt ista verba: Disp. pub. disp. 10. th. 9. quibus aperte testatur, ad actum peccati, Deum & arbitrium concurrere partialitate causæ, sed totali actione, respectu eventus: eodem plane modo, quo partiales has conversionis causas describit nobis Nicolaus.

VII. Ex principiis istis, necessario sequitur, arbitrium ipsum magis esse causam quam gratiam divinam conversionis huius hominis potius quam illius. Nam 1. arbitrium ipsum primum absolute intendit conversionem eius: est enim conditio requisita à voluntate Dei conditionata, & ex illa posita transit hæc in absolutam intentionem. Prius igitur intendit absolute conversionem sui ipsius, & Dei voluntatem suo modo movet ad idem absolute intendendum. 2. Conditio præstita magis proprie est causa præmii qua redditur huic aut illi præstanti singulariter ante alios, quam legislatoris voluntas, vel antecedens factum, quæ

quæ conditionata cum sit nihil proprie efficit; aut consequens, quæ conditionem sequitur ut effectum ejus: at arbitrii concursus est conditio hujusmodi, moralis tantum & legislatoria; voluntas autem divina eidem analoga, si vera narret Nicolaus: ergo arbitrii concursus est magis proprie causa. 3. Causa determinans principalior est causa determinata, ut forma principalior est materia, specifica differentia principalior genere. Sed arbitrium Nicolai judicio determinat gratiam. Ergo.

Respondet ille, pag. 206. 207. *omnem causam determinantem non semper esse præstantiorem causa determinata, sed illa quæ efficacius influit in effectum.* Sed fallax est & falsum istud: quicquid enim determinat causam communem & indifferentem, ad effectum hoc vel illud singulare, præstantior est causa, vel magis efficit singulare illud qua tale, & in comparatione ad alia quæ æque oriunda fuissent ex causa illa communi; quam communis illa causa, quæcunque demum fuerit; & isthoc respectu, influere magis in effectum illud (non simpliciter sed qua tale, hoc vel illud singulare potius quam aliud) non immerito dici potest. Sic species visibilis
hujus

huius objecti ad oculum oportune delata, non est visionis in genere principalior causa quam oculus, sed cur objectum istud potius quam aliud, nunc quam alias, ab eo videtur.

Quum efficientia gratiæ ab arbitrii concursu pendeat, in eum etiam proxime resolvitur, sed non ultimo. arbitrium enim indifferens ex sese est ad utrumlibet, si nec ab inclinatione insita determinatur, nec à modo proponendi objectum & circumstantiarum ordine observato. Qualitatem inditam non agnoscunt isti, ad modum igitur & circumstantias recurrendum iis est cum sententiæ suæ patribus Iesuitis; ita ut ultima conversionis ratio ponenda sit aliquibus in convivio lauto, læto nuncio, vel medicamento aliquo apto, quæ circumstantiæ nonnunquam congruæ & aptæ sunt, & aptiores nonnullos faciunt ut attendant & cedant veritati: quod quam absurdum turpeque sit, nemo non intelligit. Hic vero Nicolaus vehementer ut videtur commotus, falso hoc & imperite dici clamat, pag. 216. quum neque ipsi, neque Iesuitæ huc recurrunt. Ego autem ipsos non dixi recurrere, sed recurrendum esse ipsis, quia sequitur

quitur hoc necessario ex dogmate illo priori, sicut planum feci. Si dixissem tamen, nō falsi crimen admissem: (a) Huc enim recurrunt remonstrantes, eousque saltem, ut nullam absurditatem esse dicant, si Dei operatio dicatur efficax, quia illa pro Dei infinita scientia circiter illud tempus, ejusmodi hominibus, tali statu administratur. Collat: ed. Brand. p. 311. De Iesuitis amice quidem laborat, ne calumniam eos pati sinat: sed accusationem firmat, dum removere studet. Sententiam enim eorum hanc genuinam esse declarat, pag. 217. Deus secum decernens, hoc modo quasi discurret, si Petrus constituatur in talium rerum ordine, recte utetur auxiliis gratiæ & salvabitur: sed volo absolute Petrum constituere in talium rerum ordine: Ergo volo ut recte utatur auxiliis gratiæ & salvetur. Agnosco fabulam Iesuiticam: quid exinde inferitur, quo minus recurrere dicantur ad modum, ordinem, & circumstantias similes, quum gratiæ efficaciam in principia prima resolvunt? *Hac voluntas*, inquit, *Iesuiticæ est absoluta & in hanc tum gratiæ efficientiam, tum conversionem & salutem hujus potius quam*

(2) Ultimam conversionis rationem ponunt quidam vel in natura, vel in leviculis circumstantiis.

quam illius ultimo reducunt. De absoluta aut conditionata voluntate non nunc queritur, sed de ultima ratione (ut appellant) differentiali propter quam gratia est efficax respectu hujus aut illius subiecti. Hæc ipsa voluntas, inquit, est illa causa. Ambigue nimis hoc dicitur; conclusio una voluntas est, sed non prima, resolvitur enim semper conclusio Syllogismi in præmissas, ut in principia sua. Propositio non est voluntatis actus sed præscientiæ cujusdam conditionatæ. Assumptio igitur est prima illa voluntas in quam reducitur salus Petri, *volo Petrum constituere in tali verum ordine.* At vero nihil hoc ad salutem facit aut conversionem, nisi principium aliquod prius substruatur & supponatur, Petrum scilicet in eo ordine positum crediturum: hæc veritas igitur illa prior. De principiis autem istiusmodi complexis non nunc proprie queritur, sed termino illo in quo prima ratio singularis hujus effecti collocari debet. Hic vero non possunt dicere voluntatem divinam esse causam illam, prævidit enim Deus veritatem istam ante actum ullum voluntatis, qui Petri salutem spectabat, & ideo vidit verum quia verum fuit. **Vnde vero verum hoc**
fuit,

fuit, *Petrum in iis circumstantiis positum statim crediturum?* Non aliunde sane quam ex congruitate circumstantiarum illarum ad voluntatem primam. Congruitas igitur hæc est principium illud primum in quod ultimo resolvitur ex Iesuitarum sententia, & fides & salus Petri. Circumstantiarum autem istarum quædam quum Levissimæ sæpe sint & pueriles næniæ quisquiliæve; quis non turpissimum facinus dicet, ad ea non ultimo tantum, sed (quod palam faciunt) ullo modo mysterium istud referre? Turpitudinem hanc vel opinionem saltem ejus ut minuatur Nicolaus, Augustinum participem ejus facit, pag. 218. sed quam ridicule? monet Augustinus rectum usum bonorum quæ ad vitam istam pertinent, viam esse ad æterna bona consequenda. Quid hoc ad sententiam quam in manibus habemus? quid ad naturam congruam circumstantiarum?

Sed de Iesuitis hæc satis fuerint: satis etiam ad sententiam illam detegendam quam ab illis acceperunt hi, de gratiæ dependentia ex arbitrio humano.

Summa hæc est, *Concursus arbitrij humani est prærequisita conditio ad hoc, ut Deus absolute velit Petro magis quam alteri fi-*

dem efficaciter ingenerare. Nihil autem in voluntatem agit Deus per gratiam efficacem in via ad concursum illum, vel tanquam causa illius. Pendet igitur efficientia gratie ex concursu arbitrij, tanquam ex conditione à Deo prærequisita, ab homine præstanda, sine ulla virtute voluntati eius indita, præter illam quam habuit antequam in eam quidquam efficaciter agit aut influit gratia divina. p. 117. & 214. Nihil quidquam fingo, inspiciantur loca, pensitentur verba, nihil à me iam dictum ostendent, quod ab ipso non fuit dictum prius. Quam olent hæc fermentum illud vetus, ex nobis est fidei captum, ex Deo fidei supplementum? Aug. de præd. c. 2. (a) Meis hic verbis nihil opus, ut sententiam hanc homini, tam sese à cæteris discernendi potestatem, quam materiam in sese gloriandi, tribuere demonstrem; ut ipsa loquitur, aut potius clamat. Nonnihil tamen his adstruendum, ut confectarium illud iustum esse probem. Discernere semet est differentiam facere inter se & alios: gloriari in se est laudem alicujus actus sibi met arrogare. Iam vero, qui aliquid agit

(a) De discretionis causa, & gloriatione humana.

agit quod non conversuri non agunt, & ex quo differre incipit ab illis; qui ante conatum illum suum proprium, nihil accipit à Deo quod disparem eum facit à non convertendis; qui ad actus aut conatus illius initium non alias vires habet inditas, quam quæ naturales sunt, alijsque communes, qui ad conversionem sui nihil agunt; qui per conatum illum suum, ut per conditionem facultate sua præstitam, differentiae complementum assequitur, tanquam stipulationis vi ex ipso pendens: Is procul omnibus se ipsum differre facit à cæteris, qui nihil tale faciunt; factique laudem aliquam arrogare sibi non immerito potest, quum sui ipsius comparisonem instituit cum insipientibus & ignavis illis, quibus non minus virium habentibus, incuria vel pervicacia tantum obfuit, quo minus cum ipso fælices essent.

Hæc illa sunt quæ homini attribuit Nicolaus in sui ipsius conversione: beno-
uitur gratia, cum ipsa concurrento, quod reliqui non faciunt: ex hoc concursu, differre incipit ab alijs omnibus non convertendis: ante illum concursum nihil habuit quo distingui potuit à cæteris omnibus non credentibus: ad

actus illius initium, vel ad eliciendum consensum illum, nullas vires accipit per gratiæ efficaciam, quam nihil agere in voluntatem docet ante actus huius initium pag 214: nec virtutem ullam habet antea, quam non habent in infidelitate sua permansuri: ex hoc tamen conatu, quo distingui incipit iam convertendus, tanquam ex conditione, pendet differentia illa completa, quæ per efficientiam gratiæ comparatur. hæc enim lex est conversionis, *si parvulus fueris, oblata gratia non resistens, sed humiliter eam recipiens, fidelis eris.* pag 33. & 117.

Concursus etiam Dei simultaneous ex quo determinatio actus & completa differentia dependent, gloriam ejus ab ipsa voluntate non magis potest remove, quam reatum ab ea removeret in actu peccati, cui semper adest: neque illud magis excitans gratia facit, quam hoc Diabolicæ tentationes. Arm. disp. pub. 10.9.

Clarius est igitur eum homini potestatem illam tribuere, quam ut sine impudentia maxime pudenda negari denovo possit. Quod ad Apostoli scopum particularem attinet in verbis istis usurpandis, 1. Cor. 4.7. nihil eum impedire dixi, quin generalis propositio ad questionem.

stiones alias jure possit applicari. Ad aliquas quidem applicari posse concedit, sed non ad quaslibet. ad quaslibet inquam earum, quas ambitu suo comprehendit, consequentiæ illius vi quæ est à genere ad speciem. Dissimilis omnino est probationis illius ratio quam ex Libertinis adfert.

Ad fidelium à cæteris discrimen hæc Apostoli verba referre, 1. Non pugnat cum fidei Analogia. 2. Est ad exemplum Cypriani, Chrysostomi, Augustini, & Concilij totius Arausici, post Theologos optimos, eadem explicare. Vide August. de Præd. c. 3. & 5. de bon. persév. c. 16. Chrysostomum in locum concil. Arans. can. 6. 3. Est à minori ad majus, à charismatis ad fidem, intentionem Apostoli retinendo, firmissimam rationem adferre. qualitatatum enim communionem in hujus generis argumentis, ex proprio cerebro, non ex Dialecticæ principiis ullis, inepte requirit Nicolaus. pag. 225. 4. Quid quod hoc testimonio præcipue convictum se narrat Augustinus, & ab errore liberatum, quo putasset fidem non esse donum Dei? Errorem autem illum, ab ipso postea revocatum (non ultimam ve-

ramque sententiam) contineri dicit in opusculis illis quæ ante Episcopatum scripsisset, lib. 1. de præd. c. 3. fallit igitur Nicolaus & frustra est omnino, quum pag. 224. ex libro de spir. & liter. & ex lib. 83 quæst. sicut alias etiam ex lib. de libero arbitrio, excerpta quædam ab auctore postea retractata, Retract. l. 1. cap. 26. & 2. 37. opponit iis quæ iudicium eius exprimiebant ultimum, maximeque maturum. In prioribus illis scripsit Augustinus non scribenda; sed *sine præiudicio aliarum causarum quas prudentes possunt investigare; ex quibus præscribendum ipsi non est; de quorum vetustate frustra ipsi præscribitur: quia laicus quadam Rome capit, & in Aphrica presbyter, explicavit, quo tempore, si de rebus istis dubitavit, nemo ut opinor, est tam injustus atque invidus, qui eum proficere prohiberet, atque in hac dubitatione remanendum ipsi esse iudicaret. Nec tamen de hac re dubitasse eum oportet credere, sed sic Manichæos refellendos esse visos, ut siue sis esset ut veritas habet, siue ut errantes opinantur, nullo modo tamen Manichæorum error induceretur. De perse. c. 3. lb. cap. 11. c. 12. Sic Augustinum ipsum habemus respondentem, de iis fere omnibus, quæ non isthic tantum, sed & per dissertationem fere totam, ex ipso adduxit Nicolaus.*

laus. Nam similia quædam olim ex scriptis obiiicientes, non semel habuit sibi Pelagii fautores.

Levisimum autem est, quod illam discretionem tantum ab Augustino putat homini negari, quæ est *ex meritis*: pag. 225. meritum enim apud ipsum est (ut antea dixi) quilibet hominis actus, ratione cuius, boni quidquam obtineamus à Deo: atque adeo concursus ille voluntatis, quem isti contendunt prærequiri. Si vero quod obiicit ille (p 225) debuissim ego integrum recitasse locum, ut meriti mentionem facerem, quidni & ipse debuit, in loco illo de spir. & lit. c. 34. sequentium illorum mentionem fecisse? *Iam si ad illam profunditatem scrutandam quisquam nos coarctet, cur illi sua deatur ut persuadeatur; illi autem non ita: duo solum occurrunt interim quæ respondere mihi placeat, o altitudo divitiarum! & numquid iniquitas apud Deum? cui responsio ista displicet, querat doctiores, sed caveat ne inveniat presumptiores.* Ex istis liquet abunde factis, non ad voluntatis humanæ concursum, sed ad Dei voluntatem æternam & inscrutabilem, eum discretionem hanc hominum primam & integram retulisse.

Illud vero quam frivolum, quod de

radice commentatur? p. 228. Rationem eos & radicē fidei ponere dixi in libero assensu hominis. *rationem* non negat : sed in *radice* nonnihil invenit, unde litigandi ramum quendam educat; quum ego radicem nullam à ratione distinctam cogitabam. Nec tamen applicationis illius quam singularem & comparativam dixi vocationis aliquid aliis commune, haberi potest radix : & à communibus illis si quis animum avertat, concursu libero nihil prius inveniet, aut radicis nomine magis dignum.

CAP. VII.

De conversionis modo.

DVplex(a) quum sit agendi ratio, quarum una veram, realem, & sua vi efficacem habet operationem, quæ *Physica* dici solet, & propriæ causæ convenit; altera vero metaphorice tantum movens, quæ ad objecti naturā pertinet, & in humanis actionibus *moralis* nuncupatur : quid in conversione nostra divinæ gratiæ est tribuendū, penitus hinc intellige-

(a) Operatio physica & moralis.

ligemus, si genus vel modum illum agendi sciamus, ad quem effectio illa gratiz referri debet, qua ex infidelibus fideles reddimur. Nos ut conversionis & salutis nostræ laudem gloriamque tribuamus Deo totam, eum non proponendo, suadendo, & illuminando tantum conversionem nostram procurare dicimus; sed efficacia vera & reali voluntatē ipsam sic afficere, ut influentiæ ejus vi & voluntatis assensu fides vera infallibili certitudine sequatur. Remonstrantes ex adverso docent (sicut capite præcedenti ex Nicolao vidimus) illuminari quidē intellectum, tam cognitionis mediis externis, quam interna spiritus operatione; excitari etiam voluntatem ipsam commoda quadam suasionē: sed nihil efficaciter in voluntatem agi, non vim aut virtutem ullam ipsi conferri, qua idonea reddatur ad assentiendum suadenti Deo.

Hanc vero moralem agendi rationem insufficientem esse dixi, & in cassum cessuram si sola sit & solitaria; quia homo *ψυχικός* vel animalis, non percipit ea quæ pertinent ad regnum cælorum, nec habet principium quod ad operationem supernaturalem suadendo tantum potest excitari.

Ad hæc Nicolaus, post circuitionem illam prolixam de resistibili & irresistibili à p. 243. ad 292. (quam suo loco breviter diluam) & præludit ineptias, quas ipsi de voculis & phrasibus effundere libuit, tum etiam de gratia sufficienti, quam merituere fingit reprobis, à p. 292. ad 294. quarum vanitatem, lectorum nemo non animadvertet, ad causas inquam has audiendas tanquam ad stationem tandem se accedere dicit p. 295. Hic ut sese gerit videamus.

Respondet imprimis negando consequentiam, pag. 297: quia *nihil obstat, quominus vel sola gratia moralis* (id est propositio suasioque objectiva) *homines vixit spirituales reddat.* Nihil igitur ob stare dico quin istinc certissime concludamus, gratiæ divinæ effectum & hominis conversionē, ex arbitrio humano suspendi, tanquā ex causa maxime propria. Oratoris opus nō est, Philosopho teste Rhet. I. proprie persuadere, sed *τὰ πρῆτα*, quæ sunt ad suadendum accommodata invenire ac proponere: persuasio ipsa est animi conjunctio cum oratione vel re proposita, quæ directè fluit ex arbitrio ipso & voluntate, quæ sese libere cum ea conjungit. Persuadere dicuntur quidem

dē qui apposite dicunt ad persuadendum nec in soli, sed & res ipsæ propositæ. sic apud Quintilianum, pecunia persuadere dicitur, & gratia, & auctoritas dicentis, ac dignitas, & postremo aspectus etiam ipse sine voce: sed more tantum obiectorum & occasionum ad actum hunc concurrunt, actus ipse proprie loquendo ab arbitrio ipso fluit. Sic & in conversione voluntatis existimandum istis necesse est, quum nihil agitur antecederet ad consensum ejus, nisi quod ad suadendum apposite proponuntur ipsi accommodate; consensus & persuasionis propriam & præcipuam causam, non in prævia illa suasionem, sed in ipso arbitrio esse collocandam.

De homine *ψυχικῶν* scrupulum unum aut alterum injicit. pag. 298. 1. Negat eum quatalem, aptum atque in potentia proxima dispositum esse ad fidem aut conversionē. Sed integram nobis distributionem illam examinandam tradidisset, qua tertium genus hominum continetur, præter illos qui spiritum Dei receperunt, & animales hosce. hanc *διχονομίαν* accepimus ex scripturis. 1. Cor. 2. 12. 14. Iudæ 19. 2. Animalem hominem quem spiritualia percipere
 I 6 negat

negat Apostolus, eum esse dicit qui nulla Evangelii cognitione præditus est : & hoc esse Bezæ iudicium affirmat. Sed eos omnes aperte satis designat Apostolus, qui spiritum Dei per fidem non receperunt. hoc ex comparatione liquet versus 14. cum. 12. Liquet etiam ex huius loci parallelo Iudæ 19. *Animales, spiritum non habentes.* id est qui spiritu non ducuntur, sed in impijs suis cupiditatibus incedunt, vers. 18. Nec omni vocatione & cognitione Evangelii destituebantur isti: irrepserant enim in ecclesiam, & Dei gratiam in lasciviam transferebant, vers. 4. Ex Iuda Bezæ suam petiit interpretationem : quum non alia igitur quam naturali luce hos homines præditos fuisse dicit, internam & insitam intelligit lucem, quæ ad subjecti pertinet revelationem, ut loquitur schola, non objecti tantum : ut in brevioribus notis manifestum ipse facit.

Quod de iudicii eorum perversi causa ingeritur hic à Nicolao, id non est huius argumenti. Illa vero tam subtilis distinctio (pag. 299.) inter *præcepta Evangelica* & *promissa fidelibus preparata*, realem nullam differentiam continet, aut ad rem istam ullo modo spectantem. Præceptum

ceptum enim fidei promissa illa semper habet adjuncta, *crede & salvus eris* : nec intelligi aut recipi potest, sine simili eorum perceptu. Eorum autem alterutra à non regenitis percipi negat Apostolus, eo percipiendi modo qui ad fidem veram est necessarius. Hanc Apostoli mentem fuisse, cuius locum intuenti patebit, quæ eadem etiam & Christi fuit antea, Ioh. 3. 8. 10. 12. Arminium ipsum interpretem istorum non rejiciendum habemus. disp. pub. 11. th. 8. ubi hoc argumentum totum calculo confirmat suo.

(a) Ad conversionem hominis moralem, requiri novimus, non ut percipiat solum quæ sunt regni Dei, sed ut excite-
tur etiam vis aliqua voluntatis ad eadem fideliter amplectenda. Si vero percipi talia ab homine concederem animali, principium tamen internum deesset, quod ad actum fidei suadendo potest excitari : atque adeo in cassum vel hac ratione cessuram dixi suasionem omnem solitariam.

Huic argumento ut satisfacere videatur Nicolaus, tria ponit quasi extra aleam dubitationis. pag. 299. 300. quæ tamen

(a) De voluntatis naturali & corrupta dispositione.

men simpliciter non sunt admittenda.

I. *Facultatem eligendi vel repudiandi obiectum ab intellectu monstratum, voluntati naturalem esse.* Intelligi hoc debet, 1. De intellectu illo theoretico & generalis æstimationis (ut Arminii verbis utar) non autem simpliciter de iudicio ultimo practico & determinato, quod voluntatis electio necessario dicitur sequi. 2. Ita ut indifferentia hujus facultatis non sit ita naturalis, quin inclinari possit eadem ex inhærente qualitate, ad obiectum unum potius quam aliud, vel eligendum vel repudiandum. 3. Ita ut à Deo definite ordinari & moveri possit ad unum, natura illa salva manente.

II. *Fundamentum secundum est, ad exercitium voluntatis circa obiectum spirituale seu supernaturale, etiam ante lapsum, donum ac viribus supernaturalibus opus fuisse, puta illuminatione intellectus, affectuum in illud bonum inclinatione, & per utrumque operante spiritus Dei gratia sufficiente & necessaria.* His omnibus opus fuisse fateor: sed non solis hisce. Non levis error in eo latet, quod præter illuminationem mentis, & affectuum nescio quorum rectitudinem, non & ipsi etiam voluntati donum aliquod gratiæ in integro statu concedit.

Sic

Sic Remonstrantes in Collatione, p. 298 ed. Brand. *Dona spiritualia nunquam voluntati fuerant insita.* Falsissimum hoc commentum admittere malunt isti, quā ut hominis libertatem imminutam patiantur videri. Quid, nullasne dotes habuit voluntas humana, ad imaginem Dei creata, quæ similitudinem quandam continebant virtutum illarum supereminentium, quas divinæ voluntati Scripturę tribuunt? Nullane iustitia, sanctitas, charitas, in ipsa voluntate residebat? Num facultatē illam virtutis omnis expertem esse putabimus, quę cæteris omnibus imperat? Rectius multo Thomas, quocumque plerique omnes in ista re consentiunt, virtutes omnes veras in voluntate collocat, nec aliam ullam potentiam earum subiectum esse tradit, nisi quæ movetur à voluntate. 1. 2. q. 5. 6. a. 3. & 6. Iustitię sane & sanctimonię habitibus voluntatem imbutam fuisse Arminius ipse docet, Disp. publ. 11. th. 5. priv. 26. th. 6.

III. Postulatum ejus tertium est, *supernaturalia hæc per peccatum sublata esse, facultatem tamen naturalem illam adhuc manere.* Vbi duos errores quasi aliud agens involvit. 1. Voluntati ipsi nihil inhærentis boni sublatum per peccatum fuisse; atque adeo vitium nullum peccatumve, aut

concupiscentiæ partē ullam inesse. Quasi ad reliquas animi vires peccati veneno diffuso, voluntas intacta minimeque lapsa maneret; & non totum figmentum cordis humani, sed pars tantummodo corrumpereetur. Quasi principium peccati & actuum omnium malorum, immune sit à labe, quam actibus illis infert. Quasi denique compedibus tantum externis constricta teneretur voluntas lapsa, in sese vero & interne à peccati corruptione libera maneret. Imo vero voluntas ipsa est primarium peccati subiectum, sicut ratio demonstrat. Thom. 1. 2. 9. 47. Magisque eam corruptam quam intellectum esse vel exinde liquet, quod plus veri cognoscunt, quam volunt boni, qui sunt in peccatis mortui. 2. Eiusdem est farinae, quod supernaturalia tantum erepta putat per peccatum, & non naturalia etiam valde labefactata & suo modo corrupta. Quasi vulnus nullum accepisset voluntas, aut in deterius esset commutata. Nova hæc est Theologia, voluntatem in natura lapsa easdem vires internas habere ad omne genus bonum, quas habuit unquam vel in puris naturalibus, vel etiam gratiæ beneficio. Hæc opinio tamen est, non Nicolai tantum, sed

sed & Remonstrantium omnium. Col-
lat. pag. 208. & necessario ab iis defen-
ditur, qui virtutem nullam voluntati col-
latam agnoscunt, antecederet ad ejus
actum in elicienda fide; sed objectum fi-
dei & convenientiam ejus proponi tan-
tum à Deo, ad excitationem. sicut enim
sanos oculos non minus firmos dicimus
ad videndum in tenebris quam in luce,
quod tamen nullo modo facere possunt,
si desit lucis auxilium: sic æque firmam
hi statuunt voluntatem ad eliciendum
actum supernaturalem, in peccati statu,
ac in gratia, quamvis sine Dei gratia id
efficere atque adimplere non possit.

Fundamentis huiusce cariosis responsio-
nem similem superstructam profert: suf-
ficientem scilicet eam gratiam esse ad fi-
dem peccatori ingenerandam, *qua impe-
dimenta remouentur, mens illustratur, affectus
ab bonum supernaturale accenduntur, arbitrium
alitur, &c.* pag. 300. Sufficiens fateor
hæc merito dici potest eo sensu, quem
verba videntur præ se ferre. Sed impedi-
menta omnia non removeri Scriptura
dicit, nisi interna tollatur malitia; & cor
novum lapideo illi quod est naturæ, sub-
stituatur: nec mens illustratur unquam
ad iudicii practici determinationem, sine
volun-

voluntatis opera præcedente : nec denique affectus ad supernaturale bonum accendi unquam possunt, nisi voluntate præeunte ; neque enim est harum rerum inferior pars animæ capax, nisi quatenus κατὰ τὴν ἑσθὴν αὐτοῦ καὶ πειθαρχικῶς, obediens & obtemperans voluntati, participans etiam ejus inclinationem. Si hæc omnia igitur à prævenienti gratia fiant, idque actione physica & irresistibili quodam motu, quod verbis concedit ille. p. 292. tum eadem etiam vi mutatur voluntas & fides vera est ingenerata. Sed impedimenta nulla remota vult nisi quæ sunt extra voluntatem ipsam, nec nisi externam intelligit pulsationem, per affectus accensos. Eludit igitur & non dissolvit rationem allatam de interni principii defectu, quod suadendo potest ad fidem excitari. Principium vero quod crederet, simpliciter deesse nunquam dixi (ut captiunculis ejus pag. 301. 302. occurram verbo) sed principium quo vel cujus vi id faceret, aut principium quod hac vi præditum : atque adeo non naturalem aliquam facultatem, aut peccato sublatam, aut gratia restitutam, sed virtutem illam supernaturalem quæ facultatem illam idoneam interne redderet, ad pro-

producendum actum supernaturalem.

(a) Ad suasionem illam solitariam refellendam, Scripturæ phrasés adduxi varias, quæ tantam efficaciam vim designant, ut ad meram suadelam non possint restringi. Respondit ille, nonnullas harum phrasium, moralem illum sensum admittere: quod ego dicis causa concedens, non solam tamen suasionem, sed & veram etiam efficientiam, si non singulis at omnibus saltem denotari contendendo. Hic ille, suo more, moralem omnem operam tam inutilem esse putat, (pag. 303. 304. 305.) ubi physica aut realis efficientia requiritur etiam, ut sine imprudentia & ridicula hypocrisi non possit usurpari: imo ut simul concurrant impossibile dicit: & enthyasium ibi inferri clamat. Sed qui proprios oculos non configit, is morales actiones concurrere sæpe videat ad efficienda multa, quæ non perficiuntur tamen sine manu Dei potenti: sic homines præficit ille gentibus & regnis, ad extirpandum & ad demoliendum, & ad perdendum, & ad destruendum, ad ædificandum & plantandum. Ier. I. 10. Sic unum mittit ad plan-

(a) De Scripturæ phrasibus, quæ actum Dei in conversione hominis notant.

plantandum, & alium ad rigandum, quū
solus ipse tamen crescendi vim suppeditare potest. 1. Cor. 3. 6. 7. Sic homines aliquando misit, ad maxima miracula facienda, quibus in mandatis nonnunquam dedit, terram, aquam, rupes, & diabolos ipsos alloquendo movere; quæ perfici tamen sine omnipotente vi non dixerit sanus. Hæc vero non sic à me dicuntur, quasi nihilo plus ad conversionem hominis suadendo perfici putem, quam ad miracula producenda; sed ut moralem agendi rationem cum physica conjungi posse demonstrem; & cujus ille spiritus sit, ostendam, qui imprudentem, ridiculum, & hypocritam eum clamat (Deum optimum maximum scelerata lingua perstringens) qui mediis moralibus utitur ad ea patranda, quæ non efficiuntur nisi invicta accedente virtute. In hominis conversione, effectum suum proprium habet suasio, ad fidem ingenerandum disponens, in ingeneratione consentiens, & operative concurrens, & ingeneratam confirmans perficiensque: adeo ut una eademque fides, *infusa* simul & *acquisita* dicatur, per omnipotentiam & facilitatem, vel potius (ut Augustinus loquitur) per *omnipotentiam facilitatem* producta.

ad responsum Nic. Grevinchovij. 189

ducta. Thom. 1. 2. q. 51. a 4 3. Sicut ventus ita est Spiritus sanctus, ubi vult & quomodo vult spirat. Ioan. 3. 8. si nos explicare non possumus, unde, quo, & quomodo agit in regenerationis actu, efficientiam igitur ejus in ordinem cogere, & ultra suasionem non fateri, hoc præsumptione non careret summa.

Sed aliis argumentis non opus isthic est præter confessionem illam, quam à Nicolao accepimus, huic accusationi prorsus adversam. Fatetur ille pag. 292. cum suis Collat. 273. *intellectum hominis illuminari & affectus moveri*, hoc est, *reguione Christi illustrari homines, & ad bonum supernaturale eorum affectus accendi, motu physico & irresistibili*. p. 300. Hoc si verum sit, tum 1. Motus physicus irresistibilis, & actio moralis, adhiberi simul possunt ad unum & idem effectum producendum sine hypocrisi & imprudentia. Non negabit enim credo ad mentem illuminandam, affectusque movendos, præter motum illum physicum, eruditionem, doctrinam, redargutionem, exhortationem & correctionem etiam valere. Huc pertinet illud Augustini, Ep. 95. *j. b. tur ut habeamus intellectum, ubi dicitur, nolite esse sicut equus & mulus, ubi non est*

est intellectus; jubetur ut habeamus sapientiam: & tamen oramus ut ista habeamus. Est illuminationis physica sine enthyasmo: nec ut stipites, trunci, aut lapides aguntur, qui physicam & irresistibilem determinationem à Deo recipiunt. 2. Tum voluntas etiam ipsa physice moveatur necesse est: nam intellectus eoque nunquam illustratur, ut per approbationem ejus affectus accendantur; quin voluntas etiam eodem motu feratur. Imo præter voluntatem ipsam, & motus ab ipsa profectus, nullum affectum habemus, qui proprie potest accendi ad bonum aliquod supernaturale: non ad cœlestia fertur naturalis ille appetitus, aut animalis & sensitivus, quorum hunc cum brutis animalibus, & illum cum lapidibus ipsis communem habemus. præter istos autem affectus unicus ille nobis adest, qui appetitus dicitur intellectivus, id est, voluntas: Thom. 1. 2. qu. 26. a. 1. Quum affectus igitur physico & irresistibili motu ad supernaturale bonum accendi fatetur, voluntatem ipsam sic inclinari concedit.

Scripturæ phrasès, *creandi* scilicet, *immutandi*; *inclinandi*, *convertendi*, *vivificandi*, *trahendi*, *flectendi*, quibus addi possunt, *regenerandi*, *renovandi*, *circum-*
cident;

gendi; inscribendi cor, animam, hominem,
 & omnia nova faciendi, tantam empha-
 sin præ se ferunt, ut neminem putem ju-
 dicii integrum, in animum inducere pos-
 se ut credat, nihil iis designari ultra nu-
 dam illam suasionem. De his respon-
 surus Nicolaus, nihil fere attulit quod a-
 licujus videretur momenti, præter incom-
 moda quædam hinc sequutura, si ultra
 suasionem extenderentur; humanæ sci-
 licet naturæ destructionem, & vocatio-
 nis divinæ inutilitatem.

Hoc ego clypeo semet etiam olim te-
 xisse dixi Pelagianos, & qui postea dicti
 sunt Semipelagiani. Sic enim causam
 suam agebant illi, *Dei opus defendimus, nec
 ex illius potentia, vel in malum vel in bonum,
 invitum aliquem cogi, non reluctanti studium
 virtutis immitti. Suprema remedia penitentia
 evacuantur, removetur omnis industria, tollitur
 virtus, si Dei constitutio humanas præveniat
 voluntates: & sub hoc prædeterminationis no-
 mine fatalis quædam necessitas inducitur.* Aug.
 cont. 2. ep. pel. l. I. 18. & 2. 5. 6. 9. Fault.
 de gr. c. 11. Prosper Epist. ad Aug. de
 Pelag. erroribus. Hic vero multum de-
 sudat Nicolaus, ut quamvis inepte & in-
 ique dicta hæc olim ab iis fuerint & or-
 thodoxis objecta, à se suisque tamen jure
 opti-

optimo usurpario ostendat. audiamus igitur quas causas adfert.

I. *Omnibus Patrum adversus Pelagium anathematis, ne me quidem subscripturum (nec dum se,) inter ceteros enim articulos ejus à synodo Palestina damnatos, hunc unum fuisse, infantes etiam non baptizatos habere vitam æternam.* pag. 307. Respondeo: 1. Hoc nihil ad rem facit: non enim de Pelagii ipsius dogmatis jam agitur, aut eorum damnatione: sed de speciosa illa defensione quam hos ab illis mutuam accepisse, aut saltem cum his eos communem liquet habuisse. 2. Subscribam ego lubens huic anathemati synodali (si anathema dicendum sit quod intendebatur solum) modo non ex verbis hinc nudis, à reliqua sententia disiunctis, sed ex authoris proposito, ceterisque hæreseos ejus membris, opinio damnata intelligatur. Eam autem ut cognoscamus, authores prisce sunt consulendi, non huic homini fides habenda, qui vel unde verba illa deprompsit non significat, ne inde forte dolus appareret. Leo primus hanc ipsam sententiam descripturus simul & damnaturus, his utitur verbis Epist. 84. *parvulos dicunt si sine baptismo hinc de seculo exierint, non posse dam-*

nari, neque reos in peccato *Adæ* teneri, sed ad regnum Dei vel ad vitam eternam sine ulla conditione venire. Hilarius sic apud Aug. epist. 88. infantem non baptizatum morte preventum non posse perire, quoniam sine peccato nascitur. Et Augustinus etiam in eo ipso loco (Ep. 109.) ex quo articulum hunc desumpsisse videtur Nicolaus, ab eadē synodo Palæstina & eodem tempore Pelagio objectum esse narrat, ut conclusionis illius principium, dicere eum, *infantes nuper natos, in illo statu esse, in quo Adam fuit ante prevaricationem.* Huic ego sententiæ anathema dicere verear? arbitror esse melius ut Apostolo potius quam istis credamus, ut Augustinus respondet Ep. 89. & eo autore tam gravem errorem audacter damnaremus.

(4) 3. Ad Pelagium, in isto etiam articulo de originali peccato proximius accedere Nicolaus videtur, quam ut hostis ejus audiat. Nam. 1. Hæc ejus est propositio pag. 60. *fieri non potest ut quocunque tandem respectu diverso, simul quis sit filius gratiæ & iræ, heres vitæ & mancipium condemnationis.* Assumit autem Adrianus Borrius Resp. Arm. ad artic. 31. art. 13. 14. probante Arminio, nec dissentiente

K

Nico-

(1) Nicolai opinio de originali peccato.

Nicolao, *infantes omnes in reconciliationis gratiam assumpsit Deus*, id est, sunt filii gratiæ. Conclusio sua sponte sequitur, verbis etiam ejusdem autoris, ergo *infantes non sunt condemnationi obnoxii*, id est, filii iræ, aut originali obnoxii labi, quam partem esse condemnationis Nicolaus agnoscit: pag. 60. *fieri inquam non potest, quocunque tandem respectu diverso*, ut infantes ulli sint originali labi obnoxii. Non tam ægre spero posthac feret, aut tam atrocem calumniam esse dicet, si scriptum forte rursus legat, quod Henricum Arnoldi non tulit scribentem, certum quoque est, Nicolaum Grevinchorium negasse peccatum originis, quod (verbis ejus) testibus evinci potest.

(a) II. Rationem aliam reddit, disparis hujus quod probare cupit juris. pag. 307. 408. *Quia neque nobis eadem cum Augustino ceterisque Patribus, nec illis idem error cum Pelagio: neque si idem esset quoad causam hanc, ego tamen evincere possem, ullius Concilij auctoritate & suffragio condemnatum.* 1. De nostro cum patribus antiquioribus, vel consensu vel dissensu, nihil attinet hic monere. satis est, si consensum cum Pelagio in ista causa, suum non minorem esse fateatur.

(a) An idem sit Nicolai & Pelagij error,

teatur, quam cum Augustino nostrum agnoscit; vel si firma statuatur argumenta illa Pelagianorum, à *coactione*, *fatali necessitate*, *exhortationibus enervatis*, & *retardata industria*, deprompta: si firma inquam hæc tela statuatur (statuit autem nimis aperte p. 19. 30.) adversus *inconditionatum* illud electionis decretum, quod Augustinum nobiscum posuisse fatetur; hoc ipsum satis declarabit, iidem eum telis eandem causam (hac parte saltem) cum Pelagianis impugnare. 2. Eundem omnino errorem iis esse cum Pelagio, nunquam ego dixi. Quum tamen adeo confidenter, non à Pelagio tantum, sed & à Pelagianis omnibus, & ab ipsis etiam Semipelagianis, immane quantum, affirmat se ista causa dissentire, & ad Concilia, nec non ad Augustinum, ejusque Discipulos, de hac re audet provocare. pag. 3. 10. operæ pretium erit, ex monumentis illis audire, quinam fuerint veterum illorum, qui ad causam istam spectant, errores; & quantum cum iis cognitionem habeat, sententia hæc quam Nicolaus defendit.

Observandum est igitur, Pelagii hæresin, statum habuisse quinquepartitum. In primo, negavit ille *auxilium ullum supernaturale*, *necessarium esse ad vitam æternam*

nam consequendam, sufficere dicens per se solas arbitrij vires naturales. Aug. de hæres. hæz.

88. In secundo statu, admisit ille gratiam supernaturalem: *A fratribus enim increpatus, quod nihil tribueret adiutorio gratiæ Dei, gratiæ usus est ubique vocabulo, ut frangeret invidiam, & offensionem declinaret.* Ibid. imo, in *Epistola quadam ad Paulinum, trecentis forte versibus, nihil aliud quam Dei gratiam & auxilium conficitur, nosque nihil boni facere posse sine Deo.* Aug. de grat. cont. Pel. & Cel. l. 1. c. 35. 37. Sub ambigua hac generalitate, non Palæstinum solum iudicium fefellit, à quo purgatum se gloriari solebat; sed & Augustino etiam pæne persuaserat se recte tunc sensisse. Gratiâ vero hanc quam ita prædicabat, non in alio positam voluit, quam 1. In libero arbitrio quod nullis præcedentibus meritis à Deo acceptis nostra natura. 2. In lege ac Doctrina exteriori. 3. In Christi exemplo ad imitationem proposito. 4. In remissione peccatorum. & hanc etiam gratiam externam, non ad facienda mandata, sed ut facilius fiant, necessariam esse putavit. Ibid. In tertio statu, post maximos Augustini labores, in erroribus illistam detegendis quam refutandis impenfos, ad-

missa

ad responsum Nic. Grevinchovij. 197

misit etiam Pelagius gratiam illam interiorē, qua mens illuminatur & voluntas excitatur. sic enim loquitur: apud Aug. de grat. contra Pel. & Cel l. i. c. 7. *Adjuvat nos Deus per doctrinam & revelationem suam, dum cordis nostri oculos aperit, dum nobis ne presentibus occupemur futura demonstrat, dum Diaboli pandit insidias, dum nos multiformi & ineffabili dono gratia celestis illuminat. Ib. c. 10. Operatur in nobis velle quod bonum est, velle quod sanctum est, dum nos terrenis cupiditatibus deditos, mutorem more animalium tantummodo presentia diligentes, futura gloria magnitudine & premium pollicitatione succendit, dum revelatione sapientiæ, in desiderium Dei fluctuantem suscitatur voluntatem, dum nobis suadet omne quod bonum est: Operatur quippe quantum in ipso est ut velimus. Ep. 107. Nec gratiam hanc prævenientem & excitantem fatebatur solam, sed (verbis) etiam justificantem & regenerantem. Nos (inquit De grat. contr. Pel. & Cel. l. i. c. 38.) qui per Christi gratiam in meliorem hominem renati sumus, qui sanguine ejus expiati atque mundati. Hæc omnia tamen sic admisisse videtur, ut necessaria tantum sint ad facilius implenda quæ facere jubemur. Hoc enim facilius, ejus ad-*

ditamentum fuit usitatum ut Augustinus observat. Contr. 2. ep. Pelag. l. 2. c. 8. Quartus erroris hujus status in Iuliano & Celestio fuit, qui nullam gratiam dene-
 gabant à Pelagio concessam; non præ-
 venientem illam, qua mens illuminatur;
 non excitantem, qua impellitur aliquo
 modo voluntas; sed addebant insuper,
 gratiam hanc ita necessariam esse, ut ni-
 si per illam perfecti boni cupiditas omnino non
 possit haberi. Ibid. Quæstio vero inter
 eos potissima, atq; etiam Pelagium tan-
 dem, & Augustinum agitata, fuit de
 gratia efficaciter adjuvante, id est ut ipse
 proponit, Ep. 107. *utrum precedat hac gra-
 tia, an subsequatur hominis voluntatem; vel,
 utrum ideo nobis detur quia volumus, an per
 ipsam Deus etiam hoc efficiat ut velimus.* hanc
 adjuvantem & efficacem gratiam, vo-
 luntatem humanam naturæ ordine sub-
 sequi, non antecedere, contendebant;
 nec arbitrii libertatem ullam, nisi hoc
 statuatur, relinqui nobis clamabāt. contr.
 2. ep. pel. l. 1. c. 18. 19. Quintum sta-
 tum hic error habuit, in Semipelagia-
 nis illis, contra quos Augustinus egit in
 libris de prædestinatione sanctorum, &
 de perseverantiæ bono. Hi eo pervenerunt,
 ut præveniri voluntates hominum Dei gratia
 fateantur

fateantur, atque ut ad nullum opus bonum (vel perfectum vel imperfectum) vel incipiendum vel perficiendum, sibi quenquam sufficere posse consentiant. Aug. de præd. c. 1. imo, ut ipsos abominari se & damnare testentur, si quis quicquam virum in aliquo remansisse, quo ad salutem progredi possit, existimet. Hil. ep. ad Aug. Sed primum initium fidei, id est, primum actum vel concursum ad fidem, ex nobis esse per gratiam excitatis, asserabant; non merum Dei donum, hoc efficaciter operantis, ut incipere & concurrere velimus. c. 2. & c.

Sic ex Augustino errorem hunc dam-
nandum accepimus: nunc ex Conciliis
damnatum ejus vel minimum gradum
intelligamus.

Concilium Milevitanum in Africa tem-
pore Arcadij & Honorii habitū, præside
Aurelio & Augustino, canones octo
Pelagianis opposuit; eorum vero quartus
sic se habet, *Quisquis dixerit eandem gratiam
Dei per Iesum Christū Dominum nostrum, prop-
ter hoc tantum nos adjuvare ad non peccandum,
quia per ipsam nobis revelatur, & aperitur in-
telligentia mandatorum, ut sciamus quid appe-
tere, quid vitare debeamus; non autem per il-
lam nobis præstari, ut quod faciendum cognove-
rimus, etiam facere diligamus atque valeamus,*

anathema sit. Cum enim dicat Apostolus, scientia inflat, charitas vero edificat, valde impium est ut credamus, ad eam qua inflat nos habere gratiam Dei, ad eam qua edificat non habere: quum sit utrumque donum Dei, & scire quid facere debeamus, & diligere ut faciamus, ut edificante caritate, scientia non possit inflare. Sicut autem de Deo scriptum est, qui docet hominem scientiam, ita etiam scriptum est, caritas ex Deo est. Repetitur & confirmatur iste canon ab alio concilio Aphricano, circa tempora Bonifacii papæ. i. c. 72. Concilium Arausicanum tempore Theodosii junioris aut Leonis papæ habitum, sic can. 4. pronunciat. Si quis ut à peccato purgemur, voluntatem nostram Deum expectare contendit, non autem ut etiam purgari velimus per sancti spiritus infusionem & operationem in nos fieri confitetur, resistit ipsi Spiritui sancto, per Salomonem dicenti, preparatur voluntas à Domino, & Apostolo salubriter predicanti, Deus est qui operatur in nobis & velle & perficere pro bona voluntate. Sic can. 5. 6. 7. initium ipsum fidei, ipsum credulitatis affectum, donum esse dicunt gratia, id est per illuminati infusionem, & inspirationem Spiritus sancti, corrigentem voluntatem nostram ab infidelitate ad fidem, & ab impietate ad pietatem: contraque sentientes, hæretico spiritu falli, & Apo-

stolici

hæc à synodo Valentina, & aliis nonnullis confirmata postea fuerunt, quas necesse non est eandem sententiam ferentes audire.

(a) Audiamus potius Nicolaum Grevinch. errorem istum defendentem, quem ut Pelagianum audivimus à sanctis conciliis damnatum; sic ordine inverso, ab ultimis incipientes. 1. Si auxilium efficax ordine causalitatis non antecedit efficientiam voluntatis, nec agat quidquam in voluntatem ipsam, in via ad influxum aut concursum ejus qui est ad fidem; tum ipsum initium fidei & credulitatis affectus non nobis infunditur per gratiam Dei, nec voluntas nostra per eam corrigitur ab infidelitate ad fidem. Sed prius est Nicolai Grevinchovii p. 214 Ergo & posterius illud, quod hæreticum spiritum sapere patribus videbatur Arausicanis. 2. Qui statuit voluntatis concursum liberum, esse conditionem prærequisitam à Deo, ad hoc ut absolute & peremptorie velit fidem Paulo potius quam alteri ingenerare; is Deum expectare voluntatē nostram ut à peccato purgemur contendit. Volun-

K 5

tas

(a) Nicolai error in concilijs varijs damnatus.

tas enim conditionata exspectat semper conditionem, qua præstita transit in peremptoriam & absolutam. Sed prius illud à Nicolao Grevinchovio statuitur pag. 33. 37. 117. 123. 124. 198. Ergo & posterius hoc, quod Patres isti resistere dicunt spiritui sancto. 3. Qui mentem tantum illuminari ac affectus moveri statuit per gratiam prævenientem & excitantem; & per adjuvantem gratiam nihil agi putat in voluntatem ipsam antecedenter ad actum ejus; is negat per gratiam illam adjuvantem nobis præstari, ut quod faciendum cognoverimus, etiam facere diligamus atque valeamus; nullum enim affectum voluntati infundi docet, nec vires ulla ipsi suppeditari, in via ad actum diligendi aut volendi. Sed Nic. Grevinchovius prius illud statuit p. 214. ergo hoc negat: quod anathemate dignum esse Milevitani patres existimabant. Nicolai verba non hic ponenda putabam, quia prius expressa fuerunt: & res ipsa per se est satis manifesta.

Actum jam agerem, si particularius demonstrarem, quantus sit hujus hominis cum Semipelagianis & (ad rei quod attinet summam) cum correctioribus Pelagianis consensus. Quum ab illis dis-

sensum

sentum (quod à lectore vellē observari) non alium ipse fingere potuit aut comminisci, (p. 310) quam quod eorum saltē unus, Cassianus sc. in paucorum quorundam conversione, conatus quosdam exiguos bonæ voluntatis, gratiam efficacem antecedere putabat: quos tamē ille necessarios esse negabat: quod à Nicolao congruenter non potest negari, qui legem hanc ordinariam esse statuit (Coll. 13. c. 17.) ut conatus voluntatis ad efficacem operationem gratiæ, sit ut conditio ad rem ex conditione promissam. Discrimen hoc est perpusillum, nisi quod Cassianum gratiæ (si qua sit de ordinaria dispensatione, sententiarum varietas) amicrorem efficere videtur.

Sed de opinionum consensu, & verborum etiam conspiratione, iudicium quivis faciat ex dogmatis fideliter supra descriptis: nam qui intuetur illa, imaginem videbit vivam, sententiæ illius, quam iste tam arcte defendit: quæ (ut verbo complectar) hæc est, *Deus vult ingenerare Paulo fidem, voluntate conditionata, si nempe ex præveniente gratia concurrere velit: concursus iste voluntatis est conditio, qua jam impleta, movet Dei voluntatem* (hæc enim est præstitæ conditionis natura pag. 24)

ad absolutum decretum de fide ingeneranda & ad ipsam ingenerationem, cum voluntate ad actum illum concurrendo. Qui ordinem istum conversionis nostræ tradit, de eo vix quenquam dubitare posse credo, utrum cum Pelagianis illis gratiam efficaciter adjuvantem, ordine naturæ, voluntatem humanam subsequi putat; & eam ideo nobis dari, quia volumus; multo vero minus, an initium & primum influxum voluntatis ad fidem effectum esse neget gratiæ adjuvantis & efficacis. Non deest autem iusta dubitandi ratio, an serio Nic. ullam aliam gratiam agnoscat, ad conversionem hominis concurrentem, præter gratiam doctrinæ ac revelationis ejusdem, quam Pelagium ipsum audivimus confitentem. Quum enim *confidentius* ac libere agit, tum *hanc legem ordinariam* sancire solet. pag. 198. 199. *notitia credendorum & cetera sine quibus ordinarie vocatio non est efficax, pendet ab auditu: auditus atque adeo vocatio ipsa efficax, pendet ad arbitrio: Nec tamen credere nec audire nostrum ultimum resolvitur in arbitrij potestatem, sed in Dei gratiam illam qua mittit predicantem.* Altiorrem sane gratiam non videtur hic agnoscere, quam agnovit Pelagius à patribus increpatus. Similem etiam conversio-

nis

nis ordinem Remonstrantes tradunt, quum vivificationem hominis inchoari dicunt ab opere, quod Deus ipsum hominem jubet facere : Collat. p. 302. ed. Br. quod etiam ordine prius eum facere docent, quam à Deo per ministerium Euangelii aut etiam legis, illuminatur per mentis illustrationem ad veram cognitionem. Sinon initium ipsum fidei hisce verbis naturæ viribus tribuatur, vix equidem tribui posse videtur ullis.

(a) Sed quicquid consensus aut dissensus fuerit in rebus aliis, certum est Pelagii ipsius & sectatorum ejus vestigia premi ab istis, qui exhortationum & correptionum vim omnem tolli, & securitatem carnalem foveri clamant, si electio doceatur inconditionata. Hæc enim eorum perpetua fuit cantilena, quod ut Augustinus ubique refellit, sic ad Hilarium & Prosperum accuratius ut ea de re scriberet, fecit id cum maxima diligentia lib. de bono persev. c. 14. 15. 16. &c. Ex iis ego argumentum unum excerpfi, & clamoribus istis opposui : illud scilicet c. 5. *Aliunt neminem posse correptionis stimulis excitari, si dicatur in*
con-

(a) Præscientiæ doctrina securitatem & socordiam non minus alie quam prædestinationis,

conventus ecclesie; ita se habet de prædestinatione, definita sententia voluntatis Dei; ut alij ex verbis de infidelitate, accepta obediendi voluntate, veneritis ad fidem, vel accepta perseverantia maneatis in fide &c. ista dum dicunt, ita nos à confitendi Dei gratia, id est, quæ non secundum merita nostra datur, & à confitenda secundum eam prædestinatione sanctorum deterrevit non debent: sicut non deterremur à confitenda præscientia Dei, si quis de illâ populo sic loquatur, ut dicat, siue nunc recte vivatis, siue non recte, tales vos eritis postea, quales vos Deus futuros præscivit, vel boni si bonos, vel mali si malos. Nunquid enim si hoc audito nonnulli in torporem segnitiei que vertantur, propterea de præscientia Dei falsum putandum est quod dictum est?

Duo hic regerit Nicolaus, 1. Negare quidem Augustinum Prædestinationis doctrinam aptam esse fovendæ segnitiei, sed negare hoc eum, circa eam tantum Prædestinationem, quæ est, secundum gratiam Evangelicam, id est, fidelium, vel ex fide prævisa. 2. Argumenta securitatis quæ ex præscientia rapiuntur, imperitiæ carnis esse dicit; quæ ex absoluto Prædestinationis decreto, rectæ rationis.

In priore illo responso, ingenii sui egregium specimen dedit, & art isquam callet ad omnia facile respondendi, quidlibet

libet ex quolibet pro libitu deducendo. Ex unica voce *gratia*, sententiam illam excudit, & aliis obtrudit, quam cum Augustini mente & verborum ejus proposito, nullo modo consistere posse novit. Prædestinationis decretum statuisse Augustinum inconditionatum, fassus est olim ipse, pag. 30. id enim negare non sibi illud pudor. Si non aliunde, ex hoc ipso tamen loco percipiat illud necesse est, ubi *definitam Dei sententiam esse* dicit, ut *quidam de infidelitate, accepta obediendi voluntate, veniant ad fidem*. Num destinata hæc sententia, quæ est ad fidem, est etiam ex fide, quia est secundum gratiam? missio ipsa Christi, & redemptionis impetratio, secundum gratiam fuit, & gratiam etiam Evangelicam, non tamen ex fide. Ineptum nimis est hoc sophisma.

Nec ejus dissimile secundum, de imperitæ carnis & rectæ rationis argumentis : conclusio enim utrinque eadem. Medium etiam vel tertium argumentum proximum ambobus unum idemque ponitur, hoc modo : si Deo certum sit, & ab æterno definitum, qualis ero; tum nihil refert quomodo vivam aut quid agam : sed prius verum : Ergo. Propositionis illius proxima ratio est,
quia

quia fieri non potest ut non eveniat quod Deo certum fuit & definitum ab æterno, talis igitur ero, qualis ut sim, definitum est apud Deum. Et æque firma est ratio, sive præscientia sive voluntate divina primo nitatur: non enim in istiusmodi argumentis, consequentis causa, sed consequentiæ spectatur veritas; quæ non minus est necessaria, ex præscientia Dei, quam ex ejus absoluta voluntate. Si igitur ex imperitia carnis fuit, quod Monachus ille male feriatus (cujus Augustinus meminit, de bono pers. l. 2. c. 19.) corripientibus fratribus respondere solebat, *qualiscunque nunc sim, talis ero qualem me Deus futurum esse præscivit*: ex eadem carnis imperitia provenit, quod profani quidam similiter arguere solent, *qualiscunque nunc sim, talis ero qualem me Deus futurum esse voluit*: & imperitiæ carnis, non rectæ rationis argumenta, sunt homogenea illa, quæ ad homines profanos in hac impietate sua confirmandos tam sedulo Nic. coacervavit.

Hæc ea sunt quæ ad Scripturæ phrasas memoratas communi ratione spectabant. Ut seorsim singulas vrgerem, & quid quæque valeant demonstrarem, non fuit instituti mei: nec id postulabat argu-

argumenti ratio. Satis igitur habui unam aut alterā, *creandi* scilicet & *trahendi* voces breviter vindicare ab interpretamentis illis, quibus eas videbam obscuratas. De *creatione* multis abutitur ille verbis, p. 314. &c. ut non rigidissime & propriissime sumptam ostendat in conversionis opere. In hoc vero non ponitur argumenti vis: sed in emphasi illa maxima, quam in isto vocabulo collocatam videmus à scriptoribus sacris, & aures ipsæ dictant aliquid continere supra moralem suasionem meram. Vim hanc non aliter eludere potuit ille quam discrimina multa quærendo, quibus conversionis opus distinguitur à creatione illa quæ est ex nihilo: quibus tamen constituendis nihil aliud adfert præter petitiones quasdam eorum quæ in quæstione ponuntur, & per disceptationem totam agitantur.

De phrasibus illis & efficaciæ notis tam exquisitis, brevitati studens, conjunctim tria quærebam, quæ ad earum vim & emphasin aperiendam vel maxime faciunt. Ad horum singula quid ille respondeat audiamus.

Quæsitum primum fuit, an nihil aliud phrasibus istis omnibus, *creandi*, *immutandi*, *inclinandi*, *convertendi*, *trahendi*, *regenerandi*—

nerandi, &c. denotetur, quam quod ab Angelis possit effici. (a)

Respondet ille concedendo amplius aliquid denotari. Bene est: in voluntatem igitur agere Deum significant altiore quodam & interiore modo quam objective aut moraliter, proponendo, excitando, & suadendo, hæc enim omnia ab Angelis effici possunt. Sed *amplius* illud quid sit describens, voluntatis ille mentionem nullam facit; quasi de voluntate potissimum non quæreretur; aut phrasium ipsarum plurimæ, *inclinandi, convertendi, trahendi, &c.* non ad voluntatem spectarent fere solam; aut ipsa denique conversio non maxime propria voluntatis esset, cujus inclinatio est totius hominis inclinatio. Eorum autem quæ phrasibus istis contineri dicit, Angelorum viribus superiora, quædam sunt quæ solius ordinis differentiam habent. non potest, inquit, Angelus *primo &c.* ex se ea revelare quæ sunt Spiritus Dei; non potest *immediate* affectiones ad bonum supernaturale excitare atque impellere. Sed quæstionem institui novit de genere vel natura ipsius actionis effectique ejus, non

(a) An Angelus id agere possit quod Deus agit in conversione.

non de ordine: non potest ulla creatura
 causare secunda naturales suos exercere
 motus *primo & ex se*: hæc igitur differen-
 tia nihil omnino vetat, quin cor novum
 in homine creare, ipsumque convertere,
 & regenerare non minus proprie, faci-
 leque possit Angelus, quam aliud quid-
 vis à Deo pendens agere, quia primo &
 ex sese neutrum potest. Excitatio vero
 illa & impulsio affectuum ad bonum su-
 pernaturale, quam à Deo hic fieri *imme-*
diatè dicit, qualis esset miror; quum con-
 versionis opus & apotelesma Deum me-
 diatè operari per verbum dicit pag. 316.
& immediatè Dei opus in voluntatem ut est
principium electionis, antecedente pagina to-
 tum rejecit, reiiciens una hanc assertio-
 nem meam, cui suam illā opponit, *Deus*
in conversionis opere aliquid agit immediatè.
 Discept pag 43. Si nihil immediatè in
 hoc opere agat, imo si nihil in volunta-
 tem immediatè agat, nullam affectionem
 immediatè potest ad supernaturale bo-
 num excitare atque impellere: sicut su-
 pra feci manifestum.

Differentiæ reliquæ quas inter Dei &
 Angeli operationes facit, *efficienter intelle-*
ctum illustrare, vires homini supernaturales
addere, & conservare concursu suo, & spiritum
 Chri-

Christi subministrare, virtuteque ejus Euangelii predicationem vegetare, speciose quidem dicuntur, p. 317. 318. sed nec ejus mentem, nec meam quæstionem explicant.

1. Quæritur de vi convertente phrasibus illis designata, vel de gratia efficaciter ad conversionem movente, qualis illa sit, jam vero illustratio intellectus, & conservatio, non possunt hanc vim continere; quum illa non sit in conversionis principio, voluntate; sæpeque sit in non converso, & ad gratiam pertinet excitantem; hæc vero non sit causa procreans, sed conservans tantum: conservatio autem sicut & assistentia & concursus iste Dei ad actum peccati non minus agunt quam ad conversionem. Arm. disp. pub. disp. 10. th. 9.

2. *Additio illi supernaturalium virium, & spiritus subministratio*, quid sibi volunt? si vires addantur voluntati, per subministrationem Spiritus, in ordine ad conversionem, tanquam ad effectum inde sequentem; hoc amplius esse fateor quam à creatura potest effici: nec amplius aliquid concedi mihi postulo. Hoc autem sæpius negavit antea: nec nunc mutavit sententiam, sed phaleratis verbis hic fucum facere voluit, prout occasio postulabat. vires enim

has

has voluntati datas esse ad concursum ejus eliciendum, enthysiasmum illi sapit.

(a) Quæsitum secundum fuit, an nullam hæ phrasēs designent efficaciam, ultra illam quam Diabolus exercet in hominibus seducendis. Respondet ille subfidere Diaboli efficaciam infra actiones illas quas verbis ante Spiritui tribuisset. Sed in iis non acquiescens, sententiæ suæ congruentius respondet, pag. 318. *efficaciam Dei in convertendis hominibus majorem esse quam Diaboli in seducendis, ut orator oratori præstat dicendi facilitate atque efficacia, qui ingenium hominum exactius novit, aptius credenda proponit, impedimenta avertit circumspiciens, pollicetur etiam & minatur ea quæ sunt majoris momenti, celestia scilicet ac aterna. Eadem est Remonstrantium omnium responsio. Collat. ed. Br. pag. 310. 311. 1. Hoc idem est ac si simpliciter dicerent, genus nullum aut modum actionis esse, quo in voluntatē convertendi Deus operatur, quin eodem etiam utatur Diabolus in hominibus seducendis, quamvis impari gradu. Hujus autem sententiæ confectarium audiant necessarium & quasi pactum genuinum; Deum sc. non esse*

(a) An Diabolus æque efficaciter agat ad per-
versionem, ac Deus ad conversionem,

esse directam causam concursus vel conversionis voluntatis: recte enim Thomas, 1. 2. q. 80. a. 1. & 2. consentientibus omnibus Theologis, ipsoque rationis lumine suffragante, cum sufficiens peccati causa non sit, neque res exterius oblata, neque ille qui eam proponit, neque ille qui persuadet, sequitur quod Diabolus, quamvis phantasiam & appetitum concitando, interius instigat ad peccandum, non tamen sit peccati causa directe & sufficienter, sed solum per modum proponentis vel suadentis appetibile. 2. Ad efficaciam persuasionis in effecto producendo suo, plus semper valet audientis affectio, quam circumscriptio dicentis. Arist. Rhet. 2. Inde est quod in voluntatibus malitia prava corruptis, πεισιστότερον τὸ κακόν, malum semper est ad persuadendum appositissimum, & efficacissimum, ut recte Synesius observavit. Hac igitur ratione, efficacia diaboli in voluntatibus hominum seducendis, superior statueretur operatione illa divina quam in convertendis iis exercet, si sit persuasio mera. 3. Falsissimum est discrimen illud, quod fingunt esse inter allicia Dei & satanæ, quasi ille cælestia & æterna promitteret, hic vero terrena sola caducaque. Primaria illa tentatoris pollicitatio, eritis sicut Dii, caducum nihil sapit,

pit, aut in terris natum, Aureum illud Antichristi poculum ex quo propinare solet quam plurimis seducendis, non terræ tantum, sed & cæli promissa continet. Hæreticorum paucissimi sunt qui non cælum promittunt sectatoribus suis, & vitam æternam.

Tertium quæsitum fuit, an eadē efficacia irrita fiat unquam: id est, an Deus ex parte (ut loquuntur) sua æq; efficaciter aliquem non venientem ac venientem trahat. Respondet ille, (p. 316.) post elusoria quædam, quibus efficacem hic dici non vult vocationem non venientis quam tamen p. 272. *efficacissimam ipse vocat, in ordine gratia prævenientis, fieri posse. ut tam non veniens quam veniens aequè efficienter h. e. sufficienter à Deo trahatur.* Hæc autem responsio eandem habet cum antecedente sequelam; Dei videlicet gratiam non esse propriam & sufficientem causam, cur iste venit potius quā alius. Hoc enim effectum ut huius hominis proprium, nō proprie provenit à causa communi. Non juvat hic fugere ad gratiam concomitantem; nam quum ex duobus æquali gratia æqualiter præventis, unus consentiat & non alter; consensus huius causa, ordine naturæ præcedens est, non con-

concomitans; alias non est causa : nihil autem gratiæ præcedens fuit, quod magis in hujus influebat actum quam in alterius : nihil igitur gratiæ, fuit propria causa quod consensus in isto magis quam in altero sequebatur.

Errori huic suo non veretur ille Augustini prætexere nomen, nec cum hic pag. 319. (quod tamen fere semper facit) in præmaturis illis opusculis tantum, quæ istiusmodi errorem indicare fatetur Augustinus ipse, loquentem inducit, sed in iis ipsis etiam quæ refutationem ejus intendunt, de Prædest. & gratia c. 15. Et ad Simplicianum l. 1. q. 2. Ad Simplicianum libri, primi quidē eorum fuerunt quos elaboravit Episcopus, lb. 2. 4. atque adeo non tam accurate quæstiones omnes explicant, ac posteriores quidam. Sed audiamus quid hac de re pronuncient. num eodem animo, eadem virtute, & eodem modo, in ordine gratiæ prævenientis, tam non venientem quam venientem à Deo vocante trahi? hoc si alicubi diceret, pro indictō illud haberi, disputationes illæ jubent omnes, quas adversus Pelagii reliquias elaboravit senex. Quid autem est? *eadem res sæpe eodem modo dicta, unum movet, alium*

non movet. Licebit hic mihi jure iisdem
 cum affari verbis, quibus me injuria nu-
 per accusavit. pag. 308. Augustini dicta
 truncas (imo & pervertis etiam) quæ si
 integra referres, tuam sive oscitantiam
 sive malitiam sponte sua proderent :
 quod ut tu quoque videas, atque erube-
 scas, en tibi ea ipsa testimonia quæ tu
 nobis ex Aug. reponis. Cum ergo alius sic,
 alius autem sic moveatur ad fidem, eademque
 res sæpe alio modo dicta moveat, alio modo dicta
 non moveat; aliumque moveat, alium non mo-
 veat: quis audeat dicere, defuisse Deo modum
 vocandi, quo etiam Esau ad eam fidem mentem
 applicaret, voluntatemque coniungeret, in qua
 Jacob justificatus est? Sensum & mentem
 verborum horum ex præcedentibus illis
 intelligere licet, Non potest effectus misericor-
 diæ Dei esse in hominis potestate, ut frustra illa
 misereatur si homo nolit: quia si vellet etiam
 ipsorum miseri, posset ita vocare, quomodo illi
 aptum, ut & moverentur, & intelligerent, &
 sequerentur. Differentiam propositi, diffe-
 rentiam modi, aperte testatur & urget in
 gratia præveniente: internam etiam vir-
 tutis differentiam insinuat, non obscure.
 Sed pergamus ad alterum locum, Quis
 scies eorum (puta Nebuchadnezaris &
 Pharaonis) fecit esse diversos, nisi quod unus,

&c. Itane, &c. ? (verbis ejus utor)
 quin pergis, quid subsistis in tuo illo per-
 functorio &c. an prævidisti, te si pedem
 promoveres, in fraude deprehensum iri?
 quod ne sine justa ratione tibi impingere
 videar, addam ea, quæ tu de induitria
 prætermisisti. Igitur eo quem citas loco,
 sic Augustinus; *Quid ergo fines eorum facit
 esse diversos nisi quod unus manum Dei sen-
 tiens, in recordatione propria iniquitatis inge-
 nuit; alter libero contra Dei misericordissimam
 veritatem pugnavit arbitrio ?* Hic quicumque
 respondet, illi ut mutaretur assuisse divinum,
 huic ut induraretur defuisse præsidium, & hoc
 contendit injustum, propter quod verum ipsa-
 rum fines in Dei voluntate constituens, dixit
 Apostolus, *Cujus vult miseretur, & quem
 vult indurat, dicente Domino, sine me nihil
 potestis facere: intelligat illa omnia vel adja-
 vante Domino perfici, vel deserente permitti,
 ut noverit tamen, nolente Domino nihil prorsus
 admitti.* Constituit hic Augustinus diffe-
 rentiam duplicem, ut ante, voluntatem
 Domini, & præsidium divinum quod
 adfuit uni & non alteri. In exemplis il-
 lis quæ ex scripturis adfert, pag. 320. æ-
 qualem gratiam utrisque concedi non
 alio probat argumento, quam judicio vel
 autoritate sua, *nullus* (inquit) *dubito:*
 cui

ad responsum Nic. Grevinchovij. 219
cui eadem facilitate respondere sufficiet,
ego multum dubito.

Hæc de quæsitis illis tribus, quæ totidem sunt argumenta valida, quibus causa nostra firmatur, & expugnatur adversa.

Percontationes his oppositæ, p. 320. 321. verbis illis ponuntur, quæ sententiam nostram pervertant & controversiæ caput non attingant: De iis igitur viderit author.

CAP. VIII.

De resistibili & irresistibili gratia.

Nihil est in hac tota causa, quod adversariis est magis in ore, quam conversionis gratiam esse resistibilem. Hoc controversiæ caput Nicolaus appellat, p. 243. *sine gratia conversionis irresistibilis necne*: hisceque verbis homonymiam omnem tolli, & quæstionem ipsam clare dicit proponi. Vbi tamen hoc caput collocent, aut quam gratiam conversionis nomine designent, nondum nobis exposuerunt: nec ullam actionem

gratiæ videntur agnoscere, cui à voluntate resisti proprie potest. Illuminationi mentis vel mediatae vel immediatae, primas aliquando tribuere solent. p. 300 Collat. p. 273. hanc autem physice & irresistibiliter fieri dicunt. Nicol. p. 292. Secundum locum affectuum sanationi, & ad supernaturale bonum accensioni concedunt : hucusque vero irresistibili motu penetrare gratiam agnoscunt. Tertiam gratiæ actionem ponunt in voluntate allicienda : sed quum suasio nihil aliud sit quam objecti & convenientiæ ejus propositio, non differt reipsa hæc voluntatis suasio, ab actione illa prima, qua mens illustratur cognitione : ut illam igitur, sic & hanc etiam irresistibilem statuunt necesse est. In istis tribus, prævenientem gratiam terminari statuunt : atque adeo hanc totam irresistibilem faciunt. Concomitantem vero multo magis : hoc enim nemo vitare potest, quin fidei eliciens actum, Dei concursu simul adjuvetur. Totam igitur conversionis gratiam in operatione sua propria, irresistibilem esse docent.

Eventum fateor ad cujus productionem allicitur voluntas, incertum & dubium statuunt : sed. I. Actum ipsum fidei
dei

dei nec velle Deum proprie, nec velle posse contendunt. Sic enim Vorstius eloquitur quod ceteri sentiunt, *Quæ Deus libere prorsus & contingenter à nobis fieri vult, ea potentius aut efficacius, quam per modum voti ac desiderii, velle non potest.* Parasc. p. 4. Desiderium autem non est proprie voluntas, sed distinctum quiddam à libera volitione, Episcopio teste, disp. de provid. th. 7. & ipso Nicolao, p. 20. Si vero non velit Deus conversionem & fidem hominis, voluntati ejus gratiosæ non resistit homo qui convertere sese non vult. 2. Effectus iste nullam gratiam resistibilem sequitur, ut directam & propriam suam causam: nullum enim spirituale donum voluntati unquam vel ante lapsum insitum fuisse putant; nec auxilium efficax quidquam in eam agere, ante actum illum quem concomitatur. Collat. pag. 198. Nicol. p. 214. non autem resistitur nisi agenti; aut aliter quam actionem ejus impediendo. nulla vero gratiæ actio proprie dici potest impediti, per voluntatis dissensum. hoc tamen est quod per gratiæ resistibilitatem intelligunt, potestas in homine dissentienti ab eo quod ipsi proponitur ad consensum eliciendum.

(a) Hanc autem potentiam vel dissentiendi vel resistendi, non simpliciter tolli dixi per decretum prævium absolutum, aut per actionem illam gratiæ, quam Deo tribuimus in hominum conversione; sed actum tantum dissentiendi, vel resistentiæ ipsam. Hic vero sibimet Nicolaus plurimum videtur gratulari, quod campum hunc apertum habet, in quo libere possit evagari, de necessitate, de fato, & de Parcarum filis dicaciter declamando. Ego per circuitus non sequar eum omnes: sed erroris ea notabo vestigia, quæ ad causam ipsam spectant.

I. Discedere me à nostrorum quorundam sententia dicit, p. 244. ad 250. eo quod illi per gratiam hoc effici dicunt, ut nemo qui eam habet, resistere ei velit aut possit: ego vero actum ipsum aut voluntatem resistendi tolli solum dixi, non autem potentiam. Respondeo. 1. Distinguendum hic est inter causæ potentiam & effecti possibilitatem: causa nonnuquam potentiam quandam habet ad effectum aliquod producendum, quod ut actu producatum est impossibile ex aliqua suppositione.

Exem-

(a) Actus non potentia resistendi tollitur per gratiam.

Exempli gratia, ad ossa vel crura Christi confringenda, potentiam sufficientem habebant milites: Ioan. 19. fieri tamen non potuit ut suffringeretur ab iis os ullum Christi: contrarium à Deo tam decretum fuit, tum etiam prædictum. de militibus igitur quis vere dicat, potuerunt crura Christi suffringere, si causæ potentia spectetur, & vere etiam, non potuerunt ossa Christi confringere, respectu possibilitatis effecti, quia fieri non potuit quin Dei decretum & Scripturæ prædictio maneret firma. Eodem plane modo, quum voluntas humana inclinationē quandam & potentiam habeat avertēdi sese à vocatione Dei, recte dicitur eam aliquo modo dissentire posse; verum tamē est, fieri non posse, ut posito decreto gratiaque trahēte, à Deo vocante semet avertat, & hoc sensu recte etiam dicitur, eum qui ex proposito vocatur, & gratiam illam accepit, nec dissentire unquam, nec posse dissentire. 2. Hanc explicationem agnoscunt & adhibent illi ipsi Theologi quos Nicolaus ex adverso hic dicere cogit, id quod ipsum latere non potuit, quamvis dissimulare voluit. Sic enim Pareus ille (quem præ cæteris exagitat pag. 245. ut *puerum & novitium*

in S. Scripturis, moderationem suam dum defendit exercens) advers. Bell. de gr. & lib. arb. lect. 122. ubi verbis illis utitur de potentia contemnendi & resistendi, quæ hominem istum tam male habent, *infallibilitatem* solam à se intelligi non semel monet, idque *respectu prædestinationis & gratia efficacis*. Plenius autem & mentem suam & rem ipsam exponit lect. 165 verbis istis, *Interna suasio Dei est efficacissima, non ut resisti non possit, sed ut voluntas resistere non velit. Potest enim voluntas suo vitio gratia resistere, quia non resistendi sed assentiendi actum gratia efficacissime in ea operatur*. Ex his recognoscere potest Nicolaus, neque se gratiam moralem convenienter sententiæ nostræ explicuisse, aut nostrorum sententiam recte cepisse, neque me ab eorum doctrina vel unguem latum recessisse, cum actum solum non potentiam omnem resistendi per gratiam tolli dicebam.

II. Ex eo quod ego dixi prædeterminatione resistantiam tolli, arte dædalea confectarium hoc educit, pag. 250. *ergo carentia huius prædeterminationis est causa totius resistantiæ & contumaciæ quæ est in ijs qui non convertuntur*. Hæc quam coacta & inepta deductio sit, ex isthac videat, eodem

dem modo formata. per gratiam prævenientem tolluntur impedimenta illa ex intellectu & affectibus, quæ voluntatē ita constrictam ante tenebant, ut vocanti non potuerit assentiri: tolluntur etiam irresistibili motu. p. 292. & 300. ergo carentia hujus motus gratiæque prævenientis, causa fuit antea totius impedimenti quod voluntatem ineptam reddebat ad fidei assensum: ergo & pravorum opinionum, & affectuum rebellium & eorum fructuum omnium.

III. Pelagianismum hinc exsculpit, p. 252. quod potentiam aliquam dissentienti manere dixi, dissensu ipso vel resistentia per gratiā Dei sublata: & ridicule nimis quærit *quid actum resistentiæ impediatur?* annon diserte satis dixi determinantem illam gratiam, id est, vim inditam, una cum motione efficaci effectum illud habere, ut non actu fiat resistentia? quam puerilis igitur est illa cavillatio tota, p. 253. qua mihi impingit ea quæ ex arbitrii absoluta indifferentia quam tradunt illi, necessario sequuntur; quum ego potentiam ad dissentiendum illam tantum ponam, quæ correctæ per gratiam est & ad alteram partem ut ita dicam actuata?

IV. Contradictionem implicare pu-

ta', pag. 254. ut Deus convertendo creet in homine vitam novam eamque infundat, & homo interim habeat potentiam ipsi resistendi vel non assentiendi, &c. Sed. 1. Ad infusionem suæ gratiæ Deus partim moraliter, & partim physice vel efficienter agit: est aliquid igitur in hac actione cui homo reniti potest. 2. Infusio illa non totam potentiam explet, sed partialem quasi formam addit, quæcum potentia renitendi consistere bene potest. 3. Gratia illa infusa non determinat voluntatem proprie nisi in actu primo: ita ut libertas quædam remaneat ad actum secundum; qui licet infallibiliter sequatur motionis efficacis vi; libertatem omnem tamen aut potentiam ad contrarium non tollit.

V. Effundit ille multa de *sensu diviso*, pag. 255. &c. quia repugnandi potentiam per gratiam efficacem non tolli dixi in sensu diviso. Hoc exagitat ille declamatorio suo more, nunc interpretando pervertens, nunc verum esse concedens, non autem sufficiens ad libertatem illam homini vindicandam, quam ipsi putat esse concedendam. Sed nec ego id dixerim satis esse, sed verum tantum. Amplius aliquid adjectum videt,
pag.

p. 263. ne in sensu composito quidem potentiam illius per efficacem gratiam tolli. Distinctionis hujus hæc mens est: quum determinatur voluntas per gratiam, & efficaciter movetur atque infallibiliter ad assentiendum; quamvis non habeat potestatem simul dissentendi, simul tamen habet potestatem dissentendi, licet non omni modo æqualem, aut absolute indifferentem. Hoc illud est quod aliis verbis non bene quidem latinis, sed veris tamen, à quibusdam docetur: est in voluntate *simultas potentia* ad assentiendum & dissentiendum, licet in alteram partem inclinata sit & quasi in ordinem reducta: non est autem in voluntate *potentia simultatis* ad assentiendum & dissentiendum, qua potest hos actus simul proferre. Sic simul adsunt in voluntate, gratia efficax & potentia dissentendi; hæc enim est compositio determinationis ad unum cum potentia ad alterum: nunquam autem gratia efficax & dissensus, aut potentia habendi gratiam efficaciter moventem & dissentendi simul; quæ est compositio determinationis ad unum, cum actu altero sive contrario. Hæc sic explicata, luce sua dispellent nebulas illas omnes, quibus distinctio-

nem illam obscurare conatur.

Sed præter compositionem illam inter gratiam & potentiam dissentiendi; non negaverim etiã, componi inter se posse, gratiam, si secundum entitatem suam præcise consideretur, & actualem dissensum: quamvis fieri non potest, ut eidem gratiæ efficaciter moventi ut instrumento divinæ voluntatis, voluntas humana resistat, aut potentiam habeat proprie resistendi. Hæc ut Nicolaus eludere possit, videri voluit non intellexisse. 1. Negare se dicit pag. 265. physicam illam motionem voluntatis. Sed non quaeritur istic quid aiunt aut negant illi; ostendendum fuit, motionem istam cum naturali libertate non pugnare. 2. Sensum hunc divisum appellat, considerare gratiam ut rem creatam simpliciter; & sensum compositum, eundem considerare ut instrumentum divinæ voluntatis. Sed divisionem aut compositionem istiusmodi fingere, nihil spectat ad causam: ego aliam volui, ut supra demonstravi. 3. Sensum alium compositum invenit, p. 268. alienum omnino ab argumento, quo conjungitur Dei voluntas & gratiæ efficacia, cum hominis voluntate. 4. Divisum etiam alium eruit, pag. 267. quo

quo gratiæ entitas consideretur, nullo habito respectu & ordine ad conversionem. 5. Ab eo quod est, argumentum ducit ad id quod supponitur esse. Eodem dicit modo (sed tantum dicit) *conditionem ipsam qua talem libertatem voluntatis non revertere*. Ibid. Sic verba dare solent, qui nec tacere possunt, nec solidi quidquam afferre.

Ad rem ipsam tandem accedo, qua totius negotii caput quasi acu me tetigisse fateatur, pag. 269. considerari nempe gratiam efficacem etiam, ut instrumentum divinz voluntatis, intentionaliter continens ipsius Dei agentis principalis vim & virtutem summam. Hoc enim respectu, quamvis intrinseca omnis dissentiendi potentia non auferatur voluntati, sed stabiliatur potius; quia Deus eam ordinavit ad illum consentiendi modum, ut dissentiendi potentiam retineat interim secum; nec etiam actus ipse resistendi vel renitendi penitus tollatur. Gal. 5. 17. quoniam ex parte tantum facultates omnes corriguntur, & duplici quasi lege aut forma reguntur, partim sanctitatis ac partim malitiæ; unde voluntas ipsa duplex dicatur. resistentiam tamen completam, & possibilitatem etiam

tiam sic resistendi, ut conversionis opus non producat, hanc gratiæ hujus & voluntatis divinæ vi, ut repugnans quidam, removeri dico. Hæc terminorum vel explicatione sola, disjectæ corruunt vitilitigationes illæ omnes, pag. 269. 271. 271. quibus inter sese committere vellet hæc duo, convertere Deum homines per vim & virtutem summam, & potentiam iis interim vel dissentiendi vel renitendi remanere nonnullam.

(a) Scrupulus hic unus est obiter tamen eximendus, quem de violentia & coactione injectum urget. Violentum enim voluntatis motum contendit esse, si principium & causam habeat externam tantum: & invitam eam cogi, si ex nolente volens fiat virtute illa summa pag. 270. Obsoleta est hæc & umbratilis obiectio, qua disputare Sophistæ solent, adversus illam cæli Solisque vim, qua in sublunaria, movendo & influendo agit, eosque motus aliquando producit, qui ex se solo pendent. Hæc autem ratio, in ipsa natura, quam sit nugatoria, Philosophi multi (Zabarella &c.) docuerunt. In actionibus etiam humanis,

(a) Voluntatis conversio non est violentia,

nis, eodem plane modo sophisma hoc à scholasticis olim (iis quib. tritum fuit) peritum legimus. Si de actu credendi queratur, principium ejus est intrinsecum; gratia enim inhaerens est principium quo, & voluntas per gratiam quasi formata, est principium quod agit, atque adeo violentus non est sed voluntarius, actus iste credendi. Recte enim Thomas ad objectionem hanc ipsam respondens, 1. 2. q. 9. a. 1. ad 4. *De ratione voluntarij est, quod principium ejus sit intra: sed non oportet quod hoc principium intrinsecum sit primum principium non motum ab alio: unde motus voluntarius, etsi habeat principium proximum intrinsecum, tamen principium primum est ab extra, sicut & primum principium motus naturalis, est ab extra, quod scilicet movet naturam.* Si vero non de actu ipso credendi, sed de principio illo gratiae, quo ad hunc actum voluntas constituitur apta, queratur, absurdum esse dico violentiam illic & coactionem committi, ubi ad libertatem voluntati restituendam, naturam ejus Deus conservans adventitiam pravitatem tollit, & perfectionem quandam in ipsam indit, qua secundum naturam suam liberius agat. Rationem hic etiam idoneam Thomas reddit,

reddit, de verit. q. 22. a. 8. *Quantumcumque voluntas à Deo immutetur in aliquid, non dicitur cogi in illud: cuius ratio est, quia ipsum velle aliquid est inclinari in illud, coactio autem vel violentia, est cum contraria inclinatione illius rei qua cogitur. Cum igitur Deus voluntatē immutat, facit ut precedenti inclinationi succedat alia inclinatio, & ita quod prima auferatur, & secunda manet. Unde illud ad quod inducit voluntatem, non est contrarium inclinationi jam existenti, sed inclinationi quæ prius inerat, unde non est violentia neque coactio.*

Non omittendum etiam, mentis illuminationem, affectuum sanationem, & voluntatis quandam excitationem, ad externam, physicam, & irresistibilem vim ab ipso Nicolao referri, p. 292. 300. ut ante vidimus. Non dicet opinor tamen violenta coactione hæc omnia perfici. Perturbate igitur, non ex iudicio differit, quum violentiam ab id genus operatione abesse unquam negat. Nec sibi met minus contrarius est in eo, quod verbum divinum, vim illam summam & irresistibilem nullo modo continere contendit, pag. 272. (quod verbo respectu spiritus libere comitantis recte tribuitur) & effecta tamen illa à verbo ut ab instrumento consummatorio, physice &

sic & irresistibiliter produci affirmat.

Ad invincibilem gratiæ ac voluntatis
divinæ virtutem demonstrandam, ver-
bis utebar Augustini, Enchyrid. ad laur.
c. 95. *Deus noster in calo & in terra omnia
quacunq; voluit fecit. Quod utique non est
vnum, si aliqua voluit facere & non fecit: &
(quod est indignius) ideo non, quoniam ne fie-
re quod volebat omnipotens, voluntas hominis
impedivit. & postea, c. 96. Hoc nisi creda-
mus periclitatur ipsum fidei nostræ confessionis
initium, qua nos in Deum patrem omnipoten-
tem credere confitemur: neque enim veraciter ob
aliud vocatur omnipotēs, nisi quia quicquid vult,
potest: nec voluntate cuiuspiam creatura, vo-
luntatis omnipotentis impeditur effectus.* Re-
spondet ille, Augustino se ne tantillum
quidem repugnare. Hoc mihi auditu
sane valde mirum esset, si audaciæ spe-
cimen hoc primum dedisset. quid enim?
Augustinus dicit, voluntatem Dei tam
certam, immutabilem, potentem, &
efficacem esse, ut effectus ejus ab homi-
nis voluntate nunquam proprie impe-
diatur. Hæccine confessio Nicolai? Nobis
(inquit pag. 271.) *certain est, Deum mul-
torum conversionem & salutem intendere, in
quibus eam non assequitur.* Et rursus, pag.
272. *Non omnes convertuntur, quos Deus serio*
 & ex

Ex animo voluit convertere. Sed rationem audiamus quam reddit ille, cur Augustino in hac re ne tantillum quidem putandus est repugnare; quia scilicet hominem dicit voluntati divina resistere posse, non eo quod voluntate hominis impediatur aut impediri possit effectus omnipotentis divinae voluntatis: sed quod Deus homini convertendo, omnipotentem vim ac virtutem adhibere nolu. pag. 272. Vix quidquam dicere potuit quo magis Augustino repugnaret. (a) Hanc ipsam enim causam Augustinus adfert, cur nullus effectus voluntatis divinae (minime vero omnium conversio alicujus quam vult & intendit) impediri possit ab humana voluntate aliave causa, quia Deus, Deique voluntas, *omnipotens* est, (ut alibi semet explicat, De Cor. & Gr.c. 14.) *sine dubio habens humanorum cordium quo placeret inclinandum, omnipotentissimam potestatem.* Nicolaus è contra, huic voluntati quæ conversionem hominum intendit, resisti posse contendit, quia non est *omnipotens*. Et ne tantillum tamen Augustino repugnat? 2. Quum omnipotentis Dei voluntatis effectum impediri posse negat, & voluntati tamen Dei

(a) Convertit homines Deus omnipotente voluntate,

Dei alicui (quæ efficax ejus est & propria voluntas) homines resistere dicit; distinctionem novam cudere videtur, qua voluntatem divinam omnipotentem unam, aliam vero non omnipotentem, sed aut magnipotentem, aut parvipotentem, imo non potentem faciat. sic enim semet ibidem explicat, pag. 273. *quæcumque vult potenter efficere*, quasi quædam efficere vellet, sed non potenter. Hoc Augustino nunquam venit in mentem: nec cuiquam crediderim auctori gravi. Voluntas omnipotens illa dicitur quæ potens est efficere omnia quæ vult: Qui aliam ullam cogitat, impotentem illam & Deo indignam esse, necesse est ut fateatur. Effecta potentia per Dei voluntatem limitari libens concederem: sed quicquid illud est quod efficaciter & proprie vult, id per omnipotentiam semper exequitur, quamvis minutulum quiddam sit, & perpufillum. Culices & muscas ipsas per omnipotentem voluntatem producit, æque ac elephantum & cetum, quamvis non æque illa nobis in utrisque forte manifesta fiat. *Omnipotens est Deus* (ait Augustinus De Temp. serm. 119.) *ad facienda maiora & minora: magnus est in magnis, nec parvus in minimis.* Non agit

git Deus (ait Scaliger, Exercit 365. 8.) per
 finitam potestatem. non enim sequitur; actio
 finita: ergo & potestas. 3. Quod omnipo-
 tentem voluntatem ab hominis conver-
 sione removeret, id non Augustino tan-
 tum repugnat, qui efficaciam istam o-
 mnipotentem sæpius appellat; sed & ipsi
 Christo, qui eadem potentia converti di-
 cit homines (quosdam saltem) qua ca-
 melus ducitur per foramen acus, Luc. 18.
 25. Vbi etiam vers. 27. (quod observari
 imprimis debet) discipulis suis loquutio-
 num illarum verum sensum aperit (qui-
 bus aliud quiddam significari videtur,
 Christum scilicet velle conversionem
 quorundam efficere, sed non posse, quia
 ipsi nolunt, ut Matth. 23. 37. &c.) hoc
 nempe non de potentia Dei limitata ne-
 scio qua intelligi, sicut novi doctores vo-
 lunt, sed de potestate illa quæ est *παρὰ
 τὴν φύσιν*, apud homines; id est, humano
 more has phrasas usurpari, & operatio-
 nem illam omnipotentem qua Deus in
 hominibus convertendis utitur, non pe-
 nitus iis explicari. *Apud homines* (ait
 Christus) *hoc impossibile est* (quod ego
 simpliciter impossibile dixi) *apud Deum
 autem omnia possible sunt.*

(a) Effi-

(a) Efficaciæ huic potenti adversari dixi quasi ex diametro effatum illud Nicolai, quo negat, *voluntatem ad actus suos motione irresistibili determinari posse, ne ab ipso Deo quidem*. Hic vero cogi se dicit fidem meam appellare, quod cum exclamatio-
ne facit tragica, pag. 274. *proh fidem tuam Amesi*. Quid vero commisi miror tanto clamore dignum?

I. Illud, *ne ab ipso Deo quidem*, meum dicit esse additamentum. Quasi de alio ullo determinationis hujus autore aut agere ego, cum Deum in homine novam vitam creare dicerem; aut responsurus erat ille, quum irresistibiliter hoc fieri negaret, verbis iis ad creationem illam quam Deo tribueram, ab ipso directe accommodatis. *voluntas salvis naturalibus, motione irresistibili ad actus suos producendum determinari non potest*. p. 234. Applicatione certe horum ad quæstionem, quam verbis illis, *ne ab ipso quidem Deo*, breviter indicabam, præmissis contineri exclamator ipse tandem vidit, eamque recipit & *quiescit pro suo*. pag. 275.

II. Verba ejus truncata causatur, quia omissa illa, *salvis naturalibus*, & ratio etiam quam

(a) Posse Deum irresistibili virtute hominem convertere,

quam reddidit, *quod à Dei sapientia & constantia alienum esset, &c.* Discept. pag. 37. Respondeo. fraudem ab omissionibus hisce, vel illud removet, quodeodem folio in dictis ejus referendis hæc omnia fideliter postulem. 2. Ratio hæc non sententiæ citatæ, ne ab ipso quidam subjungitur: non mirum igitur si eam omiserim. Lex nulla vetat, sententiam aliquam separatim ab Authore positam, separatim etiam allegare. 3. Si ratio sit, tum non tam declarat quam probat sententiam: meum autem erat eam breviter tantum declarare. 4. Id etiam in causa fuit cur particulam illam præterii, *salvis naturalibus*; quia locum tantum rationis habet, ad ostendendum illud verum, quod in sententia fuit, Deum non posse (ordinaria nempe potestate) irresistibili motione, voluntatem hominis ad actus suos determinare, quia scilicet, hoc esset naturam voluntatis destruere. Hoc vero idem in ipso nomine voluntatis notatur: si enim non possit hoc facere salvis voluntatis naturalibus, tum nec voluntate salva. Vanissimam igitur histrioniam exercet Nicolaus, dum in exclamationes istiusmodi tam leviter erumpit.

(a) Ex omnipotentia divina supremum dominium pendet quod in creaturas omnes Deus exercet, iis omnibus utens & ad operationes suas applicans pro arbitrio suo. Istud autem dominium lædere videntur ii, qui penes Deum esse negant, voluntatem ad operationem suam prædeterminare. Nam si non possit Deus voluntate ita uti, ut quum & quemadmodum velit, ad operandum moveatur, tum supremus ejus dominus non potest haberi. Quæ respondet ille de concursu Dei cum voluntate, qui voluntatis actum natura sequitur, pag. 277. non pertinent ad prædeterminationem jam in manibus. Nec ad quæstionem aptantur ea recte, quæ de motu addit prævio, Ibid. quæritur enim istic, an si Deus velit & intendat, hominis voluntatem ad fidei actum movere, fieri possit ut effectum illum impediatur voluntas, & dominus tamen ejus, habeatur Deus supremus.

Neque opus est aut operæ pretium, ad absolutam illam Dei potestatem (cum Nicolao p 278.) fugere, qua voluntatem annihilare potest si velit, ut supremum eum ejus dominum agnoscamus; potest autem tantum dominandi, non dominium

(a) De dominio Dei in voluntatem.

nium ipsum, in illa potestate collocari potest, qua non agit Deus, sed agere tantum, si velit, potest. Aequalis autem & ordinariæ potestatis est Deo, arbitrium hominis ad volendum, infallibiliter applicare. Hoc si non esset, absolute nunquam promittere posset quidquam, quod humanis conatibus esset perficiendum; promisit autem, & fidem semper liberavit. Argumentum istud gravissime prosequitur Augustinus, de præd. sanct. c. 10. tam in civilibus negotiis, quam in donatione fidei. de illis, ita. *Non est dubitandum, voluntati Dei qui in celo & in terra omnia quacunque voluit fecit, & qui etiam illa quæ futura sunt fecit, humanas voluntates non posse resistere, quo minus faciat ipse quod vult; quandoquidem etiam de ipsis hominum voluntatibus quod vult facit. Nisi forte (ut ex multis aliqua commemorem) quando Deus voluit Sauli regnum dare, sic erat in potestate Israelitarum subdere se memorato viro, si ve non subdere, quod utique in eorum erat positum voluntate, ut etiam Deo valerent resistere: qui tamen hoc non fecit, nisi per ipsorum hominum voluntates, sine dubio habens humanorum cordium quo placeret inclinandorum omnipotentissimam potestatem. De fide etiam sic: quando (inquit) Deus Abrahæ in semine*

ejus

ejus fidem gentium, dicens, patrem multarum
 gentium posui : unde dicit Apostolus, ideo ex
 fide, ut secundum gratiam firma sit promissio
 omni semini, non de nostra voluntatis potesta-
 te, sed de sua predestinatione promisit. Promi-
 sit enim quod ipse facturum fuerat, non quod
 homines : quia etsi faciunt homines bona quae
 pertinent ad colendum, Deum ipse facit ut illi
 faciant quae praecepit : non illi faciunt, ut ipsa
 faciat quod promisit : alioquin ut Dei promissa
 compleantur, non in Dei, sed in hominum est
 potestate, & quod à Domino promissum est, ab
 ipsis redditur Abrahae, Quod si veritas &
 pietas nos credere vetat : credimus cum Abra-
 hamo, quoniam quae promisit potens est & face-
 re. Promisit autem filios Abrahae, quod esse non
 possunt, si non habeant fidem. Ergo ipse donat
 & fidem. Haec scripsit Augustinus, æta-
 tis jam & iudicii maturi, & in hisce con-
 troversis exercitatus, quibus illa non
 sunt opponenda, ex prioribus ejus scrip-
 tis Nicolaus istuc & alibi adfert, pag.
 280. sicut & Pelagius olim & sectatores
 ejus fecerunt, de quibus retractando sa-
 tisfecit olim ipse. Retract. l. 1. c. 9. 10. 13.

De dominio vero hoc, quod actualis
 Dei potestas in hominibus regendis &
 convertendis exercet, quam honorifice
 sentit Nicolaus ne quenquam id post-

hac lateat, manifestum facit conclusio illa, qua hominis voluntatem quoad actum ipsum, non magis in Dei potestate ponit; quam in potestate hominis, voluntatem Dei quoad actum suum ponendum esse putat. Verba ejus hæc sunt, *Voluntas hominis à Dei voluntate in determinatione sui ipsius quodam modo pendet: dices, in hoc operandi modo, Dum etiam quodammodo à voluntate pendere: concedo, quoad actum determinationis libere, eo quem supra indicavi, sensu universaliter atque improprie.* Pendet, inquit, voluntas humana ex Dei voluntate quodam modo: pendet etiam Dei voluntas ex hominis voluntate quodammodo: non major igitur imparitas motui domini inter voluntatem Dei & hominis (ex ejus sententia) quoad actum ipsum determinationis, quam significationis est, inter modo quodam & quodammodo; quorum differentiâ Lombardus alicubi Sent. I. I. satis anxie satagit invenire. Imo vero, si penitus res ipsa perpendatur, & (suppositis viribus naturalibus, una cum operatione illa gratiæ prævia, quam nihil in voluntatem conferre, aut in eam directe agere docent) de actu ipso separatem quærat, quo Dei & hominis voluntates concurrunt ad ejus productionem;

ctionem; certissimum esse dico, ex Nicolai sententia. voluntatē Dei ex hominis voluntate, ut ex conditione naturæ ordine antecedente, & causæ rationē habente, hominis pendere autem voluntatem, ex voluntate Dei, non aliter pendere, quam ut ex comitante causa, non operationis propriæ suæ, sed ejusdem secum effecti. Hoc supra satis demonstravi. Quam autem præclarum hoc sit dominium, vel dominii potius titulus, quam Deo dignus, non est necesse ut pluribus hic demonstrarem. Gravissime de hac re pronunciavit olim Augustinus, Ad Simplic. l. 1. q. 2. *Illud manifestum est, frustra nos velle, nisi Deus misereatur illud autem nescio quomodo dicatur, frustra Deum miseri nisi nos velimus; si enim Deus miseretur, etiam volumus: ad eandem enim misericordiam pertinet ut velimus, Philip. 2. 13.*

(a) Ut libertatem & determinationem bene simul consistentes, quasi digito porrecto monstrarem; voluntatem dixi in actionibus suis liberis, jam actu à se ipsa determinatam, retinere tamen libertatem suam: atque adeo si à Deo determinetur, libertas tamen illæsa manere

M 2 potest.

(a) Libertas Voluntatis cum determinatione consistit,

potest. Circumloquutionibus hic multis
 utitur Nicolaus, pag. 281. 282. sed argu-
 mentum ipsum intactum relinquit. Non
 enim hoc contendo, voluntatem posito
 jam actu determinationis suæ adhuc ab-
 solutam indifferentiam servare: neque
 ea sola ratione liberam voluntatem affir-
 mo, quia prius quam se determinaret ad
 unam partem, alteram eligere potuit; sed
 etiam quia in eo ipso temporis momen-
 to, quo actu determinatur ad unam, ve-
 ram retinet potestatem, alteram si velit
 eligendi. Ratio est, quia libertas illa quæ
 fuit in actu primo, non tollitur sed per-
 ficitur in actu secundo: nec liber dicen-
 dus esset actus ipse, si agendo libertas a-
 mitteretur. Si vero libertas naturalis non
 tollatur per actualem determinationem:
 tum in absoluta indifferentia ad utrumli-
 bet non ponitur illa libertas; tum præ-
 determinatio Dei qua indifferentia hæc
 minuitur, non tollit illam libertatem;
 tum denique necessitas omnis non pug-
 nat cum libertate.

Sed quamvis à seipsa deterinari vo-
 luntatem concedat, à Deo tamen salvis
 naturalibus hac fieri posse pernegat. pag.
 283. Contra autem est, si id facere possit
 ipsa, tunc Deo ut id faciat irrefragabi-

liter potest effici. Plus enim potestatis
habet in voluntatem Deus, quam in se-
met habet ipsa. Præclare Augustinus,
De cor. & grat. c. 14. *Deus magis habet in
potestate voluntates hominum, quam ipsi suas*
nec in absoluta potestate hoc eum habe-
re dicit, sed in ea quam exercet; Ibid.
*intus agit, intus corda tenet, corda movet, eos-
que voluntatibus eorum quas ipse in illis opera-
tus est, trahit.* Hanc autem voluntatis de-
terminationem, & per Deum solum, &
per seipsam effici posse negat: se ipsam
enim jam prædeterminatam non potest
insuper determinare. p. 283. Respon-
deo. Deo soli determinationem totam
non tribuimus, nisi in actu primo, quo
idonea redditur voluntas ipsa ad elicien-
dum actum suum. Determinatio autem
in actu secundo est operatio voluntatis
à Deo motæ, atque adeo primatio à Deo,
ut à causa prima seu domino supremo
ac absoluto; secundario vero à volunta-
te. Efficit igitur voluntas quod non ante
factum in ipso fuit, determinat enim sese
in actu secundo, quum in eodem antea
determinata non erat: non agit tamen
ut primum agens, sed ut agens ab alio
actum, & ad hoc ipsum prædetermina-
tum, ut libere determinet semet ipsum.

In Angelis etiam & spiritibus beatis eandem veritatem clarissime confirmatam dixi, eo quod voluntates eorum infallibiliter in bono confirmantur, per prædeterminationem extrinsecam: electi sunt enim ad ipsam beatificam visionem, & per prædeterminationem intrinsecam: eleuantur enim ad operationes suas, non obiective tantum per summum ad quod feruntur bonum: sed efficienter, formaliter, & realiter, per lumen illud gloriæ, quo tantæ beatitudinis redduntur capaces. Ex hisce clarissime liquet, voluntatis infallibilem prædeterminationem, salvis naturalibus, non nusquam reperiri adeo voluntatem ad actus suos motione irresistibili, salvis naturalibus determinari posse à Deo. Hoc autem totum illud fuit, quod hic in quæstionem vocabatur: quod Nicolaus consulto ut videtur præteriens, desultoria loquentia, ad alias quæstiones dilabitur, p. 285. &c. & varias profert differentias, quibus viatores omnes ab incolis cœli discriminari contendit. Fruatur per me licet hac voluntate vagandi: ego in argumento, ut in statione, manebo.

De ratione illa quam à natura concursus, quem voluntas habet ad actus bonos,

bonos, deduxi; nempe bonum quidam eum esse, atque adeo causam ejus propriam Deum esse, quod non est, si suadendo tantum procuraret: de hac inquam instantia, nihil nunc addendum censeo. Nihil enim opponitur, pag. 290. quod non est supra sæpius refutatum.

C A P. I X.

De fidelium sensu.

ADversariorum sententiam cum communi fidelium sensu consistere non posse dixi. (*) Si namque fideles ipsi salutari jam imbuti gratia, non possint, quando quantumque vellent, promissionibus divinis assensum illum, quem debent & cupiunt, præbere; quis unquam nondum credentes, pro arbitrio credere posse credet? Argumentum est à majore ad minus: *at vero id potius à pari duxisse debebas*, inquit, pag. 321. *ut quia ad rem diceret.* Prudentiam hominis quis non laudaret? Argumentum adversarii formandum sibi concedi postulat: ut id infirmum ostendere possit.

M 4

Infir-

(a) Argumentum ab experientia ductum non est rejiciendum.

Infirmum autem vel eo solo dixisset, pag. 235. quod à sensu fidelium ducitur. incertum enim, an fideles illi fuerint, qui se hoc sentire affirmant. Sed novum non est, à fidelium communi sensu disputationes Theologicas derivare; sic Ambrosius & Augustinus fecerunt olim in hac ipsa causa. *Non in potestate nostra est cor nostrum, & nostra cogitationes: quod omnis qui humiliter & veraciter pius est, esse verissimum sentit.* Nonne aliquando ipsa oratio nostra sic tepida est, vel potius frigida & plane nulla, imo omnino interdum ita nulla, ut neque hoc in nobis cum dolore advertamus, quia si vel hoc dolemus, jam oramus. Quid ergo aliud ostenditur nobis, nisi quia & petere & querere, & pulsare ille concedit, qui ut hac faciamus jubet? De bono pers. c. 8. Ad Simp. l. 1. q. 2. Sic Apostoli ipsi, iisque praeuntibus, Theologi omnes, ab interna spiritus testificatione, quæ ad sensum fidelium pertinet, firmissime solent arguere, in articulis iis qui primarij sunt, maximique momenti. Hoc Arminius ipse testatur, & facit, Disp. pub. disp. 1. th. 16. 19.

Vnde vero constabit rogat de sensu fidelium vero? quid si ego aliquos aliter sentire dicam? Respondeo. in fidelibus convincendis hujusmodi rationes non usurpantur, sed
fide-

fidelibus certiorandis, ut Arminii verbis
utar. De istis autem, cum Ambrosio di-
cimus, *omnis qui humiliter & veraciter pius
est, verissimum hoc esse sentit.* Sx Scripturis
etiam hunc sensum fidelium satis dixi
manifestum: eum à Davide verbis illis
explicatum, *cor novum crea in me Domine.*
Pl. 1. à dæmoniaci patre clamante, *credo
domine, adjuva incredulitatem meam.* Mar. 9.
& ab ipso etiam Paulo, confessione illa
tam clara, *bonum quod velle non perficio*
Rom. 7.

Opponit ille quinque. pag. 322. 323.
1. Iudicium Calvinii de oratione Davi-
dis, quem verbis istis non jam fidelis,
sed hominis à Deo abalienati personam
suscepisse dicit. 2. Orationem aliquam
præcedere fidem contendit, nisi admit-
tere velimus distinctionem fidei, in illam
qua credimus Deum posse petitioni no-
stræ suffragari, ex qua proficisci dicit ora-
tionem omnem; & illam qua quis Chri-
stum salvatorem suum apprehendit cum
certa persuasione ac fiducia remissionis
peccatorum. 3. Petitionem ipsam indi-
care dicit, posse cum qui petit, quantum
cupit assensum Deo præbere. 4. Si fide-
lis aliquando assensum quem debet non
possit præbere, tum inordinata affectio,

infirmetas, aut vitium aliquod est impedimento. §. Sentire se dicit ac credere, pag. 236. & 321, fideles posse omnem omnitempore gratiam (excepta divina tentatione) sentire, & pro gratiæ collatæ mensura, posse eos & quando & quantum volunt, secundum voluntatem Dei assentiri, ideoque & actu ipso assensuros si velint.

I. Ad primum respondeo. Quamvis meriti respectu, talem se David sistedebat Deo, dignum scilicet (ut recte dicit) qui reiciatur à facie Domini, & à quo Spiritus sanctitatis in æternum exulet; non eam tamen personam eousque induit ut fidem omnem exvat, sicut verba testantur illa, *Spiritum sanctum tuum ne auferas à me.*

II. (a) Ad secundum dico. Si de oratione pia & Deo grata, non materiali ratione, sed principii etiam formæque respectu (qualis hæc Davidis fuit) quærat; & non æquivoce hoc nomen usurpetur: tum orationem statuere qua ipsum fidei justificantis initium petitur (quod & istic facit Nicolaus, & in Collatione Remonstrantes omnes p. 302.) perinde est, ac si orationis primæ initium, oratione

(a) Oratio Deo grata non nisi ex fide,

none priore petendum esse diceret, & senem istam in infinitum duceret. Rectius Augustinus acervam hunc finivit, ad inexorata Dei gratiam initium fidei referens. *Constat* (inquit De bono pers. c. 16.) *Deum aliis de dejectionibus non orantibus, sicut initium fidei; alia non nisi orantibus preparasse, sicut usque in finem perseverantiam.* Præterea, oratio illa quæ fidei initium antecedit, Christiana non est respectu principii, formæ, aut valoris, Armino ipso iudice, D. sp. pri. 71. th. 4. neque per intercessionem Christi offertur Deo, cuius odore perfundi iustificationis preces tantum. Arminius etiam docet, D. sp. pub. 14. th. 15. nec aliud Nicolai sententia illa videtur innui, p. 46. qui sacerdotem eam non credentiam, quod ad actum oblationis tantum, non etiam intercessionis, facit. Oratio igitur pia & Deo grata, non nisi æquivoce potest appellari.

(a) Quod vero ad fidem illam attinet, quo credimus Deum petitioni nostræ suffragari posse, ex ista sola non proficiunt oratio vera; eadem enim fide qua recte petimus, quod petitur etiam impetra

M 6

petra

(2) De fide qua Oramus, & que iustificamur.

petramus; illa vero quæ quid impetramus, recipimus etiam impetratum; sed fide illa qua posse Deum suffragari nobis credimus, nihil proprie recipimus aut impetramus; hac enim fide vel ipsi Diaboli non videntur carere. Iac. 2. 29. De fide autem illa quæ justificans appellatur, observandum est, objectum ejus proprium non esse axioma aliquod, puta, Deus est mihi propitius, aut remissa sunt mihi peccata: sed ens ut loquuntur, incomplexum, Christus nempe, aut misericordia Dei in Christo; atque adeo actus primus & proprius ille fidei qui justificans est dicendus, non alius est quam incumbere aut acquiescere Christo: hac fide petimus remissionem peccatorum, & fiduciam adipiscimur certam: & hactamen fide qua remissionis in aliquo gradu certi reddimur eandem adhuc petimus, ut certiores insuper evadamus.

III. Tertium illud, *quia petijt potuit*, vere quidem dicitur, si de petitione fidei, & potentia divina intelligatur; sed contrarium sequitur de potentia illa quæ est in homine: petijt, ergo pro arbitrio non potuit absolute. Deinde In isto rei temporis que momento, de quo jam agitur, nulla subest ratio, cur aut adhibea-

tur

tur petitio, aut exinde potentia dicatur
acquiri, si verum sit quod Nicolaus de-
fendit. (a) Hoc ut liqueri faciam &
propria luce vel tenebris potius cuivis
apparere, cogitemus hominem, Euan-
gelii cognitione illustratum, & prære-
quisitis illis omnibus quæ ad voluntatis
assensum eliciendum necessaria statuunt
sufficienter præparatum, nondum tamē
credentem, quid huic à Deo petendum
est interrogo, ad voluntantis actum il-
lum producendum, quem Deum jam ex-
pectare dicunt ad conversionē? Antece-
dentem omnem gratiam jam communi-
catam excitatus habet, comitantem ha-
bere non potest, nisi jam incipiens assen-
tiri, id incipienti vero prius adest, quam
ut à tali rogari possit. Summa est, in po-
testate voluntatis absolute ponitur ut pro
arbitrio vel huc vel illuc feratur, nec ul-
terius quidquam efficere potest Deus
(naturalibus homini salvis) ad ipsam
quo cupit inclinandam: nihil igitur ab
eo petendum restat. Confectarium hoc
justum esse, & ex voluntatis indifferen-
tia posita, necessario admittendum esse,
vidit & professus est olim Vitalis qui-
dam

(a) Pro fide non est quod precantij, qui cum Nic.
sentiant.

dam Carthaginensis, universalem gratiam & arbitrium liberum hac libera voce defendens. *Per legem suam, per scripturas suas, Deus operatur ut velimus quas vel legimus vel audimus: sed ijs consentire vel non consentire ita nostrum est, ut si velimus fiat, si autem nolimus nihil in nobis operationem Dei valere faciamus.* Operatur quippe ille quantum in ipso est ut velimus, cum nobis nota fiant ejus eloquia: sed si ijs acquiescere nolumus, nos ut operatio ejus nihil nobis prosit efficimus. Ex istis principiis conclusionem istam & ipse deduxit, & deducendam esse concedit Augustinus. Ep. 107. Nos pro ijs quibus Evangelium predicamus non debere orare ut credant, sed ijs tantummodo predicare: nec orandum esse pro infidelibus, ut sint fideles? pro ijs qui nolunt credere ut velint credere? pro ijs quibus ejus lege doctrinaque dissentiant, ut legi ejus doctrinaque consentiant. Inter Pelagij discipulos non suum nomen profitebatur ille qui orationibus Ecclesiae tam impie contradicebat: sed ex facibus ejus reliquias tantum hauserat. Sic enim ad illum Augustinus, ibi. Ego haereticum quidem Pelagianum te esse non credo: sed ita esse volo, ut nihil illius ad te transeat, vel in te relinquatur erroris. Existimandum igitur non est eum gratiam praevenientem negasse omni-

nem:

nem: sed illud solum contendisse, quum operatus est Deus quantum in se est ut homo velit, nihil amplius ad ipso petendum esse: quia hominis ipsius est consentire. Quod vero de dissentientibus dixit ille, eorum scilicet esse ut consentiant id de consentientibus cum similitudine veri majore dicatur, eorum esse ut consentiant porro, aut in eo quod esse ceperunt perseverare velint; ac proinde à Deo hoc ijs non esse petendum quum operatus est ille quantum in se est ut perseverare velint,

Observer ista lector, & animo secum considerate perpendat: vel tolli preces illas omnes quæ fidem spectant, per Nicolai sententiam videbit, vel in angustias reduci maximas. Antequam intellectum quis habeat illuminatum, & affectum etiam excitatum, fieri non potest ut pie petatur: quum vero ad istum modum præparatus est, nihil jam petendum habet ultra, aut recipiendum à Deo priusquam voluntatem suam ad credendum applicat: si autem applicet, virtutem Dei tam certo & constanter comitantem habet, ut peti non possit antequam adsit: porro autem ut velle perseveret aut perseverare velit, hoc jam à Deo

Deo non debet rogari, quoniam in hominis id posuit manu si velit, nec ut velit quid amplius agere potest, quam quod jam egit. Rogandum forte Deum diceret, ut illuminare, excitare, defendere & sustinere pergat. Sed præterquam quod certa hæc sint ac indubitata, eadem fide qua remissionis certi sumus, quam propter certitudinem negat ille peti, pag. 313 hoc non est fidem ipsam petere aut voluntatem rectam. Hanc nec sibi nec aliis vel debent vel possunt à Deo recte rogare, qui cum Nicolao sentiunt, & ex illa sententia orationes suas instituere volunt. Gravissime de hac re Augustinus; *Inaniter & perfunctorie potius quam veraciter pro aliis ut doctrinæ cui adversantur credendo consuntiant, Deo fundimus preces; si ad ejus non pertinet gratiam, convertere ad fidem suam, ipsi fidei contrarias hominum voluntates: non fallamus homines, nam Deum fallere non valemus, prorsus non oramus Deum, sed oræ nos fingimus, sino ipsos, non illum, credimus facere quod oramus.* Hæc qui serio perpendit, judiciū hinc facere facillime potest, quam ii parum amici pietati veræ sint, qui veritatem illam quæ secundum pietatem est, apud se solos videri vellent habere.

Dese-

IV. Defectus hujus causa, cur scilicet ipsi regeniti non possint ut vellent credere, quin prava aliqua sit hominis dispositio, in dubium à nobis non est vocatum. Suam umbram inpugnat, qui hoc inculcat, pag. 236. 323. 324. Sed 1. quæritur ubi sedem habeat hæc prava dispositio, num in mente tantum, & affectibus inferioribus, an etiam in ipsa voluntate? voluntatem negant esse spiritualium donorum subjectum, Col. p. 298. ac proinde vitiorum etiam; quum igitur mens illuminatur, sanantur affectus, & impedimenta illa remonentur quibus voluntas tenebatur, hoc autem fieri dicunt per gratiam prævenientem; Nic. p. 300. quænam illa dispositio tam prava, aut ubi posita, quæ voluntatem impedire potest, quo minus ad fidei summum aspiraret gradum? 2. Credituris non minora sunt obstacula, quam credentibus, præsertim ante novum flagitum admissum; cor horum novum non potest esse durius, quam lapideum illud eorum. Si non credant isti ut vellent: tum multo minus illi.

V. (a) Sed responfionis totius basis in illa sententia ponitur, quam ut ab omnibus

(a) An credant fideles quantum vellent.

minibus observetur, conabor ego breviter prout meretur notare. Ego omnino sentio (inquit p. 321.) ac credo, fideles posse omnem omni tempore gratiam (excepta divina tentatione) sentire. Dogma vero hoc, tam insensatum esse videns, ut à fidelium omnium non iudicio tantum, sed & corde ipso atque experientia plus satis possit refelli, verbis id pauculis studuit postea mitigare, p. 326. ego sentio eos pro gratia collata mensura posse & quando & quantum volunt secundum voluntatē Dei, assentiri, idque & actu ipso assensuros si velint: sed verbis tantum, cum usq; ceteris plane pugnantibus. Quid enim sibi volunt ista, quando quantumque volunt secundum voluntatem? Dei quid pro gratia collata mensura? Nunquid voluntas Dei aut gratia collata, fidei, atq; adeo efficaciae mediorum gratiae, est causa regulans atque mensurans? hoc illud est, quod ut saepe alias, sic & in disceptationis ingressu primo audivimus ante negatum. Num gratiam ullam voluntati collatam & inditam agnoscit, aut voluntatem ullam divinam, quae humanae voluntatis actum virtute sua praeterminare solet? nihil minus. Voces has apposuit, ad invidiam illam mitigandam quam sententiae suae tam insolenti, non immer-

immerito certe metuebat à multis. Quod sentit autem hoc est, *fideles omnes posse omnem gratiam omni tempore* (nisi extraordinarium aliquod tentandi causa fiat) *sentire, eique quando quantunque velint sentire.* Hoc adeo abhorret à Theologorum judicio, & fidelium sensibus exercitatis, ut sine fastidio non possit multis refelli. Felix profecto Nicolaus, & ad invldiam usque beatus, qui, mensuram illam fidei quam cupit habet : inflix namque nimis, & insipiens etiam, si non cupiat eam habere summam. Sed vix cuiquam puto facturum eum fidem, se illam habere, quæ dubitationem omnem excludit, aut spem & charitatem illam quæ metum ac timorem expellit omnem; non gradum ejus illum quem Apostoli habuerunt olim, aut beata virgo; multo minus ad perfectionem exactam se pervenisse, aut in isthac vita perventurum unquam, ita ut integram legē observans, à peccatis vivat immunis; hæc tamen ipsum in votis habere spero : habent certe multi, qui votorum horum compotes non nisi in cœlis post mortem evadunt.

CAP. X.

De fidei natura.

AD (*) salutaris fidei supernaturalem actum five exercendum five eliciendum, principium aliquod supernaturale necessarium esse dicebam: quod quum natura non inest nobis, per gratiam opus est ut prius inseratur, quam ex fide quisquam actu credat. Internum illud & formale principium intelligo, quo aperta voluntas redditur ad actum istum producendum.

Respondet Nicolaus, p. 236. & 324 formam intrinsecam aut habitum infusum, actu fidei natura priorem, non esse admittendum, quamvis habitum acquisitum ex crebris actionibus fidei sequi nemo potest negare. Formam completam, habitumve perfectum, actu fidei non dixi priorem: sed virtutem aliquam voluntati communicari, quæ supernaturalis, interni, ac formalis principii rationem habet; hoc vero ex ante probatis, & jam jam confessis, demonstrari potest non difficulter. Nam. I. Ex sensu illo
fidelium

(a) De gratia infusa,

fidelium quem præcedente capite sensibilem feci, sic argumentatus est olim Iohannes Duns In distinct. 23. ad. q. Non pono habitum fidei infusa solum propter gradum in actu, sed etiam propter assensum: quia assensus non est totaliter à voluntate. Aliqui enim sunt, qui vellent magis assentiri, & tamen minus assentiuntur. Et ideo petebant Apostoli, Domine auge nobis fidem: & in quadam collecta petitur augmentum ejus: omnipotens (scilicet) Deus da nobis fidei, spei & charitatis augmentum. Istud non oporteret petere, si totus assensus esset à voluntate. Nec fidei excludit omnem dubitationem sed dubitationem vincentem, & trahentem in oppositum credibilis. Quod verbis istis continetur, hanc vim & mentem habet. Si credibili jam proposito ac cognito, & omnibus impedimentis per prævenientem gratiam remotis, voluntate etiam extrinsecus excitata, & comitante virtute parata, ex voluntate tamen ipsa auxiliis istis adjuta non pendeat totaliter assensus fidei quoad modum & gradum: tum aliud requiritur principium ex cuius vi voluntas in actu suo penderet? (Sed prius illud per sensum & experientiam fidelium omnium firmatur. Ergo.) 2. Actus ille fidei, vel à fidei producit vel à non fidei: si à non fidei, tum non est fides; actus

actus enim agentis naturam sequitur, sicut arborem fructus: si à fideli, tum actum illum fides aliqua naturæ ordine præcedet, ut effectum causa. Præterea actus illi quos fidei habitum præcedere dicit, ejusdem speciei sunt cum iis qui habitum consequuntur, & univocæ generationis: non enim alias repetitionibus crebris ipsum habitum unquam generarent. Si vero ejusdem speciei sint; & univoce generentur, tum eadem habent sui ortus principia; & inhærens aliqua vis voluntati inest, ex qua formaliter tam antecedentes quam consequentes actiones proveniunt. 3 *Crebris fidei actionibus habitum acquiri, quis neget?* verba sunt Nicolai, pag. 324. In istius vero habitus procreatione, causas essentielles mihi dici vellem, quarum vi existit. Actiones illæ virtutem antecedentes non sunt materia nec forma, quia rem ipsam non ingrediuntur, non interne constituunt, sed externe movent; sunt causæ à quibus habitus est, non ex quibus aut per quas. Ignari soli mirabuntur (inquit Scal. ex. 307. sect. 27.) habitui materiam & formam assignatas esse: aut materiam & formam aliam assignabunt, quam quæ in principio aliquo interno formali, tanquam

quam in semine latebat, actiones illas & antegrediente & eliciente. Sic in moralibus saniores omnes Philosophi tradunt, femina & igniculos quosdam virtutum inesse nobis a natura, usque eo, ut naturali quadam inclinatione, ut alium ad alias artes, sic & ad virtutes alias *in quibus* aut propensio-rem esse dicant, & ante virtutis alicujus actum virtutem ipsam inchoatam habere: habitum autem ex crebris actionibus ortum, nihil aliud esse, quam naturam ad summum perducam. Hinc est quod dicunt, *ad virtutem in natura gignit, doctrina excitat, consuetudo producit*: 11 est, virtutis principia naturæ debentur, doctrinæ progressus, consuetudini perfectio. Eadem plane ratione, ad virtutes Theologicas aut supernaturales creandas quæ proportionem & vires humanæ naturæ superant, oportet ut suppeditentur nobis principia quædam supernaturalia, quæ virtutes istas eadem seminali ratione contineant, qua naturalia principia morales virtutes complecti dicuntur (Thom. 1. 2. q. 51. 62. 63.) nisi actum statuere velimus ex facultate provenire, quæ principium nullum habet infirmum, cui proportionem respondet, aut cujus vi producitur; & merum actum
non

non vim inhærentem ullam, virtutem divinam appellare.

Hæc simplex est & certa veritatis demonstratio: quacum conveniunt quæstiones illæ ad confessionem ejus extorquendam propositæ; quibus an satis Nicolaus fecerit, pag. 326. 327. &c. hoc venit nunc examinandum.

I. Quodnam est semen illud Dei, quod manet in fidelibus? Respondet ille: *non video quamobrem non liceat semen hoc interpretari; vim atque energiam Spiritus sancti, verbo Dei tanquam ex semine quodam nos regenerantis.* 1. Quam ambiguum hoc & incertum est; vis & *energia* Spiritus est semen, verbum Dei est semen? 2. *Energia* Spiritus, & verbi vim, actiones transeuntes esse novit, non qualitates permanentes: sed quæstio fuit de semine quod manet, dieque noctuque. 3. Si per vim spiritus qualitatem intelligat spirituales quam Dei virtus in nobis efficit (quod Beza quem citat, facit) & per verbum, *infectum* aliquid & insititium, verbi Spiritusque vi generatum, quo respectu & spiritus & verbum in fidelibus habitare dicuntur; dicam ego quod ipse, *non video quamobrem semen hoc non liceat sic interpretari.*

II. Quæ-

II. Quænam est gratia hominem formaliter sanans? Respondet: à *dominio peccati nos sanat spiritus sanctus, non ut causa formalis, sed efficiens*. At. 1. Ego de formali causa quærebam: quid hic attinebat de efficiente monere? 2. Efficiens omnis efficaciter movens, vim aliquam in eo genere motivam & quasi formam in remota relinquit semper impressam. Hoc etiam in projectione lapidis fieri acutissimi Scaligeri iudicium fuit: Exerc. 28. in actionibus autem illis quæ ad alterationem & perfectionem objecti tendunt, apertius est quam ut negari possit. Formalis igitur sanandi vis in anima imprimitur, per vim hanc spiritus extrinsecus efficientem.

III. Sanitas ipsa quæ? Resp. à *malis abstinere & bonum sectari: vel facultatum & effectuum, apta quadam symmetria & sancta in bonam conspiratio*. Prius illud, perinde est, ac si sanitatem corporis in deambulando constituerer. Posterius hoc ad veritatem proprius accedit: sed veritas ipsa non est: Symmetria enim vel proportio qualitatum (ut recte Scaliger observavit iis Ex. 300. sect. 2.) non est sanitas, sed ex iis constituta constans quæ certa qualitas: vel illud ipsum in quo proportio est.

N

IV. An

I V. Antotum illud quod differt renatus à non renato adactus sit referendum? Resp. *non totum, sed maxima sui parte.* Confitentem istic habemus reum: renatus fidelis dicitur, antequam per crebras & repetitas actiones habitum acquisivit: si igitur differentiam ullam præteractus habeat, dispositionem aliquam infusam habet.

V. Nullane sit gratia infusa & inhærens? Resp. *omnino, sed non in voluntatem, prout ab affectu distinguitur, ante omnem voluntatis actum & concurrem.* Quid opus est ambagibus istis? Cur non simplicius responderet, gratiam inhærentem nullam in ipsa esse voluntate? Hoc in Collatione cum Remonstrantium consensu posuit: Col. p. 298. ed. Br. *in spirituali morte, non separantur proprie dona spiritualia ad hominis voluntate, quia illa nunquam ei fuerunt infusa, sed tantum libertas.* Hoc autem, quid aliud est, quam augustissimam reginam, non in folio supremo, sed in imo scabello collocare?

VI. Quomodo igitur crescere quispiam dicatur in gratia? Resp. *quia in omni bono opere proficit, firmatur, roboratur, perficitur, atque ita agendo, habitum acquisitum sibi perfectiorem reddit.* Sed 1. Crescere dicuntur

cuntur fideles in opere bono, quatenus crescunt operandi viribus & facultate: quod sine qualitate inhærente non possunt facere. 2. Qui credit, continuo crescere debet, quamvis crebris actionibus habitum illum non acquisivit.

VII. (a) Imo quomodo persistere vel per unam noctem dum nihil agit? Resp. dormiens neque fidei, neque operationis divina in voluntatem, subjectum capax est: Et tamen persistit in gratia, h. e. in dilectione Dei.

1. Persistere aliquem in gratia, & non in fide, non video quomodo constare possit, aut cum veritate, aut cum eorum dogmate, qui fidem (præsentem, non præteritam, aut futuram) ut conditionem justificare & gratiam conciliare contendunt. 2. Ut vir fidelis quum dormitum it, cum veste sua fidem etiam exuat, & dormiens jam fidelis non sit, hoc inter Nicolai somnia numerari debet. Nam. 1. Dormientes peccato & temptationibus obnoxii sunt: à fide igitur non debent derelinqui. 2. Inter dormiendum exspirant multi boni: si fidei subjecta tum non extiterint, actum est de salute, illicet perierunt. 3. Allocutus est
N 2 Deus

(a) An fidem retineamus inter dormiendum.

Deus servos suos olim per insomnia: respondabant etiam illi Deo, ipsique dormientes placebant. 1. Reg. 3. Num revelationis hujusmodi capacia subiecta fuerunt, & non fidei? 4. Si somnus fidem tollat, tum spiritualis vitæ intercilio quædam est quotidiana. Dimidium igitur dogmatis non nobis aperiunt illi qui apostasiam totalem cum gravioribus peccatis admitti docent: sine ullo peccati reatu, exulat assidue fides. 5. Si virtutis actum primum exercens, corripere-
tur statim lethargo (ponere namque licet disputandi causa, id quod raro aut nunquam contingit) & annos totos 47. quod Epimenides fecisse dicitur, aut somno aut morbo sepultus jaceret, ita ut somni & vitæ idem finis esset; num fidem ademptam ipsi diceret, aut perseverantiam illam in fide, quam ad finem usque durare debere dicunt, ut idoneum quis sit electionis objectum? 6. Sublata fide tolluntur etiam ejus fructus: qui interdum igitur credit, noctu nihil aut parum intrinsecus differt ab eo qui nunquam credidit: atque adeo quum primum expergiscitur, quærere debet initium ipsum fidei: multo ad colendum Deum, quam à meridie & primo mane ineptior

ineptior & imparatior est. Duo igitur sunt, quæ quamvis firmioribus multo fundamentis nitantur, vel isthoc nomine tamen ab istis debent apud populum inculcari. 1. Ut diebus singulis cum primo surrexerint, cum intentione maxima Dei gratiam serio & solenniter querant: quia fidei surgunt inanes. 2. Ut vespere etiam sollemnibus precibus attente vacent, & cõtionibus pomeridianis diligentius adsint: quia multo tum officiis istis à fide sunt paratiores. Rationibus istis ut res tam gravis & necessaria suadeatur, ego quidem non sum auctor: sed ut suadeatur, hic visum est *argutus* admonere.

VIII. Creaturis aliis omnibus sic Deus prospexit, ut non tantum moveantur ad id quod agunt, sed etiam formas & virtutes habeant quibus inclinètur ad idem agendum, finemque suum assequendum; cur non & fidelibus? Quæsi- to huic sic respondet Nicolaus, pag. 328. quasi eandem plane determinationem requirerem in voluntate, quæ est in necessario determinatis ad unum. Ego vero contrarium omnino statuo, nec cælum nec ignem per dispositionem aut habitus ad operationes determinari, sed per na-

N 3

turam.

turam suā: quod autem natura sua est indeterminatum, id dispositionem aut habitum naturę suę congruentem requirere dico; & per istam determinationem, similitudinem aliquam aut analogiam utrinque servari, non paritatem aut identitatem. Quę dicit igitur non sunt ad rem: & prius etiam dissoluta fuerunt.

IX. Vetus noster homo habitibus constat permanentibus: cur non & novus? Resp. *negō veterem constare habitibus infusis.* Neque eum nugandi habitum infusum habere dixerim, sed permanentem habere videtur.

(a) Hactenus principium illud internum, formale, supernaturale, actum fidei natura præcedens necessarium esse monstravi: nunc causas illas breviter expendamus, quas in contrarium adfert.

Ne sine ratione negasse putetur habitum illum infusum causas reddit varias, sed nimis leves. pag. 324. 325.

I. *Per verbum prædicatum non infunditur habitus.* Respondeo: per verbum & spiritum infunditur; sicut supra fuit explicatum.

II. *Exigit Deus in genere fidei primo actum*

(a) Solvuntur objectiones adversus fidem infusam,

actum fidei, non habitum. Resp. in omni genere exigitur primo, ut arbor bona sit, & postea fructus.

III. Si habitum prius in nobis operatur quam actum fidei: prius ergo sumus fideles quam actu ipso credamus. Resp. fideles sumus in actu primo (ordine naturæ non temporis) priusquam actu secundo credamus.

IV. Actus solus exigitur, non habitus, nisi quatenus per actus comparandus est. Resp. 1. Aut aliquid exigitur antecedenter ad actus, aut originalis iustitia non exigitur; neque legi contrarium est peccatum illud peccans quod originale vocamus. 2. Arminii verbis dico, Actus generales in quibus obedientia lege morali præstanda præscribitur, & quæ ad totius legis omniumque & singulorum præceptorum observationem pertinent, vel in primo actu, vel in secundo considerari possunt. In primo, affectuum nomine veniunt; in secundo proprium actuum nomen sibi retinent. Propter arctam vero inter affectum & actum secundum unionem & naturæ convenientiam, eodem nomine affectus & actus appellantur. disp. priv. 71. 6. & 72. 2.

V. & VI. Resistibilitatem gratiæ & hominis libertatem examinavimus ante: repetitionibus a lversarium abstinere nequeo, meipsum volo.

VII. *Deus jubet ut nobis faciamus cor novum : sed habitum qui infunditur nobis ipsis facere non possumus.* Resp. 1. Nonnulla jubemur facere, quorum tamen effectio non est à nobis. 2. Cor novum efficitur non per infusionem solam : quamvis absque infusione non fiat.

VIII. *Habitus infusus non habet rationem obedientie, non enim est voluntarius, aut ab intrinsecis.* Resp. 1. Pertinet ad obedientiam, sicut facultas videndi ad visionem. 2. Rationem illam obedientiæ habet, quam habent actus illi primi, secundos omnes antegredientes, de quibus Arminius modo loquebatur. 3. Actus nonnulli ordinarie in adultis infusionē præcedunt & ad eam præparant, qui sunt voluntarii. 4. Id quod infunditur vel imprimitur, fit homini consentienti, & illa ratione voluntarium dicendum.

I X. *Habitus iste nulla necessitate excogitatus est : quoniam habitus non requiritur simpliciter ad operandum, sed ad melius operandum & nihil conferre potest ad actum conversionis, cui non satis est gratia sufficiens & concomitans.* Resp. 1. Non solum potentia, sed & habitus inchoatus vel dispositio sæpe necessaria est ad simpliciter operandum, in hoc aut illo genere aut modo; ut in artibus

bus & virtute morali superius mon-
vi. 2. Dispositio aut habitus iste super-
naturalis, eo quod potentiam elevat ad
id quod superat naturæ facultatem to-
tam, non habet rationem habitus ope-
rativi tantum, sed etiam vivificatricis cu-
jusdam virtutis; atque adeo rationem ha-
bens proximæ formalis potentiæ, requi-
ritur simpliciter ad actum istum super-
naturalem.

X. *Habitus iste voluntatem non potest de-
terminare natura sua, ad unam numero utro-
que: quia habitus subiiciuntur arbitrio quoad
usum. ipsæ utimur cum volumus.* pag. 326
& 330. Resp. Ad actum conversionis
duo sunt quæ antecedenter concurrunt.
1. Virtus aut habitus ille supernaturalis,
quo voluntas fit potens ad producendam
operationem illam supernaturalem, &
2. motio efficax, vel auxilium actuale
cooperans, quo fit ut actu producat. Vir-
tus illa per sese considerata est modo
quodam subdita voluntati, quia non ab-
solute determinat eam, quoad exerciti-
um actus: sed motio hæc efficax ad vir-
tutem illam accedens, Deo & sibi sub-
iicit humanam voluntatem, suaviter
efficiens, ut semet in acta secundo ad
consensum applicet cum libertate.

CAP. XI.

*De inaequalitate gratiae, ante
voluntatis cooperationem,*

IN (a) fidei salutisque mediis administrandis, tam variam videmus dispensationem divinam, & exinde pendentem tam disparem hominum conditionem; ut oculis ipsis hic usurpare possimus discretionem aliquam & differentiam, in fide saluteque his ordinanda, ab eo ipso adhibitam, qui sic res istas volens moderatur. Certe aut administrantis hæc statuenda discretio, aut administrationis varietas illa tollenda. Illud non admittit Nicolai dogma: neque tamen istud audet negare, inter eos qui vel aures vel oculos salvos habent. Quid igitur agit? diverticula multa quærit, ut honeste possit elabi, neque hominum negans differentiam, neque discretionem divinam admittens: angulos aliquot ego paucis notabo.

I. Argumentum hoc fuit; Si nullam sit singulare decretum de Paulo aut Petro,

(a) Impariter cum hominibus non ageres Deus ex Nicolai sententia.

tro, quod non cuilibet est commune ante fidem prævisam : tum nec singulare quidquam largitur iis ante eandem præsentiam : at verum prius ex Arminii sententia : ergo & posterius. Respondet ille; pag. 333. & 334 *electionis quidem salutarius, de rebus singulare nullum agnosco ante fidem prævisam : sed nonnullum tamen decretum singulare; quale hoc est, volo cuius non repugnantis, eoque & Paulo non repugnanti fidem conferre.*

Quum singulare decretum ab iis non admitti dicebam, subjectam respiciens quætionem, istiusmodi decretum intelligebam, quod vel salutem vel fidem singulariter ordinaret : de rebus aliis ab hisce disparatis, nihil nobis est negotii. Decretum autem singulare fidem prævisam antecedens, & negatum in hoc responso, & positum etiam videmus : *decretum electionis salutarius* negatur; affirmatur *decretum fidei conferenda*. Sed 1. decretum fidei conferendæ, est decretum electionis : sic enim diserte appellatur ab ipso Nicolao, *electio ad fidem* pag. 116. 2. Electio hæc est *salutaris*, quia fides ipsa est saluifera, & quia decretum illud alterum quod ad salutem fit, necessario secum infert : sic enim denuo Nicolaus,

Ibid. quis vel paulo attentior, ad rem ista non agnoscat, cum unū alteri necessario sit subordinatum? quodenim in genere verum est, idem & in specie: at in genere verum est; credentes quales eliguntur ad salutem ergo & in specie, qui hunc vel illum ad fidem eligit, consequenter eligit & ad salutem. Neque hoc diffiteri sane potest, de electione ad salutem illa quam *incompletam* appellat, pag. 136. quamvis decretum illud, de initio fidei interpretitur & eadem etiam est ratio fidei salutisque completæ. 3. Quid vult rogo per *non repugnantiam* illam, quam conditionem statuit, decretum illud antecedens, de fide Paulo conferenda? si in genere intelligat non repugnantiam ad quamlibet gratiam, tum sibi met contradicit, si decretum fidei conferendæ sequi illam dicat: si vero non-repugnantiam intelligat eam quæ est gratiæ fidei actualiter oblatæ, ex hac non-repugnantia, non ad fidem tantum, sed ex fide ad salutem electionem fieri est ubi contendit ipse. pag. 134.

II. Inæqualitatem agnoscere se dicit, pag. 334. inter vocatos & non vocatos. (a), At vero si quidam hominum *vocati* sint

(a) Non inæqualiter tantum, sed & dissimiliter cum hominibus Deus agit.

sint a Deo ad fidem ac salutem, & quidam non vocati; tum Deus non modo non omni modo æqualem, sed ne similem quidem sive ejusdem generis gratiam omnibus & singulis administrat; quod ille tamen necessarium esse putat (pag. 331.) ad actiones Dei ab hypocrisi, vanitate, & iniquitate vindicandas. Quis enim unquam dixerit, voluntatem aut propensionem affectus in Deo eandem esse, erga salutem eorum quos non vocat, atque erga eos quos cum instantia maxima ac constanter vocat ad participationem vitæ? quis similem utrisque gratiam administratam credet, quum Spiritus aperte dixerit, Psal. 147. 20. *non fecit taliter (vel similiter) omni nationi.*

III. Quæstionem hanc totam, quæ de inæqualitate gratiæ agitur, ad solos vocatos inter sese collatos, sine ulla ratione restringit. Hos *me iunxisse* dicit: non nutibus autem sed verbis disputatur: nec ego quidem vel minimo nutu hunc statum quæstionis usquam quod memini significavi.

IV. Argumentum alterum primo illi quasi ἀντιρρόπως respondens, hoc fuit; Si Deus inæqualiter gratiam suam administrat, absque omni assensus ullius
respe-

respectu; tum proculdubio voluntas & affectus aliquis subest, uni potius quam alteri benefaciendi. Sed prius illud concessit Nicolaus ergo posterius etiam concedat necesse est, & consequenter causam ipsam totam. Respondet, pag. 334. *hoccine ego concessi? ubi, aut quibus verbis dicam; argumentum meum sic primitus institutum fuit, pag. 331. ergo Deus æqualem sese praberet omnibus, ante cooperationem; hoc est, ante omnem assensum: responderille, ibid. negando consequentiam, quia Deus inæqualem gratiam administrat; si ad rem hoc faciat, nonne illud ipsum est quod ego posui, Deus inæqualiter gratiam suam administrat, ab'que omni assensus ullius respectu, id est, ante ullam cooperationem humanæ voluntatis? Sed istam litem finivit ipse, concedens tandem argumentum totum: quod hac lege tamen facit, dummodo ego quoque vicissim ipsi concedam, sufficientem gratiam cōcedi omnibus & singulis vocatis pro suo modulo & modo. Resp. 1. Subterfugium est manifestum, ad vocatos illud restringere, quod indefinite pertinet ad universos, 2. Non vocatis tantum, sed omnibus universim administrari dixit gratiam suo modo sufficientem. pag. 331.*

Sirectius jam sentiat, bene est: sin minus, aliter sentiendum esse, hæc una convincat ratio; Nulla gratia ordinarie sufficiens est ad conversionem & salutem peccatoris, præter gratiam vocationis quæ fit per verbum & Spiritum: hanc enim omnibus ordinarie necessariam ad salutem esse, tum Arminius (disp. pub. th. 19.) tum ipse Nicolaus etiam pag. 198. tradit. Sed vocationis hujus gratia non administratur omnibus: sunt enim aliqui *non vocati*, sicut hoc in loco fatetur. Non omnibus igitur sufficiens administratur gratia. Sed latet forte aliquid sublimitante clausula *suo modo*; dicat igitur vellem, quo modo sufficiens ad effectum aliquod quidquam dicatur, quod illius efficiendi vires non continet in actu primo: quum inter sufficiens & efficiens non alia differentia detur, quam inter primum, & secundum actum. Quicumque demum fingatur modus, communis illa gratia cum hac vocatione collata, *similis* dici non debet: quum comparatio instituatur de virtute & viribus quas utraque habet, ad conversionis producendum effectum; & adsint illæ vocationi soli.

V. Ex unico illo verbulo semel à me-
asura

usurpato, pag. 337. secundo jam aut tertio extorquere conatur, sufficientiam gratiæ reprobis cum electis communem; quia scilicet, reprobis ipsis, potentiam quandam remotam aut possibilitatem credendi, ascripsi. Futilitatem hujus collectionis ego satis ante monstravi. Similis calumniæ vel atrocioris est potius multo, & frontis plane meretriciæ, quod nos unam eandemque gratiæ mensuram requirere dicit ad quaslibet actiones, siue bonas, siue malas &c. Ibid. quum ad conversionem & fidem, præter illuminationem, excitationem & assistentiam, quam ipsi requirunt, nos infusionem etiam spiritualis vitæ necessariam esse contendimus; sicut & capitis præcedentis argumentum abunde testatur, & conscientia ipsa calumniantis in quam sciens volens hic prævaricari videtur.

VI. (a) Ex Arminio sic disputabam; Deus optimus maximus aliis concedit verbum & Sacramenta, aliis vero deneget: num istis ac illis salutem æqualiter optat? si finem æque velit, cur non & media? Ad ultimum hoc respondet, pag. 339. & 340. *Deum velle etiam media, suo*
quaque

(a) Ex Arminio demonstratur veritas, quam Nicolaus impugnare,

*queque ordine; concessurum ex pacto maiora dona
si concessis bene uterentur.* Sed 1. Non quaeritur an velit omnibus media quædam : sed an æqualiter hæc media velit omnibus, quæ sunt ad salutem ordinaria lege necessaria : hoc autem pudor prohibebat effari. 2. Quum illa sola media conceduntur multis, quæ conversionis effectum ne per gradus quidem in quoquam producant, quantum ex fructibus intelligi nobis datur (auxilia intelligo quæ miseris Indis relicta sunt) aliis vero vocationis gratia; num eadem lege cum illis & istis agit Deus ? num æqualiter utrisque tam fidem quam salutem quantum in se est procurat ? Concedere Deum semper maiora dona iis qui minoribus bene utuntur, ego quidem libens agnosco cum Theologis qui huc advocantur : pag. 340. sed legem hanc esse & regulam adæquatam administrationis vel ordinariæ totius, hoc nusquam apparere dico : sed contrarium potius eventu doceri; quum abutentibus multis concedi videmus indies administrationem illam gratiæ, quam non assequuntur ii qui tantis scelere non tenentur. Hoc est quod ego ex antecedente illo volebam inferre non heterogeneum illud, quod intrudit hic

hic Nicolaus pag. 341. non ex Pareo, sed ex proprio cerebro, ut ansam arripere possit ingenio suo indulgendi, gravissimum Theologum inciviliter allatransendo. Quod ne immerito dixisse videar, & ut in hac una calumnia, & artis & fidei illius quam Nicolaus tam familiarem habet, tam audacter exercet, documentum egregium hic Lector habeat; Parei verba, cum ejus glossa (quamvis præter morem & institutum id meum sit) exscribam obiter & comparanda proponam. Pareus de grat. & lib. arb. l. 6. c. 6. responsum quoddam Bellarmini ad Semipelagianorum objectionem his verbis explicat aut potius refert: *Respondet negando majorem: quia faciens bona opera ante gratiam, æque est indispositus ad gratiam atque peccans: quod patet, quia interdum peccatores majores Deus citius adjuvat sua gratia, quam minores. Quæ responsio (addit Pareus) vera est: sed minor etiam fuit ex falsa hypothesis prius refutata, quod non veniat possit sine gratia speciali bona opera moralia edere, sic ut non peccent. Hæc ille: quid hinc Nicolaus? infert (inquit pag. 341.) Pareus, ergo faciens bona opera ante gratiam, æque est indispositus ad gratiam, atque peccans: in quo Pelagij discipulum audio, quidem enim est Pelagianum si hoc*
non

novest, facere bona opera ante gratiam? Pelagii discipulum satis notum Nicolaus habet proculdudio: sed scabiem suam non debet aliis affricare. Non dicit hoc Pareus quod ipsi affingit, sed plane contrarium: non dictum accipit à Bellarmino, nisi ex hypothese: non infert denique sed refert, & ex parte tantum probat, Pelagianum illud refutans. Sufficiunt hæc obiter ad fidem hominis demonstrandam. Illud autem quod ego posui, tam clarum est ac indubitatum; disparitatem scilicet inveniri grandem in mediis administrandis, quæ ad legem illam non potest revocari, *habenti & utenti, dabitur*, ut aut Dei beneplacito, aut cæcæ fortunæ, dissimilis hominum conditionis primordia illa prima, necessarium sit ut attribuantur.

VII. Illud etiam Arminii huc facere dixi, quod de fidei forma fatetur; Disp. pri. 44. thes. 5. Si enim adensus infusus id est, qua provenit à Deo gratia, sit forma fidei, tum homo seipsum in hac re non determinat, non primo distinguit à cæteris: formæ enim officium est proprium determinate formatum. Respondet, pag. 344. *me sententiam Arminij vel non capere vel pervertere: quoniam infusionem istam*

non opponit ut physicam gratie morali, sed
discursui ex principiis natura notis : & per
eam intelligit illuminationem, cujus opus est
ad fidem, & qua per verbum fit. Sed 1.
Non agitur nunc de natura hujus in-
fusionis, an physica sit necne : sed de au-
thore & effectu ejus, an non à Deo solo
sit, & determinationem ac differentiam
fidelis primam per se constituat. 2. Si
infusio hujus adensus ejusdem sit gene-
ris cum illuminatione mentis, tum phy-
sice producitur : sic enim Nicolaus ipse,
pag. 292. *Nos non inviti fatemur, gratiam
physice intellectui obijci, ut lucem oculo ; atque
eandem illuminationem in intellectu, physice at-
que efficienter producere : denique & sensum
gratie irresistibili motu in effectum penetrare.*
Physice hæc sunt, quorum tamen in-
strumentum est verbum : nihil impedit
igitur, quin per verbum etiam adensus
hic ingeneretur ; & physice tamen in-
funditur. 3. Per infusionem adensus,
illumination non potest intelligi : quia
hæc ad objectum ejusque notitiam per-
tinet, quam adsensum hunc antecedere
dicit Armin. hac ead. thes. 4. Nō dicit Ar-
minius opus esse hac infusione ad fidem
(opus est enim & multis aliis) sed formā
ipsam in adsensu infuso consistere : Nec
acquiri

acquiri eam dicit ex principiis infusis, sed
plam infusam.

Arminii testimonio libentius utor, ut
adversarii confessio veritatis existat illu-
stratio. Sarcasum Nicolai nil moror.

CAP. XII.

De præscientia divina.

¶ Futurarum & contingentium rerum
scientia & prædictio certa, primarium
illud indicium est, quo Deum verum ab
idolis dignoscere docemur; secundum
illud prophetæ, Is. 41. 23. *indicate quæ e-*
ventura sunt in posterum, ut cognoscamus vos
quæ Deus. Cujus argumenti præcipua ra-
tio videtur esse, quia scientia hæc definita
rei futuræ ac in sese contingentis, ubi non
est præcaria, voluntatem comitatur sem-
per potentem, & decretum rem illam ex
arbitrio perficiendi. Non enim scientia
& prædictio nuda, sed ut Arminius ha-
bet, Disp. priv. 14. th. 13. *predictiones re-*
rum futurarum & contingentium, earumque
accurata & stricta impletio, suppeditat argumen-
tum, ut pote quæ à nullo quam à Deo profici-
potuerunt. Hinc esse præscientia & præ-
dictio,

dictio, cum impletionem coniungi solet aut perficiendi voluntate potenti: priora inde ab eo tempore indicaveram, & ex ore meo prodeuntia pronuntiaveram, ea repente effeci, atque evenerunt. Dixit dominus qui facit haec omnia. II. 48. 3. Nota sunt Deo ab omni aetate omnia opera sua. Act. 15. 18.

Hoc fundamento nititur argumentatio illa gravissima, qua usus est olim Augustinus, ad praedestinationem ex praescientia probandam; haec inquit De bono persever. c. 17.) dona Dei, quae dantur electis secundum Dei propositum vocatis, in quibus donum est, & incipere credere, & in fide usque ad vitae huius terminum perseverare: sicut tantarum rationum atque auctoritatum contestatione probavimus, hac inquam Dei dona, si nulla est praedestinatio quam defendimus, non praesciuntur à Deo: praesciuntur autem: haec est igitur praedestinatio quam defendimus. Unde aliquando eadem praedestinatio significatur etiam nomine praescientiae. Ad eandem normam disputabam ego; Si Deus praedit particularem adfensam fidei in Petro vel Iohanne futurum; tum fore eum voluit ex efficaci decreto: quia praescientia vel praevisionis hae definita, voluntatem istam necessario comitatur.

Respondurus istis Nicolaus, litem im-

primam

primis movet, pag. 350. de *causa*, cujus in argumento vel proponendo vel repetendo mentionem ego nullam feci, nec in ejus confirmatione, nisi Thomæ verbis. Videamus tamen quam probæ sint merces quas tam avide promit.

I. Contendit in principio, *præscientiam futuri contingentis, à voluntate aut volitione illaque ponit objectum, non proprie causari.* Neque ego hoc unquam affirmavi: & vere tamen dici potest, volitionem illam qua res illa scibilis futura sit, causam propriam esse scientiæ qua in istud objectum qua tale fertur. Quum enim in primo rationis signo, spectabatur objectum idem ut possibile tantum, infinitate scientiæ non obstante, in istoc autem ut certo futurum, necesse est ut futuritionis causa, causa etiam vel ratio sit scientiæ illius qua in istud objectum qua tale fertur.

II. Modum illum aut phrasin loquendi arguit, quæ cognitionem rerum à voluntate derivat: quum non *dicendum sit futuræ contingentia non cognosci, sed tantum non existere, nisi ex voluntate divina ibid.* Quasi vero, principium essendi & cognoscendi non possint aut non soleant etiam in una sede morari.

III. *Negat ad objecti voliti existentiam sufficere decretum divine voluntatis, quum decretum sit actus internus ideoque nihil ponat in re ipsa nisi accedente potentia, qua, Deo uti visum sit ad decreti sui executionem. Ibid. (a) Sed*
 1. De existentia illa quam in tempore habent res decretæ per executionem, nihil adhuc affirmavi. 2. Existentiam quandam habent res omnes futuræ, in æternitate: quam comitatur præscientia certa aut scientia intuitiva. Recte enim Thomas, I. q. 14. a. 13. *omnia quæ sunt in tempore, sunt Deo ad æterno præsentia, non solum ea ratione, quæ habet rationes rerum apud se præsentis, ut quidam dicunt, sed quia ejus intuitus fertur ab æterno super omnia, Prout sunt in sua præsentialitate.* 3. Sufficiens ratio hujus existentia, est ipsa voluntas aut decretum divinum. A velle namque Dei concluditur esse rei, tam in scripturis, quæ ante Deum ea quæ non sunt tanquam essent vocari docent, quam in Christianorum omnium communi sermone. Nec alia ulla reddi potest ratio, quomodo mors Christi aut simile aliquid vim ullam habere possit aut efficaciam, antequam existentiam habet in ævo suo nisi
 quod

(a) Voluntas Dei sufficit ad existentiam & scientiam rerum,

quod ex voluntatis decreto existentiam habuit coram Deo ante omne ævum. 4.

Quoad executionem ipsam decreto-
rum, quæri non immerito potest, an po-
tentia executiva in Deo, distingui de-
beat ab ejus intellectu & voluntate : at
potius dicendum sit, intellectum aut vo-
luntatem divinam, secundum quod est
principium effectivum, habere rationem
potentiæ. Certe quum natura divina sit
pure intellectualis, consonum videtur
esse, ut in intellectu & voluntate conci-
piatur sola. Arminius quidem potenti-
am constituit vitæ facultatem, intellectu
& voluntate ordine posteriorem, id
quod voluntas imperat extrinsecus: Disp.
pub. 4. th. 79. Episcopus vero, Leyden-
sis professor, & remonstrantium unus,
ad essentiam ipsam non ad vitam Dei,
potentiam hanc referendam esse conten-
dit. *Potentia* inquit, Disp. 1. de natura
dei th. 7. (illam intelligens qua Deus
extrinsecus operatur citans Ap. 18. 4. 8. 1
Tim. 6. 15. Gen. 17. 1. Exod. 34. 6. Ps. 89.
9. &c.) *sive vis agendi, per se & primo compo-
tere videtur essentia, sine ulla vita consideratione.*
Hoc si verum sit, tum potentia hæc exe-
cutoria, ab intellectu & voluntate, non
magis est distinguenda, quam est *unitas*

spiritualitas, aternitas, immensitas &c. voluntas etiam in sese non minus potens agnoscenda, quam una spiritualis, aterna, & immensa; neque intercedit magis potentia inter voluntatem & effectum, quam unitas, & similes proprietates.

I V. Repetit hic multa de necessitate & libertate, quorum hæc summa; *antecedens necessitas tollit libertatem arbitrij : decretum istiusmodi præscientiam antecedens, necessitatem inducit antecedentem : ergo tollit libertatem.* pag. 352. Respondeo, quædam necessitas antecedens non tollit, sed stabilis & perficit libertatem : illa nempe decreti necessitas externa, quæ ordinat ut effectum hoc vel illud, certo & infallibiliter quidem, sed libere tamen producat. Sed instat ille, Ibid. si decretum sit, ut non contingenti modo fiant actus liberi, tum. 1. *Non potest esse absolutum & efficax.* 2. *Neque actus isti possunt in hoc decreto provideri, quippe quo posito, possunt tamen non fieri.* Resp. 1. Voluntas est absoluta de re conditionata, & efficax de actu libero. 2. Actus liberi possunt non fieri, respectu potentia Dei absolutæ, & respectu potentia creaturæ interne consideratæ : non possunt absolute tamen non fieri, respec-

respectu decreti, quod potentiam ad oppositum relinquens, actum oppositum certissime tollit.

V. Distinguit pag. 333. decretum divinum in *concurrendi & permittendi voluntatem*, & horum alterutri sufficientem rationem inesse negat, contingentia futura, certo cognoscendi. Resp. Novit ille, concursum à nostris duplicem tradi, *præviū* unum, & *simultaneum* aut concomitantem alterum: per præviū illum, fit prædeterminatio quædā secundæ causæ, & ex ejus ordinatione, præsciētia certa.

VI. Propositionem quandam verissimam ut ait & certissimam invenit pag. 334. ante ipsum divinæ prædestinationis decretum: hanc scilicet. *si media efficacia gratia decernantur Petro, fore ut cooperetur gratia*. Resp. 1. *Efficax gratia recepta significatione* (sicut ipse testatur, pag. 319.) *est que sortitur effectum suum*. Si hoc modo efficacia media intelligat, tum ejusdem mentis est hæc sententia, cum identica quavis, *quod erit, erit: si fiet, fiet*: quarū veritas pendet, non ex actu ullo libero, sed ex ipsa natura entis. 2. Si vero efficaciam illam non in effectu collocet, sed in natura mediorum; tum non potest intelligi, nedum ut vera cognosci, nisi decre-

to divino supposito, quum efficacia talis, decreto fluat. 3. Non proprie significat aliquid futurum contingens : sed notat impossibile esse, ut causa absolute sufficiens, efficaciter agens, non produceret effectum. Hoc autem est naturalis scientiæ, non præscientiæ liberæ.

Post egressionem istas novas, ad aversionem illam dissertator accedit, qua prius usus fuerat ad argumenti vim enervandam pag. 354. Negaverat enim Deum in Petro prævidisse assensum fidei futurum, ex eo quod eum in Petro voluit, voluntate antecedente atque efficaci (addit ille *sive irresistibili;*) secus eadem ratione ac modo, causam præscientiæ non assensus in Iuda, fore hanc, quod assensum in Iuda non fore voluit. (a) Respondi ego, hoc ex eo esse, quod non eque aut eodem modo voluit Iudæ ac similibus vel salutem vel fidem. Si enim pariter & æque vellet Deus futura & non futura; existentia rerum futurarum, non penderet à voluntate divina. Voluisse tamen Deum dixi fidem & salutem non salvandorum voluntate quadam approbante, & in sese simpliciter magis eum delectari vitam quam

(a) Non eodem modo vult Deus fidem non credituri, & credituri.

quam morte cuiusvis hominis.

Quærit hic ille pag. 355. utrum seria an simulata sit hæc voluntas approbans? Respondeo, seria est quoad approbationem; nec ulla ratione simulata dici potest quoad efficientiam, quia nusquam revelavit sese absolute fidem & salutem in omnibus effecturum. Opponit ille duo; 1. Noluisset Deum ex nostra *sententia* & quidem voluntate efficaci omnem culpæ prævisionem antecedente salutem istorum ac conversionem efficere; 2. Solius arbitrii sui beneplacita omnem culpæ prævisionem antecedente exitio eos devovisse. Sed. 1. De effectione jam non quæritur, approbationem sine illa consistere posse dico. 2. Si per *noluisset*, intelligat, *velle non*; tum sententiam illam primam non agnosco: si *non velle*. tum dico negationem illam efficientiæ cum approbatione seria bene posse convenire. 3. Quod destinationem ad mortem, aut negationem ipsam judicalem, prævisionem omnem omnis culpæ simpliciter antecedentem à nostris constitui: dicit, 1. Non ab omnibus nostris, imo nec à plerisque omnibus id affirmatur nec istis verbis à quoquam id fieri puto. 2. Si tam incommodæ phrasæ à quo-

quam usurpentur, hoc viderint ipsi.

(a) Ex voluntate approbante provenire dixi. quod hortatur & monet Deus, multaque media concedit hominibus, quamvis in iis omnibus non efficacia reddat illa: præcepta enim & hortationes, significant ordinarie præcipientis voluntatem approbantem, & officium ejus cui proponuntur: licet nonnunquam officium potius audientis quam loquentis voluntas istiusmodi mediis indicatur. Ultimum hoc arripiens Nicolaus, inde statim & simulationem & Libertinismum pro more suo exsculpir, p. 356, 357. quum tamen ego nec de ordinaria præceptorum lege, nec de voluntate Dei loquebar quamvis etiam ejusmodi exemplum habemus in præcepto illo quod Abrahamus accepit de filio suo mactando, quod tum in officio ejus erat, sed non in voluntate & proposito Dei: non tamen illusorium erat. Neque illusorias dicit ille spero promissiones illas legales, quæ vitam nobis promittunt sub hac conditione, si præstemus perfectam legi obedientiam, idque viribus propriis: quæ peccatoribus omnibus est impossibilis, & quam Deus in nobis efficere eo modo

(a) De voluntate approbante.

modo non vult.

Sed controversia hæc tota quæ est de voluntate salutis non salvandorum inanis prorsus est; nam de voluntate ipsa qua separatim ab effectis consideratur, vix ulla inter nos relinqui videtur quæstio. Voluntatem approbantem agnosco ego: *superiorem aliam quam approbantem non agnoscere se dicet circa salutem salvandorum*, pag. 359. nedum circa cæteros, *cujus vi hortatus movet, ac denique sufficienter vocat, & nisi resistent, efficaciter*. De efficacia & resistentia satis multa supra: accipio interim quod ultro concedit, *superiorem quam approbantem non agnoscere se voluntatem Dei circa fidem non crediturorum, & non salvandorum salutem*.

(a) De credituris igitur ut disceptatio procedat; Argumentum primum istiusmodi fuit; omnia bona in voluntate sua cognoscit Deus, tanquam in causa; sed ad sensus Petri singularis, est inter bona: ergo singularem hunc ad sensum in voluntate sua cognoscit, vel ab æterno cognovit Deus, tanquam in causa. Propositionem illam negavit primo Nicolaus: postea vero, non vult videri ne-

O 4

gasse

(a) De præscientia bonorum,

gasse. ego (inquit pag. 360.) *eam à me simpliciter negatam esse rotunde nego.* Inspiciantur igitur ipsa verba pag. 345. 346. *Incertum* (inquit) *per æque incertum probatur: aut enim omnia bona cognoscit Deus in voluntate sua ut causa physice atque irresistibiliter, aut ut moraliter & resistibiliter agente: non priore modo; neque posteriori: ergo non omnino.* Non alia sunt quæ in ultimo responso repetit. Si hoc non sit, propositionem illam à me positam simpliciter negare, quid illud fuerit, ego quidem ignoro.

Axioma negatum hac probatione firmavi. si aliquod bonum sit quod non videt Deus in voluntate sua tanquam in causa, ut adensus ille particularis; tum aliquod est bonum inferius quod non à supremo fluit, adque adeo ad ipsum non refertur, ut adensus ille particularis: sed falsum hoc: ergo.

Respondet, *ibid. fateri sese determinationem istam vel ad sensum profluere à Deo ut causa principali ad modum gratia concurrente, sed 1. non ex absoluta intentione finis: nec 2. ex prædeterminatione physica voluntatem necessitatem.* De fine vero ejusve intentione, nō nunc agitur; nec de modo efficiendi: sed an ita profluat adensus hic à Deo, ut in ipso præcognosci certo possit, tanquam

in causa. hoc illud est quod argumentum urget. Præterea, non potest ille ad sensum hunc ad Dei voluntatem referre ut ad causam principalem, quia posita Dei voluntate atque operatione omni qua ad eliciendum ad sensum utitur, manere contendit voluntatis humanæ indifferentiam. ibid. Sic etenim arguo. cujus operatione antecedenti posita omni atque finita, voluntatis indifferentia manet ad assentiendum vel dissentendum, illud non est principalis causa determinationis ad assentiendum: principalis enim & propria causa determinationis, vim aliquam adfert determinandi, & re ipsa determinat. Sed posita Dei voluntate atque ejus operatione omni antecedente, voluntatis humanæ indifferentia manet ad assentiendum vel dissentendum. Ergo Dei voluntas ejusque operatio non est principalis causa determinationis voluntatis humanæ ad assentiendum.

Operationem istam Dei, qua voluntates hominum pro arbitratu flectit, ut nec impossibilem esse nec insuetā ostenderem, Sapientis illud attuli *Cor regis in manu Domini, sicut rivuli aquarum, quocunque voluerit vertet illud.* Istius vero loci post inepta quædam ex more præmissa.

hunc sensum esse dicit, pag. 362. *nempe jam volentem, consequenter dirigit Deus in ob-
jectum & finem quem vult; sive homo eundem
velit, sive nolit.* 1. Sensum hunc his ver-
bis contineri doctissimis interpretibus
assentior, sed hoc totum esse nego quod
illis docetur. Amplius aliquid ipsa verba
sonant: perinde enim est ac si dixisset Sa-
piens (interprete non indocto (Fr. I.) sic
referente) *Ne ipsorum quidem regum animus
ex seipso permovetur, impellitur, inhibetur-
que: sed Deus in singulorum animis veluti
clavum tenet, agitque arbitrato suo, quemad-
modum agricola in aquaductibus & sulcis, rivos
per prata solet diducere.* 2. Si de directione
regis jam prius volentis intelligatur tan-
tum; tum vel secundum voluntatem ip-
sius hominis est, vel contra eam. 1. Si
secundum voluntatem, tum homo seip-
sum dirigit, & Deus dirigentem comita-
tur. Si contra voluntatem fiat, tum actus
est violentus. Hoc vero nec vox hic u-
surpata præ se fert, *natah*; nec ordinariæ
Dei administrationi congruit; nec Dei
solius proprium, sed angelis etiam & po-
tentioribus hominibus commune. 3. Di-
rectio hæc externa voluntatis determi-
nationem consequens, non est propriæ
directio cordis aut voluntatis: est operis
tan-

tantum & effecti sequentis. 4. Hac ratione, cor regis in manu esset ipsius regis, & effectum tantum in manu Domini.

CAP. XIII.

De praescientia contingentium.

ARgumentum secundum hoc erat. Si contingentia futura nullam habeant determinatam veritatem aut entitatem, ante decretum divinae voluntatis: tum non possunt certo cognosci, ante hoc decretum. Sed prius verum: ergo & secundum. Si vero entitatem nullam habeant, necessaria certe non sunt: nihil autem idoneum scientiae objectum nisi aliquo modo necessarium.

I. Distinguit Nicolaus pag. 363. inter decretum *concurrenti*, & decretum *predeterminans ad unum*, sic ut ejus vi existat *necessitas actus*: illud concedit necessarium esse ad veritatem & entitatem cujuslibet futuri; hoc vero posito, contingentiam omnem tolli. Vbi. 1. Observandum est, non aliud ipsum decretum agnoscere Dei, circa futura contingentia, quam cir-

nunquam futura . Decretum enim non ponit aliud ad futuritionem rerum spectans , quam aut *concurrendi & permittendi*, aut *prædeterminandi* : quorum illud , tam ad actum quem Deus præscit non futurum , quam ad actum quem præscit futurum, extendi, ibid. hoc autem contendit ad futura contingentia nullo modo pertinere. 2. Falsissimum est quod dicit, prædeterminatione aut prædefinitione posita, *contingentiam tolli* ; eoque *& omnium futurorum contingentium qua talium scientiam everti*. Quid magis contingens potest esse, quam ut quis cum amico in sylvam egrediens ad cædendum ligna , sic inter putandum deiceret ferrum è manubrio securis, ut in amicum irruat, eumque occidat ? prædeterminatum tamen hoc fuisse à Deo, cum factum est , credere jubemur: *Deus* enim *objecit*, vel *tradidit* eum hominem in manum occisoris: Deu. 19.5. Exod. 21.13. Infinita etiã varietas est singularium actuum & effectuum, quæ à naturalibus causis procedunt , & maximam tamen contingentiam habent: tempus cogita, locum, modum, & mensuram pluvix, nivis, grandinis &c. atque ex iis pendentes herbas segetesque cum infinitis aliis & eventus
ex plu-

ex pluribus causis contingenter concurrentibus ortos ; ut (scilicet) arbor talis à terra producat in tali loco , & eousque crescat consistatque firma , donec fulmen tandem de cœlo cadens in illum ipsum locum, hanc arborem feriat solam, & cæteras omnes intactas relinquat. Contingentia sunt hæc omnia : sine decreto tamen aut voluntate Dei accidere, si quispiam affirmaret ; nã ille fortunæ litare diceretur merito , idque hecatombe, eamque ut deam in cælis ipsis locare.

I I. Ad quæstionem ipsam accedens tandem, pag. 364. 365. 366. dicit, *veritatem harum propositionum, quæ sunt de futuris contingentibus, non esse sumendam ex causis secundum se, sed ex determinatione earum quam in aliquo instanti habebunt : atque adeo, veram esse hanc propositionem, Petrus peccabit, vel (ut in exemplo proposito permaneamus) Petrus credet antequam actu credit, quia conformis est oratio rei in tempore futura : posito scilicet hoc, Deum ut futurum cognoscere & revelare.*

(a) Sed 1. Quid faciunt hæc ad argumentum ? urgebam ego, futura hæc non habere veritatem determinatam antecedenter

(a) An vera fuit hæc propositio ; Petrus credet, ante omne decretum divinæ voluntatis,

denter ad scientiam divinam, vel ita ut sciri possint aut scibilia dicantur, nisi ex voluntate Dei: regerit ille, posito hoc, Deum illa cognoscere & revelare, sequitur veritatem inesse propositionibus iis quæ de illis formantur congruenter. 2. Si vero ante scientiam illam divinam, veritatem suam hæ propositiones habuerint; & quia futuræ erant, ideo à Deo cognitæ fuerunt: tum à rebus ipsis scientiam istam acciperet Deus tanquam ab efficiente: quod non est admittendum. 3. Propositio ista, *Petrus credet*, non fuit determinate vera, ante decretum illud voluntatis divinæ, quo prædefinita fuit Petri fides. Res enim ipsa non habuit rationem entis futuri: nec igitur veri: verum enim & ens confunduntur. Præterea, non est determinate vera ex natura rei, vel causis internis; quia nulla necessaria connexio est inter hos terminos, *Petrus* & *fides*: neque ex causa aliqua externa secundaria; quia sunt indifferentes, nec determinatæ nec determinantes.

Instat ille. *propositio hac, Petrus credet, vel determinate vera fuit, vel determinate falsa, ita ut contradictoria sit determinata vera, Petrus non credet.* Respondeo, 1. Contradictionis lex est, ut ad idem temporis momen-

momentum referatur, *ad idem*, secundum
idem, & eodem tempore: agitur autem inter
nos, non de momento temporis in quo,
sed de momento rationis à quo. 2. Spe-
cialis contradictionis pars una est vera,
& pars altera falsa, in quolibet momento
temporis, non autem sic, in quolibet
momento rationis. exempli causa, inter
momentum temporis instans & futu-
rum, datur momentum rationis: in isto
vero momento, neque vera est hæc pro-
positio, *tempus est*, neque enim præteri-
tum, nec præsens, nec futurum est; neque
hæc, *tempus non est*, tum enim instans
non immediate cum futuro conjungere-
tur. 4. Ad essentiam contradictionis hoc
sufficit, ut dividat verum à falso, aut fal-
sum à vero: ita ut ex una vera, altera fal-
sa; & ex una falsa, altera sit vera. Sed in
illo momento rationis quod concipimus
antecedere divinum decretum, proposi-
tionis illius quæ de futuro contingente
fit, neutra pars falsa fuit: atque adeo non
fuit necesse ut alterutra vera sit. Desun-
ctio tamen determinate vera est in omni
momento, aut credet Petrus aut non cre-
det: hæc enim veritas ex natura rei de-
pendet, ut nec simul vera, nec simul fal-
sa, pars utraque possit unquam esse.

Quod

III. Quod ad naturam attinet rei
 scibilis, majorem hanc concedit esse ve-
 ram, pag. 367. *nihil sciri nisi aliquo modo*
necessarium : minorem autem negat, vix.
futura contingentia non esse aliquo modo neces-
saria : addendum est, *ante decretum divinae*
voluntatis, & ante scientiam intuitivam : hæc
 enim vis est argumenti. Qualis autem
 est hæc necessitas ? Sicut (inquit) *res præ-*
terita qua talis non potest esse non præterita : ita
etiam contingens futurum, necessario futurum
est. Vide igitur mihi, an non hæc neces-
 sitas fatalis illa sit, qua Deus ipse in ordi-
 nem cogitur. propositio hæc, *Petrus cre-*
deret, vera fuit in illo signo rationis, quo
 Deum concipimus nihil de Petro aut fi-
 de statuiffe. Aut enim determinate vera
 fuit (Nicolai iudicio) aut determinate
 falsa : non autem falsa : ergo vera. Fuit
 etiam necessario vera, eo genere neces-
 sitatis, quo necessario fuit, quod jam fuit
 hæc autem necessitas, quoad existentiam
 rei (licet non internæ essentiae respectu)
 est maxime absoluta : ita ut potestate nul-
 la mutari possit : absolute namque verum
 est, *quod factum est, infectum fieri non potest*.
 Verum igitur aliquid fuit, imo contin-
 gentia omnia futura (nam omnium una
 est ratio) veritatem necessariam habe-
 bant,

bant, antequam illa Deus aut cognovit, aut voluit; ita ut nullo pacto, ne ab omnipotente quidem aut absoluta potestate, possit effici ut non sint futura. Hic si Rhetoricari liberet mihi, Nicolai more de Parcis & earum fatali stamine, de Soicis & eorum fato, materia suppetit satis benigna: sed istoc genere non contendam.

(4) Argumentis istis quum difficultatem illam Nicolaus opposuit, quæ circa malorum præscientiam versatur; hoc ego dicebam *obsoletum* esse eo sensu, quo trita vetustaque nonnunquam dicuntur obsoleta. Hanc unam voculam arripiens ille, ejus occasione, tam longam egreditur in declamationem, à p. 367. ad 377. Calvinum, Lutherum, & obvium quemque furiose lacerans, ut similis hic plane videatur *onagra*, quæ ut est apud Prophetam, Ier. 2. *assueta deserto, pro desiderio animæ suæ haurit ventum, cujus occasionem quis revocet? omnes quærentes eam non fatigantur, mensibus ejus invenient eam.* Ego sane occasionem ejus revocare non possum, aut calces retinere: neque vestigia sequar per hæc campestria: mensibus inveniam posthac. Meum est urgere propositum, & ar-

& argumenta quæ proposueram, à responsis ejus vindicare.

Nihil est autem in hac tota Philippica, quod à me dictis aptatur, præter transcursum illum, pag. 371. de marginali nota. Nec in illa tamen aut verba mea retinet, aut sensum impugnat. Verba hæc sunt. colores non videmus sine lucis ope; tenebras vero percipimus ubi deest lux: sic bona non prævidit Deus, nisi in voluntatis suæ luce; mala vero per negationem & privationem. Quod ego de formali malo dicebam, id ipse de actu concreto capit, & eo sensu refutare conatur. De actibus videbimus posthac: de modo scientiæ, quam istoc simili declarare volui, hoc interim dicam; non damnaturum illud Nicolaum, quum cujus id sit intelliger. Est enim exemplum ab Arminio probatum & usurpatum, cujus hæc sunt verba: Disp. pub. 4 th. 32. *Novit Deus omnia quæ novit per suam ipsius essentiam, & solam; exceptis malis, quæ indirecte novit per opposita bona, sicut mediante habitu cognoscitur privatio.*

Primum quod ego de præscientia malorum ponebam, hoc fuit; parcius multo in Scripturis declaratum esse, quid Deus de malo, quam quid de bono apud
se sta-

se statuerit ; ideoque satis esse, si de bonis nobis constet, licet malorum origo intellectum nostrum fugiat. Insurgit istic Nicolaus, pag. 378. me sero sapere clamat, 1. quia futura contingentia in Dei voluntate cognosci dixeram. 2. Scripturas nihilo parcius declarare originē mali quam boni. 3. quid ex his statuam se nondum videre. Dicam igitur imprimis, quid hinc statuere vellem, 1. Ut immotum nobis maneat fundamentum hoc, salutis omnisque boni Deum authorem semper agnoscendum ; peccati vero ac damnationis reatus non alium authorem esse proprium, quam peccatorem ipsum. 2. Si difficultas oriatur aliqua, de præscientia, providentia, & operatione Dei quam circa malum habet; ut ignorantiam potius fateamur nostram & rem hanc totam impenetrabilem, quam aut mali quidpiam ab eo effici, aut non effici bonum concedamus. Nam ut graviter Caietanus, quiescet intellectus noster, non evidentia veritatis inspectæ, sed altitudine inaccessibili veritatis occultæ. Nec propterea negandum aliquid eorum, quæ ad divinam immutabilitatem, actualitatem, certitudinem, atque universalitatem, & similia,

milia, spectare scimus aut ex fide teneamus. Sed suspicari licet, occultius, aliquid & altius latere, vel ex parte ordinis qui est inter Deum & eventum provisum, vel ex glutino inter ipsum eventum & esse provisum; & sic mentis nostræ (ut noctuæ) quietem in ignorantia collocare. Ad alylum istud in hoc eodem negotio Nicolaus ipse confugiens, hanc respondendi viam præeundo monstravit. Sic enim ille, pag. 364. *Quid si ego modum & rationem istam mihi inexplicabilem fatear? tunc idcirco rem ipsam impossibilem dices? quin tu igitur nobis & Trinitatis & aeternæ generationis, & personalis unionis in Christo, mysteria nobis explicato, aut mysteria hæc quoque negato: in divinis facilius est cognoscere, quomodo non sint, quam quomodo sint: modum igitur nobis incertus sit, at certa res esto. Certum igitur sit, novisse Deum futura peccata, & in se suisque decretis vidisse: quamvis incertum sit quo modo tam impura in sanctissima voluntate prævidere potuit.*

In Scripturis parcius declarari dicebam quid Deus de malo, quam quid de bono apud se decreverit; non quod obscuram putem voluntatem ejus de natura peccati, ejusve reatu: sed quod minus
mihi

mihi perspicuum videtur, quis operandi sit & gubernandi modus integer, quem in peccatis exercet.

Contingentium præscientiam à decreto pendere dixi. sed 1. Non omnem eorum respectum eodem modo præsciri dicebam. 2. De bonis bene potest intelligi, quod ego de contingentibus indefinite affirmabam. 3. Sicut Arminius dicit, Deum omnia quæ novit per suam essentiam scire, & solam, exceptis malis: sic etiam & ego, Deus omnia futura novit per suam ipsius voluntatem & solam, exceptis malis.

Solutionem alteram de præscientia malorum, his posui verbis. Non est eadem ratio futurorum bonorum & malorum; bona enim sunt ex virtute positi-
va, quæ semper cum suis effectis, ab efficaci Dei voluntate fluit: sed mala ex defectu sunt oriunda, atque adeo qualia non pendent ab efficaci aliquo decreto. Quicquid habent entis positivi, ab efficaci decreto pendet; quicquid puræ negationis, ex ejusdem decreti negatione sequitur; quicquid vero privationis & pravitatis in sese continent, peccatoribus ipsis debetur in solidum. Diq̃ igitur ipsa peccata co-
gnosci

gnosci in decreto Dei absolute defini-
niente totum illud quod iis inest boni,
& ipsius mali per missionem. Ipsum e-
tiam peccatum, quamvis non qua pec-
catum præfinitur, in ipsa tamen præfinitio-
ne certo videtur, & aliquo modo dici
potest decreti illius consequens, effectus
autem nullo modo. Vult Deus actus
bonos, & qua actus & qua bonos : ma-
los qua actus non qua malos. Primum
illud observari vellem attente : eandem
scilicet non esse rationem bonorum &
malorum, vel quoad futuritionem, vel
quoad futurorum præscientiam; atque
adeo non firmam esse rationem quæ à
bonis ad mala, vel à malis ad bona, qua-
si eadem esset utrinque ratio, transcur-
rit.

In isto generali responso, acquiescere
mihi licuit : apposui tamen ut probabi-
lem, Theologorum optimorum sen-
tentiam, qui actus omnes qua tales à
Deo statuunt præfinitos esse & prædeter-
minatos. Exceptiones Nicolai nunc
breviter perpendam: quæ specie quidem
variæ sunt, sed uno tantum fundamento
nituntur.

I. *Aut tale* (inquit p. 380.) *decretum*
de bono quod actui inest, necessario sequitur ma-
lum,

lam, aut contingenter : si hoc modo, non potest
ergo malum de quo queritur in isto decreto præ-
sciri. Resp. Hoc modo sequitur : præ-
scitur tamen. Si modum perfecte non
possim explicare, imputetur illud insci-
entiae meae.

II. Quomodo præscitur actus, qui posita
lege in se moraliter malus est, sic ut in eo impossi-
bile sit actionem à peccato discernere ? p. 381.
Resp. si detur huiusmodi actus, tum ego
eum per negationem præsciri dicerem: quo
solo modo omissiones etiam intelligun-
tur 2. Actum talem negare videtur Ar-
minius, quum regulam hanc generalem
ponit, Disp. pub. 10. th. 7. *Et actus &*
quæ in peccato inseparabiliter iuncta sint,
ideoque neutrum sint altero permitti vel impe-
diri possit, mente tamen distingui possunt, &c.
in homicidio etiam & scortatione dis-
cerni peccatum ab actu posse, Nabothi
& Iudæ demonstratur exemplis. Ibid.

III. Si peccatum quia tale consequens de-
creti sit à decreto causatur. pag. 382. Resp.
1. Non dixi simpliciter consequens ejus
esse, sed aliquo modo sic dici posse. 2.
Sequitur per accidens, non per se. 3.
Causam deficientem habet in defectibi-
litate voluntatis humanæ.

IV. Hac ratione prædeterminatio divina

non

non minus efficax ponetur ad actus malos quam ad bonos. pag. 383. Resp. 1. Nego consequentiam: nam præter moralem ductum, auxilium etiam divinum necessarium est ad recte agendum, duplici ratione (Thom. 1. 2. q. 109. a. 9.) primo quidem ratione generali, (quæ omnibus actibus qua actibus communis est) quia nulla res creata potest in actum prodire, nisi virtute motionis divinæ: secundo ratione speciali (quæ ad actus malos non potest extendi) propter imperfectionem nostri status, & perfectionem actionum bonarum; qua ratione & infusio virtutis ut principii, & specialis ejus excitatio requiritur. 2. Dicat mihi quid Deus agit (ex Arminii sententia) non dicam in recte factis post conversionem, sed ad conversionem ipsam hominis, (quam illuminatum & invitatum supponimus) quod non æque facit in fædissimo quovis peccato: quid ad assensum confert magis quam ad dissensum? Acturum sustentat, & cum agente concurrat, tam in peccatis quam in conversionis opere: & æque in illis ac in isto, ex Arminii doctrina: nec ultra quidquam in alterutro facit ad productionem actus. Consultius igitur Nicolao fuisset, hac supersedisse

ad responsum Nic. Grevinchovij. 313
sedisse calumnia, cui magis obnoxius est
ipse. Hoc idem etiam ut responsum ac-
cipiat ad comparationem illam quam
non minus imperite quam maligne post
instituit, ex eodem plane fundamento,
inter vocationem efficacem, & hanc a-
ctuum qua talium præfinitionem nu-
dam pag. 385.

V. *Actus ipsi prohibentur, non forma tan-
tum aut modus agendi : ergo Deus nullo modo
aut respectu vult actum lege prohibitum.* pag.
386. Resp. Si Deus nullo modo aut res-
pectu vult actum prohibitum, tum non
vult concurrere ad exercitium, deter-
minationem, aut entitatem illius actus :
nam entitas ipsa hujus actus aliquo mo-
do prohibetur creaturæ : imo deformi-
tas moralis magis annexa videtur actui
in exercitio quam in applicatione ad a-
gendum, si actus primario prohibeatur.
Docet tamen Arminius, Disp. pub. 10
th. 9. & Nicolaus etiam hac ipsa pagina.
*insinuare Deum per concursum in omnem actum
peccati, sic ut effectum idem una & eadem tota-
li actione à Deo simul & creatura producat.*
Excipit Nicolaus, *concursum istum non esse
ad speciem actus, nec esse determinatum nisi à
creatura.* Resp. 1. Immediatè producit
hic individualis actus à Deo, ut Armi-
nius

nus fatetur, Ibid. immediata vero Dei actio, nec speciem nec determinationem propriam accipere potest à creatura. 2. Causæ proprie partiales & simultaneæ, non determinantur à concausis : determinans enim est aliquo modo prior, & subordinans, atque adeo totalis. 3. Si per speciem intelligat malitiam moralem, idem etiam & nos respondemus de prævio motu, quem ipse ad actum concurrere non posse contendit, nisi malitiam etiam inducat. Sed quoad eventum alia est ratio : hujus enim species directionem illam sæpe sequitur, quam Arminius attribuit Deo.

V I. *Præfinito actui cum circumstantiis omnibus, non potest fieri ut malitia non simul præfiniatur* pag. 390. Resp. 1. Circumstantiæ definiuntur, quatenus habent rationem entis, non autem secundum malitiam moralem. Excipit ille, *cum actu & circumstantiis inseparabiliter coherere malitiam istam*. Resp. Inter illas circumstantias quæ peccato adhærent, sæpeque dant speciem, objectum est præcipuum, ut in esu fructus, in adulterio, homicidio & similibus. *Peccatum autem à Deo potentissime dirigi in objectum quo vult, & ab eo quo illud tendere non vult abduci*, Arminius ipse docet,

docet, Disp. pub. 9. Th. 16. Exemplum statuit in Nebuchadnezare, qui in Iudæos grassatus est bello, ex potentissima directione Dei. Et hujus igitur iniuria belli, & flagitia quæ idem sunt comitata, quæ respectu objecti peccata fuerunt, eo respectu ad Deum (ut actus) sunt referendi. Fieri non potuit ut Nebuchadnezar non peccaret, si in Iudæos grassaretur, & hoc nomine peccaret: non fuit tamen à peccato excusatus, quia Deus tam potenter ad istud eum dirigebat: neque fuit Deus peccati ejus ulla ex parte author, sed actus tantum & eventus. Causa igitur, qua posita sequitur peccatum, non est causa peccati, si per accidens id fiat, & non ex vi aut natura illius causæ. (Arm. disp. pub. 10. th. 13.) Præterea privatio gratiæ & traditio in potestatem mali, sunt actiones Dei, sunt causæ peccati, sunt causæ tales, ut eas infallibiliter peccata sequantur. Deus tamen eas efficiens, non est author sequentium peccatorum, quia per malitiam hominis consequuntur. Ex istis patet responsum, ad consequentiam illam quam urget peccati, aut ex præfinitione actus, aut ex auxilii necessarii negatione, aut etiam ex permissione.

Hæc breviter dicta sint de efficientia & præscientia malorum : de quibus nec præsens habetur controversia, nec ullum ego cum quoquam haberem, qui reatum omnem ad homines, gubernandi potestatem referre velit ad Deum. Hæc sunt principia : de cæteris huc spectantibus, lis nulla movebitur, si de fidei salutisque causis possimus tandem consentire.

CAP. XIV.

De scientia media.

PRÆscientiam illam consensus Petri futuri, ex voluntate divina profluere, hoc tertio docebam argumento; Aut per simplicem intelligentiam cognoscitur, aut per visionem ac intuitum : illo modo possibilia tantum cognoscuntur; ergo non consensus hic ut certo futurus : isto modo nihil cognoscitur, nisi ex voluntate, liberove decreto; ergo non consensus iste, decretum divinum antecedens. Respondet adversarius mediam quandam scientiam esse nempe conditionatam futurorum contingentium. Quod

Quod ad contingentia in genere scientiam istam pertinere dicit, id quidem rectius multo & sententiæ suæ congruentius facit, quam Episcopus, qui Disput. de scient. dei. th. 15. eam refert ad hominum solorum & angelorum actus; si enim contingentia sit ejus ratio, ad partem aliquam aut speciem hujus generis non debet singulariter applicari. Non hominum igitur & angelorum tantum, sed & animalium omnium, tam aquatiliū, quam terrestrium, & aëriorum, culicum ipsorum & muscarum motus observasse Deum statuit & vidisse futuros, ante omne decretum voluntatis suæ, quo futuros eos vel absolute vel ex hypothese præfiniebat.

(a) Hoc ego commentum novum esse dixi Fonseca & similium Iesuitarum. De nomine quidem non diffitetur hoc Nicolaus, pag. 393. ignotum illud patribus antiquis fuisse: rem ipsam tamen ex iis per alios (Iesuitas nempe) non obscure demonstratam. Conantur fateor, tam hoc quam cætera figmenta sua, sub nominibus antiquis venditare: interim tamen agnoscunt, vel profitentur potius & gloriantur, non nomen tantum

(a) Scientia media, nova.

veteribus fuisse ignotum, sed ne doctrinam ipsam per multa retro sæcula satis unquam explicatam. Sic Molina, concord. q. 23. m. ult. *quamvis hi heretici, qui vel divina gratia, vel libertati arbitrij præjudicium asserere moliti sunt, ex scripturis sacris, & principiis fidei, efficaciter sint expugnati: haud tamen scio, an explicata penitus, & reddita ratione integra conciliandi libertatem arbitrij, cum illis tribus, scilicet: Prædestinatione, providentia, & gratia, & hereticis aditus sit patefactus, quo facilius ad pacem unitatemque ecclesie redirent, & concertationes quæ ante mille annos abortive sunt, quantum par est sint compositæ. Et paulo interius, nos pro nostra tenuitate, rationem totam reconciliandi libertatem arbitrij cum divina gratia &c: bene cum scientia media & facillimo negotio reconciliamus, quæ si data explanataque semper fuisset, forte neque Palagiana hæresis fuisset orta, &c.* Innuit istis aperte satis, neque ante Pelagium sic traditam hanc Doctrinam fuisse, ut hæresis ejus prout oportuit anticipata fuerit, nec ut eadem extirparetur, à quoquam postea sic explanatam, usquedum (scilicet) ipsius & Fomsecæ tenuitas veritati laboranti quasi ἀπὸ μὲν δὲν tam opportune succurrisset.

Quod vero conditionatorum futurorum
scientie

scientia causam à scholasticorum memine, in absoluto decreto statutam asserit pag. 393. 394. & absolutorum non nisi à paucis ac apud Cumellum id me videre jubet; vel negligentiam id arguit nimis credulam, vel impudentiam summam. Apud Cumellum enim disp. ad. 1. Part pag. 10. conclusio prima hæc est; inter plures rationes certitudinis divina prescientie, una desumitur à priore, ex decreto ipsius, qua futura omnia in tempore futura & producenda definivit: itaque actus liberi & contingentes prædefiniti à Deo, certo cognoscuntur, in prædefinitione ipsa Dei, & ex vi illius prædefinitionis divine. Hanc sententiam esse, dicit, Thoma, Hilarij, Augustini, Gregorij, Alberti magni, Scoti, Alexandri Alensis, Ricardi, & Durandi. De modo cognoscendi futura conditionata, hæc est conclusio quarta P. 123. Non est improbabilis sententia, sed valde rationabilis, dicere, Deum certo & infallibiliter cognoscere futura conditionata, non quidem in decreto aliquo absoluto, futuritionis eorum, cum ipsa futura non sint, sed in decreto includenti conditionem in objecto. Hæc sententia fuit Scoti, in prima distinct. 39. Hic modus dicendi valde conformis est Alexandro Alensi part. I. q. 24. mem. 7. In hanc etiam sententiam valde propendet Richardus in. I. dist. 38. Denique hæc assertio

necessario defenditur ab omnibus, qui consequenter loquuntur ad decretum divinae voluntatis, circa futura libera & absoluta: quia eadem videtur esse ratio omnium, & idem fundamentum & eadem difficultas. In conclusione sexta, in initio dicit, priorem illam sententiam, esse omnibus alij rationabiliorem, magisque fundatam in Doctrina Thomae & in Doctrina sanctorum Patrum. Hæc de sententiarum harum ætate. Si tamen ex scripturis argumentum (quod Nicolaus promittit p. 394.) infallibile tandem proferri possit, ad sententiam istam confirmandam; tum nova sit an vetus, non multum refert. An hoc vero præstiterit, sequens examen ostendet.

Probationes autem qualescunque fuerint, quæstionem ipsam non videntur attingere. Conclusionem enim non aliam inferunt, quam scire Deum futura contingentia conditionalia, dependentia à causa libera quod ad istam controversiam nihil quidquam facit, nisi antecedens omne decretum excludat, scientiam naturalem vel simplicis intelligentiæ seponat, & libertatem aut contingentiam illam statuatur, quæ necessitatem nullam annexam habet: nam ex istis principiis futurorum contingentium & conditiona-

ditionalium ex causa libera pendentium scientiam certam adesse Deo fatemur. Hoc unum responsum sufficere possit ad citata scripturæ testimonia, pag. 394. & 395. quibus contingentia quædam aut futura pronunciantur ex conditione, aut non futura nisi ex conditione: eorum scilicet quædam in scientia naturali sciri, reliqua vero in libera illa, quæ est visionis. Non omittendum tamen, quædam eorum humanitus tantum dici, ut Gen. 11. *Nec desistent à cogitationibus suis donec eas opere compleant*: quod vel non omnino dicitur, sed ut Iunius habet, *non interceptatur istis quicquid cogitaverunt facere*: vel eodem modo, quo descendere Deus ibidem dicitur, ut perinvestiget factum, & consequatur cognitionem absolutam ipsius. Quædam etiam à Christo homine dicuntur, vel ex signis antecedentibus, humano more; vel etiam ex revelatione scripturæ, qua Dei decretum declaratur. Quædam etiam non simpliciter futura erant cum cognita fuerunt, sed jam tum fieri, produci que cæpissent; quod affirmari potest de effectis omnibus voluntariis, quæ volebant tunc illi quos talia facturos prædicebat Christus.

Quæ ex principiis (ut apellat pag. 395.

396. 397.) meis colligere conatur ad scientiam hanc mediam confirmandam, illo uno nituntur fundamento, pertinere scilicet ad prudentiam Dei, ut sciat illa media, quibus efficere possit quod libere cupit effici, priusquam id efficere statuat. Solutione igitur diluuntur unica; ad humanam nempe pertinere prudentiam, ut de mediis aptis per huiusmodi providentiam solícite prospiciat, quia penes hominem non est ex sese movere alterius voluntatem, aut efficere quod cupit: Deus autem quaecunque voluit fecit in cælo, & terra, nec non in corde humano; atque adeo sufficienter cognoscit in sese, per naturalem scientiam omnipotentem suam voluntatem & operationem ex illa fluentem, infallibilem connexionem habere cum effectu illo in quod feruntur, idque eo modo quo constituit idem effectum dare. Cum hac omnipotentia tamen suavitatem etiam adhibere solet Deus & aptitudinem congruitatem ac oportunitatem illam observare, quam sapientiæ suæ convenire novit. Hanc aptitudinem vocationis Augustinus asseruit, ejusque præscientiam; sed ex decreto voluntatis quasi emanantem: sicut & illa indicant verba quæ initio hujus capi-

tis memorata fuerunt, aliaque multa, & caput ipsum 14. de bono persever. quod à Nicolao citatur : ubi hanc rationem præscientiæ reddit, *quæ utique si præscribit, profecto beneficia sua quibus nos dignatur liberare, præscribit.*

In hoc decreto, quod omnipotentiae simul & suavitatis est, cognoscit Deus tam futurum illud quod vult, quam apte suaviterque futurum. Ex eodem etiam in verbo & eventu revelato, videre nobis & pronunciare licet, effecta talia nunquam futura per ordinarium legem, nisi mediis idoneis usurpatis : futura vero, si rite usurpentur.

(a) Principiis logicis adversari dicebam scientiâ hanc mediam : eo quod axioma connexum vel conditionatum verum statuit quod non est necessarium, hoc scilicet : si Petrus ponatur in tali dispositione indifferenti ad credendum vel non credendum, crediturus est. Necessarium hoc non est : quia omni modo indifferens est & contingens : neque enim virtute aliqua interna, nec decreto externo determinatus est Petrus ad fidem. Verum tamē statuitur, ante omne decretum

P 6

volun-

(a) Scientia media, cum logica scientia consistit.

voluntatis divinæ, ut scientiæ mediæ obiectum, & decreti sequentis fundamentum. De futuris contingentibus absolutis ex Dei decreto suo modo pendentibus, eandem difficultatem moveri posse, falso putat Nicolaus. pag. 399. Connexionem enim habent ex decreto divino modo quodam necessariam.

Negatur hic (Ibid.) imprimis canon ille logicus axioma scilicet connexum necessarium semper esse si verum sit. Sed per conjunctionem conditionalem vel continuativam, verborum sensum necessario semper coniunctam esse, ne grammatici quidem debent ignorare: non absoluta quidem aut positiva, sed hypothetica necessitate. Vide Scaligerum de causis linguæ Latinæ, l. 11. c. 168. Hoc docet ratio, & axiomatis ipsius natura: nam conditionalis effati vis, non in partium veritate consistit, sed in connexionem aut consequentia sola: quæ vera non raro est, ex partibus falsis, & falsa, ex partibus veris. Hæc autem consequentia si vera sit, illativam illam habet vim, quæ posito antecedente necessario concludit. Hinc est quod connexum axioma nihil aliud esse à doctis Libav. dial. phil. ram. L. 2. pag. 212. quibusdam dicatur,

dicatur, quam contractus syllogismus: syllogismorum vero hæc lex communis & constans est, ut posito antecedente necessario concludatur. ἡ ἀνάγκη (Cuius) est in definitione syllogismi.

Quod attinet ad exempla conditionalium axiomatum, quæ consequentiam contingentem videntur habere; *si mater est, ergo amat prolem suam: si hoc isti suaseris, acquiescet, &c.* Resp. 1. Si consequentia vera sit, est necessaria: si non necessaria, falsa. Liquebit hoc in explicata syllogismi forma: *Si mater sit, amat prolem: si est mater: ergo amat prolem.* Assumptio supponitur vera: aut propositionis igitur neganda sequela, aut conclusionis necessitas est concedenda: si propositionis consequentia negari possit, non verum, sed falsa est: si conclusio sit necessaria, tum propositionis connexio non vera tantum, sed & necessaria dicenda, quia, tota vis conclusionis huius in propositione continetur. 2. Istiusmodi loquutionum vis ex mente loquentium æstimari debet: eorum autem intentio est certitudinem summam & infallibilem consequentiæ vel connexionis veritatem notare inde est quod istac forma cogitata sua proferunt, quæ necessitatem præ
se

se summam fert. Sic seniores illi ad Roboamum, *si hodie obedieris populo huic, erunt tibi servi cunctis diebus*, 1. Reg. 12. Ioab ad Davidem : *Iuro tibi per Dominum, quod si non exieris, ne unus quidem mansurus est tecum hac nocte* 2. Sam. 19. ubi iusjurandum appositum certitudinis infallibilis notitiam indicat; sic & Maria Christo, *si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus* Iohan. 11. Hoc inter cætera conditionalium axiomatum necessitatem non leviter confirmat, quod speciem istam ut aptissimam eligunt ii, qui certissimam veritatem significare cupiunt, eorum, quæ minus aliis videntur necessaria. 3. Suppositis quæ à locutionum istarum authoribus necessitas ab his ipsis axiomatis non potest removeri. Credebat Maria, mortis vitæque potestatem penes Christum esse Lazarum etiam cum tam charum habere; ut intempestivam obire mortem sciens volens nunquam sivisset : his vero positis, necessariâ veritatem habet quod ait, *Domine si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus*. Eadem est ratio dictorum huius generis omnium, suppositis supponendis, necessaria sunt. 4. Sepositis illis quæ supponi debent ad necessariam connexionem, tum istiusmodi axioma-

ta non sunt vera, qua connexa & composita sunt, sed qua simplicia, vel modalem includentia limitationem in antecedente, verisimile, est eos tibi servos fore si hodie obedieris, vel conjunctionem connexivam ad partem consequentem referentia, volunt vel parati sunt servire tibi si obedieris ipsis: constituerunt discedere, si non exieris. Firmum igitur certumque manet, axioma connexum aut necessario verum esse, aut non verum.

Distinctionem illam non moror, qua Nicolaus conatur elabi, *proportionum conditionalium quasdam argumentativas esse, in quibus vi antecedentis illatio formalis est & necessaria: quasdam vero simplicis coexistentia, atque affirmationis unius de alio sub tali conditione concepto: & huius non illius generis esse hæc enunciata, quæ scientiæ mediæ statuunt objecta.* pag. 401. Nam. 1. Si partes enunciati sint meræ coexistentiæ sine cohærentia causali, tum ad copulatam pertinent congregationem: ad conditionatam non minus ridicule referuntur, quam hæc, *si Petrus homo fuit, fuit etiam pius.* 2. Coexistentia infallibilis ex conditione posita, est illativa consequutio ex antecedentis vitalia statuunt hæc enunciata: ergo distinctio hæc est absque differentia. 3. In hac

hac propositione, si Petrus in tali dispositione ponatur, consensurus est, ipsius consequentis causa præstituitur in antecedente, nedum ratio consequentiæ. Non est igitur coexistentiæ copulata, sed connexivæ necessitatis. 4 Propositionem illam argumentativam statuunt & illativam: hunc enim syllogismum Deo tribuunt ipsi; si Petrus in tali dispositione ponatur, consensurus est: sed in tali dispositione ponatur: ergo consensurus est. Si vera sit hæc syllogismi forma, tum propositio ejus illativa, & necessariæ sequelæ. 5. Propositionē istam, *Petrus credet*, determinatam quandam & necessariam in se veritatem habere, contendit alibi Nicolaus: pag. 366 367. conditionis necessariæ adjectio *si in tali dispositione ponatur*, ex ejus veritate aut necessitate nihil certe detrahit: ergo conditionatum hoc axioma necessariæ etiam est veritatis.

(a) Hactenus cum logica veritate scientiam hanc mediam pugnare probavi: nunc ad theologiam accedamus. Argumentatio mea hujusmodi fuit, Si præscientia hæc media admittatur, tum Deus omnipotens, ante decretum creationis prævidit, quot angeli hominesve forent, si mundum creare vellet: quidque face-

(a) Scientia media theologiam evertit,

rent ipsi si existerent: non potuit igitur aliter statuere, nec liberum fuit ullum de istis rebus decretum: decreto etiam uno posito, aliud quiddam absolute futurum esset, independenter à divina voluntate: nam futurum omne conditionatum, adimpleta conditione, transit in absolute futurum: decreto vero nondum posito, scientiam haberet Deus mere conjecturalem. Nicolaus hic post contemnendam cavillationem de hominum creatione importune creatam, sic ad singula sapit.

I. *Creationis exemplum impertinens esse dicit, pag. 403. quia hypotheticum est de futuro necessario: necessarium enim est ut angelorum & hominum is numerus existat, quem Deus vult, & supponendum ex hypothesi, Deum etiam certum numerum angelorum & hominum creare velle.* Resp. 1. Subterfugium hoc est manifestum. Nam non supponendum est in hac hypothesi, Deum numerum ipsum creandorum apud se determinasse: sed statuisse tantum in genere mundum se velle creare: vel ne illud quidem posuisse, sed sibi in consilio proposuisse tantum: si consilium hoc iniret de creatione, puta mundi novi, vel plurium, prævidet ante quid adurus esset. 2. Neces-

cessarium non est futurum hoc, Deus tot angelos creabit, nisi hoc supposito, quod tot creare velit: hac autem ratione, assensus Petri est etiam necessarius, hoc scilicet posito, quod assentiri velit. 3. Actus ille Petri in consentiendo libere, si sit ex voluntate simpliciter indifferenti futurus, non magis obiicitur scientiæ divinæ, quam voluntatis ipsius divinæ futurus actus, quum nondum decrevit agere.

11. De libertate divinorum decretorum, dicit, pag. 404. *eam hac Doctrina non esse minutam; quia licet ex hypothese futurum aliquid affirmatur, de ipsa tamen hypothese, ad arbitrium suum decernere Deus potest: & illius futuri scientia, nullius decreti actuale determinationem infert.* Sed posito quod in argumento supponitur, prævidere Deum, ex hac hypothese, si mundum creare vellet, quot angelos & homines creaturus esset, tum hæc decreta de numero creaturarum istarum, & deconcurrentorum iis ad actus ab iis peragendos, non essent jam libera, sed prædeterminationē acciperent à decreto priorē, & necessitatem quandam ante omne decretum: nihil enim sciri potest, nisi aliquo modo necessarium. Declinat igitur non solvit rationem. pag 367. Præterea,

terea, si verum hoc fuit, *Petrus credet*, ante decretum, nec effici tamen potuit sine decreto, tum Deus decernit ex antecedente necessitate.

III. *Independentiam à voluntate divina in absolute futuris hinc argui negat*: p. 404. 405. *quoniam in hypothesis includitur conditio divine voluntatis de concurrendo & permittendo.* Sed voluntas concurrendi & permittendi, est causa tantum *sine qua non*, quæ dependentiam propriam nullam infert. Concurrit itidem homo cum Deo, in eodem actu: actum Dei non dependere tamen dicit à voluntate humana. Præterea voluntas ipsa concurrendi penderet adeo ex priore decreto, ut liberum non esset: hoc scilicet posito, prævidere Deum ex uno decreto, quid statuturus deinceps esset, antequam statuit quidquam.

IV. *Scientiam hanc de futuro contingenti, certam & infallibilem esse dicit*, pag. 405. *ante omne decretum efficax, quia circa veritatem versatur scibilem.* Resp. Quin scientia illa certissima & perfectissima sit quam Deus habet, in quocunque rationis concipiat momenta hoc in dubium non vocatur. Ludit igitur operam, & lectorem etiam, Nicolaus, p. 406. 407. 408. quum
hoc

hoc argumentis confirmare satagit. Hoc tantum quæritur, an non conjecturalem aut incertam scientiam Deo tribuant, qui mediam istam defendunt. Dubitandi saltem hæ causæ videntur satis justæ. 1. eadem certitudo non est harum propositionum ante omne decretum divinum, *Deus est bonus, & Petrus erit bonus*, aut *Petrus credet*. Quia hæc propositio, *Petrus credet* si in tali dispositione ponatur, dum adhuc incertum est an in illa dispositione ponetur necne, incerte pronunciat de fide Petri, utrum futura sit necne. 3. Quia contingens illud quod est omni modo indifferens & indeterminatum respectu futuritionis non potest certo & determinate cognosci, ut futurum.

Ex istis lector judicare potest facile, quam feliciter hæc scientia ad logicam & theologiam sit à Nicolao revocata. Eodem etiam successu, convenientiam ejus ostendit, cum ea quæ est simplicis intelligentiæ & visionis, quas à quibusdam Doctoribus (quasi pauci quidam essent) solas agnosci dicit p. 410. In istac autem parte, aut mea non capit, aut seipsum non intelligit. Dixi, conditionalium futurorum scientiam in Deo vel
 natura-

naturalem esse & simplicis intelligentiæ, qualis est veritas hujus propositionis, nisi mundus ex nihilo fiat nunquam existet; vel liberam & visionis, sive decreto nitentem, quo in genere collocanda sunt exempla illa de viris Ceilæ, &c. Excipit ille. 1. Exemplum illud à creatione sumtum incongruum esse, quia non de futuro contingente, sed necessario. Respondeo imprimis, videri eum scientiam illam mediam referre etiam ad necessario futura: Sic enim loquitur, *scientia conditionata intercedit media, eoque non solum ad objecta necessaria terminatur sed etiam ad libera*. Præterea, conditionatas omnes propositiones necessarias esse probavi, si veræ fuerint. Excipit. 2. Exempla illa de viris Ceilæ, Tyri & Sidonis, non posse referri ad scientiam visionis, quoniam illa est de iis rebus solis, quæ aliquando futuræ sunt p. 311. &c. Hanc exceptionem dum fusius vrget, propriam persequitur umbram. Nam. 1. De Tyriis & Sidoniis ex ejus hypothese loquebartantum: quid sentiam ipse superius cap. 4. monstravi. 2. Scientia visionis, non est de iis tantum quæ absolute futura sunt: sed & de iis quæ ex actuali decreto jam facto fluere, ex hac vel illa con-

conditione posita. Quamvis enim decretum Dei nullum sit proprie conditionatum respectu actus, objecti tamen respectu, conditionatum tribuitur ipsi decretum. 3. Decretum dei vel ut formale statutum & explicitum quiddam concipitur, vel ut implicitum & virtuale quod virtute alterius decreti includitur. 4. Respectu futurorum conditionatorum contingentium, quæ nunquam existunt, decretum datur virtuale, non formale: quia virtute actualis decreti existerent illa, si hoc vel illud ponatur. Decrevisset Deus liberare Davidem è manibus Ceilitarum & Saulis per fugam ejus, non per mutationem cordium eorum aut extraordinaria aliqua ratione: ex hoc actuali decreto fluit illud conditionatum contingens, si non fugiat David tradetur. Hoc est quod volebam, quum istiusmodi conditionata futura, decreto libero dicebam inniti.

Atque hæc sufficiant ad mediam scientiam examinandam: Quam sic à Nicolao vidimus explicatam, ut libertatem humanam videatur quidem stabilire; sed revera tollat non humanam solam sed & divinam. Tam Deum enim quam homines duplici subiiceret necessitati: veras
enim

ad responsum Nic. Grevinchovij. 335

enim has propositiones statuit pag. 367.
& aliquo modo scibiles ac necessarias,
ante omne decretum divinæ voluntatis,
Petrus salvabitur : Petrus credet : Deus salva-
bit Petrum, Deus in tali dispositione ponet eum
ut credat, & cum eo concurret : Deus hac omni-
bus facere decernet. Hæc omnia igitur suo
tempore existent, quicquid Petrus fece-
rit, quicquid Deus decreverit: imo faciet
hæc Petrus, quicquid Deus decreverit:
decernet hæc Deus, quicquid homo fe-
cerit. *Supposito enim quod vera sint hæc pro-*
positiones, necesse est eas isto tempore verificari,
quo ut vera supponuntur : sunt ejus ipsius
verba. ibid. Veræ autem fuerunt, non
ante decretum omne divinum tantum,
sed & ante scientiam hanc quæ ante de-
cretum circa eas versatur tanquam ob-
jecta, *quæ actibus circa se versantibus priora ut*
sint, necessarium esse, judicat Episcopus.
Disp. de scient. Dei th. 21.

C A P. X V.

De altitudine electionis.

Claritatem nimiam in rebus fidei su-
spectam semper habent illi, qui in-
ter

ter sensum, intellectum, scientiam, & fidem quid sit discriminis didicerunt. Hoc & si in omnibus articulis vere statuatur, in iis tamen præ cæteris locum habere debet, quorum altitudinem singularem, & inscrutabilem profunditatem, quasi sigillo appposito ipse Spiritus olim oblinavit.

(a) Non immerito igitur sententiam Arminii vel inde suspectam reddi monebam, quod tam liquido tradit totius consilii rationem, ut in ejus nulla parte quidquam omnino valeat, aut locum habeat illud Apostoli, *ô altitudo!* & *ô homo quis tu?* rationem scilicet novit Arminius, quare hi electi & illi reprobat.

Nicolaus hic in derisorum cathedra desidens, scommata multa reponit; multa repetit, quæ superius fuerunt examinata; aliena miscet non pauca; nonnulla tamen circa rem ipsam responderet, quorum vanitatem quasi notis apposis sic ego breviter indicabo.

I. Augustini testimonium allegat, p. 419. qui l. 8; quæst. q. 68. graviter eos corripit, qui in ea sententia non desinebant esse curiosi, qua objurgata est ipsa curiositas, & Apostolum dicebant in sol-
venda

venda quaestione defecisse, & objurgasse
quaerentes, quia non poterat quod quaerebatur exponere, *O homo tu quis es?* Resp.
1. Observandum hic imprimis, verba
haec Apostolica, impios & haereticos ab
Augustini sedulo valde vexasse. Nonnulli tum haeretici fuerunt qui haec verba inter illa numerabant quae interpolata dicebant & negabant plane Paulum unquam dixisse, *O homo quis tu es qui respondeas Deo?* Sicut ibidem memorat Augustinus: alii vero qui quum negare non possent, impie tamen irridebant, verbis illis à Nicolao positis. Sic illi vexabant locum, à quo se maxime sentiebant vexatos: quoniam Deo jus absolutum tribuens, homini silentium in istis imperat. Quinam autem ii nunc sint, quibus simili modo (specie saltem) adversari videtur hic locus; qui torquent eum, & qui torquentur ab illo; qui denique subrident, quum eo sensu urgetur, quo ab Augustino fuit explicatus, haec lector prudens facile discernet. 2. Non aliter nos responsum hoc Apostolicum usurpamus, quam Augustinus ipse, idque non aliis tantum libris quos edidit postea in istis controversiis exercitatus magis, sed in hoc ipso capite de quo jam agitur.

Sic enim ibidem habet; *Quidam autem bona & pia mente Scripturas legentes, quarunt quid hic possit vel maledicentibus vel calumniantibus responderi: sed nos auctoritati apostolica salubriter inherentes, murmurantibus, indignantibus, & his verbis, (voluntati ejus quis resistet) calumniantibus scripturas, aut laborem peccatorum suorum quarentibus, respondeamus fidentissime, o homo quis tu es, qui respondeas Deo.* 3. Succubuisse Apostolum huic mysterio dico, cum profunditatem inscrutabilem & impervestigabilem agnoscit.

II. In mysteriis istis occultum aliquid fateri se dicit, Ibid. eo quod non progrediuntur ulterius, quam ad voluntatem Dei decernentis de his & illis pro arbitratu suo. Quam verum hoc sit, quod non progrediatur ille ultra voluntatem istam Dei, testis sit scientia illa media; qua præscire Deum dicit ante omne voluntatis ipsius decretum, qui credituri sint & qui non; testis sit veritas illa quam huic axiomati (Petrus credit) competere dicit, ante omnem actum scientiæ illius, quam voluntatis decretum antecedere docet; testis denique sit illa ipsa refutatio nostra responsionis illius quam hic appellat.

III. Si profunditas decreti in libertate

te ſola ponatur, tum omne decretum liberum æque profundum eſſe dicebam : quoniam profunditatis rationem æque participaret. Recurrit hic ille ad naturam ſubjecti & obiecti, quam admirationem variam excitare declarat. p. 421. Reſp. 1. Nō minus eſt admirandus Deus in parvis quibuſdam quam in iis quę ſunt majoris molis atque momenti. *In magnis ſiquidem corporibus, aut certe majoribus facilis officina ſequaci materia fuit: in his tam parvis* (ait Plin. l. 11. c. 1.) *atque tam nullis, quę ratio, quanta vis, quam inextricabilis perfectio?* 2. Hoc eſt quod ego concedi mihi cupio; ut æque libere Deus decernat huius hominis discrepantem in ſpiritualibus, conditionem, ac varium ejus vultum; & æque certo ac perfecte ſalus ac vultus ex ejus voluntate, quam vis vario modo, dependeat: tum quidem in admirationem nos efficacius abripere dicam ſalutis ac damnationis diſcretionem, quam ullam formę varietatem: ſed non tam libertatis id faciet ratione, quam domini abſoluti. & miſericordiæ profundæ, ſimul & ſapientiæ immenſæ. 3. Si vero formarum varietas ex Dei voluntate ſimpliciter pendeat, de ſalute vero hominum ſingularium nihil ſtatuat ante-

quam homo semetipsum discernendo, moveat eum ad salutem ipsi decernendam tum actum illum divinum qui circa formas versatur, aliquo respectu mirabiliorem dicere non vereretur.

I V. Si nihil (dixi) statuatur Deus de singularibus personis, nisi ex fide & operibus suis, iisque omnibus ut possint perpetuo dat, suadet etiam ut velint, & nihil ultra, nihil est cur arcanum hoc miremur magis, quam terrestrium iudicum sententias, ex lege legitima pronunciatas, Consequentiam hanc non negat Nicol. sed tria dicit falso hic illis à me impingi. 1. Quod fidei adjungam opera. 2. Quod opera ipsa non distinguam, quæ illi sollicitè discernere solent. 3. Quod ultra potestatem donatam & suasionem ad actum, nihil illos ad gratiam referre dixi; quum illitam gratiam concomitantem in actu, quam assistentem post actum agnoscant. Primum quod attinet. 1. Respondeo cum Augustino, à Simp. l. i. q. 2. *Quod si semel concesseris, potuisse quenquam vel approbari vel improbari, ex eo quod nondum in illo erat, sed quia Deus futurum esse præsciebat, conficitur etiã eũ potuisse ex operibus approbari, quæ in illa Deus futura esse præsciebat.* 2. An non opera cum

cum fide conjungant ipsi etiam in justificatione nostra, testes appello Arminii filios vel Discipulos illos, qui dissertationem ejus in 7. ad Rom. ediderunt: in Epistola dedicatoria, sic illi præscribunt, *tenebunt hic ex scripturis, veram conversionem præstationemque bonorum operum esse conditionem prærequisitam ante justificationem.* Si ante justificationem, cum fide, in conditionis natura sint opera conjungenda, tum & ante electionem: *uniformia enim & conformia Nicolao sunt electionis & justificationis decreta.* p. 111. Testem etiam admitto Arminium ipsum, qui fæderis novi hanc conditionem esse docet, Disp. priv. thes. 4. *ut credat homo, & integram ex præscripto obedientiam præstet.*

Distinctio illa operum quam desiderat hic Nicolaus, qualis esset non intelligo. Integram obedientiam requiri dicit Arminius ad hoc ut Deus sit noster Deus: quæ distinctionem non videtur ferre.

Quod vero gratiam concomitantem in actu & assistentem post actum agnoscit. 1. Simultaneus concursus virtutis nihil confert, cujus vi voluntas applicetur ad consentiendum: consequens assistentia multo minus. 2. Concomitans & consequens gratia pendet à voluntate.

concurſu, tanquam à conditione, quæ ratione præcedit.

Recte igitur affirmavi præter poteſtatem agendi, & ſuaſionis allicium, eos nihil (antecedentis cauſæ naturam habens) ad eliciendam fidem à Deo fieri docere.

V. (a) De Apoſtoli mente Rom. 9. ut recte judicemus, attendendam eſſe monet (pag. 426. 427.) occasionem, ſcopum & concluſionem Apoſtoli; occasionem dicit fuiſſe doctrinam de juſtificatione ex fide; ſcopum, oſtendere Iudæos operatios ſalva veritate Dei poſſe reiici, & gentiles ex fide ſalvari; hoc idem etiam ab Apoſtolo concludi verſ. 30. Reſp. 1. Occaſionem remotam eam eſſe doctrinam de juſtificatione non nego, ſed immediata & proxima fuiſſe videtur conſtantia divini favoris quam prædicaret Apoſtolus in fine capitis præcedentis: cui hoc videbatur adverſari, quod verbum Dei jam excidiſſet quod circa Iudæos fuit: atque adeo ſeparari quilibet aut excidere poteſt à verbo promiſſionis & favore Dei. 2. Scopus eſt probare, verbum Dei non excidiſſe, licet Iudæi quales fuerint,

(a) De cap. 9, ad Rom.

rint, jam quoad communem statum, re-
 jecti fuerint, & gentiles electi. si qualita-
 tes hic ullæ sint adiiciendæ, à præroga-
 tivis illis, quas vers. 4. & 5. tanquam
 Iudæorum proprias, voti sui argumenta,
 & dubitationis istius fundamenta ponit.
 series orationis vel ἀνάγκη λόγου φικῆς
 eas ut sumamus jubet. Hæc questio no-
 bilis primò fuit inter discipulos, non an
 Gentes credentes & resipiscentes Deus
 servaret, sed an gentibus daret resipiscentiam
 ad vitam? Act. 14. 18. Eadem postea
 quæstio post conversionem illam ad
 gentes quæ Act. 13. 46. memoratur, am-
 pliata fuit per alterius partis adjectionem
 & comparisonis formam reducta, quare
 gentibus daret resipiscentiam, fidem, & salutem
 potius quam Iudeis? hoc non paucis vide-
 batur cum constantia divini verbi pug-
 nare: quem errorem Apostolus hoc ca-
 pite refutat. Sed istis concessis (ait Armi-
 nius & Nicol.) Iudeis tamen hæc questio in-
 tegra manebat: num sc. salva Dei veritate, Iu-
 dæi illi reiici possent: qui summo Zelo justitiam
 ex lege quærebant, non autem ex fide Christi.
 Imo vero non manebat integra: sed jam
 dudum soluta fuit. c. scilicet 3. & 4. ubi
 fædus salutare, cum ejus bonis, non ad
 operarios, sed ad fideles pertinere pro-
 bave-

baverat, siue illi gentes fuerint, siue Iudæi. 3. Quod ad vers. 30. attinet, non est propria conclusio totius disputationis: sed deductio est vel collectio per occupationem & communicationem, una cum amplificatione misericordiæ ac justitiæ divinæ. Vide Rolloci analysin in eum locum.

V I. D. Augustini nobiscum consensu fatetur quidem imprimis. p. 428. eum *que sitis adversariorum arctatum & presum subinde intonuisse illud, ô altitudo!* Vbi observari debet, irridere eum hoc nomine gravissimum patrem, quasi adversarios, qui argumentis eum tam arcte premebant ut respondendo non esset, perterrefacere vellet sic intonando. Ne tamen irridendo Augustinum hic integrum concedere nobis videatur, differentiâ triplicem observat; p. 429. 1. *Augustini quesitum ab hac nostra questione alienum esse: quoniam ille causam conversionis, nos modum inquiremus.* 2. *Ille efficaciam gratiæ constituebat non in predeterminatione physica, sed in congruitate morale.* 3. *Inclusisse illum prævisionem arbitrij cum gratia concurrentis, quam nos excludimus.* Resp. 1. Si controversiæ statum prout ipsi libet, subinde liceat commutare, tum nihil adferri potest quod à quæstione non

non erit alienum. Quum ab actione gratiæ & conversionis modo petebam nuper argumentum, responsum accepi pro re nata; pag. 232. *totum istud in hac quidem disputatione, ab illo simpliciter præteriri potuisse: quia ratio ac modus, quo fides ipsa in nobis ingeneretur, non pertinet ad prædestinationem, sed ad providentiam prædestinationi inservientem, quam nos nunc non controvertimus.* Non controvertebamus tunc rationem ac modum conversionis, sed causas tantum & conditiones ad prædestinationem prærequisitas: nunc vero, non inquirimus (inquit) aut controvertimus causam sed modum tantum. Qui modum hunc certe respondendi videt, non opus est ut is causam ejus inquirat. 2. Efficaciam gratiæ in congruitate consistere non inviti concedimus cum Augustino: sed cum eodem etiam Augustino, congruitatem istam intrinsecam esse contendimus, & ex virtute illa sumendam, qua Deus *cum ineffabili suavitate infundit eam*, De grat. c. Pel. & Cœl. c. 13. non ex circumstantiis loci, temporis, effectiōis, & similibus nugis. 3. Præscientiam etiam includimus illa, quam Augustinus docuit voluntatem Dei concomitari, De præd. sanct. c. 9. 19. *que scilicet præscivit Deus qua*
sue-

fuerat ipse factururus, quæ opus suum præscribit,
 & beneficia sua, quæ denique pars est præde-
 stinationis, de bono pers. c. 14. Et cuius
 nomine prædestinatio aliquando significatur.
 Eiusdem lib. c. 18.

V II. In cap. 11. ad Romanos, de ele-
 ctione tractari fatetur, p. 431. non au-
 tem huius aut illius singularis hominis,
 sed gentium in communi. Argumen-
 tum ipsum igitur vel hac ratione valet;
 quod vocationis illius objectum reale in
 hominibus singularibus collocari debe-
 at, quamvis notionali quadam predica-
 tione, ad gentes in communi referri
 possit: non enim notiones illæ sæcundæ
 vel generales, *gentis populi*, &c. vocantur
 proprie aut eliguntur: sed multitudo
 quædam singularium hominum inter
 gentes vocatur. Eadem igitur *altitudo*
 vel *profunditas* reperitur in singularium
 hominum electione, quæ gentium vo-
 cationi conceditur inesse. Sic Augusti-
 nus olim, *Hæc vocatio, siue in singulis homi-
 nibus, siue in populis, atque in ipso genere hu-
 mano per temporum opportunitates operatur, altæ
 & profunda Domini ordinationis est.* Re-
 tract. l. 1. c. 26. Vbi sententiam hanc re-
 petit & confirmat: retractans interim
 conclusionem & summam interpreta-
 tionis.

tionis illius, quam ex quæst. 83. quasi Augustini iudicium esset, à Nicolao repositam habemus. p. 434. Eam autem reposuit eadem fide, qua locum alterum ex lib. de præd. & grat. c. 15. sine adjunctione illa posuit, quæ integrum Augustini iudicium continet: ejus enim sequentia verba sic disparitatis fontem aperiant, inter Nebuchadnezaretem ac Pharaonem; *Hic quicumque respondet, illi ut mutaretur assuisse divinum, huic ut induraretur defuisse præsidium, & hoc contendit injustum, propter quod rerum ipsarum fines in Dei voluntate constituens, dixit Apostolus: cujus vult miseretur, & quem vult indurat: dicente Domino, sine me nihil potestis facere: intelligat illa omnia vel adjuvante Domino perfici, vel deferente permitti, ut noverit tamen nolente Domino nihil prorsus admitti.*

VIII. Ultimum illud, penes quemlibet cordatum per me sit, pronunciare scilicet, utrum ego male consuluerim existimationi causæque meæ, eo quod pontificios nō nimium tribuere dixi gratiæ divinæ, nec justo minus viribus humanis; an potius pudendus sit error istorum, qui gratiæ minus, plus autem naturæ tribuunt, quā multi eorū qui illius hostes, hujus autē mangones ubiq; fere audiunt.

I N D E X

Capitulum de Redemptione generali.

Cap. I.	De sine mortis Christi.	Pag. I
II.	De amore qui Ioh. 3. 16. laudatur.	14
III.	De volendi causa in Deo.	20
IV.	De testimonio Christi, Mat. 11. 26.	30
V.	De sacerdotio Christi.	69

De prædestinatione ex fide prævisa.

Cap. I.	Argumentum primum à prædestinatione ad fidem.	69
II.	De electionis obiecto, fructu & sensu.	93
III.	De infantibus.	117
IV.	De Tyriis & Sidoniis.	128
V.	De conciliatione decreti & executionis eius voluntatis arcana & revelata.	135
VI.	De cooperatione voluntatis humane, ad efficaciam gratiæ divinæ.	150
VII.	De conversionis modo.	176
VIII.	De resistibili & irresistibili gratia.	219
IX.	De fidelium sensu.	247
X.	De fidei natura.	260
XI.	De inequalitate gratiæ ante voluntatis cooperationem.	274
XII.	De præscientia divinæ.	285
XIII.	De præscientia contingentium.	299
XIV.	De scientia mediæ.	316
XV.	De altitudine electionis.	335

F I N I S.

li.

g. I

14

20

30

69

44

2A-

69

93

17

28

ius

35

ne,

30

76

19

47

60

atis

74

85

92

16

35